L 08

אלע ווערק פון שלום־עליכם

•

דראמאטישע שריפטען

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

LIBRARY
Jewish Home for the Aged

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

דראַמאַטישע שריפטען

שלום־עליכם פאַלקספאַנד אויסגאַבע—ניו יאָרק, 1917

דראַמאַטישע שריפטען

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

שלום דערמען

Copyright 1917 by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

אינהאלט

דער גט 7

צעזעעט און צעשפרויט 41

א דאקטאר 99

מענטשען 117

דאס גרויסע געווינס 151

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

דער גט. סצענעס פון׳ם אמאליגען אידי-
שען לעבען, אין איין אקט און דריי בילדער.

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

נעשריבען אין יאהר 1887.

די פּאַרשוינען:

שׂרה חנצי, „אַיין אשת חיל".
ראובן־השׂרש, איהר מאַן, אַ יודע ספר.
עטעל, זייער מאַכטער, אַ יונג ווייבעל.
מאַטעל, זייער אויבעם, אַ פּיינער יונגערמאַנטשיק.
לוי־בנימין, אַ יונגערמאַן אַ משכיל, מאַטעל'ס אַ חבר.
רב שלום שדכן, אַ איד אַ שדכן.
רב אַרקע, דער רב פון שטעדטעל.
פרומע־ליבע, די רביצין.
רב זכריה, אַ סופר, אַ איד מיט אַ גרויער שאַל.
אידעל דער שמש, אַ ריהרעווידיג אידעל מיט אַיין אויג.
צווי עדות.
אַ מנין אידען.

די געשיכטע קומט פאַר אין אַ קליין שטעדטעל אינ'ם פּאַריגען יאַהר־הונדערט.

[illegible]

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

דאָס ערשטע בילד.

אין א געוועהנליך צימער, פשוט מעבלירט, אויף דעם אַלטען אידישען אופן, זיצט ביי א גרויסען פיערעקעכיגען טיש, אויף אַ בענקעל, ר א ו ב ן - ה ע ר ש איבער אַ ספר פון די ה י י נ ט י ג ע ס פ ר י ם, שטאַרק פערטיעפט. ביי דער הרובע זיצט ש ר ה - ח נ צ י און ארבייט אַ זאַק מיט גרויס מהירות, און דאָס קנייטלען בוימוואָהל קאַמשעט זיך ביי איהרע פיס אויף דער ערד; זי איז פערטיעפט אין דער ארבייט און קוקט אויף די דרעטלער, וואָס טאַנצען ארום אין איהרע פינגער.

.1

ש ר ה - ח נ צ י און ר א ו ב ן - ה ע ר ש.

ש ר ה - ח נ צ י (צעהלט די אויגלעך פון זאַק). איינס, צוויי, דריי, פיער, פינף... ראובן־הערש! זעכס, זיעבען, אכט, נייַן, צעהן... ראובן־הערש!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש (הויבט אויף די אויגען פון דעם ספר). הא?

ש ר ה - ח נ צ י. האָק דיר אין קאָפּ אַריין! צעהן מאָל דאַרף מען דיר רופען, ביז דו ווערסט זיך אַ מאָל אנרופען.

ר א ו ב ן - ה ע ר ש. וואָס־זשע איז דאַרטען?

ש ר ה - ח נ צ י. וואָס זאָל זיין? גאָר ניט! ער האָט זיך אַנגערעדט מיט'ן געניידעם, מע זאָל מיך אַ לעבעדינע אַריינטרייבען, שונאי ציון, אין דער ערד אַריין — און געגוג.

ר א ו ב ן - ה ע ר ש. שא, א נייעס! וואָס נאָך ווערסט דו זיך אויסטראַכטען?

ש ר ה - ח נ צ י. אויסטראַכטען? איך טראַכט זיך אוים? איא, ראובן־הערש? ווער איז געוועכט? דו מיט דעם געניידעם דיינעם! ווער איז א הולטייקע? איך! ווער ווערד אויסגעריסען, אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען? ווער פרוירט א גאַנצען טאָג איז

ר א ו ב ן - ה ע ר ש (רייסט זיך אָפּ פון'ם ספר). האָ? האָ?

ש ר ה - ח נ צ י . קוק אָן אביסל׳ך אַ האָקעו — האָס דיר אין מוח! איך רעד פון דיין תכשיט, פון'ם געניידעם דיינעם רעד איך, פערחאפט זאָל ער ווערעו!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש . וואָס האָסט דו צו איהם? וואָס האָט ער דיר געטהאָן?

ש ר ה - ח נ צ י . וואָס, האָסט דו געוואָלט, זאָל ער מיר טהון? ער זאָל מיך שלאָגעו? ס'איז געגוג דאָס, וואָס ער באַ־שרייבט מיך אויף די גאָזעטעו!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש . וועד האָט דיר געזאָגט, אָז ער באַ־שרייבט דיך אויף די גאָזעטעו?

ש ר ה - ח נ צ י . וואָס דעו לויגט ער טאָג וויי נאָכט ביי לאָה־דוואָסי׳ס גענייד׳עמעל, וואָס שרייבט אין אָלע בלעטער? צענויפ־געקאָמפאָניעט זיך מיט אַ שארלאָטאָן אַ שרייבער, אוו נאָר מע לאָכט, אוו נאָר מע ראָהאָטשעט זיך, אוו אָז מע דערזאָהט מיך, ווערד מעו אָנשטומט, שטום אוו קרום זאָלעו זיי ווערעו פאָר כל־ישראל!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש . כלעבעו, דו טשעפּעסט זיך אומזיסט. מאָטעל׳ך איז אַ יונגערמאָן אַ גאָלד! אזא יאָהר אויף מיר.

ש ר ה - ח נ צ י . אָמו, אזא יאָהר אויף אייך ביידעו!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש . ער איז אַ יונגערמאָן, וואָס קאָן גוט לערנעו, אוו לייענעו, אוו שרייבעו, אוו... אוו... אוו...

ש ר ה - ח נ צ י . אוו... אוו... אוו! ... איך דאַרף ניט האָבעו קיין שרייבער, וואָס זאָל מיך באַשרייבעו! באַליאָפּעו!

ר א ו ב ן - ה ע ר ש . טשעפּע זיך אָפּ, ער האָט דיך ניט אפילו אין זינעו!

קלייט, אויסגעפרוירען זאלט איהר ווערען אלע איינציגוויים? — אלץ איך! אלץ איך! און אז סע קומט צו עפּים, בין איך די שלעכטע! געה, האַרעווע, קריך אין דער ערד! א שענעם כבוד קאן מען זיך פון אייך דערלעבען, ברענען זאלט איהר אויפ'ן פייער, ווי מיר ברענט דאס פּנים, רבונו של עולם! אז טאג ווי נאכט ווייסט מען נאר זיצען איבער די שענע ביכלעך און פּאטשקען אין די גאזעטען! און אז איך קום פון מארק, קוקט מען אויף מיר, ווי אויף דעם הונט, און מע סוד'עט זיך מיט דעם ווייב, און מע שושקעט זיך מיט איהר — שו־שו־שו, שו־שו־שו... וואס שושקעט ער זיך מיט איהר? הא? דו מיינסט, איך ווייס ניט, אז ער רעדט פון מיר? האסט מורא, איך הער ניט? וואס פאר סודות איז דא פאר א שוויעגער? איך פרעג דיך, וואס האט זיך איין איידעם צו בעהאלטען פון א שוויעגער? ראובן־הערש? ראובן־הערש! (מיט א קוועטש). ראובן־הערש!

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש (תאפט זיך אויף). הא?

ש ר ה ־ ח נ צ י. האק דיר אין מוח! איך רער און רעד, ווער צעזעצט רעדענדיג, און ער „האקעט" און „האקעט", גלייך ווי א הונט בילט! אין מיר ווערד מיין גאל צע־פלאצט. מיין בלוט ווערד איבער־געזאדען, ווי איין אקריפ — און ער זיצט זיך מיט א גלאטען לונג און לעבער איבער די ספרים'לעך, און איך האווקע און האווקע, טאמער וויסט דו וואס? אפּנים, די ספרים'לעך זענען ביי דיר טהייערער פונ'ם ווייב? דאס איז דאך אין גאנצען דיין חיות! און ווער פאהרט אויף א יאריד?—שרה־חנצי! ווער וואלט זיך מיט א קארטאפלי פאר א גאנצען טאג, דערווארגען זאלסט דו ווערען, לייענער גאט? — שרה־חנצי! ס'זאל איהם אנהויבען, אשטייגער, אהרען, וואס דער שענער געניידעם זיינער, ברענען זאל ער, פאטשקעט מיך אויף די גאזעטען... ראובן־הערש! (בויגט זיך אן צו איהם, אין אויהער אריין). ראובן־הערש! ראובן־הערש! ראובן־הערש!

ש ר ה ־ ח נ צ י . ווייסט איהם דער שווארצער יאהר! דו קענסט איהם ניט, דעם כהן? ער ווייל ניט לייזען, למאי דיין מאטעל איז נפש־אחת מיט דעם שארלאטאן.

ע ט ע ל . מיט וואסער שארלאטאן?

ש ר ה ־ ח נ צ י . אט מיט לאה־דוואסי׳ם נעניידעמעל, מיט לוי־בנימין׳ען.

ע ט ע ל . מיט וואס איז לוי־בנימין א שארלאטאן?

ש ר ה ־ ח נ צ י . איך וויים, מיט וואס? ער ווייל ניט, דער טאטע דיינער, אז דיין מאן זאל זיין באקאנט מיט א שלים־מזל, וואס פאטשקעט אויף די קרויטבלעטלעף, שרייבט אויף די גאזע־טען מיין איך... ער ווייל ניט לייזען, דער טאטע דיינער, וואס די שטאדט האלט דיך אין מויל, דיך און דיין מאן.

ע ט ע ל . מיין מאטלען?

ש ר ה ־ ח נ צ י . דיין מאטלען! וואס, מיינסט דו, איז דיין מאטעל? א בשר־ודאם גלייך מיט אלע.

ע ט ע ל . וואס־זשע זאגט מען אויף מיין מאטלען?

ש ר ה ־ ח נ צ י . מע זאגט... וואס א שטאדט קאן זאגען! מע שמועסט, אז ער ליגט טאג ווי נאכט ביי לאה־דוואסי׳ן נישט אזוי צוליעב דעם איידעם, ווי צוליעב עמיצען אנדערש.

ע ט ע ל (אויפגערעגט). למשל, צוליעב וועמען?

ש ר ה ־ ח נ צ י . איך וויים, צוליעב וועמען? ווייסט זיי דער רוח אלעמען!

ע ט ע ל (לאכט מיט יאשטשערקעם). חא־חא־חא! לעדיגגעה־ערס, פוסטעפאסניקעס, רכילות׳ניקעס! האבען שוין ניט וואס אויסצוטראכטען!

ש ר ה ־ ח נ צ י . אז מע קלינגט, איז א חגא... וועמט האבען אויהרען, גאסען האבען אויגען!...

ש ר ה ־ ח נ צ י . וואָס איז ! סע שטעהט איהם אפשר ניט אן ? איך דאַרף אויף כפרות איין איידעם, וואָס קען צופיעל אוז פארשטעהט צופיעל אוז ווייסט צופיעל !

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש . וואָס־זשע אהרט עס דיך, אז ער קען צופיעל אוז פארשטעהט צופיעל אוז ווייסט צופיעל ?

ש ר ה ־ ח נ צ י . אהרען אהרט מיך ניט ; לאז ער זיך אנ־ צינדען ! אבי ער זאל מיך לאזען צורוה. ניט פאטשקען מיך אויף די גאזעטען !

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש . וועד האט דיר נעזאגט, אז ער פאטש־ קעט דיך אויף די גאזעטען ?

ש ר ה ־ ח נ צ י . וואָס דען טהוט ער טאָג ווי נאכט ביי לאה־ דוואסי׳ם געניידעמעל, וואָס אלע ווייסען, אז ער פאטשקעט אויף די קרויטבלעטלעה, מיין איך אויף די גאזעטען ?

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש (ארויס פון די כלים). א מעשה אהז איין עק מיט דיר ! עס וואלט טאקי געווען א מצוה, כלעבעז, מע זאל דיך טאקי באשרייבען אין די גאזעטען, אוז גוט באשרייבען, אזוי אז דו זאלסט האבען צו זינגען אוז צו זאגען !

ש ר ה ־ ח נ צ י (רויט פאר כעס). ניט דערלעבען וועט איהר דאס ביידע ! נא דיר א מתנה ! (טראָגט איהם אונטער א פייג).

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש . עס געזונד ! (נעמט דעם ספר אונטער דער האנד און געהט אוועק, טהוט א זעץ מיט דער טהיר. פונ׳ם אנדערען חדר לויפט ארויס ע ט ע ל).

2.

ש ר ה ־ ח נ צ י אוז ע ט ע ל .

ע ט ע ל (איבערגעשראקען). וואָס איז דער טאטע אזוי אין בעס ?

ש ר ה ־ ח נ צ י . איך זעה? הלואי וואלט קיינער ניט זעהען! מע זעהט שוין!

ע ט ע ל (דערשראקען). וואס זעהט מען? ווער זעהט? וואס האט מען געזעהען?

ש ר ה ־ ח נ צ י . מע האט געזעהען דאס, וואס קיינער דארף ניט זעהען.

ע ט ע ל (צעקאכט). מאמעניו! הארצעניו! ליובעניו! איך בעט דיך, זאג מיר, וואס האט מען געזעהען?

ש ר ה ־ ח נ צ י . אזוי? ווילסט דו טאקי, אז איך זאל דיר זאגען? א שענער כבוד פאר דער מאמע דיינער! לאזען דיר אנ־דערע זאגען, טאכטער מיינע!

ע ט ע ל (ווייניט). דו מוטשעסט מיך, מאמע! איך בעט דיך, זאג מיר חאטש איין ווארט, חאטש א האלב ווארט! איך בעט דיך, מאמעניו! הארצעניו! נשמה'ניו!

ש ר ה ־ ח נ צ י . וואס זאל איך דיר זאגען, וואס? וואס האסט דו זיך צוגעטשעפעט צו מיר? גיה, לאז ער דיר זאגען, וואוהין גיהט ער אלע טאג נאכ'ן דאוונען?

ע ט ע ל . וואס הייסט וואוהין? צו לוי־בנימין, צו לאה־דוואסי'ס איידעם; דארט לערנען זיי צוזאמען, לייענען נאזעטען...

ש ר ה ־ ח נ צ י . חא־חא־חא! אזוי טאקי? ווער האט דיר געזאגט? מע לערנט דארט אינאיינעם אוז מע לייענט נא־זעטען?!

ע ט ע ל . וואס זשע דען טהוען זיי? אדרבה, זאג, מאמע, לאם איך אויך וויסען!

ש ר ה ־ ח נ צ י . פון וואנען זאל איך ווייסען? איך גיה איהם נאך, צי וואס? איך האב מעהר נישט וואס צו טהון, נאר נאכקוקען דעם געניידעם מיינעם, וואוהין ער גיהט — איך זאג דיר! פראמענע מעג ער גיהן ניט נאר צו לאה־דוואסי'ס טאכ־

ע ט ע ל (אויסשר זיך). הערסט דו מאמע? אט די, וואס זיי קאנען זאגען אזא זאך, מעג זיך זיי שטעלען דאס מויל אויף א זייט! א חדוש איז מיר נאר אויף דיר, מאמע, אז דו זאלסט קאנען גלויבען אזעלכעם אויף מיין מאטעלען...

ש ר ה ־ ח נ צ י . זעה נאר, ווי זי פארציהט איהם אביסעל אויף א שטריקעלע: מ א ט ע ל ע! מא־טע־לע! וואס איז דארט אזעלכעם? דו מיינסט, אז ער גענהט טאקי אוים נאך דיר, טאכ־טער, אזוי ווי דו נאך איהם?

ע ט ע ל . מאמע, דו האסט אין איהם א גרויסען טעות, מא־מע! דו קענסט איהם ניט! ער איז...

ש ר ה ־ ח נ צ י . אזוי? הייסט דאס, ווייסט דו מעהר פון מיר? גוטע יאהרען! אז אך און וועה דער מאמע! ניטא וואס צו רעדען! מיין טאכטער ווייסט מעהר פון מיר! זי איז די חכמה! זי ווייסט אלעם! נאר איך וויים נאר ניט! איך בין דער נאר! איך בין די בהמה!...

ע ט ע ל . וועך זאגט דען, מאמע? איך זאג נאר, אז אזא יונגערמאן, ווי מיין מאטעל...

ש ר ה ־ ח נ צ י (נעמט די הענד צוזאמען). נו?

ע ט ע ל . אזא יונגערמאן, ווי מיין מאטעל, דארף מען אוים־פאהרען די גאנצע וועלט, וועט מען נישט געפינען...

ש ר ה ־ ח נ צ י (קאששעט זיך). חא־חא־חא־חא־חא! אזוי? דאס האט ע ר דיך אזוי איינגערעדט? איא? נו, גלויב איהם, טאכטער! ער האט דיר אפשר געשווארען אויך? חא־חא־חא־חא! האסט זיך אין איהם אביסעל צופיעל אויינגעגלויבט, פיהרט ער דיך ביי דער נאז. וועז דו זאלסט זיך צו איהם אזוי צוקוקען, ווי איך קוק זיך צו, וואלסט דו אפשר אויך געזעהן דאס, וואס איך זעה.

ע ט ע ל . וואס זעהסט דו אויף איהם אזעלכעם, מאמע?

.3

די זעלבע און מאטעל.

מ א ט ע ל (לויפט ארויין א דערשראקענער). וואם איז? וואם שרייסט דו, עטעלע? דו ווינסט? וואם ווינסט דו, עטעלע? (נעמט זי אן ביי דער האנד, קוקט בייז אויף דער שוויעגער).

ש ר ה־ח נ צ י (שטעהט אויף). קוק איהם אן אביסעל, ווי ער מאכט דעם אנשטעל! א נעבאכעל, גאט די נשמה שולדיג... געמאכט א תל פון מיין קינד, אוועקגעקוילעט, אראפגענומען דעם קאפ — און האט א פאטעפאלנעסט פרעגען, וואם זי ווינט? ! רוצח! קוילער! מלאך־המות איינער! זאג מיר, מיט וואם אטוועטשאיעסט דו מיר פאר מיין קינד? פאר מיין קינד, פאר מיין אויג אין קאפ? ווייז, טאכטער, ווייז! וועה איז דער מאמע דיינער! (תאפט די ארבייט, געהט ארויס און טהוט א קלאפ מיט דער טהיר).

.4

מ א ט ע ל און ע ט ע ל.

מ א ט ע ל (נעמט אן עטלען ביי בוידע העגד און ווייל איהר געבען א קוש; זי לאזט זיך ניט און הערט ניט אויף צו ווינען). עטעלע! טהייערע מיינע! זאג מיר, וואם איז דא אזעלכעס? וואם ווינסט דו? איך בעט דיך, נשמה מיינע! זאג מיר! נו, זאג חאטש איין וואהרט! חאטש איין וואהרט!

ע ט ע ל (צעגעהט זיך פאר געוויין). אוי, לאז מיך! לאז מיך! אוי, נעה אוועק פון מיר! אוועק! אוועק! אוועק! (שטופט איהם אפ פון זיך).

מ א ט ע ל (טרעט אפ אביסעל, בלייבט שטעהן, לאזט אראפ דעם קאפ, לעגט צענויף די העגד און בלייבט אין א טראגישער פאזע). רבונו של עולם! רבונו של עולם! (געהט צו נעהנטער צום ווייב). עטעלע! עטעלע! האב רחמנות!... עס ווייזט אויס, אז די שוויעגער האט שוין וויעדער

טער — אפילו אין דער ערד אריין, אהרט מיך אויך ניט, אבי מיר אן מיין קינד זאל ניט שאדען!

ע ט ע ל . מאמע! דו ווייסט נאר ניט וואס דו רעדסט! וואס יענער וועט דיר דערצאהלען פזמונות, נעכטינע טעג...

ש ר ה ־ ח נ צ י (מיט פייער). הער נאר, טאכטער מיינע. שוין לאנג ביזט דו געווארען אזא פרעסטארעז, וואס דו דערצאהלסט מיר מעשיות? וואס מאכסט דו מיר אוועק מיט דער האנט: „פזמונות"! איך דארף זיך ביי קיינעם ניט נאכפרעגען! איך פרעג נישט ביי קיינעם; מע קומט צו מיר אין קלייט אריין אן מע דערצאהלט מיר — זאל איך מיר פארשטעלען די אויהרען? מאהל דיר, אז אך אן וועה איז מיר, אז איך זיץ אן הער אויס אט די אלע שענע מעשיות! איך בין דאך מעהר נישט ווי א מענטש. נו, א מאמע איז מסתמא נישט איינגענומען, אז מע רעדט אויף איהר קינד. יענעם דאס מויל פארשטעלען קאן איך ניט, אן געהן זיך אפקריעגען מיט יעדען בעזונדער בין איך אויך ניט משה־מחויב. ווי זאגט מען: „שנייד די נאז אן שמיר דעם פנים"... ס'איז מיר אודאי גוט, זאג איך דיר!

ע ט ע ל (אויסער זיך). עמיצער האט דיר אויסגעקלערט א נעכטינגען טאג, אודאי א שונא מיינער, אן דו גלויבסט!

ש ר ה ־ ח נ צ י (הויס). אויסגעקלערט? א שונא? א, כשר'ע בהמה'לע! גאה הער, וואס מע רעדט אויף דער נאס, אין אלע הייזער! די גאנצע שטאדט האט צו טהון מיט מיר — זאגט זי א שונא! מיר לייגען ביי יעדען אין מויל, קינד אן קיין ווייסט פון'ם סוד. יעדער בעזונדער ווייזט אויף מיר אז מיט'ן פינגער, אן אין שוהל הער איך הינטער מיינע פלייצעס, ווי מע שושקעט זיך אן מע לאכט — אן זי זאגט מיר, אז ע מ י צ ע ר האט אויסגעטראכט! יענער הענגט זיך לאה־דוואסי'ס טעכטערעל אויפ'ן האלז, אן זי זאגט: אויסגעטראכט!

ע ט ע ל (ווייטט). ס'אליגען, מאמע, ס'אליגען! ס'אליגען!

איך וועל דיך פארבייטען אויף לאה־דוואסי׳ס טאכטער? דיך? מיין קעצעלע? מיין נשמה? מיין לעבען? מיין... איך...? אַ, איך וויים שוין, פון וועמען דאָס וואכסט! איך וויים שוין! דאָס האָט זי אויסגעטראכט! זי! די שוויגער! יאָ, איך וויים שוין! איך וויים שוין! אַ, זי וויל אונז צעשיידען! זי וויל מיך אין דער ערד אריינטרייבען אַ לעבעדיגען! זי האָט זיך גענומען אויף מיר! ערשט היינט אין דער פריה האָט זי מיר דערצעהלט אוו אַנגערעדט אויף דיר כל הצרות! אַז דו האָסט זיך איהר געקלאָגט אויף מיר, אז דו קאָנסט מיך ניט אַנקוקען, אַז לוי־בנימין האָט אַ שעז קול אוז קאָן זינגען אוו איך ניט; אַז לוי־בנימין... נאָר איך גלויב ניט, אוו דו גלויבסט! איך זשאַלעווע דיך, אוו דו מיך — ניט. איך האָב דיך ליעב אוו בין דיר געטריי ביז לעצט, אוו דו האָסט אפילו קיין קאַפּ רחמנות ניט אויף מיר! ... דו האָסט מיר געגעבען אַ שבועה, אַז דו וועסט מיך אייביג ליעב האָבען, תמיד גלויבען; צום סוף, ווילסט דו אפילו אויף מיר קיין קוק ניט טהון... אַ! איך בין דער אומגליקליכסטער מענטש אויף דער וועלט! (פאַלט אויף אַ בענקעל אוו ווויינט).

ע ט ע ל (געהט־צו צו איהם אוו וויל איהם טהון אַ קוש; ער לאָזט ניט). מאַטעלע! נאָט איז מיט דיר! טהו אויף מיר אַ קוק — דאָס בין איך! דו ווילסט מיך ניט? מאַטעלע! מאַטעלע!

מ אַ ט ע ל (פאַלט איהר אויף דעם האַלו). עטעלע!...

ע ט ע ל (מע קושט זיך). מאַטעלע!...

מ אַ ט ע ל (קושענדיג). קעצעלע!

ע ט ע ל (קושענדיג). קאַטעקעל!

מ אַ ט ע ל (קושט זי). נשמה מיינע!

ע ט ע ל (קושט איהם). לעבען מיינם!

מ אַ ט ע ל (קושט זי). מיין ענגעל!

ע ט ע ל (קושט איהם). מיין האַרץ!

אנגערעדט אויף מיר... עטעל! למאי זאלסט דו פון מיר פארבאר־
גען? ערשט נעכטען האסט דו מיר געשוואָרען, אז וואס מע וועט
דיר זאגען, וועסט דו מיר באלד דערצעהלען... אז דו וועסט שוין
מעהר קיין שלעכטס אויף מיר נישט גלויבען... אז צווישען אונז
וועט תמיד זיין א הייליגע לִיעבע אויף אייביג... און אצינד, מיין
טהייערע, שטעה איך פאר דיר און בעט רחמים, זאלסט חאטש
איין קוק טהון אויף מיר, חאטש איין וואָרט מיר זאגען, וויסט דו
נישט, עטעל! וואו זענען דיינע שבועות? וואו זענען דיינע נעכטי־
גע הבטחות, עטעל? (ער חאפט זי ארום און טהוט זי א קוש. זי
רייסט זיך אוים פון זיינע העגד מיט כעס).

ע ט ע ל. אוועק! אוועק צו לאה־דוואסי'ס טעכטערעל!
אוועק פון מיינע אויגען!

מ א ט ע ל (ערשטויכט). צו לאה־דוואסי'ס טעכטערעל? וואס
הייסט דאס און וואס בעדייט דאס? וואס איז דאס פאר א נייעס,
הא?

ע ט ע ל (מיט האַרץ). א נייעס, זאגסט דו? גערה הער, וואס
די שטאדט רעדט!

מ א ט ע ל. די שטאדט רעדט! וואס רעדט די שטאדט?
אדרבה, לאם איך אויך וויסען?

ע ט ע ל. דו פרעגסט נאך? הא? וואס גהסט דו אהין
אלע טאג? דו מיינסט, דו נארסט מיך אף? מיין ניט, אז איך
בין אזא נארר, ווי דו מיינסט. א, איך וויים שוין! איך וויים שוין!
צו לוי־בנימין'ען גהסט דו? איא? צו איהר, צו לאה־דוואסי'ס
ק ר א ס א ו ו י צ ע מיט דער רויטער נאז... א א א!!! (זי
רייסט אויף זיך די האר און איז אויסער זיך).

מ א ט ע ל (חאפט זי ביי די העגד, נעמט זי ארום מיט הייסע
פלאם־פייערדיגע קושען). עטעל! ליובעניו! וואס רעדסט דו?
איך? איך? צו לאה־דוואסי'ס טאכטער? צו אט דער דאזיגער?

דאס צווייטע בילד.

1.

ראובן־הערש זיצט איבער א ספר אין דעם זעלבען צימער און איז צעקאָכט. ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן קוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין.

ר א ו ב ן ה ע ר ש א ו ן ש ל ו ם ש ד כ ן.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. וואס זענט איהר אזוי צעטראגען וואס? מילא, וואס סע מאכט זיך וואס? אייער טאכטער איז ניט די ערשטע איז זי! איהר האט מורא האט איהר, זי וועט נישט קריגען קיין אנדערען וועט זי? בראד איז ניט אויסגעשטארבען בראד!

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש. וואס רעדט איהר? איהר ווילט מיר איינרעדען א קינד אין בויך? מאטעל איז א זעלטענער יונגערמאן; א זעלטען קינד, כלעבעו, א זעלטען קינד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. נו, ווער זאגט דען ווער? ער איז אודאי נישקשה פון א יונגערמאן איז ער; נאר מסתמא איז דאס ניט איהר זיווג מסתמא...

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש. נישט איהר זיווג, זאגט איהר? וואס איז? וואס געהט איהם אפ? איך פרעג אייך, רב שלום, מיט וואס איז דאס נישט גלייך? אדרבה, זאגט איהר אליין! (רוקט זיך צו איהם).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (רוקט זיך אפ). וואס קאן איך זאגען וואס? נאט איז דער מזווג זיווגים איז ער. וואס קאן וויסען א מענטש וואס?

מ א ט ע ל . און דו האסט זיך אויף מיר אזעלכעם גענלויבט, הא?

ע ט ע ל . א, זיי מיר מוחל, מאטעלע! דאס לעצטע מאל!

מ א ט ע ל . זעה זשע, עטעלע, דאס לעצטע מאל!

ע ט ע ל . דאס לעצטע מאל! דאס לעצטע מאל!

מ א ט ע ל . שוועך מיר!

ע ט ע ל . איך שוועך דיר!

מ א ט ע ל . ביי דיין לעבען?

ע ט ע ל . ביי מיין לעבען!

עגדע פונ'ם ערשטען בילד.

ראובן־הערש. וואס הייסט, איהר וויסט ניט? איך וועל דערלאזען אזעלכעם ביי זיך אין שטוב? אזא רציחה איז נאך נישט געהערט געווארען אויף דער האלבער וועלט! מע זאל נעמען קינדער, אזעלכע צוויי טהייערע קינדער, וואס האבען זיך ליעב דאס חיות מיט דער נשמה, און פלוצים אין מיטענדרינען אפ'גט'ען זיי, צעשיידען זיי, צעריסען זייער גליק אויף אייביג! פאר וואס? פאר וועמ? פאר וועמענס זינד? (ער טריסעלט רב שלום'ן פאר די לאצען).

רב שלום שדכן (ריסט זיך אוים). וואס בין איך שולדיג וואס? וואס האט איהר צו מיר וואס?

ראובן־הערש (מיט גרויס פייער). אזא יונגערמאן! נו, און איך וועל דאס צוזעהן און אפשוויגען? הא? וואס מיינט איהר זיך? איך בין דאך א פאטער! איך בין דאך דער פאטער! איך האב עפעס אויף א שטיקעל דעה, צי ניין? הא? איך וויל לאזען, מע זאל מיין קינד פיהרען פאר א קרבן? און וואו בין איך — פרעג איך אייך? רב שלום, וואו בין איך? (ער וויל אנטאפען רב שלום'ן פאר דער לאץ).

רב שלום שדכן (רוקט זיך אפ). איהר זענט געוועכט איהר, וואס אמת איז אמת, רב ראובן־הערש. איהר זענט אודאי געוועכט זענט איהר. הייסט געבען אביסעל בראנפען און עפעס פארבייסען אויך. איך האב נאך היינטיגען פריהמארגען איז מיין מויל ניט געהאט האב איך. (מע טראגט ארויף א פלעשעל ווין מיט פארבייסען. רב שלום שדכן גיסט זיך אן א כוסה). לחיים, רב ראובן־הערש, לחיים! לאז גאט געבען בעסערע געשעפטען לאז ער... לחיים! לחיים! (ער מאכט א כוסה).

ראובן־הערש (גיסט זיך אן און נעמט א קאפ). לחיים, רב שלום! לחיים טובים ולשלום! עך, ברודער, א פאהאנע וועלט! פע, כלעבען, א פאהאנע וועלט! פע!... (טרינקט נאך א קאפ).

רב שלום שדכן (א כוסה). פע, רב ראובן־הערש, פע, פע!

ר א ו ב ן ה ע ר ש (האפט אן רב שלום'ן פאר די לאצען און פרייסעלט איהם). נאט איז מזווג זיווגים, זאגט איהר? א י ה ר קאנט מיר אזעלכעם זאגען? א י ה ר וויסט דאך יא, וואס דא טהוט זיך, און ווילט מיך אפנארען? מיך???

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (רייסט זיך אוים פון זיינע הענד א דערשראקענער). לאזט מיך צו־רוה לאזט מיך! וואס קעהר זיך מיט מיר אן וואס? איך דארף קריכען צו יענעם אין קעשעניע דארף איך? איך וויים נאר ניט איך!

ר א ו ב ן־ ה ע ר ש (געהט ארום הין און צוריק) אוי, וויסט איהר ניט! איהר וויסט נאנץ גוט פון מיין שלאק, פון מיין צרה! איהר מאכט זיך נאר, אז איהר וויסט ניט!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. יא, אבער וואס קעהר זיך דאס מיט מיר אן וואס? מע האט מיך געשיקט רופען האט מען מיך — בין איך געקומען בין איך: מע זאגט א גט, לאז זיין א גט לאז זיין...

ר א ו ב ן־ ה ע ר ש (שטעלט זיך אפ). א גט, זאגט איהר?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (קאלטבלוטיג). נו, פארשטעהט זיך, א גט.

ר א ו ב ן־ ה ע ר ש (א זעץ מיט דעם קולאק אין מיש אריין). איך ווילּ ניט קיין גט! איהר הערט, רב שלום? איך ווילּ ניט קיין גט! איך ווילּ ניט! איהר הערט, צי ניין?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. איך הער, איך הער: פאר וואס זאלּ איך ניט הערען פאר וואס? „זי" ווילּ אבער, „זי"!

ר א ו ב ן־ ה ע ר ש. וועט איז די „זי"? וואס איז פאר א „זי"? וואס מיר זי, וועט מיר זי?...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. איך מיין, שרה־חנצי מיין איך: אייעה שרה־חנצי אייערע.

ר א ו ב ן־ ה ע ר ש. שרה־חנצי? נו, און וואו בין איך?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. (בארואנעט מיט די פינגער אין מיש אריין). דאס וויים איך ניט דאס.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. אודאי גט! (גיסט אן א כוסה). ביי מיר אויך די אייגענע צרה ביי מיר...

(עס קומט אן ש ר ה־ח נ צ י).

2.

ד י ז ע ל ב ע א ו ן ש ר ה־ח נ צ י.

ש ר ה־ח נ צ י (פליהט אריין, ווי א וויכער, און בלויבט שטעהן אין מיטען שטוב; א פליעסק מיט די העכד). ראובן־הערש! וואס איז דא ביי דיר פלוצים פאר א יום־טוב? גאט איז מיט דיר, ראובן־הערש! וועסט צייט האבען נאך דעם גט פארטרינקען... (קוקט אין דעם לעדיגען פלעשעל ארויס). געמעגט איבערלאזען אביסעל אויף שפעטער... וועסט נאך האבען גענוג צייט צו טרינקען. און איהר אויך, רב שלום! אם ירצה השם, צום צווייטען קנס־מאל אוז צו דער אנדערער חתונה ביי אונזער טאכטער... נאר לאז שוין גאט געבען מיט מעהר הצלחה, ניט אזא געניידעם, ווי איהר האט מיר געגעבען, רב שלום!...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (לעפעטשעט מיט דער צונג). איך בעט אייך, שרה־חנצי... איהר זענט דאך... א... א... איך מיין טאקי באמת מיין איך... א... א... ווי זאגט ער... א... א... א... אשה צנועה... א...

ש ר ה־ח נ צ י (ווייזט זיי אויף דער טהיר. זיי געהען ביידע מיט אראפגעלאזטע קעפ, און זי געהט זיי נאך). נו, געהט שוין, געהט! שוין אלץ פארטיג... דער רב האט געשיקט צו מיר דעם שמש... דער גט איז שוין צום שרייבען... נו, ריהר זיך שוין, ראובן־הערש, ריהר זיך! קוק איהם אן אביסעל, ווי ער פלאנטעט מיט די פיס... אין מיטען דרינען זעצט מען זיך אוועק חלעפטשען וויין... (שטילערהייט). פיאווקעס זאלען טרינקען אייער בלוט ביי־דע... האט זיך צענויפגעקאמפאניעט מיט דעם דאזיגען זולל־

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש (טרינקט נאך א קאפ). אבער נאר אויף אייך אנדער אופן פע, רב שלום!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (טרינקט), זעהר פע! זעהר פע!

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש (נאך א קאפ). אבער טאקי, רב שלום, וואס פע הייסט!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (נאך אביסעל). פע, פע, פע! ביז'ן עק אריין פע!

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש (אביסעל פערשמאכט). וואס ווייסט איהר, רב שלום, ווי פע דאס איז! וויפיעל איהר ווייסט פע, איז אפילו קיין שמינית שבשמינית, קיין צעהן־טויזענד־חלק אפילו! דאס איז אזא מין פע, וואס זינט די וועלט שטעהט איז נאך אזא פע ניט געווען!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (מראה כהן; שאקעלט צו מיט'ן קאפ און שמייכעלט). איך וויים, רב ראובן־הערש! ס'איז שטארק פע! איהר דארפט מיר ניט דערצעהלען איהר. איך האב אויך די אייגענע מכה איך, פונקט אזא צרה פונקט, און אפשר נאך ערגער אפשר...

ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש. דאך איז מיט א גאנג; ניט אזוי ווי ביי מיר. אוי, וואס ווייסט איהר, וואס ווייסט איהר? קיינער ווייסט ניט, רב שלום! אט דא ליגט דאס ביי מיר. (ווייזט מיט'ן פינגער אויף דעם הארצען). אט דא, טיף־טיף!... און פאר וואס? פאר וועמען? (בויגט איין דעם קאפ). שוין עטליכע און צוואנציג יאהר, אז איך קום אפ אויף דער וועלט... עטליכע און צוואנציג יאהר בין איך אין גיהנם... שבעה מדורי גיהנם... אויף הייסע סקאוור־רעדעם בראטען מיין לייב... קאליסטראי, רב שלום, קאליסטראי טרייבט זיך דריי מאל אין טאג... אהן א שום רחמנות... קיין גוט ווארט כמעט פון דער ערשטער שעה... א וועלט אויסצו־רעדען — עטליכע און צוואנציג יאהר!... אט וואו מע דארף א גט, רב שלום! (קוקט זיך ארום מיט שרעק). אט וואו מע וואלט בעדארפט ארויפפיהרען אויף א גט!...

פונ׳ם קאפ! איין מאל פאר אלע מאל! (ער שפאנט ארום איבער דער שטוב).

מאטל (פערטראכט). זיך געגט?... נו, און עטל? אך, לוי־בנימין! וואם ווייסט דו, וואם ווייסט דו, ווי טייער, ווי ליעב זי איז מיר!?...

לוי־בנימין (שפאנט ארום הין און צוריק). קוק איהם אן אביסל, ווי ער מאכט דאם העויות, די ליעבע האט זיך אין איהם צעפלאקערט! וואר מיר ליעבע? וואם מיר ליעבע? וואם האסט דו זיך איינגעבילדעט, משוגענער? א שענע ליעבע, אז די מאמע קאן זי ארויפפיהרען צעהן מאל אין טאג אויף גט? אויך מיר א ליעבע! הא־הא־הא!

מאטל. מעגסט דיר לאכען וויפיעל דו ווילסט. און דאם, וואם דאס הארץ פיהלט? (ער האפט זיך ביי׳ם הארצען).

לוי־בנימין. הא־הא־הא! וואם פיהלט דאס הארץ? וואס?... ער האט זיך אנגעליענט מיט ראמאנען, ווי א פויק, און שרייעט אויף אלע גאסען „ליעבע"! גלאט, סע ווילט זיך דיר שפיע־לען א ראמאן, נעמסט דו אליין אויף זיך צרות מיט שלעק!... נו, ווילסט ניט קיין גט? ווי דו ווילסט זיך! זיץ דא! אט וועט באלד קומען דער אשמדאי, די שוויעגער דיינע, און וועט דיך אריינלעגען נייען אייליען אין דער ערד אריין און וועט אנשטעלען די טאכטער, אז זי זאל דיר וואַרפען דעם גט פאר די פיס; און נאכדעם וועט איהר זיך איבערבעטען, צעקושען, און שפעטער מיט צוויי טעג וויערער די זעלבע געשיכטע, ביז פון דיין געליעבטער וועט ווערען א מין שרה־חנצי׳ס און פון דיר א מין ראובן־הערש שרה־חנצי׳ס... א לעמעשקע... א שענער סוף!... שעם זיך! (לוי־בנימין רוקט אן מאטלען דאם היטעל ביז איבער די אויהרען). א פיינער יונגערמאן! א יונגערמאן ביזט דו? א ווייבל ביזט דו! א אידינע! מאטל די אידינע! „סענדערל די אידינע", הא־הא־הא! דו גערענקסט „סענדערל די אידינע" ביי אבראמאוויטשען? הא־הא־הא! „שהיה יושב על הספסל" — אז סענדערל די אי־

וסובא'ניק און מע האָט אויסגעראָמט וואו ס'איז דאָ א שטיקעל לעקאַך אין שאפע, עסען זאָלען אייך ווערעם ביידע אייער לייב, זיסער נאָט!...

3.

פריהער קומט אריין מאָטעל, פאָלט אויפ'ן בענקעל און בלייבט זיצען אין א טראָגישער פאָזע; באָלד נאָך אים קומט אַריין לוי־בנימין מיט א שמייכעלע.

מאָטעל און לוי־בנימין.

מאָטעל (וויינט און רייסט אויף זיך די האָר). פארפינסטערט בין איך געוואָרען! אז אָך און וועה איז מיר, אז איך דאַרף מיין עטלעך געבען גט!

לוי־בנימין. וואָס־זשע האָסט דו געוואָלט? אז עטלעך זאָל דיר געבען גט?

מאָטעל. יאָ? דו לאָכסט? דו טרייבסט קאַטאַווע? אַצינד?

לוי־בנימין. וואָס דען? משוגענער, וואָס קלאָגסט דו? וואָס האָסט דו זיך צעיאָמערט, ווי א אידענע? אַדרבה, זאָג!

מאָטעל. וואָס־זשע דען? טאָנצען זאָל איך?

לוי־בנימין. אודאי טאָנצען!... דו ווערסט פטור פון אזא שוויעגער, ווי שרה־חנצי, מעגסט דו געווים געהן טאָנצען... ווער קען זי ניט? איך בין באַוואָהרענט, אז דו וועסט דא אפּזיין נאָך א האָלב יאָהר אין שטוב, וועט דיך דיין שוויעגער פאָטשען, אזוי ווי זי פאָטשט דעם שווער דיינעם, אט דעם עהרליכען טפש, וואָס איז ערגער פון איהר, אז ער לאָזט זיך אזוי טרעטען מיט די פיס.

מאָטעל. ס'איז דיר גרינג צו רעדען, יא. זאָלסט אבער זיין אויף מיין אָרט, וואָלסט דו...

לוי־בנימין. איך זאָל זיין אויף דיין אָרט, לעקיש, וואָלט איך מיך אויפ'ז דריטען טאָג גט'גט און מז'פטר'ט איין עול

דאָס דריטע בילד.

קומט פאַר ביי ר ב ב ש ר ק ע ד ע ם ר ב אין שטוב, וואָס איז איבערגע־צאַמט מיט אַ רעדנע אויף צוויי צימערן: אַ „זאַל" מיט אַ „קיך". אין „זאַל" שטעהט אַ שאַפע מיט ספרים, אויף דעם טיש ליגט א „יורה־דעה" מיט אַיין „אבן־העזר". אַ קאַנאַפּע, בעצויגען מיט קעסטעלדיגען ציטץ; אַ מזרח אויף דער וואַנד; אַ זייגער מיט אַ קוקושקע; אַ טיזלים מיט אַ טולופּעל פון פּיי מיט וויידעלעך; אַ שטרוימעל; אַיין אַטלעסענע קאַפּאַטע מיט אַ געלען אונטערשלאַק; די רביצינ'ס יופּע אויף וואַטע; אַ גרויסע קוואַרט מיט אַ פּיטש־נאַסען האַנדטוך מיט אַ פּאַמוניצע און מיט אַ בעזעם.

1.

פרומע־ליבע די רביצין און שרה־חנצי.

ר ב י צ י ן. זיצט, שרה־חנצי. זעצט זיך צו, וואָס שטעהט איהר?

ש ר ה ־ ח נ צ י (מיט'ן בורנעם אויף איין אַרבעל). נישקשה, איך קאָן באשטעהן. (זי סמאַרעט מיט דער נאָז).

ר ב י צ י ן. וואָס אַהרט אייך, שרה־חנצי? אָט שטעהט אַ בענקעל, נעמט, זעצט זיך צו. ביז דער גט וועט נאָך פאַרטיג וועט, וועט אַביסעל גערויערעט. אַך־אַך־אַך! (שפּאַרט־אונטער די בּאַק אויף צוויי פינגער און שאָקעלט זיך).

ש ר ה ־ ח נ צ י. אַך־אַך־אַך! (מאַכט פּיסקעס אויף צו וויינען און זעצט זיך צו מיט אַ זייט אוף דעם שפּיץ בענקעל).

ר ב י צ י ן (מיט רחמנות). למאי זאָלט איהר זינדיגען, שרה־חנצי? מסתמא איז דאָס אַ באשערטע זאַך. מסתמא הייסט דער אויבערשטער, הקדוש־ברוך־הוא, ברוך הוא וברוך שמו! מסתמא איז דאָס נישט קיין זיווג...

דינע איז געזעסען אויפ'ן בענקעל אונטערגעבונדען מיט א טיכעל די צייהן, „וקולף קארטאפלים" — און האט געשיילט קארטאפ־לים — חא־חא־חא!

מאטעל. גוט איז דיר צו לאכען! דו האסט זיך אריינ־געחאפט אין א שטוב צווישען לייט, ניט צווישען אזעלכע, ווי איך בין אריין...

לוי־בנימין. האסט א גרויסען טעות, מאטעל, איך האב שוין דיר טויזענד מאל געזאגט, אז סע וווייזט זיך דיר אויס. גלויב מיר, ברודער, אז איך קום געגנג אפ. ניט אזוי פיעל, וויפיעל דו, פארשטעהט זיך, אבער קיין האניג לעק איך אויך ניט... סע ווילט זיך מיר אזוי זיצען אזן קוועטשען די באנק, אזוי ווי דיר גלוסט זיך אצינד געהן טאנצען. נאר וואס זאל מען טהון? מיר זענען איידעמס, מאטעל, מיר זענען איידעמס!... מע האט אונז געגומען פאר א ציערונג אין שטוב אריין, מע האט אונז גע־געבען ווייבער אזן מע זאגט אונז: געהט, קינדערלעך, צוויי מאל אין טאג אין שול אריין! טהוט אייך דארט וואס איהר ווילט, אבי לאזען לייט זאגען, אז איהר זענט שענע איידעמלעך, זיידענע יונגע־לייט; אזן מיר, קעלבלעך, לאזען זיך פיהרען פאר'ן שטריקעל, טהון טהוען מיר גאר ניט, עסען לאסקאווע ברויט, טונעיאדצעם, פוסטעפאסניקעם! אזן אזוי געהען אוועק טעג מיט יאהרען, עס ווערד א קינד אזן צוויי... אזן מיר, קאן זיין, וואלט זיך גאר געגלוסט אצינד זיין ווייט־ווייט פון דאנען, ערגיץ אין א ד ע ס, אדער אין א פ י י ט ע ר ב א ר ג... שטודיערען... עה, ברודער, ניטא וואס צו רעדען, מאטעל, מיר זענען ביידע גוט אין דער נעץ. מיר איז אביסעל בעסער, דיר איז ערגער — געה זשע, נארעלע, פלאנטע זיך ארוים, ביז דו קאנסט נאה, — ווייל שפעטער גאט ווייסט?... קום שוין, קום מאטעל, מאך זיך ניט נאריש!... (ער נעמט אן מאטלען ביי דער האנד, זיי געהען אפ).

ענדע פונ'ם צווייטען בילד.

ש ר ה ־ ח נ צ י . וואס איז דען מיט חיים־מאיר ליפא־חזקאל׳ס איידעם?

ר ב י צ י ן (פארגלאצט די אויגען, שפייעט אויס און טהוט זיך א ווישׂ האס מויל). ס׳זאל מיר נור נישט פארריעכענט ווערען פאר קיין לשון־הרע חלילה. שוין זינד חיים־מאיר ליפא־חזקאל׳ס האט געבראכט דעם איידעם, האבען אננעהויבען צו פאלען קליי־נע קינדער, ניט היינט געדאכט, אזוי ווי שטרוי. נאט זאל זיך דער־בארעמען, ברוך הוא וברוך שמו!

ש ר ה ־ ח נ צ י (שמויצערט מיט די ליפען, שאקעלט זיך מיט׳ן גאנצען קערפער). וואס רעדט איהר, אוי, פרומעניו, נשמהניו? וואס זשע איז מיט איהם אויפכעם, למשל? וואס האט ער ער־טהאן, דער ימח־שמו׳ניק, פארחאפט זאל ער ווערען?

ר ב י צ י ן . וואס האט ער געטהאן, פרעגט איהר? פרעגט בעסער, וואס האט ער נ י ט געטהאן? א קלייניגקייט — יע־נער האט אפגערעדט די לבנה!

ש ר ה ־ ח נ צ י . א, פארחאפט זאל ער ווערען! וואס הייסט ער האט אפגערעדט די לבנה?

ר ב י צ י ן . ווייסט איהם דער גוטער יאהר! מיט אזא כשוף, צי וואס! זינט ער האט איהם געבראכט צו פיהרען, איז ניט נעווען איין לבנה.

ש ר ה ־ ח נ צ י . א, פארחאפט זאל ער ווערען! וואו איז אהינגעקומען די לבנה?

ר ב י צ י ן . איך ווייס וואו זי איז אהינגעקומען? וואס ווייס א אשה? איך ווייס נור, דער רב האט מיר געזאגט, אז ס׳איז נישטא קיין איין לבנה מחדש צו זיין; ביז חיים־מאיר ליפא־חזקאל׳ס האט נישט אפגע׳גט דעם איידעם, איז נישט געווען קיין לבנה. און אז מע האט איהם אפגע׳גט, האט גאט ברוך הוא וברוך שמו א נס געטהאן, ס׳איז שוין וויעדער דא אלע חודש א לבנה...

ש ר ה ־ ח נ צ י (ווישט זיך די אויגען און שניצט די נאז). נישט קיין זיוג, זאגט איהר? אוי, פרומעניו, נשמה'ניו! איהר קענט מיך דאך ניט פון נעכטען און ניט פון פאר־א־יאהרען... איך קאן דאס אייך נאר אזוי פיעל נישט למנצח זיין, איך בעט אייך איבער וי אייז אייגענע שוועסטער. וועז איהר זאלט וויסען, וי אזוי ער באגעהט זיך מיט מיין טאכטער, מיט מיין לייב און פלייש, וואלט איהר אליין געזאגט, אז... אז עס איז אויף מיר א „מחזיר נשמות", עפיס א מין פורעניות פון זיין ליעבען נאמען, עפיס אייז „עוטר ישראל" איז ער, נאך ערגער פון א משומד, ניט דא נעדאכט. איך וויים? אייז אויסווירפלינג, א „נשמת־כל־חי", א ווילדע חיה רעה, א וואווקעלאקע!...

ר ב י צ י ז (שמוציעט מיט די ליפען און מאכט מיט דעם קאפ). מע זאל נאר בעהיט ווערען, רבונו של עולם פון דער גאנצער וועלט, ברוך הוא וברוך שמו! סע איז דאך עפיס נאר אייז אנ־שיקעניש איז דאס! א מכה בכורה פון מצרים!

ש ר ה ־ ח נ צ י (מיט היטץ). פון מצרים, זאגט איהר? פון סדום, זאג איך אייך! פון סדום! עפיס א מין, א מין... „ורחצו"! א פיפערנאטער, וואס איז דורס מיט'ן קוק, א לינדענווארעם, וואס ליגט אין חריין און מיינט, אז סע איז נאר קיין זיסערס נישטא אויף דער וועלט! ער ליגט און טאטשעט, ווערעם זאלען טאטשען זיין לייב אין דער פינסטער, ליעבער גאט!

ר ב י צ י ז. באהיט מיך גאט, ברוך הוא וברוך שמו! (זי הויבט אויף די אויגען מיט די הענד צו דער סטעלי). איך וויים? איהר דארפט נאך דאנקען און לויבען דעם וואס לעבט אייביג, ברוך הוא וברוך שמו, וואס איהר ווערד פטור פון אזא צרה שלא תבוא! אט נעמט, אשטייגער, חיים־מאיר ליפא־חזקאל'ס איידעם, מע זאל באהיט און באשירמט ווערען, רבונו־של־עולם, ברוך הוא וברוך שמו!

טראגען. דער ש ט ש ווייזט זיי זייערע ערטער. ר ב א ר ק ע ד ע ר ר ב איילט זיך און שנייצט אויס די נאז און איז זיך מכין צום סדר הגט.

ר ב א ר ק ע ד ע ר ר ב, ר ב ז כ ר י ה ס ו פ ר, א י ד ע ל ד ע ר ש מ ש, ר א ו ב ן־ה ע ר ש, מ א־ט ע ל, ל ו י־ב נ י מ י ן, ד י ר ב י צ י ז, ע ט ע ל, צ ו ו י ע ד ו ת א ו ן א מ נ י ן א י ד ע ן.

ד ע ר ר ב (נעמט דעם גט). דו, סופר זכריה בר טוביה, איז דאס דער גט, וואס דו האסט דא געשריבען, האסט דו געשריבען?

ד ע ר ס ו פ ר (קראצט זיך אין דער געדיכטער באָרד). יא.

ד ע ר ר ב. קענסט דו דעם גט און האסט דא א סימן מובהק?

ד ע ר ס ו פ ר. יא.

ד ע ר ר ב. האָט דיר דער בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, געגעבען דאס פּארמעט, דעם טינט און דאס טינטערל און דאס גאנצע שרייב־געצייג פּאר די עדים?

ד ע ר ס ו פ ר. יא.

ד ע ר ר ב. האָט דיר געהייסען דער בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, אז דו זאלסט דעם גט שרייבען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד ע ר ס ו פ ר. יא.

ד ע ר ר ב. האסט דו אזוי געערעט, אז דער גט, וואס דער בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האָט געשריבען, איז געשרי־בען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד ע ר ס ו פ ר. איך האָב געערעט, אז דער גט, וואס דער בעל, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האָט געשריבען, איז געשרי־בען לשמו ולשמה ולשם גירושין.

ד ע ר ר ב (צו די עדות). האָט איהר געהערט פונ'ם מגרש, משה מרדכי בר אפרים מנשה, אז ער האָט מבטל געווען אלע

דאס אייגענע אין מיט אייך, שרה־חנצי: אט ווערד איהר פון איהם פטור, אם ירצה־השם, מיט'ן אויבערשטענס הילף, ברוך הוא וברוך שמו...

ש ר ה ־ ח נ צ י. איך וועד פטור? סע קאסט מיך קארג בלוט? וואס רעדט איהר, פרומע לעבען? א ווערטעלע, א שידוך געטהאן, חתונה געמאכט, אנגעטויטשעט זיך — און וואס, איך בעט אייך? אצינה, געה טהו נאך אמאל א שידוך, וויעדער איין איידעם, א ציערונג אין שטוב אריין, איין עבודה־זרה, א לעשות־נקמה'ניק, א בייזער שטערן... ששא, אן געהט ער, דער תכשיט מיינער. לאם איך זיך באהאלטען. פרומע־לעבען, ביי אייך אין קיך, מיינע אויגען זאלען איהם נישט אנקוקען אין זיין טרפה'נעם פרצוף. א סבה איהם אין פנים אויף דריי יאהר מיט א האלבען!... (זי גיהט פוועק אין צווייטען צימער).

2.

ר ב א ר ק ע ד ע ר ר ב קומט אריין געשווינד, וואשט די הענד, זאגט „אשר יצר" אויף א קול און זעצט זיך אויבענאן אויף דער קעס־טעלדיגער קאנאפּע מיט גרויס פּאראד. נאך איהם גיהט אריין ר ב זכריה סופר און שטעלט זיך אן א זייט. נאך דעם סופר גיהען נאך עווויי ע ד ו ת, און דער ש מ ש טראגט אריין דעם ג ט מיט א גרויסען גלעזערנעם טינטער, אין וועלכען סע שטעקט א געניזענע פע־דער. עס הויבען אן אריינצוקומען אויפציגוויזן אלערליי אידען; הויבע און נידעריגע, אלטע און מיטעלע, שוואַרצע און גועלע — ביז עס קלויבט זיך צענויף א מנין. ל ו י ־ ב נ י מ י ן, ר ב ש ל ו ם ש ד ב ן און ר א ו ב ן ־ ה ע ר ש קומען אן בעזונדער. פרומע־ליבע די ר ב י צ י ן הויבט אויף דעם פארהאנג פון דער קיך־טהיר און לאזט אריין ע ט ל ע ן, וואס גיהט טריט ביי טריט, אנגערוקט דאס טיבעל ביז דער נאז. פון דער טהיר קומט אריין מ א ט ע ל, בלאס און צע־

ד ע ר ר ב . האסט דו נערעדט מעולם א דבור, אדער א שבועה, אדער איין איסור, ס'זאל דעם גט ניט מזיק זיין? ... זאג: „ניין".

מ א ט ע ל (רוקט זיך צו נעהענטער צו עטלען. דער שמש נעמט איהם אן פאר די אכסלען און פיהרט איהם אף אביסעל ווייטער). ניין! איך האב נעוואלט זאגען... (ער וויל עפעס זאגען ווייטער, טהוט איהם דער שמש א ציה ביי דער האנד).

ד ע ר ר ב (גיט איהם איבער דעם גט על־פי דין). נא דיר דעם גט, האלט איהם, ביז איך וועל דיר זאגען... (דער רב וועגדט זיך שוין צו עטלען). גיב איהם אף די כתובה, אדער זיי איהם מוחל. טהו אוים דאס פינגערעל, ס'זאל ניט זיין קיין שום חציצה, און דער ארבעל זאל ניט אנריהרען, די הענט הויב אויף, אזאלסט זיי ניט פארמאכען, ביז איך וועל דיר זאגען... (צום עולם). ווער סע האט עפעס א פסול אויפ'ן גט — זאגט! ... (דער עולם שווייגט מיט שטילשווייגענים. דער רב צו מאטלען). דו, משה מרדכי בר אפרים מנשה, הויב אויף די הענט העכער פון דיין ווייב. (מאטעל רוקט זיך צו עטלען און פארקוקט איהר אונטער'ן טיכעל; ביידע יונגע מענשען ווייגען און שליכגען די טרערען. דער רב צו מאטלען). דו, משה מרדכי בר אפרים מנשה, זאג מיר נאך ווארט אין ווארט זאג: „הרי זה גיטך"...

מ א ט ע ל (ער ווארגט זיך). הרי זזה גגיטך...

ד ע ר ר ב . „והתקבלי גיטך"...

מ א ט ע ל (מיט א קוויטש). והתקבלי גיטטך...

ד ע ר ר ב . „ובו תהיי מגורשת"...

מ א ט ע ל . ובו תהיי מגגגורשת...

ד ע ר ר ב . „ממני מעכשיו"...

מ א ט ע ל (מיט א יאמערליך געוויין). מממממני מעכשיו...

ד ע ר ר ב . „והרי את"...

מודעות, אוּן אז דער גט, וואָס ער האָט געשריבען, איז געשריבען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד י ע ד ו ת (בויגע צוזאַמען, איינער אויף אַ גראָבער אוּן דער אַנדערער אויף אַ דינער שטיפע). יאָ.

ד ע ר ר ב. האָט איהר געזעהען, אַז דער מגרש, משה מרדכי בר אפרים מנשה, האָט מוסר געווען דעם טינט אוּן פֿען אוּן דאָס טינטערל, בכדי דער גט, וואָס ער האָט געשריבען, זאָל זיין געשריבען לשמו ולשמה ולשם גירושין?

ד י ע ד ו ת. יאָ.

(מע דעקט אַפּ עטלעכן די פּאַטשוילע).

ד ע ר ר ב. דו, חיה עטל געבענדעל בת ראובן הערש, וויליסט דו מקבל זיין דעם גט פון דיין מאַן משה מרדכי בר אפרים מנשה פון גוטען וויליגן, אָהן אונס אוּן אָהן תנאי?...זאָג: „יאָ".

ע ט ע ל (שווייגט אַ היבש ווייליג, ביז אידעל דער שמש טהוט זי אַ טאַרק בויִם ארבעל). יאָ.

ד ע ר ר ב. האָסט דו געטהאָן אַ נדר, אָדער אַ שבועה, אָדער איין איסור? זאָג: „ניין".

ע ט ע ל (שאָקעלט מיט'ן קאָפּ). ניין, ניין!

ד ע ר ר ב. האָסט דו גערעדט מעולם אַ דבור, אָדער אַ שבועה, אָדער איין איסור, ס'זאָל דעם גט ניט מזיק זיין?... זאָג: „ניין".

ע ט ע ל (מיט טרערען). ניין!

(אידעל דער שמש פּיהרט צו מאָטלען).

ד ע ר ר ב. דו, משה מרדכי בר אפרים מנשה, וויליסט דו נעבען דעם גט דיין וויב חיה עטל געבענדעל בת ראובן הערש פון דיין גוטען וויליגן, אָהן אונס אוּן אָהן תנאי? זאָג: „יאָ".

מ א ט ע ל (דרעהט אויס דעם קאָפּ צו עטלען אוּן זיפצט. אידעל דער שמש טהוט איהם אַ שטורך פון הינטען מיט'ן עלענבויגען. ער שאָקעלט מיט דעם קאָפּ אויף „ניין" אוּן זאָגט „יאָ"). יאָ!

ר א ו ב ז ־ ה ע ר ש (צו שלום שדכן). נו, רב שלום! וואס האב איך אייך געזאגט? איא? ווער איז געוועכט, רב שלום? הא, רב שלום? נא דיר גאר נט'ען זיך?!

ר ב ש ל ו ם. אבער מיין רח"ש מיינער? רב ראובן־הערש, מיר קומט רח"ש קומט מיר! א שדכן אז ער שטעהט אפילו פון דער זייט א שדכן, קומט איהם שוין אויך שדכנות קומט איהם! וואס זאגט איהר, רב ארקא, ניט אזוי, וואס? ע ל ע ה י י א נייער שידוך ע ל ע ה י י! ... (צום שמש). און פארגעסט נישט, רב אידעל, דארע קישקע, למען־השם, קישקע דארע!

ד ע ר ע ו ל ם (אסך קולות). וואו איז אהינגעקומען דאס פארפאלק? וואו זענען זיי? האסט דו געהערט איין אקציע? חא־חא־חא! א קאמעדיע! א ריינע קאמעדיע! (האלטען זיך ביי די זייטען לאכענדיג).

ל ו י ־ ב נ י מ י ן (צו מאטלען). מזל טוב דיר, מאטעל! ווער ס'איז דיר מקנא, דער זאל אליין ניט האבען... איך האב דיר שוין פארזארגט אויף אייביג... (צום עולם). א קאמעדיע זאגט איהר? ס'איז טאקי צו מאכען פון אייך א קאמעדיע! ס'וועט זיך שוין געפינען אזעלכער, וואס וועט פון אייך אמאל באשרייבען, מאכען פון אייך א קאמעדיע...

ש ר ה ־ ח נ צ י (ערשיינט פון יענער זייט פארהאנג. צום מאן). ראובן־הערש, דו הערסט? האב איך דיר געזאגט, אז ער וועט אונז באשרייבען אויף די גאזעטען, אט דער כל־בוניק!? (בעוויזט מיט די קולאקעס אויף לוי־בנימינען און אויף מאטלען און לאזט זיך צו דער מהיר).

פ א ר ה א נ ג.

מ א ט ע ל (חליפעט ווי אַ קליין קינד). וההרי את... (רער גט פאַלט פלוצים אַרויס פון זויגע הענד. מאַטעל פאַלט עטלעך אויפ'ן האַלז — און דאָס פאַרפאַלק ווערד אומגעריכט צעבויפגעגאַסען אין אַ לאַגגען, הויסען, פלאַם־פייערדיגען קוש).

ד ע ר ע ו ל ם (בלייבט לכתחילה ערשטוינט, אַפּהענדיג, אַהן לשון; קוקען אויינער אויף דעם אַנדערען און אַלע צוזאַמען אויף דעם רב). אי־אַ־נר־פע! ...

ד ע ר ר ב (אין אויינגע מינוט ארום). נו, נו! א מעשה! א מעשה! (קנויטשט מיט די פלייצעס). איך בין שוין דאָ, ברוך השם, באַלד זיבען און דרייסיג יאָהר רב, און האָב שוין אויף מיין לעבען נענוג פאַרלאָך אַפּגע'גט, — האָט זיך מיר נאָך אַזא מעשה ניט פאַרלאָפען! א מעשה! נו, נו!...

ד י ר ב י צ י ן (קוקט ניט אויף קיינעם). מן השמים! מסתמא איז דאָך דאָס א זיווג מן השמים, פון השם יתברך, ברוך הוא וברוך שמו...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. מזל טוב! אידען, זאָגט מזל טוב, אידען! און שטעלט משקה שטעלט!

ד ע ר ע ו ל ם (אויינער דעם אַנדערען). מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב!

ד ע ר ס ו פ ר. רב ראובן־הערש! רב ראובן־הערש! שיקט נאָך משקה, וועלען מיר טרינקען „לחיים".

ד ע ר ע ו ל ם. נאָך משקה! נאָך משקה! אידעל, משקה ברענג צו טראָגען!

א י ד ע ל ד ע ר ש מ ש. אָט געה איך! אָט לויף איך! וואָס זאָל איך ברענגען אויף צו פאַרבייסען?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. ברענג קיכלעך ברענג, און הערינג ברענג, און א ביסעל דאָרע קישקע אַביסעל...

צעזעעט און צעשפריים. בילדער פון־ם
אידישען לעבען, אין דריי אקטען.

נעשריבען אין יאהר 1905.

צו דער צווייטער אויפלאגע.

מיט אייניגע יאהר צוריק האט זיך געררוקט פון מיר א פע־
ליעטאן אין דער „יודישער פאלס־צייטונג" אונטער דעם נאמען
„צעזעעט אוז צעשפרייט, בילדער פונ'ם יודישען לעבען". הגם די
דאזיגע בילדער זענען געשריבען אין א דראמאטישער פארם, דאך
האט זיך מיר אפילו ניט גע'חלומ'ט, אז איך וועל אמאל זוכה זיין
צו זעהען זיי אויפגעפיהרט אויף דער סצענע.

אין עטליכע יאהר ארום האט מען די פיעסע איבערגעזעצט
אין דער פוילישער שפראך אוז מע האט זי געשפיעלט אין פוילישען
טהעאטער אין ווארשא. אמת, דאס פובליקום האט אויפגענומען
די פיעסע אוז דעם מחבר פון דער פיעסע זעהר ראשענד, די גא־
לעריע האט געפאטשט „בראוא", ווי געווייניטליך, נאר וואס מעהר
דער עולם האט געגוואלדעוועט, אזוי מעהר האט דאס דעם מחבר
פערדראסען: ער האט געפיהלט, אז דער פיעסע פעהלט א סך מעהר
וויפיעל זי פערמאגט; ער האט געפיהלט, אז אויף דער ביהנע
ווערך געשפיעלט א פעליעטאן, נישט קיין דראמא. דאס, וואס איך
האב דעמאלט געליטטען, קאן מען באמת אנרופען „חבוט הקבר".
„קיינער ווייסט ניט, זאגט מען, וועמען דער שוך קוועטשט". איך
בין געווען דענסמאל אויב נישט דער אייגציגער, וואס האט אויס־
געפייפט דעם מחבר פון דער פיעסע.

איצט, ביי דער צווייטער אויפלאגע, צום אויפפיהרען זי אויף
דער אידישער ביהנע, האב איך זי געזומען צום אויסבעסערען.
דאס „אויסבעסערען" האט מיך אבער אזוי ווייט פערשלעפט, אז
איך האב כמעט אנגעשריבען א גאנץ נייע פיעסע, כמעט נאר
איבערגעלאזט דעם הויפטגעדאנק, די נעמען פון די פארשוינען אוז

די פֿאַרשוינען:

מ א י ר ש א ל א נ ט, א א י ד א ס ו ח ר, אַיין אויפֿגעקומענער גביר, אַ פֿראַסטער חי־וקים, שניידט זיך אויף אין אירסטאַקראַט.

מ ל כ ה, זיין ווייב, א אידענע אין עהרליכע, אַ כשר'ע נשמה.

מ א ט ו ו י י, זייער עלטערער זוהן, א „פראַנט".

פ ל א ר א, זייער עלטערע טאַכטער, א גרושה „פען־דע־סיעקל".

ח נ ה, זייער אינגערע טאַכטער. געשאַרענע האָר. רייסט זיך אויף די קורסען.

ח י י ם, זייער איטגערער זוהן, א ציוניסט.

ו ו א ל א ד י, זייער דריטער זוהן, א „חברה־מאַן".

ס א ש ק ע, זייער מיזיניקעל, א צעבאַלעוועט בר־מצוה־בחור'על.

מ ש ה'ל ע ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר, שאַלאַנט'ס מחותן, אין אַפּגעפּוצט אידעל, אינגעסונקען אין יחוס.

א י ט ע ל ע, זיין ווייב, טראַגט פּערל אין דערוואַכען.

א ר א נ ט ש י ק, זייער זוהן, חנה'ס חתן, א „סטאַטעמשנע" בחור.

פ ע ס י ל, אַיין אַרעמע קרובה מלכה'ס, א ווייבעל מיט א פּאַטשוילע.

ד א ו ו י ד ק ע, מאַטוויי'ס א חבר, א קאַרטענשפּיעלער.

ב ע נ י, א איד מיט א זאַנטיק, חאַלב מעקלער, חאַלב שדכן.

מ א ש ע, א שטובמיידעל ביי די שאַלאַנטס.

בחורים מיט שוואַרצע העמדלעך, מיידלעך מיט רויטע בלוזקעס און גלאַט פּאַרשוינען.

די געשיכטע קומט פּאַר אין א גרויסער שטאַדט.

א צוויי־דריי סצענעס אומגעענדערט. איך האב געוואלט, אז מיין ערשטע פיעסע אויף דער אידישער ביהנע זאל האבען חאטש א שטיקעל פנים פון א פיעסע, אזוי, אז אויב די גאלעריע וועט זיך ניט קאנען איינהאלטען און וועט אמאל וועלען „פאטשען בראווא", זאל זי ניט פאטשען אומזיסט... „יונגע דראמאטורגען — זאגט טשעכאוו — בעראוף מען ווינציגער אפלאדירען אוז מעהר אויספייפען". גאלדענע ווערטער!...

קיעוו, מאי, 1905. שלום־עליכם.

ערשטער אקט.

ביי א גרויסען, רויך־גערעקטען טיש זיצט מאיר שאלא נט אין א חאלאט, פערטיעפט אין חשבונות. — מלכה איז בעשעפטיגט בײם סאמאוואר, מראגט אונטער איטליכען טיי. — פלארא, איין אנגעפודערטע, מיט בריטע צעשניטענע ארבעל, זיצט אין א וויעגשטוהל, וויעגט זיך און זינגט שטילערהייט. — חנה, פערטיעפט אין א ביכעל, לייענט. — מאטוויי, א צעקאשמעטער, פיפט אונטער שטילערהייט.

ערשטע סצענע.

מלכה (אויף רוסיש). שאשע! שאשענקא?

סאשקע (פונ׳ם אנדערען חדר, אויף רוסיש). וואס איז, מאמאשא?

מלכה. וואס טהוסט דו דארטען?

סאשקע. איך וואש די קאץ. וואס איז דען?

מלכה. געה טרינקען טיי! (מאטוויי און פלארא לאכען).

חנה (צו דער מוטער). אנדערש קאנסט דו טאקי מיט איהם ניט רעדען, נאר אויף רוסיש?

מלכה. ווי אזוי דען זאל איך רעדען, אז איהר רעדט אלע אזוי? איך וואלט אודאי געוואלט בעסער רעדען אויף אידיש, אויף מאמע־לשון, נאר וואס זאל איך טהון, אז איהר אלע, און אפילו אט דער אלטער נאר (זי בעווייזט אויף מאיר׳ן), האט זיך אנגעוועדט, מע זאל ארויסטרייבען אונזער הייליגען לשון. און וואר שמועסט, פון זינט מיר זענען אריבערגעפאהרען אהער, איז דער דאזיגער פארשאלטענער שטאדט! וואס, אפשר ניט אזוי, מאיר?

מאיר. וואס ניט אזוי? אז דו ביזט א בהמה? (מאטוויי און פלארא לאכען).

מלכה. לאכט, לאכט! דאס עפעלע פאלט ניט וויט פונ׳ם בוימעלע. „יאקי טאטקא, טאקי דזיעצקא“...

מ א ט ו ו י י (ציהט אויס אַ לאַנגען פּויף). פּי־יו־יט!

מ א י ר (הויבט אויף דעם קאַפּ). וועך פּייפּט עס? וואָס פּאַר אַ פּייפּעריי?

מ ל כ ה (צו די קינדער מיט אַ געבעט). לאָז זיין שטיל, איך בעט אייך! (עס קומט אַן ח י י ם, טהוט אַ קוש דעם פּאַטער. גיט חנה'ן די האַנד. מ ל כ ה טראָגט איהם אונטער טיר).

צווייטע סצענע.

מ א י ר. וואו ביזט דו דאָס געווען, חיים? וואָס פּאַר זאַ־סעראַניעס ביי דיר?

ח י י ם. פון ציוניסטען.

מ א ט ו ו י י. פון ארץ־ישראל־אידען.

מ א י ר (אירָאַניש). וואָס זשע איז געבליבען דאַרטען ביי אייך אויף דער אסיפה?

מ א ט ו ו י י. מע זאָל אַריבערפּעקלען אַלע אידען קיין ארץ־ישראל.

ח י י ם. ניט אַלע... די אידען, וואָס זיי נעפּעלט ניט ארץ־ישראל, קאָנען בלייבען דאָ.

מ א ט ו ו י י. עס געהט זיי אַפּ צום רומעל נאָר אַ וויים פּערדעל. (פּלאָצלעך לאַכט נערוועז. עס קומט אַן ו ו א ל אַ ד י מיט אַ פּעקעל ביכער, טהוט אַ קוש דעם פּאַטער, קוועטשט חיים'ן און חנה'ן די האַנד. מ ל כ ה טראָגט איהם אונטער טיר).

דריטע סצענע.

ו ו א ל א ד י. וואָס איז דאָ אזוי פּרייליך?

ח י י ם. וואָס פּעהלט זיי?

מ א י ר (צו וואַלאַדי'ן, כוושט אויפּגעהויבען די אויגען). נו, אזן דו, וואַלאַדקי? וואוהין ווילסט דו אַריבערפּיהרען די אידען? אויף קיין ארץ ישראל? צי אפשר נאָר קיין מצרים?

מ א י ר . שוין? האסט שוין אנגעהויבען מיט דיין מוסר, מיט'ן טייטש־חומש און מיט'ן פעטשענע־וואַרענע? (מאַטווייי און פלאַרא לאַבען). וואו איז חיים? וואו איז וואלאדי? (קוקט זיך ארום). פאַר וואס זעהט מען זיי ניט?

מ ל כ ה . שלאַפען נאָך מן הסתם.

מ א י ר . אַווי שפּעט? טאַמער וואלט מען זיי אויפגעוועקט טרינקען טיי?

מ ל כ ה . א רחמנות. זיי האבען זיך שפּעט געלעגט שלאַפען.

מ א י ר (קוקט אין די פּאַפּיערען). נעלערענט?

מ א ט ו ו י י . פּארשטעהט זיך! ווי דען? מיר דאכט, אז זיי זענען ביידע געקומען אהיים מיט'ן טאג גלייך.

פ ל א ר א . מיט'ן טאג גלייך? געווען שוין גרויסער טאג.

מ א י ר (צו מלכה'ן). וואס הייסט דאס? וואו איז מען דאס געווען? וואוהין געהט מען דאס ארום נאנצע נעכט? וואס פאר ארומגעהנטסען ביי נאכט?

מ ל כ ה . ווייס איך וואס — קינדער פלאַפלען!

מ א ט ו ו י י . מאמאשע! וואס דארפסט דו זיי פּארענטפּערען? זיי זענען געווען אויף א „זאסעדאניע". וואס איז דער אומגליק?

מ א י ר . וואס פאר זאסעדאניעס גאר?

פ ל א ר א . שפּיעלסט זיך מיט זיי? יענע קעהרען וועלטען!

מ א ט ו ו י י . מע ברענט די באד!

ח נ ה (נישט צוגענומען די אויגען פון'ם בוך). אלץ בעסער ווי שפּיעלען נאנצע נעכט אין קארטען.

פ ל א ר א (צו מאַטווייען). דאס איז שוין אין דיין נארטען אריין, מאַטווי...

מ א ט ו ו י י . „לאנגע האר, זאגט מען, קורצער שכל". ביי איהר איז בייידע זאכען: אי קורצע האר, אי קורצער שכל.

ח נ ה . אי פלאַטשיג, אי אהן טעם.

מ ל כ ה . ווייס איך וואס א קינד פלאפעלט! ... א לעסיפער האסט דו צוגעזאגט איהם קויפען, וואס?

מ א י ר . וואסערע לעסיפערעז! וואסערע פלאמעז! אזא קלייגער וועוריק ווי דו דארפסט נאך לערנען, ניט ארומפאהרען אויף לעסיפערען און שפיעלען זיך מיט אזא פאסקודסטווע! (וואַרפט אַראָפּ די קעץ; סאשקע הויבט זיי אויף איין מאל און צוויי מאל און דריי מאל. אלע לאכען, חוץ מלכה'ן). וואו זענען דיינע לעהרערס וואו?

ס א ש ק ע . לעהרערס? חא־חא־חא! געווען אייגער א לעהרער, איז ער אויך נישטא.

מ א י ר . וואס הייסט אייגער א לעהרער? נו, און דער מלמד — וואו איז דער רבי?

ס א ש ק ע . וואסער מלמד? וואסער רבי? שוין לאנג דורכגעטריבען!

מ א י ר (איבערשטט). הא? וואס? דורכגעטריבען? וועך האט איהם דורכגעטריבען? וועך האט דאס געהאט א העזה ארויס־טרייבען א מלמד אהן מיר? (קלאפט מיט די הענד אין טיש). איך בין דא בעל הבית, ציניין? וואס שווייגט איהר? וועך איז דא בעל הבית? (ער גיהט ארויס וואס וויטער אין אלץ מעהר כעס, וואַרפט די קעץ פון'ם טיש; סאשקע ווייל זיי אויפהויבען, דער פאטער טרייבט איהם דורך). גיהה דיר, דו פידסווינעק איינער, מיט דער פאסקודסטווע! (סאשקע מיט די קעץ גיהט אווק, מורקעט אונ־טער דער נאז: „א פערשאלטענע שטוב"...).

פינפטע סצענע.

מ א ט ו י י (ציהט אויס א לאנגען פויף). פי־יו־יט!
פ ל א ר א . (שטיקט זיך שטילעהייד). חי־חי־חי!
ח י י ם (צו וואלאדי'ן). א זעלטען בחור'ע!
ח ג ה . זעלטענע ערציהונג!

ו ו א ל א ד י . וואָס דאַרף מען קיין מצרים? מע קאָן ניט זיין קיין שקלאַפען דא?

מ א ט ו ו י י . פּאַפּא! דאָס מיינט מען אונז און דיך אויך בתוכם...

מ א י ר (צו וואַלאַדין אין גוטען מוטה). מיט א טאַטען רעדסט דו אזעלכע ווערטער, דו שייגאַץ איינער?

ו ו א ל א ד י . וואָסערע ווערטער? (מאַטוויי פּייפּט, פּלאַרא לאַכט).

מ א י ר (שטרענג). וואָס פּאַר א פּייפּעריי? וואָס פּאַר א געלעכטער?

מ ל כ ה (לויפט צו). אַבער לאָז זיין שטיל! קינדער, לאָז זיין שטיל, איך בעט אייך! (עס קומט אַן ס א ש ק ע מיט צוויי קעצלער אונטער בוידע הענד. ער קושט פריהער דעם פּאַטער, נאָכדעם די מוטער. מ ל כ ה באזעצט אים, דרעהט זיך אַרום אים, גיט אים טיי, ער האַדעוועט די קעץ מיט מילך).

פּיערטע סצענע.

מ א ט ו ו י י . אהא! ער איז שוין דא מיט דער משפחה!

פ ל א ר א. סאשקע מיט די קעץ!

ס א ש ק ע (קוקט ניט אויף קיינעם). פּאַר וואָס קויפט מען מיר ניט קיין וועלאָסיפּעד?

מ ל כ ה (לויפט צו צו אים). לאָז זיין שטיל, סאשענקע! וואָס טויג דיר זיך האַלטען מיט אזא מיאוסקייט? וואַרף זיי ארויס! שאַדט צום זכרון! א שרץ!

ס א ש ק ע (הערט זי ניט). פּאַר וואָס קויפט מען מיר ניט קיין וועלאָסיפּעד? (הויך). קיין וועלאָסיפּעד פּאַר וואָס קויפט מען מיר ניט? (אלע לאַכען, חוץ מלכ'ן).

מ א י ר (רייסט זיך אַפּ פון די פּאַפּיערען). הא? וואָס האָט ער געזאָגט? וואָס זאל מען איהם קויפען?

נעלר... בלאטע! איך וועל נישט דערלאזען, מע זאל האקען דעם וואלד, מאכען איהם א תל פון דער אימעניע, אבער גאר לא!... (געהט צו צו א שרייבטישעל, וואס ביי דער זייט). מע בעראוף איהם אוועקשרייבען אזא בריוועל, ס'זאל איהם נעמען!... נו, קינדער! ווער שרייבט?

מ א ט ו ו י י . איך האב גאר פארגעסען, אז כ'האב היינט קיין צייט ניט. (הויבט זיך אויף און געהט צוועק).

פ ל א ר א . איך וועל מיך היינט אמאל אנטהון, צי ניין? (הויבט זיך אויף און געהט צוועק).

מ א י ר . נו?

ח י י ם (צו וואלאדי'ן). נו? וועסט אפשר שרייבען?

ו ו א ל ל א ד י (צו חיים'ן). פאר וואס ניט דו?

מ א י ר . נו?

ח נ ה (געהט צו צום טישעל). אט וועל איך. (נעמט זיך צו דער פען).

מ א י ר . שעמען מענט איהר זיך! מילא יענע צוויי עלטערע האבען זיך אפגעטראגען, איז חאטש דער פארדראס ניט אזוי גרויס: ס'איז פאר זיי א סוד, זיי קאנען נעבאך נישט... אבער איהר, ימח־שמו'ניקעם? איהר יכול'ט דאך יא! קארג קאסט איהר מיך אפ?... א וואוינ'ל קינד איז טאקי חנה'לע... (צו חנה'ן). שרייב... (שטעלט זיך צוועק אין א פארטראכטע פאזע, דיקטירט). שרייב איהם אזוי: „יעווא סיאטעלסטוואו יאסנאוועלמאושנעמו פאנו חראביא“... שוין?

ח נ ה . שוין.

מ א י ר (מיט די העגד). „ראשית חכמה קום איך דיר, יאסנא־וועלמאושנע פאן חראביא, צו מעלדען... ניין! ערנידעריגסט צו מעלדען מיין איבערגעבענהייט... ניין! מיין אלערטיעפסטע אי־בערגעבענהייט“... שוין?

ח נ ה . שוין.

ו ו א ל א ד י (דעקלאמירט). „וואס זלאנראוויא דאסטאיניא פלאדי"... (אפאר מינוט הערשט א שטילשווייגעניש).

ח י י ם (צו וואלאדי'ן). וועז מאכען מיר א דיסקוסיע?

ו ו א ל א ד י. נישטא דערווייל קיין פלאץ... (צו חנה'ן). נעמסט איין אנטהייל אין אונזערע דעבאטען?

ח נ ה. מיט פערגניגען. וועז וועט דאס זיין?

פ ל א ר א. וואס? א ספעקטאקל?

ח י י ם (צו וואלאדי'ן). וואס חלומ'ט זיך א הוהן?

ח נ ה. פראסע.

פ ל א ר א (צו מאשווייעז). וואס זאגסט דו אויף אונזער קורסיסטקע? זי מיינט, אז ווי באלד מע שערט זיך אונטער די האר, אזוי נעמט מען שוין צו אויף די קורסען...

מ א י ר. הא? קורסען? וואס פאר קורסען?

מ ל כ ה. וויים איך וואס קינדער פלאפלען!

מ א ט ו י י. זי פארגעסט, אז דערווייל איז זי א אידישע מאכטער, דאס הייסט, א „זשידאווקע מיט איין אטעסטאט".

ח י י ם. אלץ שענער ווי וואלגערען זיך אין אלע קלובען.

ו ו א ל א ד י. און שפיעלען אין קארטען.

מ א י ר. וואס פאר קלובען? וואס פאר קארטען?

מ ל כ ה. וויים איך וואס קינדער פלאפלען! (צו די קינדער). איך בעט אייך, לאז זיין שטיל! (עס ווערד אויף א ווייל שטיל. יונגווארג רעדען צווישען זיך שטילערהייד).

מ א י ר (שטעהט אויף פונ'ם טיש). ווער וועט מיר אנשרייבען עפים א רעכטען בריעף צום פריץ, צום גראף מיין איך? ... ער שרייבט מיר, דער גראף, אז מע דינגט ביי איהם וואלד, מע גיט איהם, זאגט ער, איין אייזערנעם פרייז... ער מיינט, איך וויים ניט, וואס ער מיינט!... עס ציהט איהם שוין אהין, קיין „מאנטע־קארלע" ציהט עס איהם! א קערטעלע!... בעדארף ער האבען

מ א י ר (אויפגערעגט). ווילט איהר מיך לערנען שבל, הייסט עס? די נאז שנייצט אויס, יונגע צוציקעס וואס איהר זייט! (שרייט אַלע מאל העכער). וואס פאר א העזה האט איהר דאס גאר אזוי צו רעדען מיט א טאטען, הא? וואס שווייגט איהר? !...

מ ל כ ה (לויפט אונטער אין אימפעט). אבער געגוג! לאז זיין שטיל, אין נאטעם ווילען, מאיר! (שיקט ארויס חיים'ן און וואַ־ לאדי'ן, נעמט צו די פען ביי חנה'ן). נו, גענוג. לאז איבער אויף שפעטער. מע וועט שוין שפעטער שרייבען. (חנה געהט אַפ, מאיר און מלכה בלייבען אליין).

זעכסטע סצענע.

מ א י ר (שפאַנט ארום אויבער'ן שטוב). נו, א שטוב! נו, קינדער!

מ ל כ ה. דיין שטוב, דיינע קינדער...

מ א י ר. אוז דיין השגחה.

מ ל כ ה. נישט דו האסט דאס בעראַרפט זאגען!

מ א י ר. אוז דו וואלסט בעסער שווייגען.

מ ל כ ה. שווייגען? איך האב שוין גענוג געשווייגען. אייני־ געמיעדט זיך שווייגענדיג. צייט איך זאל שוין עפים רעדען. איהר לאזט מיך דען אויסרעדען א ווארט? איך האב דען אויך עפים א דעה? אוז ווער איז שולדיג, אז ניט אט די שטאדט מיט דער שטוב מיט דעם נייעם שניט? נישט געווען קיין געלד, איז נישט געווען קיין מאראאם, מיט קיין הארמידער, מיט קיין פוסטעקראטישע גענג. נישט געווען די גרויסע שטאדט, האב איך נישט געוואוסט פון קיין שפיענגלען, מיט קיין פאטעלען, מיט קיין צאצקעס,מיט קיין מאפטשאנעס, מיט קיין לעסיפערען...

מ א י ר. ווער האט דאס אויסגעטראכט, אז ניט דו, צוליעב'ן מייערען מיזיניקע?

מ א י ר . „מיין אלערטיעפסטע איבערגעבענהייט און גע־טריישאפט... ניין! מיין שטענדיגע געטריישאפט צו דיר, יאסנא־וועלמאושנע פאן חראביא, און צו דיין הויזגעזינד... ניין! צו דיין יאסנאוועלמאושנע הויזגעזינד...“

ח י י ם (הויך). איך פארשטעה ניט, צו וואס זאל א איד זיך מאכען אזוי נידעריג פאר א פריץ?

ו ו א ל א ד י . וואס עפיס א איד? און גלאט א מענש פאר א מענשען?

מ א י ר (אויפגעהויבען דעם קאפ). הא? שרייבען קען איך נישט — מע האט מיך ניט גלערנט. נאר ו ו א ס און ו ו י א ז ו י צו שרייבען צו א פריץ — דאס בעדארף איך מיך ביי אייך ניט לערנען. איך וועל מיך נאך אויסגלייכען מיט אלע אייערע קענערס דארטען, און אפשר נאך מיט א סמיטשיק. צי איהר מיינט טאקי, אז ווי באלד איך קען ניט קיין געאגראפיע, אזוי בין איך שוין גאר א בהמה און פארשטעה שוין גאר ניט?

ח י י ם . וועי זאגט דען? מע שמועסט נאר פון דעם, למאי זאל א איד אזוי אנבויגען דעם קאפ פאר א פריץ היינטיגע צייטען?

ו ו א ל א ד י . וואס עפיס א איד? יערער מענש בעדארף זיך האלטען מענשענגלייך. א מענש בעדארף קודם־כל אכטען זיך אליין, אליין קוקען אויף זיך, ווי אויף א מענשען.

מ א י ר . גוט, גוט. דער גראף קען מיך, ברוך השם, נישט דאס ערשטע יאהר, און חאטש איך האב אין די „גימנאזיעס“ ניט גלערנט, וועט ער פון דעסטוועגען אוועקגעבען פאר מיר דריי הונדערט פאר פיינע בריות אזעלכע ווי איהר, ווארום ער ווייסט, פארשטעהט איהר מיך, אז איך בין איהם נעטריי און איבערגעגעבען ווי א הונט...

ח י י ם און ו ו א ל א ד י (בויידע מיט אמאל). אט־אט, אט דאס מיינט מען טאקי! אט דאס וואלט „הונט“ איז איבעריג.

פּרעמדם? איך האב עהרליך, כשר פּארדיענט... הלואי וואלטען מיר ניט אוועקגעוואָרפען די אלטע פּרנסה, נישט פּארגלוסט קיין גרינגע פּויגעלעך מיט קיין פּריצים, מיט קיין גראָפען, מיט קיין אימעניעס, און ניט אריבערגעפאהרען אהער, אין דער דאזיגער פּארשאלטענער שטאדט, צווישען הולטייעס, וואס מע ווייסט נאר אויסברענגען, טרענצלען קערבלעך דער רוח ווייסט אויף וואס, אויף שפּיגלען מיט טאפּטשאנעס, מיט „טריאטערס", מיט נימענאזיעס, מיט סאבראניעס, מיט גוליאניעס — טפו!

מ א י ר (לאכט). „סאבראניעס־גוליאניעס"? חא־חא־חא!

מ ל כ ה. לאכסט? אז אך און וועה צו דיין געלעכטער!... איך זאל האבען די טויזענדער, וואס ס'איז געווען בעסער דעמאלט אהן געלד, ווי אציגד מיט געלד... ניט געווען קיין געלד, זענען די קינדער געווען קינדער; אציגד זענען די קינדער קיין קינדער ניט, די מאמע איז קיין מאמע ניט. איטליכער געהט וואוהין ער ווייל; איינער אין ליסי, דער אנדערער אין סטריסי. משטיינס געזאגט, צעזעעט און צעשפּריט אויף אלע זיבען ימין!... (ווייניט, לאזט זיך צו דער טהיר, בעגעגענט זיך מיט די מחותנים, משה'לע זיי־דענשטאטער און זיין ווייב אידעלי, טהוט זיך אן נעם צוריק).

זיבעטע סצענע.

מ א י ר (שטעהט אויף, געהט זיי אקעגען, רייבט אן האנד אן אן האנד). אן? ברוך הבא, געסט! זיצט, זיצט, מחותן! מחותנת'טע, זיצט! מלכה! היים געבען טיי, היים מאכען קאווע, היים דער־לאנגען עפּים פּארבייסען! (מלכה שאפּט. עס ווערד אריינגעטראגען אן גרויסע זילבערנע טאץ מיט אלדאם גוטס). וואס זשע מאכט איהר עפּים, מחותן? ווי גענהט עס אייך אין עזונד? וואס מאכט עפּים דער חתן? פּאר וואס זעהט מען איהם ניט?

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. וואס זאלען מיר מאכען? מע לעבט, דאנק גאט. (צעלעגט זיך גאנץ בריוטליך אין א ווייכען פּאטעל,

מ ל כ ה (א פליעסק מיט די הענד). אוי, איך וועל מיר נאר א מעשה אנטהון! איך האב אויסגעטראַכט? איך? דו האסט שויז, אפנים, פארגעסען, מאיר, אז דו ביזט געקומען צו פאהרען אנומעל־מען פונ'ם גראף, האסט דו אליין געזאגט, אז דו וועסט איהם קויפען א לעסיפעד. איך וויים? איך זאל, דאכט מיר, לעבען דריי הונדערט יאהר, וואלט איך מיך בעגאנגען אהן דעם! ארבא, איך האב גע־זאגט, מע דארף ניט, איך האב נאר מורא געהאט, דאם קינד זאל זיך סך הכל ניט אויסברעכען א האנד אדער א פוס, האט מען נאך געמאכט פון מיר דאם גרעסטע געלעכטער!

מ א י ר. פארשטעהט זיך, מע האט געלאכט. ביזט א גע־שליידטע האנדזי, לאכט מען!

מ ל כ ה. און דו ביזט דאך דער גרויסער חכם מיט'ן גרויסען פוסטעקראט! זינט מיר האבען באקומען געלד און ארויסגעפאה־רען אין דער דאזיגער שטאדט, זענען מיר געווארען מיט גאטס הילף גאנצע פוסטעקראטען!

מ א י ר. און אז מיר זענען, ניט היינט געדאכט, געזעסען אינ'ם פארשטונקענעם שטעדטעל און גע'פגר'ט פאר א דרייערעל, איז דיר געווען בעסער? עס לוינט דיר ניט, אפנים, וואס איך היים איצטער „פאני שאלאנט" און בין א מחותן מיט משה'לע זיידענשטאמער? צי נאך דיין שכל קומט אפשר אויס, אז ס'איז ג־ווען שענער דעמאלט, אז איך האב געהייסען „מאיר טשאלענט", און דיך האט מען גערופען „די טשאלענטיכע" — א יא?

מ ל כ ה. איך זאל האבען די ברכות, רבונו של עולם! ס'איז מיר נאר געווען בעסער, אז איך האב געהייסען „טשאלענטיכע" און בין מיר געשטאנען ביי די פיש...

מ א י ר. ש ש ש!... בהמה! דארפסט, אז די קינדער זאלען נאך דערהערען?

מ ל כ ה. איז וואס? לאזען זיי הערען! איך דארף מיך שעמען פאר זיי? איך האב עפים נע'גנבה'ט? חלילה צוגענומען

מ ל כ ה . נעמט עפּים, פּאַר וואָס נעמט איהר עפּים ניט, איך בעט אייך?

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . ברענגט ער, דער רמב"ם הייסט עס, ערגיץ אין איין אָרט, אז עֿס פּי „חכמת הפּילוסופּיע" איז לופט כמעט אזוי נויטיג, ווי וואַסער. און וואַסער איז דאָך מים, פּון די אַרבעה יסודות, הייסט עס... (צעהלט אויף די פּינגער). רוח— לופט, מים—וואַסער, אש—פּייער, עפּר—ערד... (טהוט א נים).

א י ט ע ל י . צו געזונד און צו אריכת ימים!

מ א י ר אוֹן מ ל כ ה . צו געזונד אוֹן צו אריכת ימים!

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . א דאַנק... אוֹן יאָאָ!... איז וואו האַלט איך, הייסט עס? ביי די אַרבעה יסודות...

א י ט ע ל י . יאָ! דו האָסט דאָך געוואַלט, דאָכט מיר, שמועסען מיט זיי פּון עפּים איין אַנדער ענין גאָר?...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . וואָס זשע האָבען מיר אַזוי קיין צייט ניט? מיר וועלען נאָך רעדען. דו ווייסט דאָך, אַז די זיי־ דענשטאָמערם האָבען פּיינט חאָפּ־לאָפּ. די זיידענשטאָמערם האָבען צייט. די זיידענשטאָמערם האָלטען פּונ׳ם גלייכווערטעל: „גאָה נישט גיך, וועסט דו נישט רייסען קיין שיך". איהר האָט געהאַרכט אָמאָל דאָס דאָזיגע גלייכווערטעל? דאָס איז מיין זיידענס א וואָרט. מיין זיידע, עליו השלום, האָט געהאָט אין זיך וועדטער— וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט איהר?... אוֹן יאָאָ!... „דאָס עפּעלע, פּלעגט ער זאָגען, פּאַלט נישט ווייט פּונ׳ם בוימעלע". אוֹן „יחוס־אבות, פּלעגט ער זאָגען, נא בית הקברות". אדער: „אז גאָט וויל, שיסט א בעזעם". האָט איהר געהערט אָמאָל דאָס וואָרט? איז דאָס אויך זיינס... האָ, איטעל, וואָס זאָגסט דו?

א י ט ע ל י . זיינס, זיינס, זכר צדיק לברכה! נאָר מיר דאָכט, אז...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . האָב קיין יסורים ניט, איך וויים וואו איך האַלט... אוֹן יאָאָ!... איז מיין זיידע, זכר צדיק לברכה,

מראָגט אונטער אַ זילבערן פּושקעלע מיט טאַבעקע צו דער נאַז, רעדט הויך, געצעהלטע ווערטער, און לאַזט אויס אַלע מאָל מיט אַ לאַנגען „אוון יאָאָאָ!!!". ביידע מחותנת'טעס זעצען זיך אוועק איינס אַקעגען דאָס אַנדערע מיט צענויפגעלעגטע הענד און מע רעדט שטילערהייד).

מ א י ר . וואָס זשע הערט זיך עפּים ביי אייך? זעהט, נעמט עפּים אין מויל אַריין, מחותן. מחותנת'טע, נעמט עפּים! מלכה! בעט, זיי זאָלען עפּים נעמען אין מויל אַריין!

מ ל כ ה . נעמט עפּים, פּאָר וואָס נעמט איהר עפּים ניט, איך בעט אייך!

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . ס'איז אַזוי די מעשה. געגאַנגען פּערבי. וואָלט נישט אַריינגעגאַנגען. רופט זיך אַן צו מיר זי: „לאָמיר אַריינגעהן". זאָג איך: „וואָס עפּים פּלוצים אין מיטען דרינען?" זאָגט צו מיר זי: „וואָס אַהרט דיך? מיר זענען שוין דאָ, לאָמיר אַריינגעהן". זאָג איך: „מילא, לאָמיר אַריינגעהן"... און יאָאָאָ!... איך בין, דאַרפט איהר וויסען, נישט קיין ליעבהאָבער אויף געהן. מיר אַלע האָבען נישט ליעב געהן. די זיידענשטאָמערס האָבען פּיינט געהן. חאָטש אפּילו דער דאָקטאָר האָט מיר אָנגעזאָגט, איך זאָל דוקא געהן, און דוקא אָפּ! צוליעב דער לופט. וואָרום לופט איז אַ גרויסער ענין... און יאָאָאָ! נאָך מיין זיידע, עליו השלום, פלעגט זאָגען, אַז לופט — דאָס איז אויא מין זאָך, וואָס סאי אַ מענטש, סאי, להבדיל, אַ בהמה אָדער אַ חיה, אָדער אַזוי אַ לעבעדיגע זאָך, קאָן זיך אָהן דעם נישט באגעהן. מחמת לופט איז אויא מין זאָך, וואָס... וואָס... פּארשטעהט איהר מיך... נאָך דער רמב"ם ברענגט, אז על פּי חכמת הדאָקטאָריע קומט אויס, אז בשעת אַ מענטש חאָפּט דעם אָטעם... און יאָאָאָ!... איהר האָט דאָך געהערט מסתמא פּונ'ם רמב"ם?

מ א י ר . געהערט, ווי דען? ... פּאָר וואָס נעמט איהר עפּים ניט אין מויל אַריין, מחותן? מחותנת'טע, פּאָר וואָס נעמט איהר עפּים ניט? מלכה! בעט, זיי זאָלען עפּים נעמען אין מויל אַריין!

מ א י ר (צעטראָגען). ווער? וואו?

א י ט ע ל י . טאָקי אייער טאכטער מיינט מען, די כלה, היסט עס, דרודעלט אַן דעם חתן...

מ א י ר (חאַפּט זיך אויף). האָ? וואָס? ווער? חנה? ... מלכה, דו הערסט?

מ ל כ ה . ווייס איך וואָס קינדער פּלאַפּלען!

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . קינדער, זאָגט איהר, פּלאַפּלען? עס קאָן זיין. מסתמא קענט איהר בעסער אייערע קינדער... איט־ליכער קען זיינע קינדער... איך ווייס, אַז מיינע קינדער פּלאַפּלען ניט, חס־חש! אָט, למשל, מיינע קינדער זענען נישט קיין ציוניס־טען. די זיידענשטאָמערס האָלטען עפּעס נישט פון דעם ציוניזם... נישט מחמת איך האָב עפּעס חלילה צו די ציוניסטען אָ טענה? אדרבה, מהיכי תיתי, פּאר וואָס ניט? נאָר גאָר נישט, איך בין נישט גורס, איך האָלט נישט דערפון! (אַ מאָך מיט דער האַנד). צי אַשטייגער, כדומה למשל, די היינטיגע ווייסע־חברה'ניקעס מיט די היינטיגע געגנ זייערע, וואָס ווילען איבערקאָהרען די גאַנצע וועלט מיט'ן קאָפּ אַראָפּ, מיט די פּיס ארויף, ווילען זיך צעטיילען מיט אייער געלט, דרינגען, אַז אַלסדינג, וואָס איהר האָט, איז דאָס ניט אייערס, פּריהער גאָטט און נאָכדעם פּרעמדס, היסט עס, ס'איז ביי אייך סאָמע גנבה, גזלה... און יאָאָ!...

מ א י ר (אויפגעבראַכט). איך האָב ביי קיינעם נישט נע־גנבה'ט, קיינעם נישט בע'גזל'ט. איך האָב מיין געלד כשר פער־דיענט! איך האָב געגוג געהאַרעוועט דערויף! איך בין געגוג...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר (שלאָגט איהם איבער). איך ווייס, איך ווייס! ס'ניט איך זאָג עס! דאָס זאָגען זיי, די ווייסע־חברה'־ניקעס, היסט עס... און יאָאָ!...

מ א י ר . וואָסערע ווייסע־חברה'ניקעס?

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר . אָט אַ די דאָזיגע, ווי, למשל, אייי־ערע, די איננערע.

געווען א איד א חכם און א גרויסער מיוחס, ווי אייך איז בעוואוסט, דעם אלטען רזשישטשעווער רענדאר'ס איין אייניקעל. איהר פאר־שטעהט? פון איין זייט דער „בעל השור שנגח", פון דער אנדערער זייט דער רזשישטשעווער רענדאר, וואס געהייסען האט ער אהרן און געוופען האט מען איהם „רב אהרן". דאס איז ער טאקי נאך איהם א נאמען, דער חתן אייערער, א שקאץ א גרויסער! וועלינג דער נאמען זיינער, וואלט ער געמעגט זיין א קאפעטשקעלע פרו־מער, חע־חע, נאר נאר נישט, מע קאן מיט היינטיגע קינדער נאר נישט מאכען. אז ס'איז נאר געוואהרען א מאדע — אלע ווילען לערנען זיך! אלע ווילען לערנען!

א י ט ע ל י. שטונדירען אין די קלאסען.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. און יאאא!... האב איך געזאגט מיין זוהן: לערנען — וויפיעל דו ווילסט, אבי ניט איז די קלא־סען! וואהרום אונזער משפחה, ווי אייך איז ידוע, איז קיין עין הרע א היבשע משפחה, וועט איהר פון דעסטוועגען ניט געפינען ביי אונז נישט קיין דאקטאר, נישט קיין אדוואקאט. נישט מחמת מיר זענען, חלילה, אזעלכע פארברענטע חסידים; אדרבה, מהיכי תיתי, פאר וואס נישט? נאר נאר נישט, מיר זענען נישט גורם, מיר האלטען עפים נישט דערפון! (טהוט א מאך מיט דער האנד). און יאאא!... קאנט איהר דערפון פארשטעהן, וואס פאר א פנים עס האט ביי מיר, אז ער קומט צו געהן צו מיר, דער חתן הייסט עס, און זאגט מיר, אז באשר אזוי ווי זי, הייסט עס, ווייל, ער זאל זיך לערנען נאך...

א י ט ע ל י. שטונדירען, הייסט עס, אין די קלאסען.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. און יאאא!... זי איז איהם מסית ומדיח, רעדט איהם צו, הייסט עס, ער זאל זיך מכין זיין, צוגרייי־טען זיך הייסט עס, אין די קלאסען, און די חתונה, זאגט זי, זאל מען אפלעגען אויף שפעטער, אויף אמאל, הייסט עס. זי האט צייט. חע־חע!...

אכטע סצענע.

מ א י ר (צו מלכה'ן). נו?
מ ל כ ה (צו מאיר'ן). נו?
מ א י ר . וואס נו?
מ ל כ ה . וואס וואס נו?
מ א י ר (א שטארקען שפּוי אין דער זויט). טפו!...

סוף פון ערשטען אקט.

LIBRARY
Jewish Home for the Aged.

מ א י ר (מחוט זיך אַ ווײַרף). האַ?...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. איהר דאַרפט זיך ניט אפעסען דאָס האַרץ, מחותן! ס'איז נישט כדאי, כלעבעז... (צו מלכה'ן). ווי אזוי זאָגט איהר? קינדער פלאַפלעז, חע־חע?... (ניסט).

א י ט ע ל י. צו געזונד אוז צו אריכת ימים!

מ א י ר אוז מ ל כ ה. צו געזונד אוז צו אריכת ימים!

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. אַראַנק... אוז יאָאָ!... איז וואו האַלט איהר, הייסט עס? רערט זי איהם צו, מיינעם, הייסט עס, ער זאָל זיך נאָך אביסעל צולערנעז...

א י ט ע ל י. שטונדירעז אין די קלאַסעז.

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר. אוז יאָאָ!... אוז איך וויל נאָר אפשטעלעז די חתונה, פארשטעהט איהר מיך, אויף ראש חודש אלול, מחמת איך האָב נישט ליעב קיין קלאַסעז, נישט מחמת איך האָב עפּים צו זיין; אדרבה, מהיכי תיתי, פאר וואָס ניט? נאָר גאַרנישט, איך בין נישט גורם. איך האַלט נישט דערפוז! (אַ מאַך מיט דער האַנד). אוז יאָאָ!... (אַ קוק אויפ'ן זייגער, חאַפּט זיך אויף). אוי־וואָ! אביסעל פארזעסעז. מיר וועלעז זיך נאָך אומקאהרעז מסתמא צו דעם ענין נאָך אמאָל, אז עס וועט האַלטעז ביי אפּ־שטעלעז די חתונה, אם ירצה השם... אוז יאָאָ!... איך האָב פיינט דוחק את השעה זיין, איך האָב נישט ליעב חאַפּ־לאַפּ על רגל אחת. די זיידענשטאַמערס האָבעז צייט. „ווער עס לויפט, דער מיעדט זיך אייז". האָט איהר געהאַרכט אמאָל דאָס וואָרט? ס'איז אויך מיין זיידענס, זכותו יגן עלינו. האַ, איטעל, וואָס זאָגסט דו?

א י ט ע ל י (גרייט אויף אַוועקצוגעהן). אַלץ, אַלץ איז זיינס, זכר צדיק לברכה!...

ז י י ד ע נ ש ט א מ ע ר (צו מלכה'ן מיט אַ זויפ). ווי אזוי האָט איהר געזאָגט? קינדער פלאַפלעז? חע־חע! נישט אַלע קינדער פלאַפלעז. מיינע קינדער פלאַפלעז נישט. די זיידענשטא־מערס פלאַפלעז נישט... אַ גוטעז! (זוכט אַ מזוזה, געהעז אַפּ מאיר אוז מלכה בלייבעז אַ מיכוט אַהז לשוז, ווי געפלעפט).

אויף איין טאג, קלויבען זיך צענויף אהערצו, צו די „פאניטשלעך", גאנץ קעקעלי־קהל, פון דער וועלט בחורים: דער רוח ווייסט זיי, וואס זיי טהוען דא; ווישען ניט אפ די שטיוועל אפילו; רייסען זיך אויף די גארגלעז און רויכערעז, און רויכערעז, און רויכערעז! (טרייבט ארויס דעם רויך מיט'ן האנטוך, פערטשעפעט און צעברעכט א וואזע). א בראך פאר א בראך! (פארקהרט די שטיקלעך וואזע). לאז זי זיין די כפרה פאר מיר און פאר כל ישראל, ס'איז ביי זיי דא נענוג!...

הערט זיך א קול פון אינוועניג: „מא־שע! מא־שע!" — מאשע הויך אויף א קול). איך נעה! איך נעה! (שמיל פאר זיך). ס'איז אודאי פלארענו מיט איהרע האר... דרייי שעה דארף מען שטהן אויף די פים בשעת זי פארקעמט זיך!... א מענטש האט ביי זיי א ווערטה פון א הונט... עס מעג שוין קומען אויף זיי א חלירע אויף אלע בעלי־בתים, מע זאל שוין פון זיי אמאל עפים אויפנערעכט ווערען, לייבער נאט!... (דורך איין טהיר געהט מאשע אוועק; עס קומט אן פון דער אנדערער טהיר מלכה, נאך איהר — פעסיל. פעסיל קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען איבערשטע, רעדט ניך, מאהלט ווי א מיהל).

צווייטע סצענע.

מלכה. וועז זשע, הייסט עס, קומסט דו אן? זיץ, פעסיל. הא? וואס זיצסט דו נישט?

פעסיל. אדאנק, איך קאן באשטעהן. (זעצט זיך שוועק מיט א זייט אויף איין עק ביינקעל). וועז איך קום אן — פרעגט איהר מיך? מיט'ן באהן קום איך אן. איך בין געפאהרען פארביי בין איך געפאהרען, און האב מיך אננעהויבען דערפרעגען, צי ווייסט איהר ניט, וואס מאכט עפים טשאלענט? זאגען זיי: וואסער טשאלענט? זאג איך: מאיר טשאלענט. איהר קענט ניט מאיר טשאלענט? זאגען זיי: מיר ווייסען ניט קיין טשאלענט; אפשר מיינט איהר, זאגען זיי, שאלאנט, מאיר שאלאנט?... זאג איך: איהר ווילט

צווייטער אקט.

א רייך מעבלירטער זאל ביי די שאלאנטס, אנגעשטעלט און אנגעפאקט, ווי אין א מעבעל־מאגאזין. שפיעגלען הויכע; פארטעפיאנעס צוויי; שטוהלען געגילטע; בילדער אויף די וועגט אַ סך; אויבענאַן, אין גילדענע ראמען, צווי גרויסע פארטרעטען: דער בעל־הבית אין אַ יאר־מעלקע און די בעל־הבית'טע מיט אַ סך פערעל אויפ'ן האלז; ביי'ם קאמין זיצט אַ בייזער הונד מיט אַ מוראַ'דיגען קוק — סכנות נפשות; אַ גליק, וואס פון גיפס.

ערשטע סצענע.

מ א ש ע (דרעהט זיך אַרום מיט אַ בארשט, שטעלט צענויף דאס מעבעל, קעהרט און ראַמט און רעדט צו זיך אַליין). א שטוב! דרייסיג מאל א טאג דארף מען נאך זיי ראַמען, אויסראַמען זאל עס זיי!... און קינדער? נו, קינדער! מע זאל זיי געדיכט זייען און שיטער אויפגעהען! פאהרט אַוועק דער בעל־הבית — קעהרען זיי איבער די גאנצע שטוב האַרע־קאַרע! (שטעלט אַוועק אַ שטוהל און צעברעכט אַ פיסעל). א בראך פאר א בראך... לאז עס זיין די כפרה פאר מיר און פאר כל ישראל, זיי האבען גענוג!... בעסער פון אלע איז מאטוויטשיק, מיט'ן קאפ זאל ער אנלעגען! טאג ווי נאכט נאר געקנייפט זיך!... און א פלאַרעניו! ס'זאל אויף איהר קומען איין אויסחאפענויש! טאמער וויל די בעל־הבית'טע אמאל שענקען א קלייד'ל איין אלטס, צי אפאר שיך, לאזט זי נישט... זי מעג טאקי נישט פארמאגען קיין מאל!... א שטיקל גליק, וואס די „בארישני" שטעלט זיך איין אמאל, די כפרה זאל זי זיין פאר דער „בארישני" אינאיינעם מיט דעם קליינעם סאשקע, פארברענט זאל ער ווערען! מיר צעשניטען אפאר נייע קאלאשען!... אנגערוירט ווי אין א באד! (עפענט אויף א פענסטער און טרייבט ארויס דעם רויך מיט'ן האנטוך). טאמער פאהרט אַוועק דער בעל־הבית

מ ל כ ה . וויפּיעל קינדער האָסט דו?

פ ע ס י ל . וויפּיעל קינדער איך האָב? לאָזען זיי זיין גע־זונד און שטאַרק! איהר האָט דעז געזעהען אַמאל א סך קינדער? נישטא קיין צופּיעל קינדער! וויפּיעל קינדער ס'זאָלען ניט זיין, זענען זיי קינדער! איינע האָב איך די עלטערע, רופט מען זי סאָסיל, נאָך דער באָבע סאָסי, איהר צו לענגערע יאָהר; איז דאָס א סאָסיל — וואָס זאל איך אייך זאָגען? זינט גאָט האָנדעלט מיט סאָסלעך, האָט ער נאָך אזא סאָסיל נישט געהאָט, מעגט איהר מיר גלויבען אויף נאָמנות! און א חתן נעמט זי — שוין איין מאל א חתן, פון חתן־לאָנד א חתן! (עס קומט אַן פ ל א ר א, זעהט נישט פאַר זיך קיינעם, דרעהט זיך אַקעגען שפּיעגעל, זינגט א ליעדעל און מאַנצט אונטער).

דריטע סצענע.

פ ל א ר א (נעמט אַרויס א בריוועל און לייענט אויף רוסיש). „לִיעבסטע, טייערסטע פלאָרא! דיין זים בריוועלע האָט מיך דער־קוויקט. איך בין זעהר צופּריעדען, וואָס דיין פאַטער איז אוועקגע־פאָהרען און וואָס איך וועל זיך קאָנען זעהן מיט דיר היינט אויף דער אפּערעטקע. צווישען טאָג און נאַכט וועל איך מיך אראָפּהאָפּען צו אייך און וועל דיך נעמען אין טהעאַטער אַריין. האָב קיין פאַר־איבעל ניט, וואָס איך קום נישט באַלד; איך וויל נישט באַגעגענען זיך מיט דיינע ברידערלעך, וואָס מיינען, אז זיי מאַכען גליקליך די וועלט מיט זייערע „סאַבראַניעס" און מיט זייערע „זאָסע־דאַניעס". איך האָב פיינט דיינע ברידער און האָב פיינט דיין שוועסטער מיט די געשערענע האָר. איך האָב ליעב נאָר דיך אַליין, מיין טהייערער ענגעל, מיין נשמה, מיין האַרץ, מיין לעבען פלאָרא!" (לעגט צעבויף דאָס בריוועלע, קוועטשט דאָס צו צום האַרצען). אָך, מיין ליעבער טייערער מאָקס!

פ ע ס י ל . אָט דאָס איז די נע'גט'ע אייערע? די גרושה? א באַרליאַנט דאָס איז!

שאלאנט, לאז זיין שאלאנט. ביי אונז האבען זיי געהויסען טשא־
לענט: ער טשאלענט אוז זי — טשאלענטיבע...

מ ל כ ה (רויסט זי איבער). וואס זשע מאכט עפּים דיין לייזער?

פ ע ס י ל. וואס זאל ער מאכען? א מוכר־תבואה'ניק!... וואס מע טהוט אוז וואס מע מאכט — איז שלים־שלים־מזל! האט ער געהאנדעלט מיט ווייץ, איז ווייץ געלעגען נייען אייגען איז דער ערד. אחוץ וואס די ווייץ אליין האט נעטויגט אויף כפּרות, איז ניט געווען קיין קונה אויף קיין ווייץ, חאטש נעם די ווייץ אוז ווארף ארויס די ווייץ. זאג איך איהם: וואס האסט דו זיך אנ־ געקלעפּט אין ווייץ? זעהסט דאך, אז די ווייץ איז ניט קיין ווייץ: נעמט מען, זאג איך, אוז מע קויפט פראסע, אוז מע קויפט הירוש. געהט ער אוז קויפט הירוש. וועדר א זוי אויף הירוש; אומעדום הירוש, וואו מען טהוט זיך א וואדף — איז הירוש אוז הירוש! צו וואס האט דיר געטויגט, זאג איך, הירוש? הירוש געהט דיר אפּ? זאגט ער: האסט דאך מיר אליין געהויסען קויפען הירוש! האב איך דען געמיינט, זאג איך, דוקא הירוש?...

מ ל כ ה (רויסט זי איבער). נו, אוז די קינדער דיינע וואס מאכען?

פ ע ס י ל. די קינדער? לאזען זיי זיין געזונד אוז שטארק. איהר וויסט נישט היינטיגע קינדער? היינטיגע קינדער איז ניט דאס, וואס אמאליגע קינדער. אמאליגע קינדער זענען געווען קינ־ דער, אוז היינטיגע קינדער וואס? היינטיגע קינדער וויי־ סען נאר נעהן אויף „מענישטראציעס", נאר לויפען, אוז נאר שרייען, אוז נאר לייארעמען, אוז נאר פילדערען! אז עס קומט אונטער א זום־טוב אדער א חאגע, פאלט מיר ארויס די נשמה: קינדער, געהט נישט! קינדער, לויפט נישט! קינדער, שרייעט נישט!...

פ ל א ר א (האלט זיך ביי די זייטען). חא־חא־חא!

פ ע ס י ל (אויף פלאַראַ'ן). א בארליאנט דאָס איז! (געהט אַוועק מיט מלכה'ן. פלאַראַ דרעהט זיך אַקעגען שפיגעל. עס קומען אַריין מ א ט ו ו י י און ד א ו ו י ד ק ע).

פערטע סצענע.

ד א ו ו י ד ק ע (קוקט, ווי פלאַראַ דרעהט זיך אַר'ן שפיגעל. רעדט צו מאַטוויייען שטיל). הערסט דו, וואָס איך וועל דיר זאָגען, מיין טייערער שפיגעלפויגעל? דיין שוועסטער איז דאָך נאָך עפּים טאַקי גאָר א „שקאַשקעוואַטע שטוטשקע!"

מ א ט ו ו י י. פי! וואָס איז דאָס פאַר מין אויסשפראַך ביי דיר?

ד א ו ו י ד ק ע. טאַקי באמת? אויף וואָס דען פאַר א שפראַך ביזט דו געווואוינט געווארען צו רעדען, דו דושענטעלמען מיינער?

פ ל א ר א (דרעהט זיך אויס, דערזעהט א פרעמדען מענשען, טהוט זיך א וואַרף צו דער טהיר). אך, פּאַרדאָן!

ד א ו ו י ד ק ע (צו פלאַראַ'ן). פּארדאָן איז א לאַקשענברעט... (פלאַראַ וועדד אנטרונען).

פינפטע סצענע.

מ א ט ו ו י י. אט אזוי רעדט מען מיט א דאמע, דו אוננע־בילדעטער מענטש וואָס דו ביזט?

ד א ו ו י ד ק ע. וואָס זאָגט איהר אויף דעם תר־ננוע! למאי האַסט דו מיך ניט פאַרגעשטעלט פאַר דיין שוועסטער? עס שטעהט דיר ניט אָן, דו שוטה בן פיקהאַלץ, דו שארלאַט שבשאר־לאַטים, דו פאַנסקי צאַפ איינער?

מ א ט ו ו י י. נאָחאַל! קומסט צו מיר אין שטוב אַריין מיך זידלען?

ד א ו ו י ד ק ע. חא־חא! צו איהם אין שטוב אַריין! (בע־קוקט די שטוב). א גרויסען חלק האַסט דו אין דער דאזיגער שטוב!

פ ל א ר א (דערזעהט, טהוט זיך א ווארף צוריק). וואס איז דאס פאר א שלים־מזל? אלע מאל, ווען דער פאפא פאהרט אוועק, טראגט אן דער רוח איין אנדער שווארץ יאהר!

פ ע ס י ל. שלים־מזל זאגסט דו? שלים־שלים־מזל! וואס זאל מען טהון, אז גאט וויל נישט געבען קיין מזל? ווי זאגט מען דאס: אהן מזל זאל מען גאר ניט געבוירען ווערען! איידער א פונט גאלד איז בעסער א לויט מזל... פונדעסטוועגען האט זיך יעדער מענטש זיין מזל, און אפילו א קינד, אז ס'ווערד געבארען, אזוי שטעהט, זאגט מען, ביי אונז געשריבען אין די ספרים, ווערד דאס אויך געבארען מיט זיין מזל...

פ ל א ר א. זי האט זיך עס אביסעל צע'מזל'ט! ווער איז די איידינע, מאמע?

מ ל כ ה. דאס איז פעסיל דער מוהמע סאסי'ס, אונזערע איין איינענע, א קרובה דיינע.

פ ע ס י ל (אויף פלאַרא'ן). א בארליאנט דאס איז! (פעהט צו, מהוט א קוש פלאַרא'ן אין האנד).

פ ל א ר א. וואס זשע טהוט זי דא? וואס דארף זי?

פ ע ס י ל (אויף פלאַרא'ן). א בארליאנט דאס איז! וואס איך טהו דא? וואס זאל איך טהון? גאר ניט, איך בין געפאהרען פארבי, האב איך מיך אנגעהויבען צו דערפרעגען: „ווייסט איהר נישט, וואס מאכט עפים ביי אייך טשאלענט?" זאגען זיי: „וואסער טשאלענט?"...

מ ל כ ה (רייסט זי אפ). קום, פעסיל, וועלען מיר עפים נעמען אין מויל ארײן. ביזט אודאי הונגעריג...

פ ע ס י ל. הונגעריג? ביז מיין לעבען זאל איך אזוי זיין הונגעריג, ווי איך בין איצטער הונגעריג! פאר פרייד איז דער גאנצער הונגער אוועקגעפלויגען, גלייך ווי ס'איז גאר קיין מאל קיין הונגער נישט געווען אויף דער וועלט! (מלכה נעמט זי אוועק).

נאָקעט. צונעמען וואו ס'איז דאָ ערגיץ א העלפער אוו לאָזען זיצען דעם עולם אויפ'ן קלאָץ!... איך שארף אויך איהם די צייהן שוין פון לאַנג; איך מוז איהם אמאל חאפען אוו אפּבייסען איין אויהער! זייז גליק, וואָס איך בין איצטער איין „אראפּטשיק", געה ארום אהן קליינגעלד... אוו אויפ'ן „פּאָנף" וויל ער מיט מיר ניט שפּיעלען; קרייר איז א רפואה, זאגט ער, צו וועדעם, וועדעם זאלען עסען זייז לייב!... וועסט מיך דערהאלטען ביי מיין לעבען, הערסט דו, אז דו וועסט מיר געבען אביסעל גאלד.

מ א ט ו י י (דערשראקען). ווי קומט צו מיר גאלד?

ד א ו י ד ק ע. מאך נאר נישט קיין אנשטעלעז, דו זויערע קיסליצע, אוו געב אהער צוויי „שמאטעס". זיי נאר נישט דאס, וואס סע קוויטשעט!

מ א ט ו י י (חאפּט ארויס דעם טיסטער). איך זאל אזוי ריין זיין פון שלעכטס! נא, זעה!

ד א ו י ד ק ע (שטופּט איהם אף דעם טיסטער). די קונצען געהעז ביי מיר נישט אז! ווייסט דאך, אז איך בין א מבין אויף א טשאד, היינט וואס מאכסט דו אנשטעלעז, דו פּרא־אדם, דו פּוסטע גלאק, דו „באסיאק" איינער? אוו אז עס מאכט זיך, ד ו בלייבסט זיצען אין קלוב אהן פּאדעם, געב איך דיר נישט, דו יאקעל בן פלעקיל, דו הונט איינער, דו כלב שבכלבים!? (עס קומען אן פון איין אינוועניגסטער טיר ח י י מ אוו ו ו א ל א ד י; נאָך זיי — פּאַרלעכוויז יונגע לייט אוו בחורים מיט שווארצע אוו בלויע העמדלעך— חיים'ס אוו וואלאדי'ס חברים; אויך מיידלעך מיט אונטערגעשערצענע האר אוו מיט צעפּלעך אוו מיט רויטע בלומקעס; אייניגע געהען ארום הין אוו צוריק, רעדען מיט היטץ, מאכען מיט די הענד; אייניגע וויעגען זיך אין די וויעגשטוהלען; אייניגע צעלעגען זיך אין די וויכע פּאטעלען, וויי ביי'ם טאטען אין וויינגארטען, אוו רויכערען. א פּאר מיידלעך זעצען זיך אוועק צום פּארטעפּיאן; איינע קלאפּט מיט די הענד איבער די בוינד־

מ א ט ו ו י י . מיין טאטענס שטוב...

ד א ו ו י ד ק ע . אז אך און וועה איז דיין טאטעו, וואס פאר א זוהן ער האט אויסגעהאדעוועט! הער נאר, דו ווייסט חאטש, דו גרינער אגרעם איינער, וואס איך בין צו דיר אזוי פריה געקומעו?

מ א ט ו ו י י . דהיינו? זאג, וועלעו מיר הערעו.

ד א ו ו י ד ק ע . איך האב צו דיר א בקשה, מיין ליעבער רב אליקום, א טובה'לע.

מ א ט ו ו י י (וועדד בליבליד). אך, מיט'ן גרעסטעו כבוד!

ד א ו ו י ד ק ע . מיט'ן גרעסטעו בזיון קעהרסט דו מיינעו? מע האט מיך נעכטעו „צעלעגט", ווי א שעפס, געשלאגעו „צו דער ארער", כ'האב געגליהט א גאנצע נאכט ווי „אויף פאסעו", אוו בין ארויס „נקי", ריין ווי א טעלער, נאך קיין מאל נישט געווועו אזוי „אפעו", ווי היינט.

מ א ט ו ו י י . ווער האט דאס דיך אזוי אפגעריניגט?

ד א ו ו י ד ק ע . ווער ניט? תחילת האב איך געהאט שוין אנגעשלאגעו א היטל מיט גאלד; טראגט אז דער רוח דעם שווארצעו „קאטער", אוו ווי באלד דער שווארצער קאטער שטעלט זיך אוועק אוו הויבט אז „שמירעו" פאר מיר, אזוי ווייס איך פריהער, אז איך וועל אריין ווי קורח, איך וועל ברענעו ווי א שטרויענער דאך — אזא שלים־מזל איז דאס, ברענעו זאל ער! טהוט ער א קוק אין וואסער — הויבעו אז פגר'עו פיש... וואס טויג דיר גרויס— איך האב מיך „ארויפגעריסעו" אויף די ריינע דרייצעהן „פאסעו"!

מ א ט ו ו י י (מיט ברענעדיגע אויגעו). דרייצעהן פאסעו?!

ד א ו ו י ד ק ע . ווי די בערעו!

מ א ט ו ו י י . ווער האט „געווארפעו" די „באנק?"

ד א ו ו י ד ק ע . דו ווייסט ניט ווער? אלץ דער פלאקעו־שיסער! פארשטעהרט זאל איהם ווערעו! איהם, אז עס געהט אוועק דאס „בלעטל", קאו ער אויסטהוו די גאנצע „קוליסע" אדם־

פ ע ר ט ע ר ח ב ר . אהא ! קאסמאפאליטיזם האט זיך שוין צערעדט !

פ י נ פ ט ע ר ח ב ר . מע איז אריינגענאנגען אהער זיך אפרוהען פון דער דיסקוסיע, האבען זיי פארבונדען דא א פרישע דיסקוסיע. משוגעים !

ז ע כ ס ט ע ר ח ב ר (לאכט). חא־חא־חא ! חא־חא־חא !

א ל ע . וואס איז אויף איהם אזא געלעכטער ?

ז ע כ ס ט ע ר ח ב ר . קומט אהער, וועט איהר עפים הערען א שענס ! (אלע לאזען זיך צו איהם). זעהט איהר ? (ער נעמט ביי חנה'ס חתן א פאפיער פון די העגד). דאס האט זיידענשטאמער גע־בראכט צו טראגען אהער א „פעטיציע" !

א ל ע . א „פעטיציע"?

א ר א נ ט ש י ק (רויט. ווישט זיך דעם שוויים, שטעלט ארויס א שווערע גאלדענע קייט מיט א גרויסען מעדאליאן). וואס איז פארהאן וואס צו לאכען ? אלע געהען היינט מיט פעטיציעס. פאר וואס זאלען מיר ניט געהן מיט א פעטיציע ? מיט גוטען אז מיר וועלען געהן, וועלען מיר תמיד בעסער מאכען... דאס האט איהר נומער איינס... (האלט דעם פינגער אזוי, אז מען זאל זעהן, ווי דער ברילליאנט פונ'ם רינג פינקעלט).

ע ר ש ט ע ר ח ב ר . ווילט איהר, אז מיר זאלען חתמ'ענען אויף אייער פעטיציע ?

א ר א נ ט ש י ק . פאר וואס ניט ?

צ ו ו י ט ע ר ח ב ר . אפשר וואלט איהר זיך מטריח גע־ווען זיי איבערלייענען ?

ד ר י ט ע ר ח ב ר (צום צווייטען). האסט, אפנים, מעהר ניט וואס צו טהון? (דער עולם לאכט).

ח נ ה (געהט צו). וואס איז דא ? (צום חתן). וואס איז ? (זיי רעדען בויידע שטילערהייט. אראנטשיק בעהאלט דאס פאפיער צוריק

לער. בעזונדער, אן א חיים, שטעהט חנה; אקעגען איהר — ארא נ־ טשיק, טענה'ט עפּים, האלט א פּאפּיער. מאשווייו און דאווידקע בליי־ בען שטעהן אין א ווינקעל תינטער די בלומען; מע זעהט זיי ניט).

זעכסטע סצענע.

ערשטע בלוזקע. וואס טהוסט דו?

צווייטע בלוזקע. איך שפּיעל אויפ'ן בורשואזנע אינסטרומענט.

ערשטער חבר. אינטערנאציאנאליזם! אינטערנאציא־ נאליזם!... פּאר א פּאלק, וואס האט א טעריטאריע, זיצט אויף זיין ערד, איז גרינג צו רעדען פון אינטערנאציאנאליזם. זיך משדך זיין מיט אנדערע פעלקער; פּאר אונז, אידען, איז דאס א שחיטה!

צווייטער חבר. מיט וואס איז דאס א שחיטה?

חיים. אזוי. וואהרום אלע גרויסע פעלקער, נאך אלע טענות. בלייבען פּארט בעל־הבית ביי זיך זוין לאנד. איינגלענדער וועלען תמיד זיין איינגלענדער; פראנצויזען וועלען תמיד בלייבען פראנ־ צויזען. אזוי פון אונז וואס וועט בלייבען? אט דאס א! (בלאזט פון'ם פּאפּיראס).

דריטער חבר. איין אומגליק מיט די ציוניסטען! באלד זענען זיי דא מיט זייער נאציאנאליטעט! מע רעדט פון פּראייני־ גען זיך קעגען קאפּיטאל, פיהרען א מלחמה מיט דער בורזשואזיע, קומען זיי צוגעהן מיט זייער פאלקסגעפיהל אוו מיט זייער גאט... א סך האט איהר גע'פּועל'ט מיט אייער נאציאנאליזם? וואוהין זע־ נען אהינגעקומען אונזערע גרויסע אידען: שפּינאזא, היינע, בערנע, לאסאל, מארקס אוו נאך כדומה? איהר האט נעזאגט פּאר אייער נאציאנאלנאסט, אוו זיי זענען זיך דערווייל אוועק צו פרעמדע... וואלאדי. וואסערע פרעמדע? נישטא קיין אייגענע! נישטא קיין פרעמדע!

ד א ו י ד ק ע . האסט דאך געזאגט, אז דו האסט קיין געלד ניט, דו שקרן, דו כזבן, דו ליגנער וואס דו ביזט !... ווייסט דו, וואס איך וועל דיר זאגען, פאני פיפערנאטער? ס'איז ביי אייך א שטוב פון סאמע משוגעים, לאם איך אזוי לעבען מיט דיר אינאיי־נעם. קום,יאקים!... (העהען אף. עס קומען אן מלכה מיט פעסלען).

אכטע סצענע.

פ ע ס י ל (מאהלט ווי א מיהל). גאט זאל אייך העלפען. מלכה'־ניו, איהר זאלט תמיד זיין רייך, און תמיד געזונד, און תמיד אויפ־געלעגט, און תמיד פרייליך. איך זעה, ס'איז ביי אייך א שטוב, קיין עין הרע, וואס ס'איז תמיד פרייליך, קיין עין הרע, אזוי פיעל געסט ביי אייך. (ווייזט מיט דער האנד אויף דער טהיר, ווען עס הערען זיך קולות פון וונגווארג).

מ ל כ ה (קוקט אויף יענער טהיר, זיפצט). געסט? הלואי וואלטען זיי בעסער ווינציגער געגאנגען אהער, וואלט איך געווען רוהיגער...

פ ע ס י ל (מאכט זיך ניט הערענדיג, מאהלט ווייטער). קיין עין הרע, אזא ראסקאש ווי ביי אייך, קיין ביין אויג זאל ניט שולט זיין. וואס פעהלט אייך?

מ ל כ ה . זאל עס מיר צוקומען! אונז פעהלט נאר שלום־בית. ווייסט דו שוין, וואס אונז פעהלט?...

פ ע ס י ל (מאכט זיך ניט הערענדיג). היינט די קינדערלעך אייערע, קיין עין הרע, קיין ביין אויג, בארליאנטען! און דעם נחת, וואס איהר האט פון זיי, מיט'ן כבוד. קיין עין הרע, קיין ביין אויג!

מ ל כ ה . וואו איז האב ערגיץ א שונא, רבונו של עולם!... נחת זאגסט דו? א שענער נחת! די עלטערע טאכטער נע'גט זיך... די זיהן ווילען ניט חתונה האבען... ביי'ם עלטערען שיט זיך שוין א בערדעל... די אינגערע האלטען אין איין לערנען מיט איין

אין בוזעמקעשענע, ווישט דעם שוויים, שטעלט ארויס די גאלדענע קויט מיט'ן גרויסען מעדאליאן).

ו ו א ל א ד י (קוקט אויפ'ן זייגער). שוין באלד איבערגעגאנגען די מינוטען. קינדער, קינדער, צו דער ארבייט! די צייט שטעהט ניט! (קלינגט מיט א גלעקעל. אלע הויבען זיך אויף פון די ערטער, וואשפען אוועק די פאפיראסען אויף דער ערד, צעטרעטען מיט די פיס, און לאזען זיך געהן אלע אין איין טהיר. חנה מיט'ן חתן געהען פון הינטען).

זיבעטע סצענע.

ד א ו ו י ד ק ע . וואס איז דאס? וואס פאר א קאמעדיע ביי אייך? וועד זענען די דאזיגע לייט?

מ א ט ו י י . ס'איז ביי זיי איין אסיפה... חברה יונגווארג... ציוניסטען... סאציאל־דעמאקראטען...

ד א ו ו י ד ק ע . וואס וויל־ען זיי?

מ א ט ו י י . וויסט ניט וואס זיי ווילען?

ד א ו ו י ד ק ע . איך זאל אזוי וויסען פון דיר.

מ א ט ו י י . האסט קיין מאל ניט געהערט דאס וואדט פראלעטאריאט?

ד א ו ו י ד ק ע . איך זאל דיך אזוי האבען פאר א טאטען.

מ א ט ו י י . זיי ווילען, פארשטעהסט דו מיך... זיי שטעלען זיך איין פאר די ארעמע ארבייטער. זיי ווילען איינפיהרען. ס'זאל זיין ווינציגער געארבייט און מעהר געגומען געלד. היינט פערשטעהסט דו שוין, דו גויעשער קאפ?

ד א ו ו י ד ק ע . אט דאס איז נאר? דו פוסטע כלי וואס דו ביזט! דאס איינגענע ווילען מיר דאך אויך!...

מ א ט ו י י . וואס דען מיינסט דו? קום, וועלען מיר מאכען איין עקאדטע.

עס... ער זאל אבער הערען, וואס דער וואלאדי רעדט! ער זאל וויסען, וואס דער וואלאדי טהוט! (בויגט זיך צו פעסלען אויפ'ן אויהער). ער לערענט זיך שיסען...

פ ע ס י ל (שאקעלט מיט'ן קאפ, שמוצערט מיט די ליפען). דער אויבערשטער זאל שומר ומציל זיין! פונקט דאס אייגענע, וואס ביי אונז. באלד עפים — שיסען זיי!...

מ ל כ ה . איין שטיקעל נחת וואלט איך געהאט פון מיין קלענערער טאכטער, פון מיין חנה'לען; קוים דערלעבט א שדוך טהוו, און נאך וואס פאר א שדוך! משה'לע זיידענשטאמער — דער ערשטער יחוס ביי אונז! און א חתן — אזא יאהר אויף מיר! א שטיק גאלד! האסט דאך איהם געזעהען?

פ ע ס י ל . א בארליאנט דאס איז! קיין עין הרע, קיין בייז אויג!

מ ל כ ה . איז אבער מיין מזל אזוי גרויס, אז זי וויל נישט חתונה האבען.

פ ע ס י ל . וועה איז מיר! וואס הייסט, זי וויל ניט חתונה האבען?

מ ל כ ה . זי וויל זיך לערנען וויל זי... מיינסט, זי איז ווינציג געלערנט? געלערנט מיט סכנת־נפשות! נאר וואס דען? פאר איהר איז קארג, זאגט זי, זי וויל נאך! טענה איך מיט איהר: נו, און די חתונה? זאגט זי: די חתונה וועט מעגען זיין שפעטער מיט עטליכע יאהר... דו הערסט? א גליק, הערסט דו, וואס ער, מאיר הייסט עס, ווייסט נישט דערפון. ער ווייסט נאר נישט, מע בעהאלט פון איהם, מע האט פאר איהם דרך־ארץ. פארט א מאנס־ביל! א מאנספארשוין! (עס פליהט אריין ווי א ווייכער ס א ש ק ע, גלייך ווי דער טומער).

נעהן אויף סאבראניעס־נולי‌אניעס... ציטערט אויף מיר דאס לייב פאר זיי... רעדען אזעלכע ווערטער, אז מע קאן שטארבען!... אז ער איז אין דערהיים, מאיר הייסט עס, האט מען חאטש אביסעל דרך־ארץ, פארט א מאנסביל! אוז פאהרט ער אוועק אויף איין טאג, קאהרט מען איבער די שטוב! מע קלויבט זיך צענויף, וואו ערגיץ א שלעפער, א בעל־מלאכה, אויף טיש אוז אויף בענק! אוז פרוב זאגען א ווארט, ביזט דו ניט זיכער מיט'ן לעבען!... ס'איז עפים גאר הפקר נעווארעז, עפים א פארקעהרטע וועלט: טאטע־מאמע האבען היינט מורא פאר די קינדער... וואס, ניט אזוי?

פ ע ס י ל. וואס זאלט איהר קלעהרען, מלכה'ניו, ס'איז איז אונזער גראד אויף ניט בעסער. מע דארף היינט פאר קינדער האלטען דאס היטעל: אניט, חאפען זיי א שטעקעז מיט א רויטע פעטשייל'ע אוז מע גיהט ארוים אויף „א מעניסטראציע"...

מ ל כ ה (ציטערט אזש). מעהר ווי פאר אלע האב איך מורא פאר מיין וואלאדי'ן — אט א יענער, וואס כ'האב דיר אנגעווייזען. מיט'ן העמדעל... מילא, דער עלטערער איז טאקי אפילו א גרויסער גארנישט, ווערד פארפאלען א מאל אויף א גאנץ מעת־לעת; ווער ווייסט וואו ער איז געווען? איז ער אבער דערפאר א שטילער, מישט זיך ניט אהין, וואו מע דארף ניט... וועט קומען די צייט, וועט ער מסתמא חתונה האבען, ווערעז א מענטש... דער אנדערער איז זעהר א וואויל'ער, איז ער אבער א „צעניסט", א פייעריגער „צעניסט"!

פ ע ס י ל (שאקעלט מיט'ן קאפ). אוי־אוי־אוי! ווי קומט עס צו־נ־אייך?

מ ל כ ה. לאם איך אזוי ווייסען שלעכטס מיט דיר אינאיי־נעם... למאי וואלאדי? פון וואנעז קומט צו מיר אזא וואלאדי? דער וואלאדי האט אויף זיך א קאפ, וואס מע זאל אויספאהרען די גאנצע וועלט! ער האט איהם ליעב דאס חיות, מיין מאיר הייסט

איז. — גיך שפריגט ארויס פון דאַרטען אַראַנטשיק, בלאָס ווי דער טוידט, לויפט אַרום, ווי אַ פער'סט'טער איבער'ן זאל; אלע טהירען זענען צו).

א ר א נ ט ש י ק (רעדט צו זיך אַליין). מע דאַרף זיך בעציי־טענס אָפּטראָגען פון דאַנען... וואָס האָב איך דא צו טהון?... נישט מחמת איך האָב מורא! וואָס האָב איך מורא? נאָר נאָר נישט, איך האָב עס פיינט!.... (שפריגט ארויס דורכ'ן פענסטער).

סוף פון'ם צווייטען אקט.

דיענטע סצענע.

ס א ש ק ע . מאמע, נעלד! געלד, מאמע! דאוואי דיענגי!

מ ל כ ה (צו דער קעשעני). שא! וואס פאר געלד? אויף וואס איז געלד?

ס א ש ק ע . אויף וואס? (טראכט אביסעל). אויף... טינט!

מ ל כ ה . טינט? קארג טינט אין שטוב. טאטעניו? ערשט נעכטען געקויפט א פלאש טינט! ווער טרינקט אויס אזוי פיעל טינט?

ס א ש ק ע . נו, פענעם!

מ ל כ ה . פארשטעהט זיך, אז ניט קיין טינט, איז פענעם.

פ ע ס י ל . אט דאס איז אייער מיזיניקעל, לעבען זאל ער? א בארליאנט דאס איז, קיין עין הרע, קיין בייז אויג! (מלכה צעהלט איהם געלד, פעסיל שאקעלט מיט'ן קאפ, מאכט גרימאסען; סאשקע, היינטער איהרע פלייצעס, מאכט איהר נאך. מלכה ווינקט צו איהם, ער זאל אויסק־ געהן. סאשקע אנטלויפט. עס לויפט ארויין מאשע דאס שטובמוידעל מיט איין איבערגעשראקען פנים).

צעהנטע סצענע.

מ א ש ע . נעקומען אהער דער נאדזיראטעל מיט'ן „טשעסנע פריסטעוו"... א פולער הויף... ארומגערינגעלט די גאנצע שטוב ארום און ארום...

מ ל כ ה (א פליעסק מיט די הענד). א דונער האט מיך דער־ שלאגן! (לאזט זיך אין יענעם חדר, ווען די קינדער. פאלט חלשות).

פ ע ס י ל (ווארפט זיך צו מלכה'ן). גאט איז מיט אייך, מלכה'־ ניו! האר צעניו! נשמה'ניו! וואסער! גיכערט! ברענגט אהער־ צו וואסער!... (עס הערט זיך א רעש אין יענעם צימער, ווען קליינטוואר־

אומגליק! אזא בזיון! וואס וועט מען זאגען? שען געלעזענט קינדער! (שטעלט זיך אָפּ, טהוט א זעץ מיט דער האנד איבער'ן מויש). מלכה!

מ ל כ ה (טהוט זיך א וואָרף). הא? וואס איז דיר?

מ א י ר. דו דאוונסט? די טאכטער דיינע שפּאציערט ארום ערגיץ דער רוח ווייסט מיט וועמען, דער זוהן זיצט גאט וויים וואו און מיט וועמען — און דו דאוונסט?

מ ל כ ה. איך דאוונ, וואס דען? אזוי ווי דו? אזוי ווי איהר, וואס האט אועקגעוואַרפען דאס דאוונען מיט'ן גאנצען אי־דישקייט? אלייז נעוואַרען אוים איד, און די קינדער געמאכט פאר גויים... מאיר! מיר האבען פארזינדיגט פאר גאט, מאיר, בעדארף מען איהם דאוונען. דאוונען דארף מען איהם!...

מ א י ר. נו, דאוונ, דאוונ. געזונדערהייר. ווער לאזט דיך ניט?... (געהט ארום). אויך איין טאג נאר ארויסגעפאהרען איז וואלד — וואס דא טהוט זיך! איין איבערקעהרענישׂ: מע בעדארף עפּים טהון... לויפען... שרייבען... בעטען.. שיטען געלד... ראטעוונ א קינד... אזא קינד! איך וועל נישט זיצען דא בשעת ער וועט זיין דארטען, גאט וויסט וואו און מיט וועמען!... (תאפט זיך פאר'ן קאָפּ). מע דארף שרייבען א בריעף, א פּראשענ־יע... וואו זענען ערגיץ די קינדער? וואו איז מאטוויי?

מ ל כ ה (דאוונט). מאטוויי איז ניטא.

מ א י ר. וואס הייסט, ער איז ניטא? וואו איז ער?

מ ל כ ה. איך ווייס וואו ער איז?

מ א י ר. וער דען ווייסט? ביזט א מאמע, צי ניין? וואו איז מאטוויי, פרעג איך דיך?

מ ל כ ה. שא, שרייי נאר ניט אזוי, מע וועדט פון דיר ניט גלייקליך... איך בעדארף וויסען, וואו מאטוויי איז! מע פרעגט ביי מיר, צי מע דערצאהלט מיר? ביזט נאר אוועקגעפאהרען פון דער היים, קוק איך איהם נישט אָן אין די אויגען שוין דריי מעת־לעת!

דריטער אקט.

די זעלבע דעקאָראַציע, וואָס אין עחשטען אַקט. — מ א י ר געהט אַרום צעטראָגען, די הענד אַרונטער. — מ ל כ ה , אין א פאריק און אין ברילען, זיצט איבער א גראָבען קהבן־טכחה און דאָוועט שטילערהייד מיט א פרום פאַרווויגט פנים, מישט איין בלעטל נאָכ'ן אנדערען.

ערשטע סצענע.

מ א י ר . יא, פיין פיין... האָסט זיך שען אויסגעפיינט, מאיר שאלאָמ, שען!... די טאָכטער אנטלאָפען — אוז מיט וועמען? מיט עפים א נאָקעטען פראָוויזאָר, צי א צייהנרייסער, א דאנטיסט. דער רוח ווייסט זיי דאָרטען! אוז דער זוהן זיצט... (שטעלט זיך אף א ווייל, ברעכט די העכד). אוז וועד איז שולדיג, אז ניט דו?

מ ל כ ה (דאָוועגט). איך?

מ א י ר . וועד דען? איך?

מ ל כ ה . נו, לאָז זיין איך.

מ א י ר . זאָג אפשר, אז נייז? דו ביזט דאָך די מאמע!

מ ל כ ה . נו, יא, איך בין א מאמע. (דאָוועגט).

מ א י ר . וועד דארף אכטונג געבען אויף קינדער, אז ניט די מאמע? א מאמע בעדארף צו וויסען וואָס ביי איהרע קינדער קאָכט זיך. אלסדינג, אלסדינג בעדארף א מאמע וויסען! (שרייעט אלע מאל העכער).

מ ל כ ה . ביזט נערעכט, נערעכט. אלסדינג בעדארף א מאמע וויסען. נאָר וואָס דען? איין זאך וועל איך פון דיר בעטען: אהן נעשריי. טאקי דער אייגענער גוואלד, נאָר אביסעלע שטילער. לאָז חאטש די גאָס נישט וויסען אונזער אומגליק!

מ א י ר . א סוד פאר גאנץ בראד!... עס ווייסט שוין מסתמא פון דעם די גאנצע שטאָדט פון איין עק ביז'ן אנדערען עק... אזא־נ־

ח י י ם . מיין ארץ־ישראל? ארץ־ישראל איז אזוי מיינם ווי דיינם.

מ א י ר . געווים! (מיט גיפט). רעכענסט אפשר אין ניכעז טאקי זיך דורכפאהרען אהינצו, הא?

ח י י ם . פאר וואס ניט?

מ א י ר . אוז טאקי אין איין וועגם דארטען בלייבען זיצען?

ח י י ם . מיט'ן גרעסטען כבוד.

מ א י ר (צום ווייב). מלכה, דו הערסט?

מ ל כ ה . וויים איך וואס א קינד פלאפלט!

מ א י ר (צו חיים'ן). וואס רעכענסט דו, אשטייגער, דארטען צו טהון, כדומה למשל?

ח י י ם . דאס, וואס אלץ קאלאניסטען: בעארבייטען די ערד, פלאנצען בוימער, ווייגנערטנער.

מ א י ר (צום ווייב). מלכה, דו הערסט? (נעמט חיים'ס האנד). ער וועט גראבען ערד! פלאנצען בוימער! חא־חא־חא! וואס זאגסט דו אויף דעם ערדגראבער? אויף דעם בוימערפלאנצער?

מ ל כ ה . וויים איך וואס קינדער פלאפלען!

מ א י ר (מיט כעס צום ווייב). בהמה! יענער רעדט ווערטער. אוז זי זאגט (קרימט זי איבער): קינדער פלאפלען!... (צו חיים'ען). זאג מיר נאר, זוהניו, קיין שענערע פרנסה האסט דו דיר שוין נאר נישט געקאנט געפינען, אחוץ ערד גראבען אוז בוימער פלאנצען?

ח י י ם . מיט וואס איז ערד ארבייט מיאוס'ער, ווי זיין דעם פריצ'ס א איד? מיט וואס איז קויפען אוז פארקויפען וואלד איז גלות שענער, ווי פלאנצען בוימער ביי זיך איז דערהיים, אינ'ם אייגענעם לאנד, צווישען אייגענע ברידער אוז שוועסטער?

מ א י ר (צו מלכה'ן). דו הערסט? איך האב איהם נאר קיין מאל ניט געהארכט אזוי רעדען! (צו חיים'ען, אירגיש). וועז זשע רעכענסט דו מאכען די רייזע, אם ירצה השם, איז א גוטער שעה?

מ א י ר (אויסער זיך). האָ? וואָס? דריי מעת לעת?! וואו זענען דיינע אויגען? א קינד געהט אַוועק אויף דריי מעת לעת פון שטוב — עס זאל זי אפילו אַנהויבען אהרען! זי זאל דאָס אפילו א פרעג טהון, וואוהין מע גיהט! וואָס פאר א מאמע ביזט דו, פרעג איך דיך? ביזט א מאמע, צי ניין?

מ ל כ ה . טשעפע זיך אָפּ, איך בעט דיך! וואָס פאר א מאמע בין איך דיר, אז מע הערט מיך ווי דעם הונט, פונ׳ם גרעסטען ביז׳ן קלענסטען! וואָס פאר א מאמע בין איך איך, אז איהר אלע לאכט פון מיר, מאכט מיך מיט דער בלאטע גלייך? וואָס פאר א מאמע קאן איך שוין זיין, אז דו אליין האסט זיי געלערענט פון קינדווייז אויף שטעלען דער מאמע א פייג? אליין געמאכט א תל פון די קינ־דער — און טשעפעט זיך! וואָס? זאג אפשר, אז ניין?

מ א י ר . גוט־גוט. ביזט גערעכט, גערעכט... וואו איז חיים? (שרייעט). חיים! חיים! (עס קומט אריין ח י י ם).

צווייטע סצענע.

מ א י ר (צו חיים׳ן). ווייסט ניט, וואו איז ערגיץ מאטוויי דעם דריטען טאג?

ח י י ם . פון וואַנען זאל איך ווייסען?

מ א י ר . וואָס הייסט, פון וואַנען זאלסט דו וויסען? ער קעהר דיר, דאכט מיר, אזוי אז א ברודער, ווי דו איהם? צי ניין?

ח י י ם . א ברודער קעהר ער מיר אז. נאר וואו ער איז וויים איך נישט.

מ ל כ ה . וואָס ווילסט דו פונ׳ם קינד? פון וואַנען זאל ער וויסען?

מ א י ר . פאר וואָס זאל ער נישט וויסען? פאר וואָס וויסט ער צו מאכען סאבראניעס מיט זאסעראניעס, אז איך פאהר אוועק? (צו חיים׳ן, אירגיש). וואָס הערט זיך עפּים מיט דיין ארץ־ישראל?

מ א י ר . אין פּארשיעדענע וועגען? נאָט אייך א גראשען פּאר אלע אייערע וועגען!...

ח י י ם . איטלעכען מאהלט זיך אויס, אז ער געהט אין רעכטען וועג...

מ א י ר . אזא יאהר אויף אלע מיינע שונאים. איינער בעסער פּונ'ם אנדערען! די עלטערע זענען אוועק דער שווארץ יאהר וווייסט וואוהין; האב איך גערעכענט פּון אייך חאטש א שטיקעל נחת; צום סוף האבען זיי זיך געזומען צו פּרעמדע עסקים נאר! געשעפּטען!

ח י י ם (מיט פּייער). פּאר וואס עפּעס פּרעמדע? ס'איז אייגענע, ניט קיין פּרעמדע! וועמען שלאגט מען? אייגענע, צי פּרעמדע? וועמענס בריידער לייגען? אייגענע, צי פּרעמדע? צי מיינסט דו, אז אלסדינג, וואס קומט פּאר אצינד ביי אידען, מיינט מען דאס יענעם, ניט דיך?

מ א י ר (ארויס פּון די כלים). שטיל זאל זיין, דו שנעק איינער! אט אזוי רעדט מען מיט א טאטען?! (לאזט זיך צו איהם).

מ ל כ ה (שטעלט זיך אוועק אין מיטען). מאיר! זאל איך שלעכטס האבען, זאל איך שטארבען, אויב דו וועסט מיר אנריהרען דאס קינד! (עס עפּענט זיך די טהיר און עס קומט ארויס ב ע נ י מיט'ן זאכטיק, חיים געהט אם).

דריטע סצענע.

ב ע נ י (מאכט א „בואי־בשלום"). א גוטער מארגען זאל אייך זיין, רב מאיר! א גוטער מארגען זאל אייך זיין, מלכה! א גוטער מארגען זאל אייך זיין ביידען! וואס הערט זיך, וואס מאכען עפּעס אייערע... דאס? (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען). אייערע קינדער מיין איך?

מ א י ר . גוט מארגען—גוט יאהר. זיצט, וואס מאכט א איר?

ח י י ם . אפילו היינטיגען טאג... מע דארף פריהער דאס פאלק ריהרען פונ׳ם ארט, צוגרייטען אונזערע ארעמע ברידער, די ארבייטער.

מ א י ר . ביזט דו דאס פון די דאזיגע, וואס ריהרען דאס פאלק? פון די דאזיגע, וואס גרייטען צו די ארעמע ברידער?

ח י י ם . וער דען? איהר, וואס זענט שטענדיג פארנומען: נאר מיט אייער געלד און נאר מיט אייערע געשעפטען? צי אזעלכע, ווי מאטווי, וואס איז פארנומען מיט זיך אליין? צי אפשר זיידענשטאמער מיט זיינע קינדער?...

מ א י ר . ביזט דו דאס מחויב זיך אננעמען די קריוודע פון אלע ארעמע לייט? ווי געפעלט עס דיר!

ח י י ם . מחויב זענען מיר אלע, ווארום מיר אלע זענען קינדער פונ׳ם ארעמען אידישען פאלק, וואס ליידט שוין באלד צוויי טויזענד יאהר און וואס האט ערשט נישט לאנג אויפגעוואכט פונ׳ם שווערען מורא׳דיגען שלאף, ערשט ניט לאנג אויפגעפעפענט די אויגען און דערזעהען וואו ער איז אין דער וועלט.

מ א י ר . וואס איז דאס מיט אייך געווארען אזעלכעס? איך מיין דיך... וואלאדי׳ן... חנה׳ן... איך האב קיין מאל נישט געהערט פון אייך אזעלכע ווערטער!

ח י י ם . ווארום דו האסט זיך קיין מאל ניט אינטערעסירט, מיט אונז קיין מאל ניט גערעדט פון אזעלכע עסקים...

מ א י ר . אזעלכע עסקים? וואס פאר עסקים ביי אייך? ווי קומט צו אייך עסקים? דער — מיט ציוניזם! יענער — מיט ביכלעך! וואס פאר ביכלעך האט מען דאס געפונען ביי וואלאדי׳ן? דו מוזט דאך וויסען! אפשר וועט מען עפים קאנען טהון? רעד טעוועז איהם?

ח י י ם . איך האב דיר שוין געזאגט, אז איך קאן דיר, ליידער, נאר נישט זאגען, וואס מיט וואלאדי׳ן איז געווען. ווארום איך מיט וואלאדי׳ן געהען אין פארשיעדענע וועגען...

איך... דעם פּריזיוו האָט ער שוין, ברוך השם, גע'פּטר'ט לאנג, קומט איהם שוין, דאכט זיך, א דאָס, א כלה מיין איך? שאדע, וואָס מע טרעפט איהם קיינמאל נישט אין דערהיים... (קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען). וואו איז ערגעץ אייער עלטערער דאָס, אייער זוהן מיין איך?

מ א י ר . וואָס איז דען? איהר דאַרפט איהם עפּים?

ב ע נ י . אויף וואָס דאַרף איך איהם? גלאָט אַזוי, איך זעה, מע זעהט איהם ניט, — פּרעג איך. זעהט איהר, דער אַנדערער — דער איז ביי אייך גאָר א גערָאטענער. דער חסרון, וואָס ער איז א דאָס, א ציוניסט מיין איך. דאָס הייסט, קיין חסרון איז דאָס נישט; אדרבה, ס'איז גאָר א מעלה. איידער ליגען איז די קלובען אוו שפּיעלען אין קאַרטען, איז שוין גלייבער זיין א דאָס, א ציוניסט מיין איך... מיינע קינדער אַליין זענען אויך ציוניסטען, חאטש סע געפעלט מיר ניט דער דאָס... דער גערָאנק מיין איך. דאָס הייסט, געפעלען געפעלט ער מיר, פּאר וואָס זאל ער מיר ניט געפעלען? אדרבה, זהר שען פון זייער זייט, וואָס זיי פּארנעמען זיך מיט אזעלכע זאכען, זארגען זיך פּאר'ן דאָס, פּאר'ן כלל הייסט דאָס. דער חסרון, וואָס מע רעדט צופיעל... אט בין איך געווען אַנומעלטען אויף א דאָס, איין אסיפה הייסט עס: האָט אייער זוהן געהאלטען א דאָס, א דרשה מיין איך — צוקער־זיס!... דער דריטער אייערער איז אויך א גוטער שקאץ! נאָר, דאכט מיר, שוין ניט קיין דאָס, קיין ציוניסט מיין איך? מסתמא ווייסט איהר דאך בעסער וואָס ער איז?... א חברה־מאן איז ער א גוטער! ער קען זיך מיט אַלע דאָס, חברה־לייט מיין איך... (קוקט זיך אַרום אויף אַלע זייטען). וואו איז ער ערגיץ אייער דאָסיגער דאָס, אייער יונגערער זוהן מיין איך?

מ א י ר . וואָס פּרעגט איהר זיך אזוי נאָך? איהר דאַרפט איהם דען?

ב ע נ י . וואָס איז שייך, איך דאַרף איהם? גלאָט אַזוי, איך זעה, מע זעהט איהם ניט, — פּרעג איך... איין אויסגעשפּיעלטע,

ב ע נ י . עט! וואס זאלען מיר מאכען? (זעצט זיך אַוועק). נישט גוט. דאס הייסט, ס'וואלט געווען גוט, מע זאל פארדיענען. פארדיענט זיך אבער ניט, איז שלעכט... גוט איז אייך, אז איהר זיצט זיך, קיין עין־הרע, מיט אייער אלטעטשקע און מיט אייערע קינדערלעך, קיין עין הרע. ווי שטעהט דארטען געשריבען ביי אונז. הא? אשתך—דיין ווייב, כגפן — ווי א ווײנשטאק, פוריה — וואס זי פרוכפערט זיך, בנים — די קינדער, כשתילי זיתים — ווי די אייל־בירט־צווייגען, סביב לשולחנך — רינגלעז זיי ארום דיין טיש. (קוקט זיך אַרום). וואו זענען זיי ערגיץ אייערע דאס... די קינדער מיין איך?

מ א י ר (קוקט אויף מלכה'ן). מלכה דאַוועט). וואס איז דען? וואס דארפט איהר זיי?

ב ע נ י . וואס איך דארף זיי? גלאט אזוי: איך זעה, מע זעהט זיי ניט, — פרעג איך... ערראטענע קינדער ביי אייך, קיין עין־הרע, איינס בעסער פון'ם אנדערען. ס'איז נאר, הערט איהר, א מזל. דער נגיד, זאגט מען, האט גליק צו אלסדינג, אפילו צו קינדער. די עלטערע איז ביי אייך, קיין עין הרע, א פארשוין; שאדע, וואס זי זיצט ביי אייך אזוי לאנג א דאס, איין אלמנה מיין איך; איך האב שוין וויפיעל מאל געוואלט צו אייך ארייננעהן שמועסען מכח... איך האב פון איהרעטוועגען א דאס, א שדוך מיין איך; ווייל זי ניט, האב איך געהערט זאגען, חתונה האבען דורך א דאס, דורך א שדכן הייסט עס... (קוקט זיך אַרום אויף אַלע זיישען). וואו איז זי ערגיץ אייער עלטערע דאס, די מאכטער מיין איך?

מ א י ר (קוקט זיך איבער מיט מלכה'ן). וואס איז דען? וואס דארפט איהר זי?

ב ע נ י . גלאט אזוי, איך זעה, מע זעהט זי נישט, — פרעג איך... נאר פאר וואס ע ר האט ניט חתונה — דאס קאן איך שוין ניט פארשטעהן. איך מיין אייער עלטערען דאס, דעם זוהן מיין

אויף די קורסען הייסט עס, — זאָל זי פּאָהרען, זאָגט ער, געזונדער־הייד... און אזוי ווי מיט אייער עלטערע טאָכטער די גרושה האָט זיך נעשׂראָפּען א מעשה... און אייער זוהן האָט מען איינגעזעצט אין דאָס, אין טורמע הייסט עס, און די גאַנצע שטאָדט, זאָגט ער, האָלט אויף אין די דאָס, אין די מיילער הייסט עס; לכן בעט ער, איהר זאָלט קיין פּאראיבעל ניט האָבען און זאָלט מוחל זיין איבער־געבען אייער דאָס, אייער טאָכטער הייסט עס, איהרע דאָס, איהרע תנאים הייסט עס. (גיט איבער מאיר'ן דאָס פּאָפּיער).

מ א י ר (אויסער זיך פּאר כעס). מלכה! דו הערסט? (ער־קלייטשט די תנאים אין די העגד). געהט זאָגט איהם, אייער גרויסען יחסן, אז איך לאָך פון זיין באָבע! איך דארף איהם אויף זיבענ־טויזענד כפּרות מיט זיין גאַנצען יחוס! זאָגט איהם, לאָז ער נאר נישט פּארגעסען אפּשיקען דאָס ביסל ציערונג, די מתנות. אוז טאָקי היינט! און אז איהר זענט שוין יא א שילאָטען־שמש. טא געהט זשע טאָקי פון דאָנען גלייך אהין, און טאָקי באָלד, און טאָקי שוין! ((ווייזט איהם אויף דער טהיר).

ב ע נ י. וואָס דארפט איהר זיין אזוי דאָסיג? איך בין דאָך נישט מעהר ווי א דאָס, א שליח מיין איך. מע זאָגט מיר, איך זאָל דאָסען — דאָס איך, מיין איך, איך זאָל נעהן — גענה איך...

מ א י ר. דאָסט זשע נעזונדערהייד! (בעני רוקט זיך ארויס פון דער טהיר מיט א זייטעל).

פּערטע סצענע.

מ א י ר (צו מלכה'ן). נו? דו שווייגסט?

מ ל כ ה. (קוקט אין סידור אַריין). וואָס זאָל איך שרייען?

מ א י ר. וואָס זאָלסט דו שרייען, פּרעגסט דו? אודאי דארף מען שרייען! אין אָלע גאָסען דארף מען אויסשרייען! קינדער זאָלען אזוי מוטשען א טאָטען! וואו זענען די קינדער אָלע? חנה! חיים! וואו זענט איהר?!

זאגט מען, איז ביי אייך די קליינע, אט די וואס מיט די געשערענע דאס, האר מיין איך... א מאנסביל־שער קאפ אויך איהר, זאגט מען: און א קענערין — א שארפע! און נעמט א דאס, א חתן מיין איך, אויך זעהר א נעראטענעם... און חאטש איך בין דא קיין שדכן ניט געווען און קיין נעלד ביי אייך נישט פארדיענט, נאר פונדעסטוועגען קאן מען פונ'ם אמת ניט אוועקגעהן: איהר האט מיט'ן דאזיגען שדוך ניט שלעכט געדאסט, געטראפען מיין איך... ווארום לאמיר זיך ניט נארען, איהר זענט טאקי א איד איין עושר, קיין עין הרע, מע קאן זאגען א גביר, חאטש איך האב אייער נעלד נישט ג־צעהלט... נאר ווי קומט איהר צו רב משה'לע זיידענשטאמער? יע־נער איז איינגעטונקען אין דאס, אין יחוס מיין איך... דער חסרון, וואס ער נעמט זיך שוין צופיעל איבער, און פארגעסט, אז טאמער זענט איהר נישט אזא גרויסער יחסן, גיט איהר אבער דערפאר אייער קינד א סך דאס, נדן מיין איך... וואו איז זי ערגיץ (קוקט זיך ארום אויף אלע זיישטן) אייער קלענערע דאס, טאכטער מיין איך?

מ א י ר . אויך וואס קאנט איהר זי, אשטייגער, דארפען?

ב ע נ י . איך? חס ושלום! גלאט אזוי, איך זעה, מע זעהט זי ניט, — פרעג איך... דאס הייסט, אז מע ווייל שמועסען דאס אי־נענע צוריק, בעראדף איך נראדע צו איהר יא האבען. דאס הייסט, איך האב צו איהר א שטיקעל דאס, א בריעף הייסט עס...

מ א י ר . א בריעף? פון וועמען איז א בריעף?

ב ע נ י . עס רעדט זיך אזוי א בריעף. טאקי פון איהם, פון אייער דאס, פונ'ם מחותן מיין איך.

מ א י ר און מ ל כ ה . פונ'ם מחותן?

ב ע נ י (נעמט ארויס פון דער אונטערשטער קעשענע א פאפיער). ער האט מיך געבעטען, איך זאל אייך איבערגעבען, אזוי ווי אייער דאס, טאכטער הייסט עס, האט נישט אין זינען אפילו צו טראכטען מכח דאס, חתונה הייסט עס, זי וויל נאר פאהרען אויף די דאס,

געוואָרען פון א חתן, וואָס טראָגט בריליאַנטענע פינגערלעך אוו שרייבט פּעטיציעס. אַצינד בין איך פּריי אוו קאָן מיר פּאָהרען לערנען.

מ א י ר (צו מלכה'ן). דו הערסט? זי איז פּריי!... זי קאָן פּאָהרען לערנען!...

מ ל כ ה. וויים איך וואָס א קינד פּלאָפּעלט.

ח נ ה. נייז, מאָמע, איך פּלאָפּעל נישט. איך רעד ערנסטע ווערטער.

מ א י ר. וואוהיז, אייגענטליך, פּאָהרסט דו, הייסט עס, אויב מע קאָן וויסען?

ח נ ה. קיין בערן פּאָהר איך. דא נעמט מען נישט צו, מוז מען פּאָהרען אין דער פּרעמד.

מ א י ר (צו מלכה'ן). דו הערסט וועלטער? קיין בערל פּאָהרט זי. דא איז פּאָר איהר ווינציג תורה, דאָרף מען פּאָהרען אזש קיין... ווי אזוי הייסט עס?

ח נ ה. בערן.

מ א י ר. בערל! זעהר שען, א שענער נאָמען! דו קיין בערל, אוו חיים קיין ארץ ישראל.

ח נ ה. איך גלעב נישט אָפּ קיין דין־וחשבון פּאָר חיים'ן, אוז חיים — פּאָר מיר. איטלעכער פּאָר זיך.

מ א י ר. די אייגענע ווערטער האָב איך געהערט פּון חיים'ן. איטלעכער פּאָר זיך, איטלעכער פּאָר זיך. נו, אוו פּאָר אונז ווער? אוו פּאָר וועמען מיר? איהר קעהרט אונז עפּים אז שטיקלעך אייגענע, צי ניין? איהר זענט אונזערע קינדער, צי ניין?

ח נ ה. אייערע.

מ א י ר. אוו מיר זענען אייערע פּאָטער אוו מוטער, צי ניין?

ח נ ה. אונזערע.

מ ל כ ה . שא! מע וועט זיך דאך טאקי צענויפלויפען פון דער נאם!

מ א י ר . לאז מען לויפען! לאז מען זעהען, וואם קינדער טהוען מיט א טאטען! נישטא זיי? נישטא די קינדער? נישטא קיין קינדער, מלכה! נישטא! צעלאפען זיך, ווי די מייז צעלאפען זיך!

מ ל כ ה . צעוועט און צעשפרייט אויף אלע זיבען ימין... (עס קומט ארויין ח נ ה, קוקט אויפ'ן פאטער און אויף דער מוטער).

פינפטע סצענע.

ח נ ה . פאפא!... דער מחותן האט אפגעשיקט די תנאים?... כ'האב שוין געהערט. ס'איז אמת?

מ א י ר . א גדולה אויף דער באבע! וואם זשע ביזט דו אזוי לעבעדיג?

ח נ ה . וואם זשע? ווייניען זאל איך?

מ א י ר . ניין, טאנצען דארף מען. מע דארף געהן א פריי־ליכם! זאג מיר, חנה, וואם טהוט זיך עם מיט אייך? חתן־כלה אין ביי אייך עפים שפיעלעכלעך, צי וואם?

ח נ ה . ס'איז ביי א י ך שפיעלעכלעך, נישט ביי אונז. אייך האט זיך געגלוסט א שדוך טהון מיט משה'לע זיידענשטא־מער, איינקויפען זיך אין יחוס. עס איז אייך דען איינגעפאלען, איהר זאלט פרענגען מיך, צי געפעלט מיר זיידענשטאמערס זוהן? אבי נאט האט אייך געהאלפען, איהר האט א שענעם מחותן... אייער מחותן איז א נידעריגער מענש! ער האנדעלט מיט יחוס, ווי מיט אתרוגים. אנשטאט דעם, וואם ער זאל קומען דיך טרייסטען איז דיין אומגליק, וואם האט אונז געטראפען, האט ער אונז אפגעשיקט די תנאים. איך דאנק איהם זעהר און זעהר, וואם איך ביז פטור

מ א י ר . גוט. למשל, אז מיר וועלען דיר זאגען: חנה'לע, פאהר ניט אהינצו אין יענער שטאדט, וועסטו דו דאך מסתמא דוקא יא פאהרען ?

ח נ ה . אודאי, ווארום אין דעם הענגט אפ דאס גאנצע לעבען מיינם !

מ א י ר . פארשטעהט זיך! ווארום ווי קאן מען גאר לעבען אויף דער וועלט, אז מע פאהרט ניט אוועק אהין... ווי אזוי הייסט די שטאדט ?

ח נ ה . בערן.

מ א י ר . בעריל. און דיין ברודער חיים מוז פאהרען קיין ארץ ישראל פלאנצען ווייגנערטנער ?

ח נ ה . איך האב דיר שוין געזאגט, אז איטליכער פאר זיך.

מ א י ר . פארשטעהט זיך, איטליכער פאר זיך: דער קיין בעריל, דער קיין ארץ ישראל, דער וועט זיצען אין טורמע, דער וועט גלאט פארפאלען וועלען אויף דריי מעת לעת; און די וועט לויפען אין דער וועלט אריין — הכלל איטליכער וואוהין די אויגען וועלען איהם טראגען. (צו מלכה'ן). נו ? און מיר, מלכה ? מיר וועלען זיך בלייבען דא אינצווייען, ווי זאגט ער: „דיד דא באבא". די קינדער אלע באוואהרענט, וועמען הערען מיר ? (לאכט מיט גאל). חא־חא־חא ! (צו חנה'ן). ווי אזוי רעכענסט דו, למשל, פון וועמענם וועגען איז דאס אט דאס אלעס, דאס נאנצע פארמעגען מיט'ן גאנצען גלעלד ? איך מיין נישט איצטער, איך מיין שפעטער, איבער הונדערט צוואנציג יאהר ?

ח נ ה . א מענש, כל זמן ער לעבט, דארף ער זארגען פאר'ן לעבען, ניט פאר'ן טוידט.

מ א י ר . ביזט קלוג מאקי נאר ווי שלמה המלך, כלעבען. לכן וואלט איך וועלען, זאלסט מיך קלאר מאכען. פון וועמענם וועגען, אייגענטליך, האבען מיר דאס גאנצע לעבען געהארעוועט, אויס־

מ א י ר . האבען מיר עפּעס אויף אייך צו שאפען, צי ניין? ווי מיינסט דו, אשטייגער?

ח נ ה . איך מיין, אז א מענש אויף א מענשען קאן נישט האבען צו שאפען.

מ א י ר . נישט דאס מיין איך. איך מיין, צי קאנען מיר אייך זאגען, למשל, דאס מעגט איהר אזן דאס ניט? דאס ווילען מיר אזן דאס ניט?

ח נ ה . ניין, איהר קאנט ניט.

מ א י ר . ניין? מיר קאנען ניט? דו הערסט, מלכה, וואס די מאכטער דיינע זאגט? מיר קאנען נישט! מיר האבען נישט אויף זיי קיין שום דעה, קיין שום שליטה!

מ ל כ ה . ווייס איך וואס א קינד פלאפעלט!

מ א י ר (לאזט אויס דאס האַרץ צו מלכה'ן). בהמה וואס דו ביזט! יענע רעדט, ווי אירן אלטער, ווי א בר־דעת, אזן זי (קרימט איהר איבער) — ווי א קינד פלאפעלט! (צו הנה'ן). זאגסט דו, הייסט דאס, אז נאך דיין שכל נאך קומט אויס, אז מיר מיט אייך קעהרען זיך גאר נישט אן, לחלוטין גאר נישט? איהר זענט זיך — איהר, אזן מיר זענען זיך — מיר?...

ח נ ה . ווער זאגט דאס דען? איהר זענט אונזערע עלטערען. אזן מיר זענען אייערע קינדער, וואס זענען פערפליכטעט האלטען אייך בכבוד, ליעב האבען אזן...

מ ל כ ה (אויפגעלעבט). נו־יא, ווי מיר זאגען אלע אין דער־פריה: „איך ווע׳ל פאלגען אלסדינג, וואס דער טאטע הייסט, וואס די מאמע הייסט, וואס גוטע־פרומע לייט הייסען"...

מ א י ר (רייסט איהר איבער, לעגט צענויף ביידע הענד, קוקט ארויף). „א ברכה־הצלחה זאל קומען אויף מיין קעפעלי, אמן סלה"... אודאי ווען זי דיך באלד פאלגען! דו זעהסט ניט?

ח נ ה . אבי נאר א גלייבע זאך — פאר וואס ניט?

חנה קושט איהם). זאג מיר צו, טאכטער מיינע. זאג מיר צו, אז דו וועסט ניט פאהרען אהין!...

ח נ ה (ראנגעלט זיך מיט זיך א ווייל). ניין, פאפא! ניין! אלסדינג יא, אלסדינג וועסט דו ביי מיר פועל'ן. נאר דאס נישט, דאס נישט, איך מ ו ז פאהרען! איך קאן נישט! איך קאן נישט זיין דא מעהר, אין דער דאזיגער שטוב!...

מ א י ר (שפרינגט אף). הא? דו קאנסט ניט זיין דא מעהר? אין דער ד א ז י ג ע ר שטוב? מלכה! דו הערסט? זי קאן ניט זיין דא מעהר, זאגט זי, אין דער ד א ז י ג ע ר שטוב! ס'איז איהר דא איינג, ס'איז זיי דא אלעמען מיט אמאל געווארען איינג אין דער ד א ז י ג ע ר שטוב!... (חאפט זיך אויף, שרייעט מיט כעס). שוין לאנג, אז ס'איז אייך נמאס געווארען די ד א ז י ג ע שטוב?!...

מ ל כ ה. (שטעלט זיך אוועק צווישען פאטער און צווישען דער טאכטער). מאיר!... (חנה געהט אף, עס פליהט ארויס סאשקע מיט א גדולה).

זעכסטע סצענע.

ס א ש ק ע. דו וויסט, מאמע? מע האט דאך מיר טאקי געבראכט צופיהרען א הונט! אוי, זאלסט זעהן וואסער א הונט! געב מיר, מאמע, געלד! האסט דאך מיר צוגעזאגט, אז מע וועט מיר קויפען א הונט!

מ ל כ ה (ווינקט צו איהם, ער זאל אוועקגעהן). אט האסט דו דיר די אנדערע טעג יום־טוב!

מ א י ר (אין כעס פון פריהער). וואס פאר הינט?

ס א ש ק ע. א מאפס. איין אמת'ער מאפס!

מ א י ר. איך וועל דיר געבען א מאפס! הינט פעהלט דא נאך אין דער ד א ז י ג ע ר שטוב! אוועק, דו וועווריק, דו פידס־ווינק איינער! וואו!!!....

גערייסען גענוארעז, אפטמאל נישט דערשלאפען, נישט דערעסען, א סך מאל געליטען בזיונות, הכלל — זיך מפקיר געווען, געקלויבען א קערבעל צו א קערבעל — אייך נאכגעגעבען אלסדינג, וואס אייער הארץ געלוסט, בכדי איהר זאלט זיך אויפהויבען אין א שענעם פריהמארגען, צעקריכען זיך דער אהער, דער אהין. אוז אונז איבערלאזען אליין, עלענד, אהן א זייגעזונד, ווי מע זאגט... (מלכה בויגט זיך אן איבער'ן סידור און ווייניט שטילערהייד).

ח נ ה (געהט צו צו איהר, נעהמט זי ארום, קושט זי). מאמע, ווייז נישט, איך קאן נישט זעהן, ווי דו ווייניסט.

מ א י ר . דו קאנסט ניט זעהן, ווי זי ווייניט? אוז אז איך קאן נישט שלאפען קיין נעכט פון זיניט מע האט צוגענומען וואלאדי'ן, וואס איהר ווילט אפילו ניט זאגען מיר. פאר וואס אוז פאר וועז? אלץ איהר? אלץ פון אייערטוועגען?...

ח נ ה . וואס זשע ווילסט דו, פאפא? אז צוליעב דיר זאל די זונז אויפהערען וואכעמען די ערד, נאר פארקעהרט?... דו ווילסט, אז צוליעב דיר זאל די גאנצע נאטור זיך איבערביטען, אוז קינדער זאלען ווערען צוגעוואכסען צו זייערע עלטערען, ווי צווייגען צו־נ־א בוים? ניט היינט, איז מארגען, שיידען זיך מוז מען דאך אמאל!

מ א י ר . רעדסט ווי א בר־דעת, לאם איך האבען אזא יאהר... נאר אלץ הייסט ביי דיר שיידען זיך? שיידען זיך הייסט ביי מיר, אז קינדער האבען חתונה, באזעצען זיך ווי מענטשען, דער ביי אזא געשעפט, דער ביי אזא געשעפט... אבער ניט אזוי ווי מיר. אויך מיר איז עפים איין אויסנאם... (רעדט מיט א ווייניעדיג פאר־דומפשען קול). א גאט'ס שטראף אויך מיר... אויב'ס צרות... אוז ועל כולם אט דער וואלאדי האט מיר נאר דעם קאפ אראפגענומען!... איך וויים נאר ניט, ווי איך האלט דאס אויס... (ווישט זיך די אויגען. מלכה ווייניט. אויך איהר קוקענדיג — אויך תנה, פויזט דויערט א מינוט. מאיר נעמט פלוצים תנה'ן פאר א האנד, ציהט זי צו צו זיך.

מ ל כ ה . צעזעעט און צעשפריים אויף אלע זיבעז ימין...
מ א י ר . הא? וואס זאגסט דו? מלכה! וואו זענען אונ־
זערע קינדער?... (פאלט צו איכ'ם גאנצען אנטהון צום טיש און וויינט).
מ ל כ ה (לויפט צו צו איהם אין שרעק). מאיר! גאט איז מיט
דיר! מאיר!!...

סוף פונ'ם דריטען אקט.

ס א ש ק ע . אויב אזוי, נעה איך נאר זיך טרינסען! (אבטלויפט).

מ א י ר (שרייעט איהם נאך). זיך טרינקען? טרינק זיך! היינג זיך! היינגט זיך אלע! אלע זאלט איהר זיך אויפהיינגען אויף איין שטריקע! אזעלכע קינדער, ווי איהר, זאלען נאר ניט לעבן בארעז ווערען!... (מלכה ווייל זיך לאזען לויפען נאך סאשקען; מאיר האלט זי אפ). שא! לויף ניט! ציטער ניט! האב קיין מורא ניט פאר'ן מיזיניקע! עס וועט איהם נאר ניט זיין, דעם קדיש דיינעם!... (עס קומט ארויס מאשע דאס דינסטמיידעל).

זיבעטע סצענע.

מ א ש ע . דא איז נעקומען צוגעהן א מענטש פון גראנד־האטע! זאגען, מע זאל אייך זאגען, אז דער פריץ, דער גראף היסט עס, איז נעקומען צו פאהרען, אין גראנד האטע! היסט עס, אוז ער רופט אייך, דער פריץ, דער גראף היסט עס. איהר זאלט באלד קומען צו נעהן אהינצו, אין גראנד האטע! היסט עס.

מ א י ר . הא? וואס? דער פריץ? דער גראף איז נעקומען צו פאהרען? וואס זשע שווייגט איהר? דאס אנטהון ניט אהער! די שטיוועל! דאס היטע! גיכערט! דער פריץ! דער גראף איז נעקומען צו פאהרען, אוז איהר שווייגט!? (ער וואלפט זיך אויף אלע זוישען. מע טראגט איהם צו דאס אנטהון. ער שלעפט אויף זיך די מלבושים, טרעפט כיט וואו מע דארף אוז וועלד נאך מעהר צו טראגען אוז נאך מעהר אין כעם). בהמות! פערד! וואס שטעהט איהר. ווי די טאקען? פאר וואס העלפט איהר מיר ניט אנטהון זיך? איהר הערט דאך, אז דער פריץ, דער גראף איז נעקומען צו פאהרען, דער גראף! דער גראף!!... (זיך אנגעטהאן, לאזט ער זיך צו דער טהיר אוז בלייבט שטעהן מיט'ן צילינדער אן ווייל ער פארטראכט). מלכה! (רייבט זיך אין שטערן). וואס האב איך דיר געוואלט זאגען? איך האב דיר עפים געוואלט זאגען... (דערמאנט זיך). אוז וואלאדי זיצט?... אוז די איבעריגע פינדער?...

א דאקטאר. א שפאס
אין איין אקט.

געשריבען אין יאהר 1887

די פֿאַרשוינען:

חיים־ליב קרעניגעלמאן, איין אויפגעקומענער גביר פון א יאַהר פופציג. א איד מיט אַ קאַפּאָטע, נאָר אַהן א היטעל.

חנה־לאה, זיין ווייב. קיין יאַהרען ווייסט מען נישט. האַלט זיך יונג, רייבט זיך צווישען „היינטיגע". בעהאנגען מיט גאָלד, דימענטען, בריליאַנטען און פּערל.

ווי ער אטשקע, זייער טעכטערעל. אַ שען מיידעל פון „היינטיגער וועלט".

אברא מטשיק, זייער זוהן. אַ גייציג בחור'על, א „משכיל".

רב שלום שדכן, אַ איד א שדכן מיט א יאַרמעלקע און מיט א גרינער קאפּאָטע.

זלאטקע דאָס מיידעל, אַ פּאַקאַיאַווע ביי די קרענדעלמאַנס.

ברינע די אידינע, אַ קעכין ביי די קרענדעלמאַנס. א אידינע מיט וואַנסעס

אחר!... (צו חיים־ליב'ן). הונדערט און צוואנציג יאהר זאלט איהר מיר לעבן! עטליכע שורות, עטליכע ווערטער, געצעהלטע דריי ווער־טער, רב חיים סערדצע, וואס אהרט אייך עס וואס? טהוט מיר צו ליעב טהוט מיר! גלויבט מיר, איך זאג אייך בנאמנות זאג איך אייך, ס'איז א גליק, א זעלטענע זאך, כלעבן. איין מאל אין צעהן יאהר מאכט זיך אזא גליק. נאט, טהוט זייט מוחל א קוק אליין מיט אייערע אויגן, זעהט, אטא...

ח י י ם - ל י ב (חאפט זיך מיט ביידע הענד פאר'ן קאפ). גוואלד! גוואלד! וואס איז דאס פאר איין אומגליק? וואס איז דאס פאר איין אנשיקענוש אויף מיר? וואס דולט ער מיר מיין קאפ? גוואלד!... גוואלד!... גוואלד!... (עס לויפט ארויס ח נ ה - ל א ה).

צ ו ו י י ט ע ס צ ע נ ע.

ח נ ה - ל א ה (א דערשראקענע). שא! וואס איז דארטען?

ח י י ם - ל י ב (וויל רעדען, לאזט איהם ניט רב שלום שדכן. ער האלט איהם צו מיט איין האנד דאס מויל, און אין דער אנדערער האלט ער דאס בריוועל). מ מ מ...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. פארשטעהט איהר מיך, חנה־לאה קרוין, געזונד זאלט איהר מיר זיין, איך ווייז זיי דאס בריוועל ווייז איך זיי; למאי זאלען מיר זיך נארען למאי? איך מיין טאקי באמת מיין איך, א גליק, א גליק פאר אייער טאכטער, איך זאל אזוי גע־זונט זיין מיט איך אינאיינעם! אט נעמט, נאט, לייענט, לייענט, ווער איהר זעהן, אז איך זאג אייך ניט קיין ליגען זאג איך אייך! צו וואס טויג עס מיר, איך זאל אייך ארייגפיהרען חלילה זאל איך אייך? אט זעהט, נאט, לייענט, נאט, נאט...

ח נ ה - ל א ה (נעמט דאס בריוועל און גיט דאס איבער דעם מאן אין די הענד ארויין). פאר וואס זאלסט דו טאקי ניט איבערלייע־נען, חיים־ליב? וואס אהרט דאס דיך? עס קאסט דיך געלד, צי וואס?

א גרויסער זאַל. מהייער מעבעל מיט סאַמעט בעצויגען. גוטע דיוואַנעס. בראַנזענע שפּיגלען. א סך טישען מיט קלייניע טישעלעך. גלעזערנע שאַפּעס. אַנגעשטעלט מיט פּיעל זילבער, כוסות, טעצעלעך, געגילטע לעפּעלעך, גרינע און רויטע גלעזער. די פּאַטעלען פערוואַרפען מיט פּיעל פערשיידענע, זוי־דענע און סאַמעטענע דאַמען־קליידער. אויפ'ן טיש אַ „בלאַט לאַקשען". אויפ'ן פענסטער א גרויסע קופּערנע קוואַרט מיט צוויי אויהערען. פער־מריקענטע, נאָר מהייערע וואַזאַנעס, אויף וועלכע עס הענגען אַ פּאָר אויס־געבערשטעלטע הויזען מיט א ווייסען זשילעט. אויף א גוטער עטאַזשערקע מיט ספּרים וואַלגערען זיך א סך אַנגעשניטענע שטיקלעך קוילעטש מיט אַ סלאַי אוינגעמאכטס. אויפ'ן פּאַרטעפּיאַן — אַ קישען. דורך — אַ זעלטענער „פּאַראַנדעק".

ערשטע סצענע.

חיים־לייב (מאַכט מיט די הענד און לויפט ארום איבער דער שטוב). וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ ?

רב שלום שדכן (לויפט איהם נאָך מיט א בריף אין די הענד). נאָט, זעהט אַליין, וואָס מע שרייבט מיר וואָס; איך וועל אייך אָפּנאַרען וועל איך אייך ?

חיים־לייב. אָבער אז איך בעט אייך ניט ! איך דארף ניט קיין שידוך ! איך וויל ניט ! וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ ?

רב שלום שדכן. אז איך פערלאַנג אָבער פון אייך גאָר ניט, בלתי וואָס איהר זאָלט זיך נאָר מטריח זיין איבערליענען אָט דאָס דאָזיגע בריוועלע, וואָס מע שרייבט מיר וואָס.

חיים־לייב. וואָס האָט איהר צו מיר ? אָבער טשעפּעט זיך אָפּ פון מיין לעבען ! איך האָב קיין צייט נישט מיט אייך צו רעדען ! איהר וועט קומען איין אנדערס מאָל, איך בעט אייך ! וואָס דולט ער מיר מיין קאָפּ ?

רב שלום שדכן (צו זיך אַליין). עס פּאַסט איהם ניט האַרכען פּאַסט איהם ניט... ער וויל ניט געבען קיין נדן, דער דבר־

ח נ ה - ל א ה . נו, מילא, לייען שוין אז דו לייענסט.

ח י י ם - ל י ב (רויט ווי פייער פאר כעס, לייענט ווייטער). „... האט איהם דער קאזיאנע רב געזאגט: וואס וויל איהר? האט ער איהם געזאגט: איך וויל, איהר זאלט מיר געבען חופה וקדושין. האט איהם דער קאזיאנער רב געזאגט: וואס הייסט, איך זאל אייך געבען חופה וקדושין? איך קען אייך? האט ער איהם געזאגט... האט איהם דער קאזיאנער רב געזאגט... האט ער איהם געזאגט...“ טפו זאלט איהר ווערען! „האט איהם ער געזאגט! האט ער א י ה ם געזאגט!“ צו וואס טויגען מיר די אלע זאגאכצען? וואס וויל איהר האבען פון מיינע יאהר און טעג? (ער טהוט א שמיץ דאס בריוועל און וויל אנטלויפען. רב שלום שרכן לאזט איהם נים. ער האלט איהם צו ביי דער האנד און נעמט אליין לייענען דאס בריוועל).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (לייענט גיך און פארחלינעט זיך). „...אי-אי-אי! אט דאס האט איהר פון היינטיגע לעהרערס מיט היינטיגע דאקטוירים...“ על כל פנים... יא... „איז הגביר שלנו ניט קיין מחותן פאר הגביר שלכם; על כן האב איך א בעסערען, א שענערען, א פיינערען און א גרעסערען שידוך בעבור הגביר שלכם אין אלע אופנים, היינו: עס איז דא אין דער שטאדט ליפעוועץ זעהר א פיינע אלמנה מרת בוילה שתחיה, בוילה גאלדשפינער, און הגם זי איז ניט אזוי רייך, ווי הגביר שלכם, דערפאר שטאמט זי אבער פון גאר א הויך ארט, פון רב פינחס'ען ליפעוויצער, און איבערהויפט — וואס זי האט א זוהן, א בן-יחיד, אין אנטיקעל, וואס מע קריגט דאס ניט בכל קצוי ארץ, היינו: שען, פיין, שרעקליך געבילדעט מיט סכנות-נפשות! א געשטודירטער, פארשטעהט איהר מיך, אויף אלע לשונות, געבילדעט כמעט ווי א דאקטאר, און אפשר נאך מעהר ווי א דאקטאר, וועט פארשטעקען אלע דאקטוירים אין גארטעל...“ (צו חנה-לאה'ן). נו? וואס וועט איהר עפיס זאגען אויפ'ן שדוך? איהר זענט דאך, ווי זאגט מען, קיין עין-הרע, א קלוגע אידענע, א חכמה...

ח י י ם ־ ל י ב (נעמט דאָס בריוועל; טהוט אַן אַ פּאָר זילבערנע ברילען אויף דער נאָז; זעצט זיך אַנידער און הויבט אָן צו לייענען הויך, אויף אַ קול. תנה־לאה זעצט זיך נעבען איהם, און רב שלום שדכן שטעהט און שאָקעלט צו מיט'ן קאָפּ נאָך יעדען וואָרט און מאַכט מיט די ליפּען; עס קומט איהם צו אַ שטיק געזונד). „לכבוד ידידי היקר הנכבד והמופלג הנגיד והקציז איש חסיד וירא שמים כש"ת מוהר"ר שלום נ"י! ראשית אודיעכם, אז איך בין ברוך השם בקו החיים והשלום, נעב גאָט דאָס נעמליכע פון אייך צו הערען אויף ווייטער ניט ערגער, אמן. והשנית, זייט וויסען, אז השדוך עם הגביר שלכם, וואָס איהר האָט מיר געהאָט געשריבען, ועם הגביר שלנו, האָב איך מורא וועט ניט געהן, מחמת ערשטענס האָט איהר מסתמא געהערט די מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען מיט'ן מחותן של הגביר שלנו, וואָס זיין על־טערע טאָכטער האָט זיך..." צו וואָס טויג עס מיר? צו וואָס דאַרף איך עס וויסען?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (תאַפּט איהם ביי דער האַנד). וואָס אַהרט עס אייך וואָס? לייענט, וועט איהר זעהן ווייטער, וועט איהר זעהן.

ח נ ה ־ ל א ה. אָנו? לייען, לייען, וואָס האָט זיך דאָס אזעל־כעם געטראָפען מיט איהר? עס קעהר זיין אַ שענע מעשה.

ח י י ם ־ ל י ב (לייענט ווייטער). „...זיין עלטערע טאָכטער האָט זיך אַנגעקלעפּט, רחמנא ליצלן, אין אַ לעהרער און איז מיט איהם מחילה אַנטלאָפען אין אַ שטאָדט אַריין און האָט דאָרטען געוואָלט שטעלען אַ חופּה. איז ער געקומען מיט זיין פּלונית'טע צום רב שטעלען אַ חופּה. האָט איהם דער רב מסתמא נישט געוואָלט נעבען קיין חופּה וקדושין. איז ער אַוועקגענאַנגען צום קאָזיאַנע רב שטע־לען אַ חופּה, האָט איהם דער קאָזיאַנער רב געזאָגט..." וואָס קעהר זיך דאָס אַן מיט אונז, איך בעט אייך?...

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. וואָס אַהרט אייך וואָס? אָט לייענט ווייטער, לייענט!

דריטע סצענע.

חיים־לייב. פון וואנען קומט דאס אז אזא איד, ווי דו?

אבראמטשיק (קוקט נישט אויף קיינעם). אזא איד, ווי איך, קומט אן פון דער ביבליאטעקע... פו! א היטץ! (דערזעהט רב שלום שדכן). א? רב שדכן? וואס טהוט איהר דא? וויעדער א שדוך? וויעדער שדוכים? נוואלה, ביז וואנען וועט איהר האנדלען מיט לעבעדיגע מענשען? ביז ווי לאנג וועט איהר פארקויפען כלות מיט חתנים? איהר זענט דאך ערנער פון אזיאטען, ווילדע מענשען, דעספאטען!

חיים־לייב (לעגט צו איין אויהער, קוקט אויפ'ן שדכן מיט גרוים גדלות). הא, וואס האסט דו געזאגט?

רב שלום שדכן. וואס האסט דו געזאגט וואס?

אבראמטשיק. אז איך וועל אייך זאגען, וועט איהר שוין וויסען?

חנה־לאה. פאר וואס ניט? רב שלום זענען דען אזא בהמה?

אבראמטשיק. וער זאגט דען, אז ער איז א „בהמה"? איך זאג נאר, אז ער ווייסט ניט, ווייל ס'איז א „אינאסטראנע" ווארט.

רב שלום שדכן. א וואסער א ווארט זאגסט דו?

אבראמטשיק (בויגט זיך צו צו רב שלום שדכן). אינגאסטראנע — וויסט איהר שוין? אינאסטראנאיע סלאוואנ!

רב שלום שדכן (פינטעלט מיט די אויגען). אהא! (פאטער און מוטער קוועלען).

אבראמטשיק. אהא? וואס אהא? א איר זאגט דיר באלד „אהא"!

רב שלום שדכן. איך מיין דאס ווארט מיין איך. הייסט עס, א פנים, אזא ווארט, וואס דער פשט איז דערפון... (ער מאכט מיט די פינגער). ע־ע־ע...

ח נ ה ־ ל א ה (דרעהט מיט דער נאָז). ניין, ניט דאָס מיינען מיר.

ח י י ם ־ ל י ב. ניט דאָס האָבען מיר געמיינט.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (צו זיך). אָט האָסט דו דיר! הויב זיך אָן מיט די אויפגעקומענע נגידים! דאָס טעלערל פונ׳ם הימעל איז זיי קאַרג! (צו זיי בוידעז). וואָס דען האָט איהר געוואָלט וואָס?

ח נ ה ־ ל א ה. מיר האָבען געוואָלט, ס׳זאָל זיין עפּיס... עפּיס... אזעלכעס וואָס... איין אַנטיק!

ח י י ם ־ ל י ב. עפּיס איין אַנטיקעל זאָל זיין!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. פּאַר צעהן טויזענד ווילט איהר האַנדלען מציאות ווילט איהר?

ח נ ה ־ ל א ה. צעהן טויזענד? צוואַנציג טויזענד!

ח י י ם ־ ל י ב. צוואַנציג טויזענד? צעהן טויזענד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (צו זיך). היינט דערגעה א טאָלק! צעהן טויזענד, צוואַנציג טויזענד! צוואַנציג טויזענד, צעהן טויזענד!

ח נ ה ־ ל א ה (הויך). אז מע זאָגט אייך צוואַנציג טויזענד, איז צוואַנציג טויזענד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. צוואַנציג טויזענד!

ח י י ם ־ ל י ב (הויך). אז מע זאָגט אייך צעהן טויזענד, איז צעהן טויזענד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. צעהן טויזענד!

ח נ ה ־ ל א ה (נאָך העכער). צוואַנציג טויזענד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. צוואַנציג טויזענד!

ח י י ם ־ ל י ב (נאָך העכער). צעהן טויזענד!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. צעהן טויזענד! (צו זיך). דול אוז משוגע קאָן מען פון זיי ווערען! (עס קומט אַן א ב ר א ם ט ש י ק מיט א פּאַק ביכער אונטער די הענד, געהט צו דער שאַפּע).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . איך פערשטעה שוין, איך פערשטעה שוין ! עס הייסט, דער שורש דערפון איז אזוי, נאר דער פשט איז איין אנדערער. על פי דקדוק, הייסט עס... (מאכט מיט די פינגער). זאג זשע מיר, אבראמטשיק, זאלסט מיר געזונד זיין זאלסט דו מיר, פון וואסער א שפראך נעמט זיך דאס דאזיגע ווארט פון וואסערער ? פון דייטשעס, צי פון פראנטשעיזשעס ?

א ב ר א מ ט ש י ק (קוקט אין ביכעל אריין). הא ? דעם־פאטיזם ? פון לאטיין.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . אזוי ? טצא־טצא־טצא ! אוש פון לעטיין ! (צו רב חיים־ליב'ן מיט זיין ווייב). א ? זעהט איהר ? אט דאס הייסט געקענט שפראך אט דאס ! אט דאס הייסט היינ־טיגע וועלט אט דאס ! אין אונזערע יאהרען, רב חיים־ליב, האבען מיר עפיס א סך געוואוסט פון א שפראך מיט א לעטיין ? הא? (דער פאטער מיט דער מוטער קווילען).

א ב ר א מ ט ש י ק (קוקט פון אויבען ארא). וואס איז דער חתן אייערער, וואס איהר רעדט מיין שוועסטער : א דאקטאר מע־דיצין, צי א יוריסט ? צי אפשר נאר א אינזשענער טעכנאלאג ?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (בלאזט דעם פאפיראס). נישט דאס און נישט יענץ און נישט נאר נישט.

א ב ר א מ ט ש י ק . נישט דאס און נישט יענץ און נישט נאר נישט? טא וואס דען איז ער? א קופטשיק? א טונעיאדעץ?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . חס וחלילה! ער איז א גבירישׁ קינד, וואס איז שייך — א קענער, א מוראַ'דיגער קענער! לשונות מיט שפראך, מיט אידיש, מיט רוסיש, מיט דייטש, מיט פראנצויז, מיט סכנות־נפשות !

א ב ר א מ ט ש י ק . זענט איהר דאס דער מבין ? גוטע יאה־רען ! אומזיסט אייער טרחה ! מיין שוועסטער וועט ניט נעמען קיינעם, א חוץ א דאקטאר, און דוקא א דאקטאר מעדיצין.

א ב ר א מ ט ש י ק (חאפט זיך מיט בוידע הענד ביים בויך). חא־חא־חא! אוי, פאנאטיקער! אוי, פאנאטיזם! אוי, חסידיזם! אינאסטראנע ווערטער ווערען אנגערופען פרעמדע ווערטער, ווערטער פון פרעמדע שפראכען, למשל, „דעספאט", „דעספאטען". פון וואנען נעמט זיך דאס, ווייסט איהר?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. אדרבה, פון וואנען, אדרבה? איך בין א איד א פראסטער בין איך, אין די שקאלעס האב איך ניט געלערנט און אין די אוניווערסיטעטען בין איך ניט געגאנגען... געב מיר נאר א פאפיראס געב מיר. (נעמט ביי איהם א פאפיראס).

א ב ר א מ ט ש י ק (מיט גדלות). דאס וואלט „דעספאט" נעמט זיך פון דעספאטיזם... היינט ווייסט איהר שוין?

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (שאקעלט מיט'ן קאפ). אזוי? פס!!!... וואס זשע הייסט דאס „דעספאטיזמא"?

א ב ר א מ ט ש י ק. דעספאטיזם איז דאס זעלבע, וואס דעספאט.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. אהא, אויב אזוי ווייס איך שוין! אפשר האסט דו א שוועבעלע? (נעמט ביי איהם א שוועבעלע). וואס זשע הייסט דאס דעספאט? (פיפקעט דעם פאפיראס). אדרבה, מאך מיך קלאר, אדרבה!

א ב ר א מ ט ש י ק. א דעספאט הייסט אזא מענש, וואס פיהרט זיך דעספאטיש, און שוין!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. איך פערשטעה, איך פערשטעה! (רויכערט דעם פאפיראס און בלאזט מיט די ליפען). איז וואס זשע הייסט דאס דעספאטיש?

א ב ר א מ ט ש י ק. דעספאטיש הייסט, אז ער פיהרט זיך ווי א דעספאט, און א דעספאט הייסט א טיראן, דעספאט און טיראן איז כמעט אלץ איינס, און לאזט מיך צורוה! (קוקט אין די ביכלעך אריין און מישט בלעטלעך).

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א דאקטאר? מילא, אויך די אייגענע מעשה; איהר זאגט א דאקטאר? לאז זיין א דאקטאר לאז זיין.

ח י י ם - ל י ב (צו חנה-לאה'ן). א דאקטאר? אנדערש לוינט דיר ניט?

ח נ ה - ל א ה . אנדערש לוינט מיר ניט.

ח י י ם - ל י ב . נו, וויל איך דוקא א סוחר. איך האב דיר וויפיעל מאל געזאגט, אז איך וויל נעמען א סוחר, ניט קיין דאקטאר! א טהייערע מציאה א „יאקטער"! ער האט געשטודיערט און געשטודיערט, קוים אויסגעשטודיערט — און פון דעסטוועגען ווער קומט צו וועמען, אז עס טהוט איהם וועה דער בויך? ווער נעמט ביי וועמען א קערבעל? איך ביי איהם, צי ער ביי מיר? ניין, אדרבה, זאגט שוין איהר אליין, רב שלום! הקצור, איך נעם ניט פאר מיין טאכטער קיין דאקטאר! איך נעם איהר א סוחר! פארשרייבט אייך, רב שלום: א סוחר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א סוחר? מילא, אויך די אייגענע מעשה! איהר זאגט א סוחר? לאז זיין א סוחר לאז זיין.

ח נ ה - ל א ה . איז דוקא וויל דו ווילסט א סוחר, וויל איך א דאקטאר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א דאקטאר.

ח י י ם - ל י ב (הויך). איהר הערט, רב שלום? א סוחר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א סוחר.

ח נ ה - ל א ה (הויך). א דאקטאר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א דאקטאר.

ח י י ם - ל י ב (נאך העכער). א סוחר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן . א סוחר.

ח נ ה - ל א ה (נאך העכער). א דאקטאר!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן (צו זיך). משוגע צו ווערען פון זיי! (צו זיי ביידען). ווייסט איהר נאר וואס? איך וועל אייך נעבען א

חיים־לייב. וואר פרעגט דיך? וואס ביזט דו פאר א מחותן אהער אויף זאגען דעות?

אבראמטשיק. וואַרום אזוי! איך וויים, או וויעראַטשקע וועט נישט נעמען קיין אַנדער חתן, א חוץ א דאקטאר מעריצין.

חיים־לייב. יא. אבער וואס ביזט דו פאר א שילאַטען־שמש? דיין נעשעפט איז ביכער און ביכלעך. געה געזונטערהייד!

חנה־לאה (שטעלט זיך איין). וואס אהרט דיך, אז דאס קינד רעדט?

חיים־לייב. איך האב פיינט איין עזות־פנים! ס'איז ניט זיין באבע'ס דאגה!

אבראמטשיק (לאַזט זיך געהן, בלייבט שטעהן אויף א וויילע אין א טראַגישער פאַזע, שאַקעלט מיט'ן קאָפּ און רעדט צו זיך אליין). א, דעספּאַטיזם, פאַנאַטיזם, חסידיזם, אַבסקוראַנטיזם!... (געהט צוועק. דער פּאַטער און די מוטער קוועלען).

פערטע סצענע.

רב שלום שדכן. אט דאס הייסט א מושלם! אט דאס הייסט געקענט אט דאס! הקצור, איז ווי אזוי בלייבט דאס ווי אזוי? איהר האט מיר פארשלאגען די פאמערקעם האט איהר מיר... יא! קלאפּ איך, הייסט עס, אוועק א דעפעש, אדער איך שרייב אריין איין אטקריטקע צו מיין שותף וועגען דעם דאזיגען שדוך, או...

חנה־לאה (שלאגט איהם איבער). זייט זיך ניט מטריח, קלאפּט ניט קיין דעפעשען און שרייבט ניט קיין אטקריטקעם — דער שדוך איז ניט פאר אונז.

חיים־לייב. ס'איז ניט פאר אונז דער שדוך.

רב שלום שדכן. פאר וואס איז?

חנה־לאה. דערפאר, וואס מיר ווילען א דאקטאר. היינט וויסט איהר שוין? איין מאל פאר אלע מאל — א דאקטאר.

חנה־לאה. וואס טהוט א שדכן? ער רעדט שדוכים.

ווי ער אטשקע. וועמען רעדט ער דאס שדוכים?

חיים־ליב. וועמען? מיר!

חנה־לאה. זיי רעדען דיר א חתן, ווי ער אטשקע.

ווי ער אטשקע. וואס הייסט, ער רעדט מיר א חתן? א חתן דארף זיך רעדען אליין. (מהוט אוים די הענטשקעלער). וועמען, א שטייגער, רעדט ער מיר?

חנה־לאה. זיי רעדען דיר א דאקטאר.

חיים־ליב. א סוחר רעדט ער דיר.

חנה־לאה (הויך). א דאקטאר, ניט קיין סוחר! (רב שלום שדכן רעדט נאך: „א דאקטאר").

חיים־ליב (הויך). א סוחר, ניט קיין דאקטאר! (רב שלום שדכן זאגט נאך: „א סוחר").

חנה־לאה (נאך העכער). א דאקטאר! (רב שלום שדכן: „א דאקטאר").

חיים־ליב (נאך העכער). א סוחר! (רב שלום שדכן: „א סוחר").

רב שלום שדכן (צו זיך). יא! עס הויבט זיך שוין אן א מרעיאטער! (צו פאטער און מוטער). שאט! ווייסט איהר נאר, וואס? לאמיר פרענען ביי איהר אליין לאמיר. (צו ווייטער). וואס ווילסט דו בעסער, מיידעל, א סוחר, צי א דאקטאר?

ווי ער אטשקע. איהר זענט א נאחאל!

רב שלום שדכן. א וואס?

ווי ער אטשקע. א נאחאל!

רב שלום שדכן. ניין, דו האסט א טעות, מיידעל, איך בין א שדכן בין איך, ניט קיין נעחאל; איז אויב דו ווילסט, קאן איך דיר געבען אויך אויסצוקלייבען קאן איך דיר; רב שלום שדכן האט ברוך השם נענוג. איך קאן דיר געבען א סוחרישען דאקטאר, אדער א דאקטארשען סוחר. די ברירה איז ביי דיר די ברירה.

סוחר וועל איך אייך געבען אזעלכען, וואם היילט, אדער א דאקטאר, וואם האנדעלט, און לאז דאם האבען איין עק לאז דאם, און הייסט עפּים דערלאנגען צום טיש, דורכשוויינקען דעם גארגעל, טרוקען גע־ווארען אין האלז רעדענדיג מיט אייך, און טאקי... (חנה־לאה טהוט א קלונג. מע טראגט ארויין לעקאך מיט בראנפען. עס קומט אן פון דער גאס ווי ער א טשקע מיט'ן היטעלע, מיט'ן זאנטיקעל און מיט די הענטשקעלער).

פינפטע סצענע.

ווי ע ר א ט ש ק ע (צום שדכן). באנזשור, מאנסיע!

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. מע רופט מיך רב שלום, ניט מאסיו.

ווי ע ר א ט ש ק ע. חא־חא־חא! אט א ניעווועזשדא! „באנזשור מאנסיע" הייסט — גוט מארגען אייך, מיין הערר.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. א שענער גוט מארגען אויך איהר; שוין באלד נאכט... א גוטער אבענד זאל דיר זיין! לחיים, רב חיים־ליב! לחיים, חנה־לאה! נו, לאז גאט געבען ביי אימר צו דער חופה.

ווי ע ר א ט ש ק ע. חא־חא־חא! אט א קאמיק! וואם טהוט איהר דא? אלץ מכח חתנים? אומזיסט אייער מיה, אומ־זיסט ברעכט איהר פים.

ר ב ש ל ו ם ש ד כ ן. די פים זיינען מיינע, ניט קיינעמס.

ווי ע ר א ט ש ק ע (געהט אויס פאר גענלעכטער). חא־חא־חא! חא־חא־חא!

ח נ ה ־ ל א ה. וואם לאכסט דו אזוי, טאכטער?

ח י י ם ־ ל י ב. וואם איז דער געלעכטער?

ווי ע ר א ט ש ק ע (צו דער מוטער). א קאמיטשעסקע פיגור! חא־חא־חא! פון וואנען נעמען זיך אזעלכע ניעווועזשדעס? וואם טהוט דא ביי אייך דער שדכן?

זעכסטע סצענע.

זלאטקע דאס מיידעלע. א דאקטאר? וועמען איז א דאקטאר? וועלכען דאקטאר? אט לויף איך ברענגען דעם דאקטאר!

ברייענע די אידינע. א מכה איז מיר א גרויסע! א דונער האט מיך דערשלאגען! וואס איז דא? מע חלש'ט? וער חלש'ט? פאר וועמען דארף מען דאס דעם דאקטאר? (וויי־דאשטקע הערט ניט אויף צו קאטשען זיך פאר געלעכטער).

חנה־לאה (לאזט זיך צו די דיענסטען מיט ביידע קולאקעס). א בייזער! א ווייסטער! א פינסטערער חלום צו אייער קאפ און צו אייערע הענד און פיס! וואו, שלים־מזלען! ארויס פון דאנען, דראנקעס! חצופות! (ביידע דיענסטען לאזען זיך צו דער טהיר, באגעגענען זיך מיט רב שלום שדכן, צעבוצקען זיך מיט די נעז).

רב שלום שדכן. ביז עפיס וואס, קאן מען דא חאפען צווישען יא און ניין א פאר פעטש קאן מען... א שטוב פון נאלע משוגעים, כלעבען... זיי דארפען אלע א דאקטאר דארפען זיי... ווי אין לעבען אריין א דאקטאר!

פארהאנג.

ווירא טשקע (קויכט פאר געלעכטער). חאַ־חאַ־חאַ! א סוחרישער דאַקטאַר, אַדער א דאַקטאַרשער סוחר! חאַ־חאַ־חאַ!...

רב שלום שדכן (צו זיך). דאַס מיידעלע איז מיר עפּעס פּרייליך דאַס מיידעלע... (צו פּאַטער און מוטער). לחיים, רב חיים־ליב! לחיים, חנה־לאה! נו, לאַז גאָט געבן אין ניכטן צו דער חופּה!...

חנה־לאה. וואָס שווייגסט דו, טאַכטער? זאָג איהם, דעם טאַטן דיינעם, דעם טיראַן, דעם דעספּאָט, אז דו וועסט נעמען א דאַקטאַר, ניט קיין סוחר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „א דאַקטאַר, ניט קיין סוחר").

חיים־ליב. א סוחר וועט זי נעמען, ניט קיין דאַקטאַר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „א סוחר, ניט קיין דאַקטאַר").

חנה־לאה (הויך). א דאַקטאַר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „א דאַקטאַר").

חיים־ליב (הויך). א סוחר! (רב שלום שדכן זאָגט נאָך: „א סוחר").

חנה־לאה (א טופּ מיט'ן פּוס). א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! א דאַקטאַר!

רב שלום שדכן (זאָגט נאָך). א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! לחיים, רב חיים־ליב! לחיים, חנה־לאה'ניו!

ווירא טשקע (קאַטשעט זיך פאר געלעכטער). חאַ־חאַ־חאַ! א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! (פּון יענער זייט וואַנט הערט זיך א קול פּון אַבראַמטשיקען: „א דאַקטאַר! א דאַקטאַר! א דאַקטאַר!" — עס עפּענט זיך די קיכטהיר און עס לויפט אַרויס אַיין אי־בערגעשראָקענע זלאַטקע דאָס דיענסטמיידעל מיט א האנדטוך און מיט א פלעדערוויש, און נאָך איהר ברייגע דיא־דינע מיט א האנטשערקע און מיט א ראַחאַטש).

מענשען. א טהעאטער־
שטיק אין איין אקט.

נעשריבען אין יאהר 1907.

די פּערזאָנען:

ד נ י א ל. אַיין אלטער הויזדיענער, אַיין עקאָנאָם און אַיין אויפֿזעהער אויף די „מענטשען" אין הויף. א בחור שוין אין די יאָהרען, וואָס וויל אויסזעהען יונג. טראָגט אַ רויטע וועסטע מיט מעשענע קנעפּלעך, קעסטעלדיגע הויזען, אַ גרינעם שניפּס. האַלט זיך גרויס און רעדט שטרענג מיט קלענערע פון זיך; מיט גרעסערע וועדט ער קליין, רעדט וויך.

ה ע ר ץ. אַיין עלטערמאַנטער משרת. טראָגט א פּראַק, א ווייסע וועסטע, שענע וואָנסען.

ר י ק ע ל. אַ קעכין. טראָגט אַ ווייסען פּאַרטוך, אַ ווייסען שלויער. אַ פּריוליכע נשמה.

פ י ש ע ל. איהר מאַן. דיענט אין צוויטען הויף. אַ פּערזאָרגטער נפש.

ל י ז א. אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט נאָר־וואָס אָפּגעשאָפט.

ר ע נ ו ע ט ש ק ע. אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט נאָר־וואָס צוגענומען.

פ א נ י ט ש ק ע. אַ שטוב־מיידעל, וואָס מע האָט שוין לאַנג אָפּגעזאָגט.

ר ב ס ע נ ד ע ר. אַ מלמד. אַ בעוואכסענער ווי אַ חית. רעווטשקעס פּאָטער.

י ו כ ב ד. זיין ווייב. רעווטשקע'ס מוטער.

מ א ד א ם ג א ל ד. אַיין אויפגעקומענע נגידית. מע זאָגט — אַ מיליאָנערקע.

די האַנדלונג שפּיעלט זיך אָפּ ביי די נגידים אין אונטערשטען שטאָק, אין אונזערע צייטען.

ר י ק ע ל . וואָס הייסט, אַט דאָ ערשט האָלסט דו? וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלומ'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט! וועז זשע וועלען מיר קומען צו גאָט?

ה ע ר ץ . וואָס זשע האָט איהר געמיינט? אַזוי ווי איהר בארעבאָנעט, אַזוי זאָל זיך שרייבען? א פען איז ניט קיין צונג, וואָס זאָל מאהלען! איידער מע שטעלט אוועק איין אות, דארף מען גוט צוהאַרעווען! (קוקט אויף דער פעדער צו דער ליכט). און דערצו איז נאָך די פעדער פון אונזער עקאָנאָם גערָאטען אַן איהר בעל־הבית: האַרטלייביג, שוועריסיג און פוזאָטע. (בעווייזט מיט די הענד אויפ'ן בויך. עס קומט אַן ל י ז א פון די טרעפ אַראָפ, געהם צו צום רויטען קעסטעל, זעצט זיך אַוועק, דאָס פנים אין די הענד, ווייניט).

ר י ק ע ל (צו ליזא'ן). נאָט איז מיט דיר, וואָס ווייניסט דו? אויף חורבן בית־המקדש?

ה ע ר ץ (צו ליזא'ן). ביזט משוגע, צי חסר־דעה? איז מיטען דאָנערשטאָג האָט זי זיך צעווייניט? זאָלסט בעסער וועלען זיין מיין כלה...

ר י ק ע ל . האָסט, אפנים, געחאפט א פעטשאָטעק פון דער מאָדאָם? א נאָווינע! אז מע איז ביי יענעם א „מענטש", דארף מען אַלסדינג איבערטראָגען!

ה ע ר ץ . האָב זיי אין דער ערד, נאָרעלע, אַזוי ווי איהּ. (ציהט זיך אויס). איהּ האָב קיין מורא ניט פאר קיינעם! איבער מיר איז נישטא קיין עלטערס און קיין גרעסערס און קיין שטאָרקערס... וואָס מיר בעל־הבית! ווער מיר מאָדאָם! וואו מיר עקאָנאָם! דו האָב בעסער חתונה פאר מיר, נאָריש מיידעל וואָס דו ביזט, וועט דיר זיין גוט ווי די וועלט.

א גרויסאַרטיגע קיך. אַ ווייסע פּליטע מיט מעשענע רעהרען און גלענצענדע גאַלקעס. אלע זאַכען און כלים פון א רייכער קיך: ריין, ווייס און זויבער. דער אויוועז רעכטס, מיט'ן פּנים צום פובליקום. — לינקס, אין ווּאַנד, טרעפּ אַרויף אויפ'ן צווייטען שטאָק. — צווישען די טרעפּ און צווישען דער ראַמפּע בילדעט זיך ווי אַ מין חדר'ל, אַפּגעזונדערט פונ'ם אויוועז. דאָרטען שטעהט אַ קליין טישעל מיט אַ גרויסער ווייסער וואַלטער־שטוהל (אַיין אַלטמאָדישע קרעסלע). אויף דער שטוהל זיצט אַלע מאָל ד נ י א ל . אַקעגען דעם אַלקערעל, ביי דער צווייטער וואַנד, רעכטס, שטעהט א גרויסער גרינער קאַסטען. נעבען דעם קאַסטען, נעהענטער צו דער ראַמפּע, אַ קליין רויט קעסטעל. אין מיטען קיך שטעהט אַ גרויסער לאַנגער טיש מיט עטליכע בענקלעך. בייַ'ם טיש, אַראָפּגעוואַרפען דעם פּראָק און פּערקאַשעט די אַרבעל, זיצט ה ע ר ץ און שרייבט אַ בריעף. ר י ק ע ל שטעהט הינטער איהם און דיקטירט איהם.

ר י ק ע ל . „...און שרייב מיר, ליעבע שוועסטער, ווי נעהט דיר אין דעם דיענסט? און צי ס'איז עפּים ביי אייך אַ סך „מענטשען" און וואַסערע „מענטשען"? און ווי אַזוי בענעהט מען זיך ביי אייך מיט די „מענטשען"?..."

ה ע ר ץ (שרייבט און דרעהט מיט דער צונג אַהין, וואו די פּיז געהט). „און שרייב מיר, ליעבע שוועסטער..." נו? ווייטער?

ר י ק ע ל (דיקטירט). „ביי אונז זענען מיר פיער „מענטשען", אַחוץ וואַס ביי'ם גרעסט וואַשען א בעזונדער „מענטש", און ביי די פערד א „מענטש", און ביי'ם טויער א „מענטש", און אין גאַרטען א „מענטש"..."

ה ע ר ץ . טרררר!... זעה נאָר, ווי זי האַט זיך עס אַביסעל צעמענטשעלט! איך האַלט נאָך פון פאַרינט, און זי מאַהלט ווי א מיהל!

ר י ק ע ל . וואו זשע האַלסט דו, שלים־מזל?

ה ע ר ץ . איך האַלט ביי דער ליעבע שוועסטער...

ל י ז א (נעמט דאָס געלד, הערט ניט אויף צו ווייגען). וואָס בין איך שולדיג? ער האָט מיר געזאָגט, אז איך בין א שענע. ער האָט מיר געשווערען, אז ער האָט מיך ליעב...

ד נ י א ל. א גרולה! ער האָט זי ליעב! אט דער לץ, דער פּאיאץ, דער משולחת? פּארברענט זאל דאָס ווערען!...

ל י ז א (הויבט אויף דעם קאַפּ). וועמען מיינט איהר דען?

ד נ י א ל. און דו וועמען מיינסט דו?

ל י ז א (לאָזט אַראַפּ דעם קאַפּ). נאָטאַנע'ן מיין איך, נאָטאַן מאיסעיעוויטש...

ד נ י א ל (חאַפּט זיך אויף). הא? וואָס האָסט דו געזאָגט? נאָטאַן מאיסעיעוויטש?

ל י ז א (שטיל). ער...

ד נ י א ל (שטיל). שוטה! וואָס זשע האָסט דו געשווייגען, נאַריש ציענעל וואָס דו ביזט? (מיט כעס). פּאַר וואָס האָסט דו ניט געזאָגט מיר? נאַריש קעלבעל! מ י ר האָסט דו בעראַרפט זאָגען, מ י ר! פּארברענט זאל דאָס ווערען!...

ר י ק ע ל (לויפט צו פּונ'ם אויוועז). וואָס איז? וועה איז מיר! (ברעכט די הענד).

ד נ י א ל. ניט אייער באבע'ס דאנה! צו אייער ארבייט געהט!

ר י ק ע ל. טפו! (געהט צוריק צום אויוועז).

ד נ י א ל. ווי אזוי איז דאָס געווען? דערצעהל, פּאַר מיר האָב קיין מורא ניט; מיר קאָנסט דו דערצעהלען אלץ. (שטיל). הייסט דאָס, האָט ער דיר איינגערעדט, אז ער האָט דיך ליעב? און דו האָסט איהם געגלויבט אויף נאמנות? אומגליקליכע וואָס דו ביזט!... און איך האָב געמיינט, אז דו האָסט זיך פערבונדען מיט אַט דעם פּוסטען בחור, מיט דעם שלים־מזל! קום נאר אהער, זיץ...

ר י ק ע ל . אליין דער חתן — אליין דער שדכן !... (ד נ י א ל אראפ פון די טרעפ. הערץ חאפט זיך אויף, טהוט אן דעם פראק, שטעלט אוועק די טינט און פען צוריק אויפ'ן קליינעם טישעל, ווערד אין אנדער מענש. ריקעל שטעלט זיך אוועק צום אויוועז).

ד נ י א ל (צו הערצ'ן). הער נאר דו, פיינער בחור מיינער, קום נאר אהער! (פיהרט איהם צו צום פענסטער, קוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין, ווייזט איהם מיט'ן פינגער אויף ליזא'ן). נו?

ה ע ר ץ . וואס „נו"?

ד נ י א ל . זיך שען אויסנעפיינט.

ה ע ר ץ . ווער?

ד נ י א ל . איך!

ה ע ר ץ . איהר?

ד נ י א ל (טהוט איהם א שמיר איבער דער נאז). קלאון! פאיאץ! געה שוין געה ארויף, מע רופט דיך! פארברענט זאל דאס ווערען!

ה ע ר ץ . די רגע! (ער גיהט צו די טרעפ ארויף).

ד נ י א ל (בעזעצט זיך פעסט אין דער קרעסלע, פערקאטשעט די ארבעל, שליסט אפ דאס טישקעסטעל מיט א קלונג, נעמט ארויס א ביכעל. טהוט אן א פאר קיילעכיגע ברילען. רופט צו ליזא'ן צום טיש, קוקט אין ביכעל אריין). דיר קומט פאר פיער חדשים מיט דריי וואכען. פיער מאל אכט איז, א פנים, צוויי און דרייסיג; און פאר די דריי וואכען צו צוויי רובעל א וואך — איז דריי מאל צוויי האבען מיר, אפנים, זעכס. צוויי און דרייסיג און זעכס איז, אפנים, אכט און דרייסיג. צוועלף האסט דו צו א גלייכען חשבון, איז, א פנים, פופציג. נא, אט האסט דו געלד. (נעמט ארויס געלד, שטעלט אוועק אויף ליזא'ן די קיילעכיגע ברילען). דו ווייסט? דו ביזט נאך נערעכט? הא? ... (שטרעקט). מאך ניט קיין אנשטעלעז און נעם געלד!

אדער שיסען... ער וועט זיך נעמען דאָס לעבען... אפֿגעלעגט אזוי פון טאָג אויף טאָג... ס׳איז אויף איהם געווען א גאָט׳ס רחמנות...

ד נ י א ל . זי האָט אויף איהם געהאָט רחמנות? חא־חא־חא! פֿארברענט זאָל דאָס ווערען! נו, און ער אויף דיר? פֿאר וואָס האָט ער אויף דיר קיין רחמנות ניט? הא? ... וואָס־זשע האָט ער דיר געזאָגט היינט, נעכטען, עהערנעכטען? האָסט געריידט מיט איהם? זאָג!

ל י ז א . גערעדט, וואָס דען, איך האָב ניט גערעדט? איך האָב איהם אלסדינג געזאָגט... איך האָב געווייגט... (וויינט).

ד נ י א ל . זי האָט געווייגט!... נו, און ער?

ל י ז א . ער האָט געבעטען פריהער מיט גוטען, איך זאָל שווייגען, מיר צוגעזאָגט מתנות, געלד... און אז איך האָב מיך אפֿגעזאָגט פון די מתנות, האָט ער אנגעהויבען מיט בעזעז. ער האָט מיר געזאָגט, אז טאָמער מאַך איך א סקאַנדאַל, וועט ערגער זיין פאר מיר, פאר מיין שוועסטער...

ד נ י א ל . פון וואַנען וויים ער פון דיין שוועסטער?

ל י ז א . איך האָב איהם דערצעהלט, אז איך האָב א שוועסטער א קאָסירעריז. טאָמער וועלד מען געוואָהר, פערלירט זי די שטעלע...

ד נ י א ל (חאַפּט זיך אויף מיט כעס, טהוט א זעץ אין טיש אַריין. הויך). וואו זענען געווען מיינע אויגען, פארברענט זאָל דאָס וועלד ווערען!... און פאר וואָס האָסט דו מיר פריהער ניט געזאָגט, אומגליק־ליכע וואָס דו ביזט! (זעצט זיך אַוועק, רייבט זיך דאָס פּנים, רעדט אַביסעל ווייכער). זאָג מיר נאָר, קום אהער, דו נאַריש מיידעל וואָס דו ביזט, וועמען האָסט דו דא אַחוץ דער שוועסטער?

ל י ז א (דורך טרערען). קיינעם ניט. איך האָב דאָך אייך גע־זאָגט, אז איך האָב דא נאָר איין שוועסטער, דיענט זי אין א קלייט. א קאָסירעריז איז זי, א אינגערע פון מיר; איז טאָמער וועלד מען געוואָהר פון מיין אומגליק, פערלירט זי די שטעלע (יאָמערט).

(ווייזט איהר אויף אַ בענקעל נעבען זיין שטוהל). זאָג מיר נאָר דעם ריינעם אמת, געדענק! דו רעדסט מיט מיר... ס'איז ער? נאָטאָז מאיסעיעוויטש, זאָגסט דו?

ל י ז א (ווייזט). לאָמיך שוין אזוי לעבען אוז געזונד זיין מיט אייך אין איינעם... אט האָט ער מיר געשענקט א פינגערל... (זי ווייזט איהם דעם פינגער).

ד נ י א ל (נעמט איהר תאַנד, בעטראַכט דעם פינגער מיט'ן רינג). אומגליקליכע וואָס איהר זענט!... שאָף! ציעגען! קעלבלעך!... לאָזט זיך איבערערדען פון יערדען איינציגען!... (מהוט איהר אַ ווארף אַף די העגד). געהאַלטען דאָס בסוד פון מיר?!... סודות? זיך צע־נויפנערעדט? געגלויבט? געמיינט, זי איז אויפ'ן זיבעטען הימל?! פארברענט זאל דאָס ווערען!!... (חאַפט זיך אויף, שפאַנט אַרום). אט אזוי נארט מען אייך אַריין, אומגליקליכע נפשות וואָס איהר זענט! (געהט־צו צו איהר, רעדט הויך). וואָס האָסט דו געמיינט? וואָס האָסט דו זיך געטראַכט? האָסט גערעכענט, אז ער וועט דיך נעמען? א מאַדאַם גאָלד האָסט דו זיך גערוכט צו זיין, חא־חא־חא! וואָס שווייגסט דו, וואָס? (זעצט זיך אַוועק אַקעגען איהר, נעמט איהר האַנד, רעדט וויבער). דערצעהל מיר, קינד, דערצעהל מיר אלץ.

ל י ז א (זעצט זיך אַוועק נעבען איהם אויף אַ בענקעל, חליפעט. ריקעל גנב'ע זיך אונטער, לעגט צו אַיין אויער). די ערשטע צייט, אז איך בין אַנגעקומען, איז ער מיר נאָר נאכגעגאַנגען אוז געזאגט, אז איך בין א שענע, א פּארשוין... אז איך בין א ציערונג אין שטוב. אז ער וואָלט אויף מיר נאָר געקוקט אוז נאָר געקוקט... נאכדעם האָט ער אַנגעהויבען זיפצען אוז צו קרעכצען, זאגען. אז ער האָט מיך ליעב, אז ער געהט אוים נאָך מיר, אז ער קאָן אהן מיר ניט לעבען... מיך געפרעגט, אויב איך וויל זיין זיינע... געבעטען, איך זאל אויף איהם האָבען רחמנות... צוגעזאגט, אז ער וועט איבער־רעדען מיט זיי... אוז אז זיי וועלען ניט וועלען. וועט ער זיך סט'ען,

ר י ק ע ל . אוי, גאָט׳ס בהמה׳לע וואָס דו ביזט! האָסט אַ געלעגנהייט זיך בעוואָהרענען איצט מיט נדן! זיי האָבען גענוג, נישקשה, אויסקרענקען מעגען זיי! אוז נעמען אַ חתן, נאָרעלע, אויף מיר אזא יאָהר, חתונה האָבען אוז אויפהערען זיין א „מענטש" ביי יענעם... ווערען א בעל־הבית׳טע, נאָרעלע, אוז אַליין האָלטען „מענטשען"... בעטראכט זיך!... אוי, מע גייט... (לויפט אַף צוריק צום אויוועז. ד נ י א ל אוז ה ע ר ץ גייען ביידע פוז די טרעפ).

ה ע ר ץ . דאָס איז יאָ גאָט די נשמה אוז דעם הונד דעם לונג אוז לעבער! (מאַכט אַ מאַדנע גרימאַסע, נעמט זיך צו אַיין ארבייט). בלבולים נאָר!!

ד נ י א ל (שפּרענגט). זאָל זיין שטיל! (צו ליזא׳ן). אייגנע־פאָקעווטע ביי דיר די זאָכען? (עפענט אויף דאָס טישקעסטעל). נאָ, אט האָסט דו נאָך א פופציגער... אויף הוצאות וועסט דו בעקומען אחוץ... איך וועל שוין זעהען... אומגליקליבע בעשעפענישען וואָס איהר זענט! פערבלאָנזעטע שעפּעלעך, גאָט׳ס בהמה׳לעך, פאָר־ברענט זאָל דאָס וווּרען! (ליזא ווייזט, וויל גיין, ער האַלט זי אַף). האָב צייט. איך וועל דיר נעבען א קוויטל, א בריעף וועל איך דיר נעבען. (וויל שרייבען. קומט־צו ריקעל).

ר י ק ע ל (לויפט־צו צו דניאל׳ן מיט׳ן לעפּעל אין האַנד). איהר וווּיסט דאָך, אז איך האָב פיינט מיך מישען אין פרעמדע געשעפּ־טען. נאָר זי האָט איצט א געלעגנהייט זיך בעוואָהרענען חאָטש מיט נדן. א כשר בהמה׳לע, איהר זעהט דאָך...

ד נ י א ל (שפּרענגט, קוקט דורך די בריללען). וווער פרענט ביי אייך עצות? אייער ארבייט איז בייס אויוועז! גרייט נאָר צום טיש נאָך אויף דריי פּאַרשוין. דא קומט באלד אַראָף דער מאדאָס׳ס קרובים, אַרעמע קרובים, דאַרף מען זיי געבען עסען אין קיך מיט די „מענטשען".

ד נ י א ל (שטילט זי אויף). האָב קיין מורא ניט, ס'וועט דיין שוועסטער ניט שאַדען... גוט, וואָס דו האָסט מיר געזאָגט. איך וועל שוין פון דיינעטוועגען זעהען. איך וועל שוין זעהען... (טרעַכט אַ וויילע). וווּיסט דו וואָס? איך וועל דיר נעבען אַ קוויטל צו מיינע אַ בעקאַנטע... דאָרט וועסט דו זיין, ביז איך וועל זעהען... איך וועל שוין זעהען... (נעמט אַרויס אַ שטיקעל פאַפּיער. שרייבט אויף סאָפּעט. ליזא זיצט אויף וווינט. פון די טרעפּ הערט זיך אַ פרויען־קול: „דניאל! דניאל!").

ד נ י א ל (לעגט־אַרויף דאָס שטיקעל פאַפּיער צוריק אין טישקעס־טל, טהוט אויס די בריללען, ווערד מיט אַ קאָפּ נידעריגער). באָלד! באָלד! (לאָזט זיך אַרויף אויף די טרעפּ).

ר י ק ע ל (עהט־צו מיט'ן לעפל צו ליזא'ן, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ). מיינסט, איך האָב נישט געהערט? כ'האָב געהערט אַלסדינג... אט אזוי האָט מען, אַז מען איז א „מענטש" ביי יענעם. קומען זאָל אויף זיי א חלירע, אויף אַלע בעלי־בתים, רבונו של עולם!

ל י ז א (ווייגט). אוי, ריקעל־קרוין, נשמה'ניו, האַרצעניו! איך בין אומגליקליך! וואָס וועל איך טהון? וואוהין וועל איך גיהן? וואָס וועל איך זאָגען?... (ברעכט די הענד).

ר י ק ע ל. וויין נישט, נאַרעלע! איך האָב פיינט מיך מישען אין פרעמדע געשעפטען. דו וווּיסט דאָך; נאָר וועז ס'זאָל קומען אויף מיר... (בויגט זיך איין צו איהר אויפ'ן אויהער). וועז עס קומט אויף מיר אזא זאַך, וואָלט איך ביי זיי אַפּגעצאָפּט דרייַ אַקעס בלוט! פאַסען וואָלט איך פון זיי געשניטען! (ווייזט מיט'ן לעפל). פאַסען! קינדס־קינדער וואָלטען זיי פערזאָגט, זיי זאָלען זיך ניט בענעהן אזוי מיט „מענטשען"! א חלירע זיי אין פּנים!

ל י ז א (ברעכט די הענד). וועה איז מיר, איך האָב מורא פאַר דער שוועסטער, פאַר מיין שוועסטער, זי וועט פערלירען די שטע־לע... וואָס וועל איך טהון? וואָס וועל איך טהון?...

מ א ד א ם ג א ל ד . ריווע? רבקה? ניט שען!... רעווען.
רעווטשקע — זאל זי הייסען רעווטשקע.

י ו כ ב ד . איהר וויל רעווטשקע, זאל זיין רעווטשקע!
ווער קאן אייך זאגען א דעה? זי איז דאך אייערע...

ר ב ס ע נ ד ע ר . מיינע ווערטער. אבי ס'זאל איהר זיין
גוט און קיין זאך ניט פעהלען. לא המדרש עיקר, אלא המעשה.

מ א ד א ם ג א ל ד . דאס ווענדט זיך אן איהר. וועט זי
זיין גוט, וועט איהר זיין גוט; וועט זי זיין שלעכט, וועט איהר זיין
שלעכט.

ד נ י א ל . (חאפט אונטער). וועט זי דיענען גוט, וועט איהר
זיין גוט; וועט זי דיענען שלעכט, וועט איהר זיין שלעכט. (טהום
א וואונק צו הערצ'ען און צו ריקל'ען).

ה ע ר ץ און ר י ק ע ל (בוידע אין אויגעם). וועט זי דיענען
גוט, וועט איהר זיין גוט; וועט זי דיענען שלעכט, וועט איהר זיין
שלעכט.

ה ע ר ץ (בעזונדער, אויף א זייט). אזא יאהר אויף זיי!

מ א ד א ם ג א ל ד . מיינע מענטשען האבען זיך נאך קיין
מאל אויף מיר נישט באקלאגט.

ד נ י א ל . אונזערע מענטשען האבען זיך נאך קיין מאל
נישט באקלאגט! (ווינקט צו הערצ'ען און צו ריקל'ען).

ה ע ר ץ און ר י ק ע ל (בוידע אין אויגעם). קיין מאל נישט
באקלאגט זיך נאך.

ה ע ר ץ (בעזונדער, אויף א זייט). אזוי פיעל מכות זיי!

מ א ד א ם ג א ל ד . ביי מיר, עם קומט־אונטער א יום־טוב,
א אימענינעם, נעם איך אן אלע מענטשען מתנות.

ד נ י א ל . דא בעקומען אלע מענטשען מתנות! (ווינקט צו
הערצ'ען און צו ריקל'ען).

ה ע ר ץ און ר י ק ע ל . מיר בעקומען אלע מאל מתנות!

ה ע ר ץ . א גליק חאטש, וואס ניט מיט די הינט... (ר ב סענדער, יוכבד און רעוועטשקע לאזען זיך ארויפ אלע דריי, טהוען זיך אויס. רב סענדער וויקעלט זיך אויף פון די שלאלען, און מע הערזהט א בעוואכטען פנים. ריקעל און הערץ בעטראכטען איהם, ווי א ווילדע חיה).

ר י ק ע ל . וואס איז דאס? (ווייזט מיט די אויגען אויף די בעסט).

ה ע ר ץ . זאל מיך אזוי וויסען א בייזע וועטשערע! קיין עין־הרע, א גערעט אויפ'ן פנים, גוט בעוואכטען...

ד נ י א ל (צו די בעסט). זעצט זיך אוועק אט דא ביי'ם טיש, וועט מען אייך געבען עסען... ריקעל! גיט עסען! (רב סענדער וואשט זיך, מאכט המוציא הויך אויף א קול. הערץ ענטפערט „אמן יהא שמיה רבה"... ריקעל לאכט אין פויסט. — מ א ד א ם ג א ל ד קומט ארייז באלד נאך זיי. בשעת די מאדאם גאלד בעווייזט זיך, ווערד איין איבערקעה־רעניש אין קיך: ריקעל טהוט זיך א ווארף צום אויוועז. הערץ חאפט זיך צו די טעלער, קלאפט מיט די גאפלען, ווארפט מיט די לעפלען. ליזא האט זיך אויפגעהויבען פוס'ם רויטען קעסטעל, האט זיך ארויסגעגליטשט פון קיך אין דרויסען ארוים. דניאל האט ארויפגעוואלפען די בריליען, אויפ־געשטאנען, געוואלרעז מיט א קאפ קלעענער. רב סענדער האט אוועקגעוואר־פען דאס עסען).

מ א ד א ם ג א ל ד (אויף די אונטערשטע טרעפ, אביסעל העכער פונ'ם בארעז). ריקעל! וועסט זיי געבען עסען אוז צו גלעזלאך טיי. (צו יוכבד). איך האב גאר פערגעסען פרעגען, ווי אזוי הייסט זי, אייער טאכטער?

י ו כ ב ד . ריווע.

ר ב ס ע נ ד ע ר . רבקה הייסט דאס.

ה ע ר ץ . דאָס איז אונזער חצי בעל־הבית.

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַוועק דעם לעפּעל). חצי וואָס?

ר י ק ע ל . דאָס איז אונזער עקאָנאָם; ער האָט צו שאַפען אויף אַלע „מענטשען". דורך זיין האַנד נעמען מיר וואָס אונז קומט... זענט איהר, הייסט דאָס, טאַקי נאָהענטע קרובים מיט אונזערע בעלי־בתים?

י ו כ ב ד . ניט שטאַרק נאָהענט. נאָר מיר געהערען זיך אַז שטיקלעך פרייַנדלעך.

ר ב ס ע נ ד ע ר . שני שבשלישי׳ס. איהר ווילט וויסען, ווי אַזוי? (לעגט אַוועק דעם לעפּעל). אָט וועל איך אייך אויסרעכענען.

ה ע ר ץ . מהכתיתי, רעכענט אונז אויס, ס׳איז כדאי צו וויסען. (עסט). א מענש דאַרף אַלסדינג וויסען וואָס אויף דער וועלט טהוט זיך. (עסט).

ר ב ס ע נ ד ע ר . מיין פעטער, דאָס הייסט, אונזער ביידענס פעטער, — מחמת איך מיט מיין ווייב זענען אויך אייגענע געשוועסטערקינדלעך, — האָבען זיך אַנגעקאָהרט מיט אייער מאַדאָמ׳ס מוהמע שוועסטער און ברודער. היינט פאַרשטעהט איהר שוין? (נעמט זיך צו׳ם עסען).

י ו כ ב ד . פונקט קאָפויר! (לעגט אַפּ דעם לעפּעל). אונזער מוהמע מיט אייער מאַדאָמ׳ס פעטער זענען געווען שוועסטער און ברודער.

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַפּ דעם לעפּעל). מיינע ווערטער! ווי אַזוי האָב איך דען געזאָגט?

ה ע ר ץ (צו יוכבד׳ן). ווי אַזוי האָבען זיי דען געזאָגט? (עסט).

י ו כ ב ד (לעגט אַפּ דעם לעפּעל). דו האָסט געזאָגט, אַז אונזער פעטער מיט איהר מוהמע...

ר ב ס ע נ ד ע ר (לעגט אַפּ דעם לעפּעל, ווערד אין כעס). איך האָב געזאָגט? ווי האָב איך נעקאָנט אַזעלכעס זאָגען?

ה ע ר ץ (בעזונדער, אויף אַ זייט). ניט מעהר זאָלען זיי פֿאָר־מאַנען!

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. צו וואָס מתנות? מתנות איז ניט נויטיג...

י ו ל ב ד (צו דער טאָכטער, מיט אַ ציה ביי׳ם אַרבעל). ריוועלע, וואָס טהוסט דו? דו דאַרפסט שווייגען!

ר ב ס ע נ ד ע ר. מיינע ווערטער. יפה שתיקה...

ה ע ר ץ (אויף אַ זייט). דער איד רעדט, אַפּנים, תרגום־לשון...

מ א ד א ם ג א ל ד. און דאָס, וואָס זי קאָן שרייבען, איז זעהר גוט. עס מאַכט זיך אַ מאָל, מע דאַרף פֿארשרייבען דאָס גרעט פון דעם בוידעם, וואַרום מע טראָגט, מע שלעפּט, מע גנב׳עט.

ד נ י א ל. מע גנב׳עט! (ווינקט צו הערצ׳ען און צו ריקל׳ען).

ה ע ר ץ אוֹן ר י ק ע ל. נאָך אַ מין גנב׳נען!

ה ע ר ץ (בעזונדער, אויף אַ זייט). אַז אַך אוֹן וועה איז צו די גנבים!

מ א ד א ם ג א ל ד (צו רעווועטשקען). עס אַפּ אוֹן נעם זיך צו דער ארבייט. (צו דניאל׳ן). דניאל! זאָלסט אַכטונג געבען צו די פערד, צי מען גיט זיי האָבער, צי מע שרייבט גלאַט אַזוי אַ גוט יאָהר. זיי האָבען זעהר ליעב שרייבען חשבונות... (מאַדאַם גאָלד אַפּ. נאָך דער מאַדאַם׳ס אַפּגאַנג וועדט איין אַנדערע שטימונג: דניאל טהוט אַן די בריל׳ען, וועדט מיט אַ קאַפּ העכער, זעצט זיך אַוועק אין זיין גרויס־סען שטוהל, שרייבט. ריקעל גיט־אויף צו׳ם טיש. די געסט עסען. הערץ עסט מיט זיי. עס הערט זיך פון אויבען אַ קול: „דניאל"! „דניאל"!...)

ד נ י א ל (וואַרפט אַראָפּ די בריל׳ען, וועדט מיט אַ קאַפּ קלעפּער, פֿער־שפּילעט זיך, געהט אויף די טרעפּ). באָלד! באָלד! איך געה! איך געה! (דניאל אַפּ).

ר י ק ע ל (דערלאַנגט צו׳ם טיש). עסט, מיינע ליעבע נעסט!

י ו ל ב ד. וועי איז אָט דער בייזער איד, אָט דער, וואָס מע רופט איהם דניאל? אָט איז ער גרויס אוֹן אָט איז ער קליין...

י ו כ ב ד . וואס דען? זיי דארפען וויסען אלסדינג. זאלען זיי ניט מיינען, אז דו ביזט גלאט אזוי א „מענטש", גלייך מיט אלע „מענטשען".

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . מאמע! ס'איז נאר שווער ביז מע פועל'ט ביי זיך צו זיין ביי יענעם; נאר קוים האב איך מיך נע־שטעלט, בין איך גלייך מיט אלע... (אפגעגעסען, נעמט זיך צו איין ארביים, וואשט און ווישט די טעלער).

ר ב ס ע נ ד ע ר (בענשט מיט א ניגון, מאכט מיט'ן קאפ). או־הום... אמת, אמת... „על הארץ ועל המזון... רחם נא..." (שאקעלט זיך).

ל י ז א (קומט פון דרויסען, ברעכט די הענד, געהט צו צום רויטען קעסטעל, זעצט זיך שווער, שפארט אן דעם קאפ אויף דער האנד).

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . ווער איז אט דאס מיידעל?

ר י ק ע ל . דאס איז אונזער געווען־ענע פאקאיאווע... היינט ערשט האט מען זי אפגעזאגט...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פאר וואס?

י ו כ ב ד . א נאווינע וואס מען שאפט אפ א „מענטשען"! זיי נעמען צו, זיי שאפען אפ.

ר ב ס ע נ ד ע ר (האלט אין מיטען בענטשען). או־אום... או־הום... כחומר ביד היוצר... „הר־חמן..."

ר י ק ע ל (צו יוכבד'ן). וואס זאגט אייער מאן?

י ו כ ב ד (צו ריקלען). איהר וועט ניט פארשטעהן. ס'איז פון דער גמרא. (דניאל קומט אן פון אויבען).

ד נ י א ל (געהט ארום הין און צוריק א מינוט אהן וועדטער. שטעלט זיך אוועק אקעגען ליזא'ן. רעדט שטיל). אומגליקליכע וואס דו ביזט!... זאלסט מיר געווען זאגען פריהער חאטש, פארברענט זאל דאס ווערען!... קום אהער... (ליזא געהט צו, ער זעצט זיך צוריק צום בריף). אט דא האסט דו איהר אדרעס... אהין זאלסט דו

ה ע ר ץ (צו יוכבד'ן). ווי האבען זיי געקאנט אזעלכעם זאגען? (עסט).

י ו כ ב ד (לעגט אפ דעם לעפעל, רעדט צו דער טאכטער). נו? האט ער נישט געזאגט אזוי? זאג שוין דו. ריווועלע, וואס שווייגסט דו?

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. וואס איז דער אונטערשיער, אזוי געזאגט, אדער אזוי געזאגט? עסט בעסער, איהר האט שוין א מעת־לעת ניט געגעסען...

ה ע ר ץ (צו רב סענדער'ן). אייער טאכטער איז געוואכט, לאם איך האבען אזא יאהר! פאר'ן עסען, זאגט מען, געהט קיין טאנץ נישט... הכלל, זענט איהר, הייסט דאס, אייגענע. וואס זשע? זיי האבען אייך טאקי געשריבען, איהר זאלט קומען צו פאהרען?

ר ב ס ע נ ד ע ר. חס ושלום! מיר זענען אליין געקומען צו פאהרען, געבראכט אהער די טאכטער זוכען איין ארט. דערווייל האבען מיר זיך דערמאנט, אז מיר האבען דא רייכע קרובים, זענען מיר געקומען צו גההן. תחילת האבען זיי אונז אפילו נישט דערקענט...

י ו כ ב ד. פון וואנען זאלען זיי אונז קענען? יענע זענען, קיין עין הרע, אזוי רייך! מיליאנטשיקעם! (עס הערט זיך א קלינגען פון אויבען).

ה ע ר ץ. דאס מיינט מען מיך! זיי לאזען דען אפעסען? (עסט געהענדיג). אזוי ווי א הונט מוז מען חאפען און ווארגען זיך, דערווארגען זאלען זיי ווערען! (אפ).

ר י ק ע ל (צו יוכבד'ן). קומט דאך אוים, אז איהר זענט טאקי עפים גאר...

י ו כ ב ד. וואס דען האט איהר געמיינט? אונזער משפחה זענען לויטער בעלי־בתים. אונזער משפחה...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. וואס דארפען זיי וויסען די משפחה? דו טהוסט מיט מיר א שדוך?

פען פאהרען. (צו דער טאבעטער). זיי נעזונד, ריוועלע, שאנעווע דיך, וועט דיר זייז, אם ירצה השם, גוט, בעסער ווי אין דערהיים.

ר ב ס ע נ ד ע ר . מיינע ווערטער: הכל תלוי במזל... (צו דניאל'ן). זייט נעזונד, רב דניאל, און גיט השגחה אויף מיין קינד. (זיפצט).

ד נ י א ל . נעבען השגחה אויף אייער קינד... יא־א־א! נעבען אכטונג אויף אייער קינד. (רעווועשקע בעגליט איהר פאטער און מוטער ביז אויף יענער זייט טהיר, קומט צוריק און נעמט זיך וויעדער צו דער ארבייט. — רב סענדער און יוכבד אפ. — פון אויבען, פון די טרעפ, קומט אן הערץ).

ה ע ר ץ . די מאדאם האט געהייסען שפאנען א וואגען און ארויסבענגלייטען אונזער ליזא'ן מיט כבוד. (נעמט זיך צום רויפען קעסטעל. צו דניאל'ן). און אייך האט מען נעלאזט בעטען מחילה ארויף. נאטאן מאיסעיעוויטש וויל אייך זעהן וועגען די פערד.

ד נ י א ל . וויעדער פערד! ער האט מיך שוין פערמוטשעט מיט די פערד! א פערד איז ביי זיי טהייערער פון א מענטשען! (לאזט זיך געהן). פאַרברענט זאל דאס וועלט! (דניאל אפ).

ה ע ר ץ . חא־חא־חא! דעם ערגסטען הונט קומט אן דער בעסטער ביסען... (צו ליזא'ן). מיך האסט דו ניט געוואלט פאר קיין חתן, ניין? שטעהט דיר ניט אן דער יחוס! דערפאר, וויל איך בין א „מענטש"? אודאי איז א בעל־הבית בעסער פון א „מענטשען". נאר אז די „מענטשען" וועלען אנהויבען חתונה האבען פאר די בעלי־בתים, און די בעלי־בתים פאר די „מענטשען", היינט וואס פאר א פנים וועט דעמאלט האבען די וועלט?

ר י ק ע ל (צו הערץ'ן). טאמער וואלסט דו שוין איינגענומען אביסעל שטומעניש, דו משומד איינער? א מענטש איז נעבאך אזוי אומגליקליך, קומט ער צו געהן מיט א מענה לשון!

צופאהרען... וועסט לאזען גריסען פון מיר. וועסט זאגען, איך וועל דארט זיין אפשר היינט נאך, אויב איך וועל קאנען, אניט — איז מארגען... אומגליקליכע וואס איהר זענט! (ליזא געהט צום רויטען קעסטעל, עפענט אויף, זוכט עפּיס און פערשליסט צוריק).

ר ב ס ע נ ד ע ר (האט אפגעבענשט, שטעהט אויף פון טיש, ווישט זיך אפ די הענד אן דער קאפאטע, געהט־צו צו דניאל'ן). נאט אייך אפ שלום־עליכם. איך האב געהערט, איהר זענט דא דער צווייטער בעל־הבית...

ד נ י א ל (טהוט אן די ברילען, ווערד מיט א קאפ העבער). וואס וועט איהר זאגען?

ר ב ס ע נ ד ע ר. גארנישט. איך האב אייך נאר געוואלט בעטען, איהר זאלט אכטונג געבען אויף אונזער קינד, השגחה געבען.

ד נ י א ל. אכטונג געבען? השגחה געבען? (קוקט אויף איהר און אויף ליזא'ן). אכטונג געבען אויף אייער קינד? (זיפצט). יא־א־א! אכטונג געבען, אכטונג געבען.

י ו כ ב ד. זי איז ביי אונז טהייער... זי איז חלילה נישט קיין בת יחידה, נאר זי איז די עלטערע ביי אונז און סאמע די גערעטע־נע... איך בעט אייך, גיט אכטונג...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. אויף מיר דארף מען גיט אכטונג געבען: איך קאן, ברוך השם, מיין שטעדטעל אליין באשטעהן...

י ו כ ב ד (צו דער טאכטער). נארעלע וואס דו ביזט! (צו דניאל'ן). איהר פארשטעהט... א שען מיידעל איז דער פרעמד...

ד נ י א ל. א שען מיידעל איז דער פרעמד... (קוקט אויף איהר און אויף ליזא'ן). דאס איז דוקא פון די קליינע מעלות...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. מאמע! דאנה ניט פאר מיר. קיינער וועט מיך ניט אויסחאפען. איך בין ניט אלט קיין צעהן יאהר...

י ו כ ב ד (צו ריקלען). וואס זאגט איהר אויף איהר? קיין עין הרע, א בר־דעת! (צום מאן). סענדער, טהו דיך אן, מיר דאר־

דאַרף געדענקען, אז ער איז ניט מעהר ווי א „מענטש“ !... (צו רע־ווועטשקען). הערסט דו, מיידעלֿ? אז דו וועסט זיין דאַרטען (ווייזט איהר אַרויף, אויף די טרעפּ), זאַלסט דו אין זינען האַבען, אז דו ביזט א „מענטש“, און אז דיין אָרט איז אָט־אַ־דאַ...

ה ע ר ץ (קומט צוריק פון דרויסען מיט רויטע אויגען). ווינציגער ביי אונז מיט א „מענטשען“... (צו ריקלֿען). מיך פערדרוסט נאָר איין זאַך: געוונג זיי זינדיגען, לעגען זיי נאָך אַרויף די באַד אויף יענעם...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע ן . אָט דאָס מיידעלֿ האָט עפּעס געזינדיגט? מע האָט זי געהאַפּט מיט א גנבה? (ריקלֿ און הערץ שיסען אויס ביידע א געלעכטער).

ר י ק ע לֿ (צו רעווועטשקע'ן). ביזט נאָך נאָר א ציעגעלֿ, ווי איך זעה ארויס!

ה ע ר ץ . א תמ'עוואטע מיידעלֿ. א וואהלֿ מיידעלֿ, ווי איך בין א מענטש! איך האָב ליעב אזעלכע מיידלעך!... (וויל געבען רעווועטשקען א גלעט אין בעקעלֿ. ריקלֿ גיט איהם איבער די הענד).

ר י ק ע לֿ . אָהן הענט! ביזט ניט נאָטאָ מאיסעיעוויטש...

ה ע ר ץ . גערעכט! זיי (ווייזט אַרויף) מעגען אַלסדינג, מיר טאָרען ניט.

ר י ק ע לֿ . זיי זענען בעלי־בתים, מיר זענען „מענטשען“...

ה ע ר ץ . הערט איהר, ריקלֿ סערדצע? איך האָב שוין א צייט ניט געהאַלטען די כלי. די פינגער זענען מיר שוין פארקלייאַק־נעט, צו אַל־די שווארצע יאָהר! מע דאַרף אַרויסנעמען דעם אינ־סטרומענט. (נעהמט אַרויס פון אונטער'ן בעט די גיטאַרע). ס'איז פאַס־קודנע אויפ'ן האַרצען, דאַרף מען צעטרייבען א ביסלֿ די מחשבות... שפּיעלֿען א פריילִיכס... וואָס זאַלֿ איך אייך שפּיעלֿען? (שטעלט אַן די גיטאַרע). מיך אז מע הערט שפּיעלֿען, ווערד מען די כפּרה!... (קוקט אויף רעווועטשקע'ן און וויגקט אויף איהר מיט די אויגען). איך

ל י ז א (פאַלט צו מיט אַ געווין צו ריקל'ען). מאַמע מיינע טהייערע!

ר ע ו ו ע ט ש ק ע (צו הערץ'ן). וואָס ווייסט זיי?

ה ע ר ץ. זי הָאט זיך דערמאַנט א ווייסענדיגם

ר ע ו ו ע ט ש ק ע (צו ריקל'ען). וואָס ווייסט זיי?

ר י ק ע ל. ס'איז איהר אַנגעזאַלעט אויפ'ן האַרצען, ווייסט זיי.

ר ע ו ו ע ט ש ק ע (געהט צו צו ליזא'ן). וואָס איז אייך? (ברעכט די הענד). זאָגט מיר...

ל י ז א (ברעכט די הענד). אוי, זאָל אייך גאָט היטען... איהר זאָלט נישט ווייסן דאָס. וואָס איך!... (קוקט ארויף אויף די טרעפ אַ ווייל, מיט טרערען פולע אויגען, פאַלט צו ריקל'ען אויף די הענד, ווייסט ווי אַ קינד). זייט געזונד, מאַמע מיינע געטרייע!... איהר זענט מיר געווען אַ מאַמע!...

ר י ק ע ל (גלעט ליזאַ'ן איבער'ן קאָפּ). נו, נענוג, נענוג ווייסען, קינד! ס'א גאָט'ס זאַך, א גאָט'ס זאַך... פאַהר געזונד. זאָל דיר גאָט באַגליקען, ווי דו ווינשט זיך אליין... אודאי, ווען דו זאָלסט מיך פאַלגען!... פאַהר געזונד!... (קאָן נית רעדען מעהר. בעהאַלט דאָס פּנים אין פאַרטוך. עס הערט זיך אַ צוגעפאַהרענע פוהר. הערץ טהוט אַ חאַפּ דאָס רויטע קעסטעל אויף די פּלייצעס. אויף זייגע אויגען שטעהען טרערען. ער מאַכט זיך פרייליך).

ה ע ר ץ. דאָס קעסטעל איז, קיין עין הרע, גוט געפּאַקט. אַפּנים, קיין מאָל נישט געקרענקט... (טראָגט דאָס אַרויס פון דער טהיר. ליזא געהט נאָך מיט אַ געווין, ברעכט די הענד, קוקט צום לעצטען מאָל אַרויף, אויף די טרעפּ. ריקעל ווייסט אין פאַרטוך. רעזעטשקע בעטראַכט אלעמען, הערט נית אויף צו ארבייטען).

ר י ק ע ל (צו זיך אליין). אט־אזוי־א באגעהט מען זיך מיט א „מענטשען". א „מענטש" און א הונט איז ביי זיי אַלץ איין שווארץ יאהר... אַ מצוה אויף איהר — אליין שולדיג... א „מענטש"

חיים, שמעיה,
יאָקעל, טאָדרעס,
חנא וחסרא!...
נעציל איז דאָ?
דאָ — דאָ — דאָ!
פייוועל איז דאָ?
דאָ — דאָ — דאָ!
אוי־וועה, בעריל!
אוי זשע, שמעריל!...

(וואָס וויטער וועלט דאָס שפּיעלען אַלץ שטאַרקער און פרייליכער. הערץ קאָכט זיך, ריקעל און רעוועטשקע קאָטשען זיך פּאַר געלעכטער, בעמערקען נישט, אַז פון דרויסען־טהיר איז אריינגעקומען ריקעל'ס מאַן — פ י ־ ש ע ל).

פ י ש ע ל (קומט אַן מיט שטילע טריט, שטעהט און הערט, ווי הערץ קאָכט זיך אינ'ם ליעדעל און ווי ריקעל מיט רעוועטשקען לאַכען, טהוט אַ הוסט). קיין עין הרע, ביי אייך פרייליך! גוט יום־טוב אייך!

ה ע ר ץ. גוט יאָהר. נישטאָ וואָס צו טהון, שפּיעלט מען אַביסעל אויפ'ן אינסטרומענט.

פ י ש ע ל (אויפגעבראַכט). נישטאָ וואָס צו טהון, שלאָגט מען זיך קאָפּ אַן וואַנט! (צום ווייב). פרענט נאָר נישט אויפ'ן קינד, וואָס סע מאַכט? אַבי ס'איז, דאַנקען גאָט, דאָ אַ גיטאַרע, און אָט דער פּוסטעקראָט ברעמזעט אויף איהר!

ר י ק ע ל. זעה נאָר, זעץ דיך אַוועק פריהער, רוה זיך אָפּ. (הערץ טראָגט איהם אונטער אַ בענקעל).

פ י ש ע ל (קוקט אויף הערץ'ן, ווי אַ גזלן, וויל זיך נים זעצען אויף דעם בענקעל, וואָס הערץ האָט איהם אונטערגעטראָגען, טהוט דאָס אַ וואַרף־אָפּ. נעמט זיך איין אַנדער בענקעל, זעצט זיך אַוועק). זאָג מיר נאָר, דו פּיפערנאָטער, דו שמינדער בגעץ, דו גרינער אָגרעס, דו

וואלט א בעלן געווען, אז אלע שענע מיידלעך מיט אלע שענע ווייב־לעך זאלען מיך הערען... ריקעל קרוין! וואס זאל איך איך זינגען אזעלכעס, ס'זאל איך נעמען?

ר י ק ע ל. נעמען זאל דיך שוין — ווייסט דו ווער? זינג אונז א אידיש ליעדעל — אוז א סוף.

ה ע ר ץ. א אידיש ווילט איהר? וועל איך איך זינגען יקום פורקן. (שפּיעלט אוז זינגט א פּריוליכס, קלאַפּט מיט'ן פוס אוז מאַכט מיט'ן קאָפּ).

יקום פורקן —
חיים, שמעיה,
חנא וחסדא!
בעריל איז דא?
דא — דא — דא!
שמעריל איז דא?
דא — דא — דא!
אוי־וועה, בעריל,
אוי זשע, שמעריל!
בעריל, שמעריל,
חיים, שמעיה,
חנא וחסדא, —
יאקעל איז דא?
דא — דא — דא!
טאַדרעם איז דא?
דא — דא — דא!
אוי־וועה, בעריל!
אוי זשע, שמעריל!
אוי זשע, יאקעל!
אוי זשע, טאַדרעם!
בעריל, שמעריל,

ד נ י א ל (חאפט אן הערצ'ן פאר'ן קאלנער פון הינטען). אט וועל איך דיר געבען א נעם־אדום, וועט דיר וערען פינסטער אין די אויגען! געה ארויף, מע רופט דיך, פארברענט זאל דאס ווערען!

ה ע ר ץ. אטא געה איך. (צו פישלען). זייט געזונד, האט א גוטען יאריד!

פ י ש ע ל (צו הערצ'ן פון דער ווייטען). מיט'ן קאפ אין דער ערד! ברעך דיר אויס א פוס, אדער אהינצו אדער צוריקוועגס! (הערץ אפ).

ד נ י א ל (לעגט אויס אויפ'ן טיש געלד אין עטליכע קופקעלעך. רעדט צו פישל'ען). איהר דארפט ניט זיין אזוי דאסיג פון דעם משוגע'נעם לץ. זיינע ווערטער האבען א ממשות, פונקט אזוי ווי דער הונט בילט. (עפענט אויף דאס טיש־קעסטעל, נעמט ארויס די ביכער).

פ י ש ע ל. ניין. איהר פארשטעהט א מעשה? ביי זיי א „מענטש" האט דען א וועדטה פון א מענטשען? מע איז פער־קויפט צו זיי. מע ווייסט נישט פון קיין שבת, פון קיין יום־טוב. מע קוקט נישט אן קיין ווייב, קיין קינד. און טאמער מאכט זיך, מע חאפט זיך ארויס איין מאל איז א יובל, מע קומט צו געהן — טרעפט מען איהם, אט דעם שארלאטאן, ברעמזען אויפ'ן צימבעל, און זיי שטעהען, די טעלעצעס, און קוקען אויף זיין בייז וואונדער!...

ד נ י א ל. נארישקייטען! (צעהלט געלד און וואדפט אויף בייגדלער). נארישקייטען!...

ד י ק ע ל. (צו דניאל'ן). נו, זאגט שוין איהר אליין!

פ י ש ע ל (צו דניאל'ן). ביי איך איז דאס נארישקייטען. און ביי מיר איז א וועהטיג מיט א פארדראס! מע מעג טאקי זיין ביי יענעם א „מענטש", אבער א מענטש איז מען דאך, און א מענטש האט א גאל מיט איין אמביציע! (שלאגט זיך אין הארצען).

פוילע קיסליצע! וואס ביזט דו מיר א רב שמעלקע מיט מיין ווייב. וואס דו אונטערהאלסט זי מיט ליעדלעך אוו מיט אינסטרומענטען?

ה ע ר ץ. ערשטענס, אונטערהאלט איך ניט נאר אייער ווייב אליין. צופיעל כבוד פאר איהר. אוו צווייטענס, דארף מען ניט פארגעסען, אז מע איז ביי יענעם א „מענטש", איז נישטא קיין מאן, נישטא קיין ווייב, נישטא קיין שוועסטער, נישטא קיין ברודער.

פ י ש ע ל. אזוי נאר? הפקר ציבעלעם?

ה ע ר ץ. וואס דען? הוליע קבצן! ס'איז היינט א פרייע וועלט!

ר י ק ע ל (צום מאן). וויים איך, וואס ער וועט דיר דערצעהלען, אט דער חושים!

פ י ש ע ל (אויסער זיך). וואס פאר א חושים איז ער? ער איז ניט קיין חושים; ער איז איין אויסגעלאזענער יונג, א הולטיי, א שמד'ילניק, א כל־בו'ניק מיט אויסגעדרעהטע וואנצעס, וואס פארדרעהט דעם קאפ פרעמדע ווייבלעך מיט נארישע מיידלעך!

ה ע ר ץ. זעהט נאר! איך בין שולדיג, אז אלע מיידלעך מיט אלע ווייבלעך זענען נאך מיר די כפרה!

ר י ק ע ל. די כפרה מעגסט דו שוין זיין פאר אלע אידען! שלים־מזל!

ה ע ר ץ. סע טהוט זיך אביסעל! למאי דארטען? (ווייזט מיט די אויגען ארויף). וואס איך זעה מיך דארטען אן — טאטעניו! נישטא קיין מאן, נישטא קיין ווייב, מיינס אוו דיינס — שותפות־דיגס... וואס דארפט איהר מעהר — איך האב אליין נעזעהן, ווי אונזער מחותן האט ארומגענומען די מאדאם אט אזוי א, אט וועל איך אייך ווייזען... (ציהט אויס די העכד צו ריקל'ען).

ר י ק ע ל (טהוט איהם א שליידער־אפ פון זיך). מיט'ן קאפ אין דער ערד! (דניאל קומט אן פון אויבען).

פ י ש ע ל . זיי האבען אלע פיינט! וואלסט בעסער געוועהען אפגעבען זי אהער, בעשטעלען פאר א „מענטשען", זאל זי זיין מיט דיר...

ר י ק ע ל . דא? פאר א „מענטשען" מיט מיר? א, ניט דערלעבען זאל איך דאס נאר, רבונו של עולם! מיין קינד וועל איך אוועקגעבען צו אט די וועלף, ס'זאל פון איהר וועלען חלילה אזא תכלית, ווי ס'איז געווארען פון פאניטשקען, אדער פון ליזא'ן... (צום מאן. זאגט איהם עפּים אויפ'ן אויער, ניט אוועקלעגענדיג די ארבייט).

פ י ש ע ל (טהוט א שפרונג־אף). א חלירע! א מיתה משונה! זיעבעצעהן חלירע'ס! אכצעהן מיתה משונה'ס! (מיט די קולאקעס ארויף אויף די טרעפ). ס'זאל אייך אנחאפען און ס'זאל אייך קויקלען און אויסקויקלען איינציגווייז, און ס'זאל ניט בלייבען פון אייך קיין שריד ופליט! ס'זאל א רוח אין אייער... (עס הערט זיך פון די טרעפ ארא א פרויען־קול: „דניאל!" „דניאל?").

ד נ י א ל (ווערד מיט א קאף קלענער, שרייעט ארויף). איך געה! איך געה! (אין א זייט, געהענדיג ארויף). ארא און ארויף! ארא און ארויף! פארברענט זאל דאס ווערען! (דניאל אף).

פ י ש ע ל . אומערום דאס אייגענע!... (גלויבט זיך אוים די ביינער, קלויבט זיך געהן). דארט זוכט מען מיר שוין. מע שרייט שוין: „פישעל!" פון אלע זייטען: „פישעל! פישעל!" פישלען זאל זיך זיי אין קאפ, רבנו של עולם! ס'זאל זיך זיי אזוי גלוסטען צו לעבען אויף דער וועלט, ווי מיר גלוסט זיך אוועקצוגעהן פון דאנען, חאטש די גרויסע פארגעניגענס וואס מע האט, אז מע קומט אהער... (זיפצט). אך־אך־אך! מילא, אז מען איז „מענטשען" ביי יענעם, דארף מען טאקי אזוי זיין פארקויפט? אפּנעריסען מאן פון ווייב, מאמע פון קינדער, שוועסטער פון ברידער... פע! א

ד נ י א ל . וואסער אמביציע? (וואַרפט אויף בוינדלעך). אמ־ביציע!... א מענטש מיט אמביציעס! ווי קומט צו א „מענטשען" אמביציעס?

ר י ק ע ל (צו דניאל'ן). זאגט שוין איהר אליין טאקי, אמ־ביציע גאר!

פ י ש ע ל . אודאי אמביציע! מע איז טאקי ניט מעהר ווי א „מענטש" ביי יענעם, א „מענטש" האט אבער אויך א נשמה! א גאנצע וואך איז מען איינגעשפאנט. ווי איין אייזעל, אוז טאמער מאכט זיך איין מאל אין א דאנערשטאג א האלבע שעה, אז מע חאפט זיך אמאל ארויס זעהען זיך מיט'ן קינד, צי מיט'ן ווייב, טרעפט מען זיך דער שווארץ יאהר ווייסט מיט וועמען!... (וויקעלט אויס פון א פאפיער א שאל, גיט ריקלען). נא, דאס האב איך דיר נע־קויפט א שאל. קאסט א דרייערעל. א מציאה פון א גנב!...

ר י ק ע ל . טאקי? אוי, איך וועל דאס אוועקגעבען פיי־געלע'ן, זי געהט נעבאך נאקעט... איך האב זיך געזעהן מיט איהר יענע וואך איז מארק אויף א מינוט. ווייזט אויס, אז קיין האניג לעקט זי דארט ניט... אז אך און וועה צו די יאהרען, אז מע איז אליין א „מענטש" ביי יענעם און מע דארף נאך האלטען א קינד הינטער די אויגען. מע איז פארקויפט. (נעמט זיך צוריק צו דער ארבייט).

פ י ש ע ל . פארקויפט? פון דעסטוועגען וואלסט דו נאך געקאנט אויספיהרען, מאהלט אייך, זיך זעהן מיט איהר אביסעל אפטער. האסט קיין צייט ניט געהן צו איהר? דו שלאפסט אין שלייער? קאן זי קומען צו דיר. מע טאר זיך ניט דערווייטערען פון א קינד.

ר י ק ע ל . אט זאגט ער מיר מוסר. דערווייטערען זיך פון א קינד. די מאדאם וויל ניט וויסען פון קיין קינדער. די מאדאם האט פיינט א „מענטשען". וואס האט קינדער. דאס ווייסט דו, צי ניין?

ר י ק ע ל . נו, יא. נעם, למשל, אט דו אליין טאקי. אט ביזט דו איצט א „מענטש" ביי יענעם. וועסט אנקלויבען עטליכע קערבלעך, וועסט דו מסתמא חתונה האבען אויך פאר א „מענטשען"?

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פאר וועמען זאגט איהר?

ר י ק ע ל . פאר א „מענטשען".

ר ע ו ו ע ט ש ק ע . פאר וועמען דען האט א מענטש חתונה? ניט פאר קיין מענטשען?

ר י ק ע ל (א פלעסק מיט די הענד). אוי, אידען! איז דאס מיידעל נאריש — מע קאן בלייבען אהן א בויך לאכענדיג! (עס קומט אן פון די טרעפ הערץ מיט א פאק מלבושים).

ה ע ר ץ . דער אראפ, דער ארויף! דער ארויף, דער אראפ! איך האב עס געהאפט פון איהר א פעטשאטעק! דניאל האט זיך אויך נישט געגארט פון איהר! פריהער פון איהם, דערנאך פון איהר... דער אראפ, דער ארויף! דער ארויף, דער אראפ! (נעמט זיך צו די מלבושים, שפייעט אויפ'ן בערשטעל און בערשטעלט). ארויף און אראפ! אראפ און ארויף!

ר י ק ע ל . וואס קאיעט דאס מיט זיי היינט ווי א קדחת!

ה ע ר ץ (בערשטעלט). ווייסט זיי דער רוח—ארויף און אראפ! אראפ און ארויף! מע ריכט זיך אויף געסט. די קראקאוועצקים דארפען באלד זיין. די מאמע מיט דער טאכטער. ארויף און אראפ! אראפ און ארויף! נאטאן מאיסעיעוויטש האט זיך אויפגעפוצט ווי א מויד. ס'איז א סברה, אז ס'וועט זיין א שדוך. ארויף און אראפ! אראפ און ארויף! (צו רעוועטשקע'ן). באריישני, ביזט נע־בליבען אהן ארבייט? עפעס זיצסט דו מיר, ווי א מחותנת'טע אויף א פרעמדער חתונה? נשמה מיינע, העלף מיר פוצען די מלבושים, קעצעלע! (גיט איהר דאס בערשטעל). אונזער מאדאם

פאסקודנע וועלט! (צו רעווועטשקע'ן). הערסט דו, מיידעל! ביזט דא א נייע פאקאיאווע מסתמא? דו וועסט דאך אמאל חתונה האבען? נאט זאל דיך היטען, זאלסט זיין נאך דער חתונה א „מענטש" ביי יענעם! דעם דריטען טאג א שטיקעל ברויט — אבי אליין. (צו ריקל'ען). און דו? מעגסט זיין. נישקשה, אביסעלע מעהר פון דער ווייטען מיט דעם מוזיקאנט. וואס האט ארויפגעדרעהט די וואנצעם ארויף, ווי עפים רעכטס... א גוטען! (פישעל אב).

ר י ק ע ל. (קוקט איהם נאך א וויילע, צעלאכט זיך). אט וועל איך מיך נעהן אוועקזעצען קלאגען אויף חורבן בית המקדש, חא־חא־חא!

ר ע ו ו ע ט ש ק ע (איבערראשט). וואס לאכט איהר?

ר י ק ע ל. וואס זאל איך ווייגען?

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. ער איז דען ניט געראכט. אייער מאן?

ר י ק ע ל. וועד זאגט דען, אז ער איז אומגעראכט?

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. למאי זשע טהוט איהר איהם אן יסורים?

ר י ק ע ל. איך איהם? וואס טהו איך איהם? וואס בין איך שולדיג, אז מיר זענען ביידע פארקויפטע מענטשען? פריהער. מיידעלוויין, בין איך געווען אלע יאהרען א „מענטש" ביי יענעם. געקלויבען, געקלויבען נדן, חתונה געהאט פאר איהם, געזעהן, ס'איז קיין תכלית ניט, ער וועט זיין ביי יענעם א „מענטש", און איך וועל זיצען ווי א פריצה מיט צענויפגעלעגטע הענט, האב איך מיך געשטעלט פאר א „מענטשען". און אז מיין פייגעלע איז אונטער־געוואכסען, האב איך זי אויך באשטעלט פאר א „מענטשען"...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. פאר א „מענטשען"?

ר י ק ע ל. פאר א „מענטשען". מיר זענען „מענטשען", און אונזערע קינדער זענען „מענטשען", און אונזערע קינדס־קינדער, אפנים, וועלען אויך זיין „מענטשען". שוין אזוי באשערט פון גאט. מיר זאלען זיין „מענטשען"...

ר ע ו ו ע ט ש ק ע. באשערט פון גאט, מיר זאלען זיין „מענטשען"?

(טהוט אַ זעץ איבער די קעשענע). חאַ־חאַ־חאַ! (צו רעווערטשקע'ן). וואָס קוקסט דו אזוי אויף מיר מיט אָפענע אויגען? ווער ביזט דו? אַ נייע פּאַקאַיאווע? און וואו איז ליזאַ?... (טהוט אַ פּייף און אַ מאַך מיט דער האַנד). דורכגעטריבען? חאַ־חאַ־חאַ! מיר איז בעסער פון אייך אלעמען אט־דאָ־אַ, טשאַרט פּאַבערי!... איך האָב מיר מיין שטוב, פּיער צימער מיט אַ קיך, פּאַראַל דע אַנאַר, מיט אַ פּולען קאַסטען מיט גרעטל, מיט אַ פּולע שאַפע מיט קלייַדער, און ציערונג קעלקשאַו דע מאַניפיק!... ערשט נישט לאַנג האָט מען ביי מיר אַוועקגענב'עט אַ פּאָר בריליאַנטענע אויהרינגלעך, טאַקי מיינער אַ חתן, אַ טשערקעס פון קאַווקאַז מיט ברענענדיגע אויגען, חאַ־חאַ־חאַ!... זעה נאָר, ווי זי קוקט אויף מיר!... (ווייזט אויף רעווערטשקע'ן).

ר י ק ע ל (צו הערצ'ן). זי איז מיר עפּעס צו פּריילעך!

ה ע ר ץ. איך האָב מורא, אַז זי איז אונטער'ן גלעזעל.

פ א נ י ט ש ק ע. סע נעפּא וורו! איך טרינק נישט! איך טרינק נישט קיין בראַנפּען, איך טרינק וויין! שאַמפּאַנסקאַיע, פּאַראַל דע אַנאַר!... (חאַפּט ארויס אַ סיגארעטעל, הערץ טראָגט אונטער פּייער).

ה ע ר ץ. אזוי? האָסט דו שוין אַ חתן, פּאַניטשקע?

פ א נ י ט ש ק ע. פּאַשאַל! וואָסער פּאַניטשקע? אויס פּאַניטשקע! פּאַניא יעפּימאַוונא, טשאַרט פּאַבערי! אַלע אפּיצערען, פּאַלקאַוניקעס, גענעראַלען — ווייסען נאָר פּאַניא יעפּימאַוונא, אי באַסטא!... פּאָר פּאַניא יעפּימאַוונא האָבען זיך צוויי סטודענטען געשלאָגען, פּאַראַל דע אַנאַר! מיך האָט מען אויך געשלאָגען, איהר זעהט? (פּערקאַטשעט די ארבעל, ווייזט אַ בלויען צייכען). נאָט, קוקט, טשאַרט וואָס פּאַבערי, חאַ־חאַ־חאַ!... (לאַבט היסטעריש).

ר י ק ע ל (נעמט זי פּאָר אַ האַנד, זעצט זי אַוועק ביים אויוועז נעבען זיך). דערצעהל נאָר, קינד, וואו ביזט דו געווען די גאַנצע צייט? פּאָר וואָס זעהט מען דיך ניט?

האט פיינט, אז מע זיצט, ווי א פריצה. זיצען, זאגט זי, איז פאר א „מענטשען" אומגעזונד. (ער טהוט זי א קניפ אין בעקעל). בעק־לעך, ווי די פאמפעשקעס!

ר י ק ע ל (גיט איהם איבער די העגד). אזאס, דו משומד! מיינט, ס'איז איהם ליזא.

ה ע ר ץ. מע דארף זי איינגעוועהנען בים־לעכווייז, איידער זי וועט קומען ארויף אוז איידער אונזער נאטאז מאיסעיעוויטש וועט זיך מיט איהר בעקענען... שאט! אן געהט פאניטשקע! א גאסט!... ריקעל, צעווארפט דעם אוויוען! (עס קומט אן פ א ־ נ י ט ש ק ע פון דרויסען, אויז אויסגעפוצט, אין אנגעפארבט, פאלט ריקלע'ן אויפ'ן האלז).

פ א נ י ט ש ק ע. באז זשור, מאראם!

ר י ק ע ל. טהו נאר א קוק — א גאנצע פריצה! פאניטשקע! פאר וואס זעהט מען דיך ניט? די גאנצע צייט מורא געהאט זיך בעווייזען? וואו ביזט דו אצינד? וואס מאכסט דו?

ה ע ר ץ. זעה נאר, אין איין קלאפ, ווי די עשרת בני המן! לאזט איהר איבערחאפען דעם אטהעם. (גיט איהר די האנד, טראגט איהר אונטער א בעקעל).

פ א נ י ט ש ק ע (צו הערצ'ן). מערסי, מאסיע! (פערנייגט זיך צו איהם).

ה ע ר ץ. דו רעדסט שוין אויף פראנצויזיש?

פ א נ י ט ש ק ע. חא־חא־חא! קיין אנדער שפראך רעד איך ניט אצינד, א חוץ פראנצויזיש. באז זשור, זשע וואו פרי, קעסקע־סע דאניי מאא, קע־לקשאז אדעוואואר ל'ארזשאז מאסיע — הא? פערשטאנען וואס איך האב דא געזאגט?... איהר קוקט אויף מיר אזן וואונדערט זיך? בלאטע! ס'איז שוין ניט די פאניטשקע וואס אמאל!... אטאנדע! פאניטשקע איז שוין מעהר נישט קיין „מענטש" ביי יענעם! איך בין מיר אליין פאר זיך א „מענטש"!... וואאליא!

פ א נ י ט ש ק ע (צו רעזועשקע'ן). אוועקט! אוועקט פון מיר! ריהר מיך נישט אן! דו ביזט א הייליגע!... איהר קאנט זיך נאך אלע אננעמען פון מיר, חא־חא־חא! ווי מיין חתן זאגט... איך האב א חתן א פאעט, א דיכטער, שרייבט ער ליעדלעך, חא־חא־חא!

ה ע ר ץ. וויפיעל חתנים זי האט!

פ א נ י ט ש ק ע. וויפיעל חתנים, זאגסט דו? און דו האסט זיך ניט גע'שדכ'ענט אמאל צו מיר, מאן שער אמי?... עי טי ראשא מיט די אויסגעדרעהטע וואנצעס, קום מיט מיר א וואלס, סיל וואו פלא! (האפט הערצ'ן טאנצען. אויף די טרעפ בעווייזט זיך מאדאם גאלד, נאכדעם דניאל. מאדאם גאלד שטעהט א ווייל אויף די טרעפ, קוקט זיך אויז, דערקענט פאניטשקע'ן).

מ א ד ם ג א ל ד (שטארק אויפגעריגט). וואס איז דאס? ביי מיר אין קיך?? מיינע „מענטשען" זאלען זיך ערלויבען??? מיט אזא ????? דניאל, היינטיגען טאג זאלען מיר אפגעשאפט ווערען אלע „מענטשען"! דו הערסט? אלע „מענטשען"!!

ד נ י א ל (אויפגעבויגען אין דרייען). אלע „מענטשען". אלע „מענטשען"!...

פ א נ י ט ש ק ע (ארויף צו דער מאדאם). דורכטרייבען אלע „מענטשען"? אייך איז גרינג „מענטשען" צונעמען אוו „מענטשען" אפשאפען! איהר ווארפט זיך מיט „מענטשען", מא שער מאדאם! אויב ס'איז איבער מיר, ארעוואער אווען פלעזיר! (מאכט איהר א קניקסען). גריסט אייער עהרליכען תכשיט נאטאן מאיסע־יעוויטש. מיר וועלען זיך נאך אמאל בעגענענען מיט איהם!... אוז איהר ווארפט זיך נאר ניט אזוי מיט „מענטשען", מאדאם, ווארום „מענטשען" זענען אויך מענטשען, טשארט וואס פאבערי!...

מ א ד ם ג א ל ד (טופעט מיט די פיס). דניאל! וואס שטעהסט דו, ווי א לעהמענער גולם? ווארף זי ארויס! ווארף זיי אלעמען ארויס! אלעמען! אלע „מענטשען"! אין דער ערד ארייז!

פ א נ י ט ש ק ע . וואס זאל איך דערצעהלען? איך האב שוין דא אויסדערצעהלט אלסדינג!... נאר וואס דא טהוט זיך (ווייזט אויפ'ן הארצען) — דאס איז נישט קיינעמס עסק! חא־חא־חא!... אוז דארט אויבען וואס הערט זיך? (בעווייזט ארויף אויף די טרעפ). ליזא'ן אפגעשאפט אוז די צוגענומען?... (ווייזט אויף רעווטשקע'ן). זיי שאפען אפ אוז נעמען צו... אלע מאל נייע „מענטשען"? אלע מאל נייע „מענטשען"? חא־חא־חא! „מענטשען", חא־חא־חא!... וואס האט איהר ארויפגעלאזט די נאז אלע? וואס קוקט איהר מיך אן? וואס איך לאך, חא־חא־חא? ס'איז מיר גוט, לאך איך!... חא־חא־חא! ס'זאל זיי זיין אזוי גוט, ווי מיר! (ווייזט ארויף אויף די טרעפ).

ה ע ר ץ . אמן!

פ א נ י ט ש ק ע . חאטש האלב ווי מיר!

ה ע ר ץ . אמן יהא שמיה רבה!

פ א נ י ט ש ק ע . דאס האב איך זיי, זיי צו פארדאנקען מיט דעם גוטסקייט, וואס מיר איז אצינד, חא־חא־חא! ניט קיין טאג, ניט קיין נאכט, תמיד אויסגעפוצט, תמיד אנגעפארבט, תמיד פרייליך! אוז מיין ברודער? מיין ברודער איז פאר חרפה אוועק פון דאנען. אוועק, מע ווייסט ניט וואוהין. ס'איז א סברה, אז ער זיצט... (רעדט שטיל). ער איז א פ א ל י ט י ־ ט ש ע ס ק י . פריהער איז ער געווען א שטילינקער, איצט איז ער געווארען א פ א ל י ט י ש ע ס ק י ... פאר בזיון, פאר צרות... (פויזע). אוי, האט ער מיך אמאל ליעב געהאט! ליעב געהאט! ליעב געהאט! (צעווייגט זיך היסטעריש).

ר ע ו ו ע ט ש ק ע (געהט צו צו איהר, וויל זי בערוהיגען). ווייניגט נישט... וואס איז אייך? זאגט, וואס איז אייך?...

ר י ק ע ל (ווייניגט אין פארטוך). אזא סוף אויף אלע אונזערע שונאים!

דאָס גרויסע געווינם. א פאָלקס־
שפיעל אין פיער אקטען.

נעשריבען אין יאָהר 1915.

אין דער ערד ארויז די „מענטשען“. איהר מאכט מיר א תל פון מיין שטוב! איהר פארפאסקודינט מיר מיין שטוב!!!...

ד נ י א ל (אראפ צום טיש, חאפט ארויס דאס געלד פון טישקעס־טעל מיט די פאפיערען מיט די ביכלעך, טהוט דאס א וואנדערף דער מאדאם צו די פיס אינאיינעם מיט'ן בינטעל שליסלען, פערשפיעלט זיך פון אויבען ביז ארא). נענוג! נענוג האב איך נעשוויגען, פארברענט זאל דאס ווערען! (צו די דיענסטען הויך). איהר מאכט זיי א תל פון זייער שטוב! איהר פארפאסקודיגט זיי די שטוב! מיר, „מענטשען“, פארפאסקודיגען זיי זייער שטוב!... טהוט זיך אן! קומט! קומט אוועק פון דאנען! מיר טארען דא ניט זיין! וועד זענען מיר? וואס זענען מיר? מיר זענען ערגער פון ערגער! מיר זענען גארניט! מיר זענען דער רוח ווייסט וואס! מיר זענען „מענטשען“! „מענטשען“ זענען מיר! (אויסער זיך, די אויגען אנגעגאסען, שרייעט הויך). מענטשען!...

(פארהאנגן).

די פֿאַרשוינען:

שימעלע סאַראַקער. א שניידער בן שניידער, א מענש אין די מיטעלע יאָרן, מיט א קול נגינה.

עטי־מעני. זיין ווייב. א טשיקאַווע אידענע.

ביילקע. זייער טעכטערעלע. א מיידעל א פֿאַרשוין.

מאַטעלע קאַסאַי. | שניידערי־וכנגען. טשעפּקע בחורים.
קאַפּעלע פּאַלבאַן. |

אַסקאַר סאַלאַמאַנאַוויטש (רב אשר) פּיין. א איד א נגיד, איין אַריסטאַקראַט, מיט א בייכעל און מיט א ליסינע.

גערטרודא וולאַדימיראַוונא (גאָלדע) פּיין. זיין מאַדאַם. גרין ווי גראָז.

סאַלאַמאַן אַסקאַראַוויטש פּיין. זייער זוהן־דעל. א שענער יונג.

קאַלטון. א פֿריקאַזטשיק ביי די פּיינס. א בחור א פֿערזעהענדיש.

סאַלאַוויטשיק. א מאַדערנער שדכן מיט א קאַפּעליש.

גאַלדענטאַלער. א דירעקטאָר פון א באַנק.

הימעלפּארב. א בוכהאַלטער. א מענטש מיט א צינגעל.

ווינדאַרטשוק. א געוועזענער מוזיקאַנט. א מענש מיט געדאַנקען.

רובינטשיק. א געוועזענער פֿאַריקמאכער. זיינער א חבר.

פֿערל די מיטניטשקע. א אידענע וואָס פֿערקויפֿט מעהל און מאַהלט ווי א מיהל.

מענדעלע דער לאַקיי. א געוועזענער משרת, איצט א „לאַקיי".

יוכבד די מוידע. א שטובמיידעל, א האַנאַריסטע נקבה.

ערשטער אקט.

א גרויס חדר, אין בעל־מלאכה'שען צושטאַנד מעבלירט. א לאַנגער טיש. אויפ'ן טיש אַנגעוואַרפען שניט־סחורה, א גרויס־פע שער מיט א קרייזעל. ביי'ם טיש זיצען ביידע יונגען, מאַטעל קאַסאַי און קאַפּעל פּאַלבאַן, פער־טיעפט אין דער אַרבייט און זיפצען. ביי'ם פענסטער שטעהט א נייה־מאַשין. צווישן טירען: אייגע אין דרויסען אַרויס, די אנדערע צו דער קיך צו.

מאַטעל קאַסאַי. אויף גוי'שע קעפּ! וואָס זיפצסט דו, קאַפּעל?

קאַפּעל פּאַלבאַן. וואָס זיפצסט דו. מאַטעל? דו מענסט?

מאַטעל קאַסאַי. לאָמיר זיך וועטען, אז איך ווייס, וואָס דו זיפצסט.

קאַפּעל פּאַלבאַן. אז דו ווייסט, היינט וואָס פרעגסט דו? (פויזע).

מאַטעל קאַסאַי. קאַפּעל! אז דו וועסט מיר געבען דאָס וואַרט, אז דו וועסט קיינעם ניט דערצעהלען, וועל איך דיר עפּעס זאָגען.

קאַפּעל פּאַלבאַן (גיט איהם די האַנד). אט האַסט דו מיין האַנד.

מאַטעל קאַסאַי (קוקט זיך ארום). קאַפּעל! ביז וואָגען וועלען מיר זיך שפּיעלען אין בעהעלטעניש? צו־וואָס קאָמעדיעס? צייט מיר זאָלען זיך דורכשמועסען... איין מאָל פּאַר אלע מאָל — וואָס וועלען מיר דערמיט פּועל'ען? נאַרנישט מיט נאַרנישט. מיר ביידע האָבען ליעב איין מיידעל, אז דער רוח נעמט אונז אוועק!

א קצב, א באקאליישטשיק, גבאים פון תלמוד תורה, הערערן און דאטען, און גלאט אידען און וויבער.

ארט — א אידישע שטאדט אין דער אלטער היים.

ציט — פאר דער מלחמה.

איך דיך חאטש א קוש טהון! (זיי צעקושען זיך מיט א פעטען הויכען סמאצקעדיגען קוש. עס עפענט זיך די דרויסען־טהיר און עס קומט־אַן ב י י ל ק ע מיט א פעקעל סחורה, וויים־גרעט. זי לעגט אַוועק דאָס פע־קעל אויפ'ן טיש, טהוט אויס דאָס היטעלע, מאַכט צו־רעכט די האָר, גרייט זיך זעצען צו דער מאָשין).

ב י י ל ק ע. מאטע! קאסאי! קאפע! פאלבאן! וואס זיצט איהר, ווי די חתנים? פאר וואס צענעמט איהר ניט דאס פעקעל? (בייטע יונגען טהוען זיך א וואַרף צום פעקעל. בייל־קע צעלאַכט זיך).

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו בייל־קען). בייל־קע! מיר האבען אייך געוואלט עפים פרענגען א זאך.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (זיפצט). יא, עפים א זאך פרענגען.

ב י י ל ק ע. בייטע איין זאך? צי יעדער בעזונדער א זאך?

מ א ט ע ל ק א ס א י. ס'איז איין זאך, נאר עס געהער זיך אן מיט יעדען בעזונדער... פון אונז בייטען...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. טאקי פון אונז בייטען, הייסט עס...

ב י י ל ק ע (פערשטעלט זיך די אויערען). טרא־טא־טא־טא־טא! אז איהר'ט רעדען בייטע מיט אמאל!...

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו קאפלען). לאז מיך — איכ'ל רעדען.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (צו מאטלען). רעד דו, רעד!

מ א ט ע ל ק א ס א י. אוי, בייל־קע! וואס וויסט איהר?... מיר קלויבען זיך שוין פון לאנג!...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (זיפצט). נאך פון פאראיאהרען!...

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו קאפלען). שלאג זשע ניט איבער! ממה נפשך — אדער איך, אדער דו...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (צו מאטלען). נו, רעד, רעד! וועד לאוט דיך ניט?

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו בייל־קען). האבען מיר געוואלט פריהער א שמועס טהון מיט'ן מאטען...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. מיט'ן בעל־הבית. הייסט עס...

קאפעל פאלבאז. דו מיינסט ביילקען? (לאזט ארויף די אויגען).

מאטעל קאסאי. מיר פאר דיין שכל, ליכטיגער פנים! וועמען דען מיין איך — דעם רב'ס טאכטער? פערשטעהט זיך, אז איך מיין ניט קיין אנדערע, נאר אונזער בעל־הבית'ס טעכטערעל, ביילקען מיין איך... איז דאך ממה־נפשך: אדער איך, אדער דו... ביידע קאנען מיר דאך פאר איין מיידעל ניט חתונה האבען... ווי מיינסט דו, קאפעל?

קאפעל פאלבאז. איך מיין, אז נייו.

מאטעל קאסאי. אויף מיר אזא יאהר, וואס פאר א שטיק חכם דו ביזט! וועמען, הייסט דאס, זי האט ליעב, דעם וועט זי נעמען... איז דאס קלאר?

קאפעל פאלבאז. קלאר, ווי דער טאג.

מאטעל קאסאי. לעבען זאלסט דו מיר, ביזט קלוג. ווי די וועלט! וואס זשע טהוט מען אבער, קאפעל סערדצע, טאמער האט זי אונז ביידען גלייך ליעב?

קאפעל פאלבאז. נו־יא. וואס טהוט מען דעמאלט?

מאטעל קאסאי. אט אזוי האב איך דיך ליעב! דעמאלט איז דא נור איין עצה.

קאפעל פאלבאז. דהיינו, וואס פאר איין עצה, מאטעל?

מאטעל קאסאי. מיר'ן וואפען נור, ציהען קניפלעך. אוז ווער ס'וועט ארויסציהען דאס קניפעל — דער וועט זיין דער גליקליכער... האסט דו עס צעקייט? (קאפעל שאקעלט מיט'ן קאפ). אויב אזוי, דארפען מיר זיך ביידע געבען תקיעת־כף, אז וואס מיר האבען אפגעמאכט איז הייליג, אוז אז מיר דארפען נעהן ביידע האנד ביי האנד, זיך העלפען איינס דאס אנדערע איז א נויט אוז אנווענדען אלע מיטלעך, אז ביילקע זאל זיין אונזערע... דאס הייסט, זי זאל זיין מיינע אדער דיינע! איז דאס געמאכט? געב מיר נור דיין יד! (קאפעל ציהט איהם אויס די האנד). געב אהער די מארדע, לאם

ע ט י ־ מ ע נ י . דער טאַטע נאָך ניטאָ? (נעמט זיך צום קאָשעק, לעדיגט איהם אויס). א יקרות געווארען אויף קנאבע! — זאָל גאָט היטען! א שטיקל גליק חאטש, וואס ציבעלעס איז וואלווע. און רעד מיט איהם, זאָגט ער — דוקא קנאבע! אט איז ער, דער ברויטנעבער, מע זאָל דערמאָנען משיח'ן! (עס קומט אַן ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר מיט א מאַדנעס גרויסען קאָשקעט אויפ'ן קאָפ און מיט איין אַלטער גע'לער ריפּסענער קאָפּאָטע. ווי ער קומט אריין וואַרפט ער אראָפ די קאפּאָטע, בלייבט מיט די ווייסע אַרבעל, און א ציצה פון טליתקטן קוקט אַרויס פון א לייבעל, וואָס שפּיעלט א ראָלע פון א זשילעט, מיט גרויסע קעשענים און מיט נאָדלען אין דער רעכטער לאַפּ. אין באָרד זעהט זיך א ווייסער פּאָדים. איבער'ן האַלז הענגט ביי איהם א לאַנגע סאַנטימעטער־מאָס, אויף דער נאָז טהוט ער אָן א פּאָר בריללען, אויפ'ן קאָפ — א יאַרמעלקע, וואָס מע זעהט זי קוים ארויס פון די געדיכטע האָר, און ער נעמט זיך גלייך צו דער שער, מאַהלט פריהער מיט'ן קריוי־דעל אויף דער שוואַרצער מאַטעריע, וואָס ליגט גרויס אויפ'ן טיש).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שניידענדיג, זינגט ער אונטער דער נאָז). עמך — אונזער פאָלק, שער און אייזען — עמך!... (צום ווייב). וואָס האָסט דו געוואָגט — משיח?...

ע ט י ־ מ ע נ י (געבראַכט פון קיך א פּאָר טעפּלעך, זעצט זיך אַוועק אָן א זיים, שוילט קאַרטאָפּלים). איך זאָג, מע זאָל דערמאָנען משיח'ן. מע האָט נערעדט פון קנאבע, ביזט דו אַנגעקומען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צייכענט מיט'ן קרייד־דעל). א סמיכות הפּרשה! דערימאָך געהעז קאָטשקעס באַרווים אוז נעמז אָהן פּלודערען... (די טאָכטער און די יונגען לאַכען).

ע ט י ־ מ ע נ י (בעלעדיגט). ער דרשנ'ט, און זיי קוועלען אז. טאָמער ווייסט דו, וואס איז דער געלענדער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָס זשע? אז מע רעדט פון קנאבע, דערימאָך איז וואס?

מאטעלס קאסאי (קוקט אויף קאפלען בייז). דערנאך האבען מיר זיך בעטראכט — ניין, ס'טויג ניט: אויף צו פריהער דארפען מיר איבערערען מיט אייך...

קאפעלס פאלבאן. וואהרום מיר ווייסען דאך ניט, ווער פון אונז ביידען...

מאטעלס קאסאי (צו קאפלען). וואס זשע חאפסט דו ביי מיר פונ'ם מויל?

ביילקע. שא! ווייסט איהר וואס? לאמיר נאר וואהרפען גורל, ציהען קניפלעך. (מאכט א קניפעל אין נאז־טיכעל). וועד ס'וועט ארויסציהען דאס קניפעל, דער וועט רעדען.

מאטעלס קאסאי. אוי! לעבען זאלט איהר, ביילקע, נשמה טייערע! מיר האבען טאקי נאר־וואס אפגערעדט צוויישען אונז ביידע, אז מיר זאלען ציהען קניפלעך...

קאפעלס פאלבאן. ניט אויף רעדען — אויף איין אנדער זאך...

ביילקע. אויף וואסער זאך?

קאפעלס פאלבאן. אז מיר... אז איהר...

מאטעלס קאסאי. א ביסעל א לשון! (קרימט איהם איבער). אז מיר... אז איהר!... אט וועל איך...

קאפעלס פאלבאן. נו, זאג דו, זאג!

מאטעלס קאסאי. איז געבליבען ביי אונז אפגעמאכט: אזוי ווי מיר ווייסען ניט ווער, דאס הייסט, וועמען, איך מיין, ווער וועמען... זאלען מיר אויף צו פריהער וואהרפען גורל, ווער ס'וועט ארויסציהען דאס קניפעל, דער לאז אייך... מיין איך. דעם זאלט איהר... טפו — אז ער לאזט ניט רעדען!

ביילקע. חאַ־חאַ־חאַ! (עס עפענט זיך די דרויסען־טהיר און עס קאמשעט זיך אריין עטי־מעגי מיט א גרויסען קאשעק, אנגעלאדען מיט כל המינים גרינס פונ'ם מארק. די יונגען טהוען זיך א וואהרף צו דער ארבייט. ביילקע — צו דער מאשין).

סאלאמאן (צו דער שניידערין). אטשען ראד! (צום שניידער). אוך וואס הערט זיך, דאראנאי סאסיער. וועגען מיין ליעטני קאסטיום?

שימעלע סארא קער. אייער זומערדיגער קאסטיום? הלואי וואלט איך שוין אזוי זיין באוואהרענט מיט דירה־נעלד צאה־לען אייער פאפאשע, ווי איהר זענט באוואהרענט מיט א זומער־דיגען גארניטער.

עטי־מעני (צום מאן). טאמער וואלסט דו איהם טאקי גע'דבר'ט, אז ער זאל דבר'ען זיין אבי, אז דער אבי זאל דבר'ן דעם שענעם פריקאזטשיק, ער זאל אזוי גוט זיין נישט דעקוטשען מיט'ן דירה־נעלד?

שימעלע סארא קער (נעמט ארא פונ'ם פלעקעל א זומערדיגען, נאר ניט קיין פערענדיגטען אנצוג. צום ווייב). הערסט דאך, אז ער איז מבין כל דבור!... (ער מעסט אן אויף סאלאמאנען דעם ווייסען פידזשאק). אויף מיר אזא יאהר, ווי עס ליגט אויף אייך אויסגעמאסען! איך, אז איך נעם זיך צו א שטיקעל ארבייט, זעה איך, ס'זאל זיין עמך — שער און אייזען אונזער פאלק! אזא יאהר אויף מיר!

עטי־מעני. אמן!

שימעלע סארא קער (שפיעגעלט זיך אין דעם פידזשאק). כ'וואלט א בעלן געווען אין דעם גרעסטען קלייד־מאגאזין זאל מען אייך דערלאנגען אזא מין שטיקעל ארבייט. נאר ווי לאנג קרענ־קען זיי! שער און אייזען אונזער פאלק — עמך!

עטי־מעני. אמן!

שימעלע סארא קער (צום ווייב). ברוך הוא וברוך שמו אמן! ביזט אין שול, להבדיל, וואס דו האסט זיך צע'אמנ'ט?

סאלאמאן. קאגדא זשע?

שימעלע סארא קער. וועז איהר'ט עס האבען פאר־טיג? הלואי וואלט איך שוין אזוי גיך געווען פארטיג מיט דירה־

ע ט י ־ מ ע נ י . זאג איך. אז קנאבעל איז מיט נאלד גלייך, און דו האסט אקוראט ליעב קנאבעל...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דעריבער דארף קומען משיח? (קלאפט אין טיש). וואו איז מיין שטר? (געפינט די שטר). די שטר איז דא! (טר נעמט זיך מיט דער שטר שניידען איבער די צויכענס, חאפט ארא אלע מינוט די פאפיערענע מאס פון האלז, זינגט בעת מעשה א ליעדעל. ביידע יונגען און די טאכטער האלטען אונטער).

ע ט י ־ מ ע נ י (זיפצט). אט באלד וועט קומען א זאקיציע— דער שענער פריקאזטשיק פונ׳ם שענעם בעל־הבית׳ל, א חלירע זאל קומען אויף זיין קאפ און אויפ׳ן בעל־הבית׳ס הענט און פיס, און אויפ׳ן בעל־הבית׳ס זוהנדעל אויף אביסעל !... (ביידע יונגען לאכען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס האסט דו צום בעל־הבית? וואס איז ער שולדיג. אז ער האט א דירה און מיר זיצען אין איהר? (צו די יונגען, וועלכע לאכען). טאמער וואלט איהר זיך געמומען בעסער צו די אייזענס? עס קומט באלד צוגעהן דעם בעל־הבית׳ס זוהנדעל געבען א מעסט־אן דעם נארניטער... (די יונגען טהוען זיך א נעם צו די אייזענס). איך האב איהם צוגעזאגט אויף היינט, בעדארף מען האלטען ווארט. שימעלע סאראקער איז ניט פון יענע בעל־מלאכות, וואס קאטארע שער און אייזען אונזער פאלק עמך... (עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט ארײן ס א ל א ־ מ א ן פ י י ן , א גלאטער, א ריינער, איין אויסגעפוצטער פון קאפ ביז פיס, ווי א ליאלקע. שימעלע סאראקער בעגעגענט איהם מיט א שמייכעל). מע זאל דערמאנען משיח׳ן... נאר וואס געדארט פון אייך.

ס א ל א מ א ן (העכער האלב געדעדט אויף רוסיש). ניעאוזשעלי? (קוקט אויף בייקען). פאקראיניי מיערינ. צו גוטען?

ע ט י ־ מ ע נ י . וואס זשע, צו בייזען וועט מען אייך חלילה דערמאנען? וואס האבען מיר צו אייך?

ארייז). טהוסט, דאכט מיר, איין איידעלע ארבייט — שיילסט קאר־טאפלים — טא שויל! דו ווייסט דען איין אנדער מאכל א חוץ קארטאפלים? (זינגט). זונטאג בולבעם! מאנטאג בולבעם! דינג־סטאג בולבעם!...

ע ט י־ מ ע נ י. שטעהט איהם ניט אן! אפשר געבראטענע טייבעלעך מיט מארצעפאנעם? (הערט אויף צו שיילען די קארטאפ־לים, נאר זי בראקט זיי אויף קלייניע שטיקלעך, איבערלעגנדיג פון איין טאף אינ'ם אנדערען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואס זשע מיינסט דו? אז נאט וויל נאר, קאנען מיר נאך היינט האבען געבראטענע טייבעלעך מיט מארצעפאנעס... היינט איז דאך דער צווייטער מאי... היינט קעהר מען שוין וויסען. (קוקט אויפ'ן וואנט־זייגער). נישטא נאך קיין צעהן אזיינער. ווייטער וואלט איך געשיקט אין באנק אריין א פרעג טהון, וויפיעל האט אויסגענומען מיין בילעט...

ע ט י־ מ ע נ י. חא־חא! ו ו י פ י ע ל ער האט אויסגע־נומען? פריהער וואר געוואויר, אויב ער האט עפים אויסגענומען, און דערנאך ערשט — „וויפיעל"?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שטעלט אן די ברילען אויפ'ן ווייב). אזוי? חכמה מיינע! אז מיין בילעט האט אויסגענומען — דאס פערשפאר איך שוין פרעגען...

ע ט י־ מ ע נ י. פון וואנען וויסט דו דאס? עמיצער האט דיר געשריבען א בריוועל?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (קוקט שפאטיש דורך די ברילען, ווי א מענטש, וואס וויסט עפים א סוד). אז איהר זאלט וויסען, וואס פאר א חלום מיר האט זיך היינטיגע נאכט גע'חלומ'ט, וואלט איהר זיך אויפגעהערט צו ווערטלעגן... נאר וואס איז מיט אייך צו רעדען? (צעשפיליעט דאס לייבעל, וואס זעהט אוים ווי א זשילעט, בינדט אויף א אינוועניגסטע קעשעני, נעמט פרויס פון דארטען א פא־טשיילע, וואו עס ליגט אייגעוויקעלט א גרעל פאפיער, צעהאקט און פער־

געלד, וואס איך דארף צאהלען אייער טאטען. און אייער אופראווי־ליאישטשי דעקוטשעט, לאזט נישט לעבען!... אפשר וואלט נעווען א סברה, איהר זאלט א רער טהון מיט אייער פאפאשע, אז...

ס א ל א מ א ן (שלאגט איהם איבער). עטא ניע מאיא דיעלא...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ער זאגט, ער מישט זיך נישט אין זיין טאטענ׳ס געשעפטען.

ס א ל א מ א ן (צום שניידער און צו דער שניידערין). לאזט גיט אראפ קיין אויג פון בוילקען). דא סווידאניא.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (בעגלייט איהם ארויס, נייגט זיך). דאסווידאניע, פראשטשאיטיע, לאזט גריסען אייער פאפאשע. זאגט איהם, אז ער זאל זיין רוהיג — כ׳וועל איהם מיט גאט׳ס הילף אין ניכטען מסתמא אפצאהלען...

ע ט י ־ מ ע נ י (שרייט איהם נאך). און נאך מיט גרויס דאנק!...

ס א ל א מ א ן (ארויפגעלאזט דעם קאפ, שוין ביי דער טהיר). עטא מעניא ניע קאסאיטסא. (אפ. — עס הערשט א קורצע אונאנגענעהמע שטילקייט. יעדער טהוט זיך זיין ארבייט).

ע ט י ־ מ ע נ י (שוילענדיג די קארטאפלים). דער רוח וואלט איהם געגומען, ער זאל זאגען דארטען דעם פאפאשע א גוט וואכרט פאר אונז!...

מ א ט ע ל ק א ס א י (פרעסענדיג). דאס עפעלע פאלט ניט וויט פונ׳ם בוימעלע...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (שפייעט אויפ׳ן פינגער און אויפ׳ן פרעסעל). בורזשוק בלייבט בורזשוק...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לעגט אוועק די שער. צו די יונגען). בורזשוק? איך וואלט א בעלן געווען זעהן, וואס וואלט איהר געזאגט, האלעדראנצים. וועו איהר האט א טאטען רב אשר פיין, צי וואלט איהר בעסער געווען? גלאט אין דער וועלט ארויין — בורזשוק! עמך! (צום ווייב). און דו פארנעמסט זיך אויך מיט „קריטיקעם", פעטי־מעטי? (טהוט א קוק ארויין צו איהר אין טאפ

ב י י ל ק ע (ארבייטענדיג). אין דער טשאסנע קאמערטשעסקי?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טשאסנע קאמערטשעסקי... און וועסט זיי א ווייז געבען די קוויטאנציע, ניט אוועקגעבען, נאר א ווייז געבען... און א פרעג טהון, וויפיעל האב איך אויסגענומען?

ע ט י - מ ע נ י (טהועגדיג איהר ארביים). וויעדער אמאל „ווי־פיעל"? — א קאמעדיע מיט איהם!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויפגעבראכט). גוטע יאהרען, וועד ס'א מבין אויף קאמעדיעם! אז מיר חלומ'ט זיך א חלום. דערצעהלט זי מיר מעשיות — „א קאמעדיע!"... זי מיינט, איך בין גלאט אויפגעשטאנען אין דער פריה פלוצים פון דער העלער הויט און האב זיך איינגערעדט א לונג און לעבער... איך בין טאקי א שניידער, נאר שכל אויף אויסצונעמען דעם גרויסען געווינם האב איך גלייך מיט'ן גרעסטען נגיד! דאס אליין איז שוין א בריה־שאפט — האלטען א בילעט עטליכע און צוואנציג יאהר, פנר'ען פאר א גראשען און דעם בילעט א מכה פארקויפען — דאס קאן נאר שימעלע סאראקער, אונזער פאלק שער און אייזען עמך... (פרעסט. זינגט בעת מעשה אונטער דער נאג עפים א ניגון. חברה האלטען אונטער. נאך א פויזע צו דער טאכטער). האסט שוין געענדיגט? אציגנד קאנסט דו געהן. (גיט איהר איבער די קוויטאנציע פארזיכטיג). זעה נאר, זאלסט חלילה ניט פארלירען די קוויטאנציע — ס'איז געלד! און א סך געלד!... (בייזקע אפ).

ע ט י - מ ע נ י. שמעון! וויפיעל בעטרעפט דאס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואס?

ע ט י - מ ע נ י. אט דאס גרויסע געווינם, וואס דו זאגסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שטעלט אן אויף איהר די ברי־לען). און אז איך וועל דיר זאגען, וועסט דו וויסען? צוויי מאל הונדערט טויזענד.

ע ט י - מ ע נ י (דערשראקען). צוויי מאל טויזענד הונדערט?

סמאלצעווסט). אט וועט איהר הערען, וואס פאר א חלום עס חלומ'ט זיך שימעלען. (אלע ווארפען די ארבייט, גרייט אויסהערען זיין חלום). איך האב פיינט פוסטע חלומות! שימעלען אז עס חלומ'ט זיך א חלום, איז דא וואס צו הערען! שער און אייזען אונזער פאלק עמך... (טהוט אויס די ברילען). עס חלומ'ט זיך מיר, הערט זשע, אז איך שטעה מיר אזוי ביי מיין טיש, ווי איהר זעהט מיך אטא, מיט מיין שער און אייזען, און שנייד מיר צו א שטיקעל ארבייט. א נעוועלטנעם „פרינץ אלבערט" פון פיער אכציג איין ארשין. דער־ווייל, אזוי ווי איך שטעה פארטראכט מיט דער שער אין האנד, הויב איך אויף די אויגען און טהו א קוק, גלאט אזוי אין דער וועלט אריין, — דערזעה איך א בוים אין מיטען שטוב...

ב י י ל ק ע. אין מיטען שטוב א בוים?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. און אויפ'ן בוים וואכסען רענד־לעך...

ב י י ל ק ע. אויפ'ן בוים רענדלעך?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. גאלדענע רענדלעך. רוף איך מיך אנעט צו דער מאמע: עטי־מעני, זאג איך, זעהסט רענדלעך? זאגט זי: איך זעה. זאג איך: וואס זשע שווייגסט דו? זאגט זי: וואס זשע זאל איך טהון? זאג איך: קריך, זיי מוחל, ארויף אויפ'ן בוים און טרייסעל, און איך וועל, זאג איך, קלויבען... זאגט זי: קריך דו, וואס עפים איך? זאג איך: וואס האסט דו מורא? ס'וועט דיר חלילה אפפאלען? זאגט זי: לאז פון מיינע שונאים פאלען, גאנצע שטיקער...

ע ט י־ מ ע נ י. ס'א ליגען. איך האב עס ניט געזאגט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). בהמה וואס דו ביזט — ס'איז דאך א חלום! (צו דער טאכטער). אט דא האסט דו די קוויטאנצייע... אז דו וועסט ענדיגען דאס שטיקעל ארבייט אויף דער מאשין, וועסט דו זיך מטריח זיין אין דער באנק — דו ווייסט דאך וואו?...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דורכגעצויגען א פאָדעם און א לעק דעם פינגער). איך האָב א גוטען סימן, אז היינט איז דער צוויי־טער מאי, וואָרום נעכטען איז געווען די ציהונג. (קוקט אויפ'ן זוי־גער).

ק א ל ט ו ן . וואָסער ציהונג? (פערזויכערט א גראָבע ציגאָר).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פערהוסט זיך פון קאָלטונס צי־גאָר). ווי טייער צאָהלט איהר, פּאָני קאָלטון, פּאַר אייערע האָלע־ווען?

ק א ל ט ו ן . ערשטענס, רופט מיך ניט „פּאָני קאָלטון". הע־חע, רופט מיך ביי'ם אמת'ן נאָמען: יעפים פּאָנטעלעמאָנאָוויטש— אזוי רופען מיך אַלע.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . האָט קיין פּראָבלעם ניט, יעפים פּאָנטאָלאָנאָוויטש...

ק א ל ט ו ן . ניט פּאָנטאָלאָנאָוויטש, נאָר פּאָנטעלעמאָנא־ווויטש.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . לאָז זיין פּאָנטעלעמאָוויטש... אין חלומות גלויבט איהר? צי ניין?

ק א ל ט ו ן . פּאַר וואָס ניט? אָט האָט זיך מיר אנומעלטען גע'חלום'ט, אז מע ציהט מיר א באָקצאָהן, איז טאָקי געשטאָרבען ביי מיר א שוועסטער נאָך פריהער איידער עס האָט זיך מיר גע־חלום'ט. אקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד? (קוקט זיך ארום). וואו איז דאָס אייער טאָכטער, וואָס מען זהט זי ניט? (די יונגען קוקען זיך איבער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מיין ביילקע? זי וועט באַלד קומען. (זיפצט). אי, אז גאָט זאָל נאָר וועלען, בין איך היינט א גביר אוּן שיט אוּן אָט אזא היטעל מיט נעלד! (ווייזט איהם מיט ביידע הענד). עמך!...

ק א ל ט ו ן . זהט איהר, דאָס וואָלט געווען א שכל אוּן ס'וואָלט טאָקי געווען, חע־חע, זעהר־זעהר גוט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ניט צוויי מאל טויזענד הונ־דערט, נאר צוויי מאל הונדערט טויזענד! אוי, אט די ווייבער! נאר א באשרייבונג פון זיי צו מאכען, א קאמעדיע מיט איהר!

ע ט י־מ ע נ י . אזוי? איז שוין גאר מיט מיר א קאמעדיע?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס דען? מיט מיר? (עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט ארויין ק א ל ט ו ן דער פריקאזטשיק, א שווארצער יונגערמאנטשיק, אביסעל א סאטולעוואטער, אנגעטהאן אין נייעם פון קאפ ביז די פיס, נאר אלסדינג הענגט אויף איהם, ווי א זאק. אז ער רעדט, שמייכעלט ער און האפט זיך אלע מאל ביי די לאנגע ארבעל, קאטשעט זיי ארויף. רעדט אביסעל מיט דער סין און גיך, שליכט די ווערטער, ניט געקויט. אויפ'ן קאפ איז ביי איהם א פליך, נאר צו־געדעקט מיט די עמליכע איבערגעבליבענע לאנגע שווארצע גלאנצענדיגע האר. כסדר שוויצט ער. שימעלע סארקער צום ארויסגעקומענעם). א? מע זאל דערמאנען משיח'ן! נאר־וואס געדעדט פון אייך.

ק א ל ט ו ן . חאטשבי צום גוטען, חע־חע? (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען).

ע ט י־מ ע נ י . וואס זשע? צו בייזען וועט מען פון אייך רעדען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (ווייזט איהם אויף א שטוהל). זיצט, פאני קאלטון.

ק א ל ט ו ן . א דאנק. איך בין נישט געקומען זיצען, חע־חע. איך בין געקומען פא דיעלו. (קוקט זיך ארום, זוכט עמיצען). איהר וויסט שוין, מן הסתם, וואס איך בין געקומען?

ע ט י־מ ע נ י (קוקט איהם נאך, ווי ער זוכט). הלואי וואלטען מיר אזוי ניט געוואוסט! וועמען זוכט איהר, וואלט איך געוואלט ווייסן — דעם נעכטיגען טאג?

ק א ל ט ו ן (מאכט זיך ניט הערענדיג). היינט איז שוין דער צווייטער מאי, חע־חע.

ק א ל ט ו ן . אידינע! עס רעדט זיך אזוי בדרך משל... מיינע בעלי־בתים האבען אביסעל מעהר ביליעטען, און עס האט נאך פון זיי קיין איינער נישט געוואונען. פון די זאכען פארגעסט. איהר זוכט בעסער איין עצה, וואו קריגט מען דירה־געלה, וואורום איך. דארף איך זאגען, חאטש ס׳איז מיר זעהר ניט איינגענעהם, אז (קוקט אויפ׳ן זייגער) אין א האלבע שעה ארום קום איך צו אייך מיט׳ן סודעבנע פריסטאוו און וואדף איך ארוים פון דער דירה... (די וועדטער זענען ווי א דונער. אלע טהוען זיך א וואדף, בליי־בען ווי געלעהמט. קיינער קאן קיין וואדט נישט אויסרעדען, אויסער איין עטי־מעני).

ע ט י ־ מ ע נ י (שטעהט אויף, געהט צו צו קאלטונגען). ארויס־וואדפען? מיט׳ן פריסטאוו? וואס הייסט עס ארויסוואדפען? און נאך מיט פריסטאווס? הפקר פעטרישקע? שמעון! וואס שווייגסט דו איהם? איך קאן אליין אויך טרעפען צו די פיינערס! איכ׳ל זיי פרענגען, צי ס׳איז טאקי א יושר ארויסוואדפען שבנים, וואס זי־צען שוין עטליכע יאהר? איכ׳ל זיי...

ק א ל ט ו ן (די הענד אין די קעשענים). האט קיין פאראיבעל ניט, מיין ליעבע אידינע! מיט די פיינערס, ווי איהר זאגט, קעהר זיך עס ניט אן נאר ניט! ס׳איז איננאנצען איבערגענעבען נעוואדרען צו מיר; דאס האב א י ך אייננעגעבען אויף אייך דעם איסק, און דאס ברענג א י ך צו אייך דעם סודעבנע פריסטאוו, און דאס וואדף א י ך אייך ארוים פון דער דירה, אויב איהר צאהלט מיר נישט אף חאטש פאר דריי חדשים...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אזוי? דאס זענט א י ה ר נאר? ווי באלד אזוי, טא געהט זשע מיר אין דער ערד ארויין! עמך — אונזער פאלק שער און אייזען עמך! (נעמט איהם אן הינטען פאר׳ן קאלנער און טהוט איהם א וואדף ארוים פון דער טהיר. עס דער־הערט זיך דארט א שטארקער קלאפ און א גערעדערוי פון עטליכע קולות. אין א האלבע מינוט ארום קומען ארויין ש מ ו א ל ־ י א ס י ד ע ר

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (קוקט איהם אָן). וואָס וואָלט געווען די גוטסקייט?

ק א ל ט ו ן. וואָלט איהר פּארשפּאָרט, חע־חע, מיר אָפּלעגען פּון איין וואָך אויף דער אַנדערער אוֹן פּון איין חודש אויפֿ'ן אַנדערן. נאָר פּון וואַנעט, למשל, וועט זיך עס ביי אייך נעמען פּלוצים אזא גבירה'שאפט? א רייכער פּעטער איז ביי אייך געשטאָרבען אין אַמעריקע? צי וואָס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לעגט אָפּ די ארבויט). ניין! מיין פּעטער אין אַמעריקע לעבט נאָך ביז הונדערט צוואַנציג יאָהר! (קוקט אויפֿ'ן וואַנד־זייגער). אָט נאָך א האַלבע שעה וועלען מיר ווי־סען... איך האָב, פּארשטעהט איהר מיך, א וויגריזשנע ביליעט האָב איך.

ק א ל ט ו ן (איבערראַשט). איהר האָט וויגריזשנע ביליעטען, האָט איהר, און אז סע קומט צו דירה־געלט...

ע ט י ־ מ ע נ י. ביליעטען? משטיינס נעזאָגט — איינעם א ביליעט! אי דאָס — ליגט ער פּארוועצט און פּאר'משכונ'ט פּון מתושלח'ס יאָהרען... מיינע שונאים מעגען דאָס פּארמאָגען, וואָס ער האָט אין דעם ביליעט!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. פּון דעסטוועגען קאָן אזא בי־ליעט אויסנעמען דאָס גרויסע געווינס... קיינער ווייסט ניט וועמעס מאָרגען ס'איז...

ק א ל ט ו ן (שטעהט אויפֿ). אויב איהר מיינט דערמיט סלוק'ען מיר דירה־געלד, האָט איהר א טעות, מיין ליעבער שנייידער. קיין וויגריזשנע ביליעטען געווינען ניט. בלאָטע! דאָס האָבען די קאַ־טאָרען אוֹן די בענק אויסגעטראַכט. גיכער וועט אויף אייך אייג־פאַלען אָט די סטעלי, זעהט איהר?...

ע ט י מ ע נ י. א קאַץ וואָשט זיך, א גומער פריינד בענטשט. פּאַלען זאָל אויף מיינע שונאים א דונער אין קאָפּ! — האָסט דו געהערט אָבּיסעל? !...

משה־וועלוועל דער באקאליישטשיק. גוט מארגען — גוט יאהר. וואוהין איז? זאגט ער: צום שניידער, צו שימעלע סאראקער נאך געלט. פרעג איך איהם: ער האט שוין געלט האט ער שוין? זאגט ער: יא...

ע ט י ־ מ ע נ י (צום באקאליישטשיק). וואס היסט דאס?

מ ש ה ־ ו ו ע ל ו ו י ל (וויל אנהויבען דערצעהלען). דא איז אזא מעשה: דער שדכן סאלאוויטשיק...

פ ע ר י ל (לאזט איהם ניט רעדען, מאהלט). ווי באלד אזוי, דארף מען גיהן, טראכט איך מיר, וואהרום מיר קומט ניט פאר רויכוואהרג און ניט פאר בריליאנטען. מיר קומט פאר מעהל קומט מיר, און מעהל איז דאס נויטיגסטע פונ׳ם נויטיגסטען. אט לינט א ברויט. (דערזעהט אויף דער פאליצע א האלבען ברויט; זי שטעהט אויף און נעמט דאס ברויט, האלט אין איין מאהלען). דאס ברויט איז פון מיין מעהל געבאקען, מיין גוטס, מיין בלוט, מיין חיות, וואס פערמאג איך דען א חוץ דאס ביסעל מעהל? אז יעדער איינציגער וועט קומען און וועט נעמען ביי מיר מעהל אויף בארג, וואס וועט מיר בלייבען וואס? וואו וועל איך נעמען אויף אפצוצאהלען איז מיהל אריין וואו? וער וועט מיר אויסהאלטען מיינע קינדער וער?....

ע ט י ־ מ ע נ י. שאט! לאזט נאך עמיצען אויסרעדען א וואָרט. (צו משה־וועלוועלן). וואס האט איהר עפים געזאגט דער שדכן סאלאוויטשיק?

מ ש ה ־ ו ו ע ל ו ו י ל. דער שדכן סאלאוויטשיק האט מיר נעזאגט, אז ער האט פאר אייך געלט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). וואס איז דאס פאר א שווארץ יאהר? עמך!

ע ט י ־ מ ע נ י. מיינע צרות אויף זיין קאפ!

פ ע ר י ל. בין איך שוין ניט משוגע בין איך? (עס עפענט זיך די טהיר און עס קומט אריין ס א ל א ו י ו י ט ש י ק דער שדכן,

קצב, א איד א גבר, נאך מיט'ן פארטוך פון דער יאטקע, נאך איהם משה־וועלווילד דער באקאליישטשיק, אויסגע־שמירט אין הערינג, און פערילד מיטנישקע, א אידינע, אויסגעשמירט פון קאפ ביז די פיס אין מעהל).

שמואל־יאסי קצב. וועד האט דאס געגעבען אזא וואדף ארוים דעם שמינדער בגעץ? ער האט אונז אלעמען שיער געמזיק'ט! א גליק, וואס איך האב איהם געגעבען א שטויס־אפ צוריק, אזוי אז ער האט ביי מיר געקליבען די צייהן...

שימעלע סארקער. דאס האב איך איהם געוויזען וואו יענע זייט טהיר געפינט זיך... זיצט, רב שמואל־יאסי! זיצט, רב משה־וועלווי! וואס הערט מען עפים נייעס אויף דער וועלט?

שמואל־יאסי קצב. א שענעם דאנק אייך, וואס איהר בעט אונז זיצען. מיר האבען אבער קיין צייט ניט צו זיצען — מיר זענען געקומען נאך געלט... איהר דארפט וויסען, מיין ליעבער חייט, אז איך האב אייך שטענדיג געגעבען פלייש, ניט קיין ביינער...

משה־וועלווילד. און איך האב אייך געגעבען באקאליי...

עטי־מעני (צו פערלען). זיצט, פערעל, פאר וואס זיצט איהר ניט?

פערילד. א דאנק, שוין גענוג געזעסען. (זעצט זיך אוועק און מאהלט ווי א מיהל). איהר מיינט, איך וואלט געקומען? מיינע שונאים און אייערע שונאים און אונזערע אלעמענס שונאים זאלזען אזוי צייט האבען א שטיקעל ברויט אויפצועסען, ווי איך האב צייט אוועקצולאזען מיין קלייטעל מיט מיין מעהל און געהן מאנען אלטע חובות מיט נעכטיגע טעג, אז סך הכל איז נישטא ביי מיר קיינער, אויף וועמען צו איבערלאזען דאס קלייטעל אפילו, טאמער טראגט אז דער רוח א שווארץ יאהר טאמער, וואדום דער זוהן איז ביי די ביכלעך, טאג ווי נאכט ביכלעך און ביכלעך, און די טאכטער איז אין שטוב — א שטוב? וואס שטוב? וועד שטוב? משטיינס געזאגט, א חורבה ניט קיין שטוב! דערווייל זעה איך משה־וועלווען געהט,

אט דאָס ברויט, וואָס איהר זעהט, איז פון מיין מעהל געבאַקעז, מיין גוטס, מיין בלוט, מיין חיות!...

ס א ל א ו י י ט ש י ק (שטופט אַוועק פון זיך די מיטניטשקע, וואָס הערט ניט אויף צו מאַהלען). א מין אַנשיקענישׂ אט די מיטניטשקע — וואַזמוטיטעלנא! (צום בעל הבית). דער חתן, וואָס איהר פּרעדאַגאיע אייער טאַכטער, איז א מענטש א סאַמאַסטאַיאַטעל־נע... ער האָט א טייערע דאָלזשנאָסט... ער איז א פּאַלנע אופּראַור־לייאוישטשע איבער א הויז. אַדנים סלאָוואָם, איהר קענט איהם נאָענ גוט — דאָס איז דער אופּראַוולייאוישטשע פון דעם דאָזיגען הויז, ק א ל ט ו ן. (ביי די שניידער־יונגען פּאַלען אַרויס די פּרעס־אייזענס פון די הענד. עס ווערד א סומאַטאָכע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שפּרינגט אַזש אונטער). אט דער יעפים פּאַנטאָלאָנאָוויטש? אט דער פּאַסקודניאָק, וואָס כ'האָב איהם נאָר וואָס אַרויסגעשמיסען פון יענער זייט טהיר, שער אוז אייזען אונזער פּאַלק עמך??... (עס קומט אַן ביילקע).

ב י י ל ק ע (פּערוויטעלט, קוים וואָס זי רעדט). טאַטע! א גוטע בשורה!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טהוט זיך א וואַרף צו דער טאַכ־טער). האָ? וואָס? וויפיעל?...

ב י י ל ק ע. דאָס גרויסע געווינס! דאָס גרעסטע געווינס!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נאָך צעטומלט). עטי־מעני! דו הערסט?

ע ט י־ מ ע נ י (א פּלעסק מיט די הענד). גאָט!...

פ ע ר י ל. וואָס איז שוין ווייטער וואָס? א נייער אומגליק? וועה איז מיר!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויסער זיך). אידען! גיט מיר אָפּ מזל טוב — מיין בילייעט האָט אויסגענומען! געוואונען!! דאָס גרויסע געווינס!!! דעם גרעסטען פון אַלע געווינסען!!! (לאָזט זיך לויפען איבער דער שטוב).

אַ איד אין אַ קאַפּעליושעל, אפילו אויך אַפּגעבאַרעטעס, אַ קורץ ווייטיקעל, חאָטש ניט אַזוי ניי, הויזען ברויטע נאָר קורצע, שטיוועל אויסגעדרעהטע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ברוך הבא, א איד א שדכן! מען זאל דערמאָנען משיח'ן! נאָר־וואָס, אָבער טאָקי די רגע, האָט מען דאָ גערעדט פון אייך.

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . ניעאָר־זשעלי?

ע ט י ־ מ ע נ י . זאָגט נאָר, פּאָני סאָלאָוויייטשיק, וואָס מיר נעאָוזשעלי־שמעלי? וואָס האָט איהר דאָס ארויסגעלאָזט פּאָר אַ קלאָנג אין שטאָדט, אַז איהר האָט פּאָר אונז געלט?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . אָט אזוי פיעל געלט! (ווייזט מיט ביידע הענד). איהר קאָנט זיך גאָר ניט פּאָרשטעלען — ס'איז טשטאָ ניבוד אָסאָבענע! (מאָכט מיט די פינגער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אודאי אַ שידוך פּאָר אונזער טאָכטער? איך קען שוין סאָלאָוויייטשיק דעם שדכן אויסנעבוך־דען!... (די שניידער־יונגען קוקען זיך איבער, נעמען זיך צו די פּרעס־אייזענס, זיפּצען שטאַרק).

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק . טשטאָ זאָ וואָפּראָם? נאָר אַלץ הייסט ביי אייך אַ שידוך! דאָס איז טשטאָ ניבוד זאמעטשאטעל־נאָ — לאָם איך אזוי לעבען מיט אייך און מיט אייער ווייב, ווי איך זאָג אייך ניט קיין דבר שקר! איך וועל אייך דערצעהלען וועד דאָס איז, און איהר, אויב ס'איז אייך ניט שטאַרק הייס, וועט איהר זיך בעטראַכטען און וועט זיך אַנטאָפּען מיט ביידע הענד! איין חסרון — צופיעל עולם... (צו די פּרעמדע). איוווינציטיע, גאָספּאָדע! (דער קצב און דער באַקאָליישטשיק רוקען זיך אַף אויף אַ זייט. נאָר פּעריל בליבט זיצען. סאָלאָוויייטשיק געהט צו צו איהר). איוווינציטיע, מאָדאָם! (זי ריהרט זיך ניט).

פ ע ר י ל . וואָס מיר איוווינציטיע? וועד מיר מאָדאָם? איהר האָט געבראַכט, זאָגט איהר, געלט דעם שניידער, וואו איז אייער געלט? מיר קומט פּאָר מעהל קומט מיר, נישט פּאָר בריליאַנטען!

פאר א מזל טוב? ווער איז דאָ געלעגן געוואָרן? צי חתונה געהאט? צי א קנס־מאָל? צי וואָס?

ס א ל א ו ו י י ט ש י ק (שטופט אַ פּערלען). איזוויניטיע, מאדאם! (דריקט דעם שניידער די האַנד). פּאָזדראָוליאיו! (חאַפּט זיך אַרום מיט איהם קושען).

ק א ל ט ו ן (לויפט אַריין גיט טוידט, גיט לעבעדיג). האָ? וואָס? טאָקי איין אמת? וואָס האָב איך געזאָגט? האָט איהר זיך בעדאַרפט אָפּעסען דאָס האַרץ?!! איהר קאָנט דאָ זיצען און זיצען... אָט איז דער בעל הבית אליין אויך דאָ... (עס קומט אַן ר ב א ש ר פ י י ן. קאָלטוין טרעט אַפּ אויף אַ זייט, פערלירט דעם לשון).

ר ב א ש ר פ י י ן (גיט די האַנד דעם דירעקטאָר, ווייטער קיינעם גיט. רעדט מיט איהם צווישן וועלטער, וועגדט זיך צום שניידער פון דער ווייטען). מזל טוב אייך, הערר סאַראָקער! איך בין זעהר צופריעדען, זעהר צופריעדען, וואָס ביי מיר אין מיין שטוב האָט אייך בעגליקט... (עס קומט אַן סאַלאָמאַן. צום זוהן). דו הערסט, ס'איז דאָך טאָקי איין אמת!...

ס א ל א מ א ן. סקאָלקא? דוויעסטי טיסיאטש?... (די אויגען בלישטשען. צום שניידער פון דער ווייטען, זוכט מיט די אויגען דעם שניידער'ס מאַכטער). פּאָזדראָוליאיו! פּאָזדראָוליאיו! (צו ביילקען, שארט עלעגאַנט מיט'ן פיסעל). אסאָבענע בין איך גליקליך פאר אייך. אטשעז ראָ, אטשעז סטשאסטליוו, מאדמואזעל סאראָקין...

ב י י ל ק ע (נאָך אַלץ פערריוועלט. מיט אַ שמייכעל). ערשטענס, גיט סאַראָקין, נאָר סאַראָקער, און צווייטענס, וואָס איז דאָ אַזוי אויף א י י ך פאר א גדולה?

ס א ל א מ א ן. ווייל, פּאָנימאַיעטיע לי... (וויל עפּעס זאָגען, קוקט זיך אום און דערזעהט אויף זיך אָנגעשטעלט צווייי פאָר אויגען פון די שניידער־יונגען. די יונגען טרעטען־אַפּ אַן אַ זייט, רעדען שטיל צווישען זיך).

פ ע ר י ל. לאָזט! לאָזט! וואו?

ס א ל א ו ו י ט ש י ק (שטופט אַף פערלען). איזוויניטיע, מאַדאַם! (וויל עפּיס זאָגען. אַלע איבעריגע קוקען זיך איבער אַהן וועדטער, שטוינען. מאַטעל קאַסאַי און קאַפּעל פאַלבאַן האַבען זיך פער־שלאָגען אין אַ ווינקעלע, שטעהען בעטריבט, אָהן לשון).

ב י י ל ק ע (נאָך אַלץ אין היטעלע, פרויליך אויפגערעגט). די גאַנצע שטאַדט וויסט שוין דערפון... דער דירעקטאָר, דער בוכהאַל־טער, די פיינם... זיי קומען אַלע באַלד אַהער...

ע ט י־ מ ע נ י (א פּלעסק מיט די הענד). אַלע אַהער? וועה איז מיר!... (פון גרויס צעטומעלטקייט זעצט זי זיך צו אויף אַ בענקעל, ווישט זיך מיט'ן פאַרטוך דעם שוויים. עס עפענט זיך די טהיר און עס קומען אַריין ה י מ ע ל פ א ר ב דער בוכהאַלטער, נאָך איהם — ג א ל־ד ע נ ט אַ ל ע ר דער דירעקטאָר).

ה י מ ע ל פ א ר ב. וואו איז דאָ דער שניידער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טרעט אַרויס מיט גדלות). דער שניידער — דאָס בין איך.

ה י מ ע ל פ א ר ב (בעטראַכט דעם שטוינענדען עולם. צום שניי־דער). איהר וויסט שוין? אייער בילעט, וואָס איז אונזער באַנק, האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינס. אונזער באַנק, די טשאַסט־נע קאַמערטשעסקי, איז די גלויקליכסטע באַנק אין דער וועלט. שוין דאָס פיערטע מאָל, אַז אין אונזער באַנק געווינט מען. יעדער, ווער עס קויפט ביי אונז א בילעט, האָט אַ שאַנס צו געווינען. אָט שטעהט דער דירעקטאָר, דער הערר גאַלדענטאַלער אליין, טאַמער גלויבט איהר ניט.

ג א ל ד ע נ ט א ל ע ר (קוקט אויף אַלעמען. צום שניידער). איהר זענט דאָס דער... דער... סאַראַקער? איהר וויסט שוין? (דריקט איהם די האַנד). מזל טוב איהר, מזל טוב!

פ ע ר י ל (פריהער צום באַנקיר, דערנאָך צו די איבעריגע געסט). אידישע קינדער, איך בעט אייך, וואָס איז דאָ נעשעהן? וואָס

טשטאָ ניבוד אַסאַבענע, איך זאָל אַזוי לעבען מיט אייך אוּן מיט אייער ווייב!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (ווי צעדולט, לויפט אַרום פון אייגעם צום אַנדערען. שרייט איבער אַלעמען). וואַרט נאָר אויסעט א ווייל! איך וועל אייך, איך וועל אייך אַלעמען בעווייזען, ווער איז שימעלע סאַראַקער אוּן וואָס שימעלע סאַראַקער קאָן, אוּן וואָס בעדייט שער אוּן אייזען אונזער פאָלק עמך! (צום ווייב). נו, עטי־מעני, וואָס זאָגסט דו, אז מיר חלומ׳ט זיך א חלום?

ע ט י ־ מ ע נ י. וואָס דען? ביזט עפּים א יונגעלע?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (טהוט אוים די בריללען. צו דער טאָכטער). קינדערלעך מיינע!... (צענעמט די הענד, קושט זיך מיט איהר, צעווייגט זיך. — לאַנגזאָם פאַלט דער פאָרהאנג).

ענדע פון ערשטען אַקט.

מ א ט ע ל ק א ס א י . נו, קאפּעל, וואָס זאָגסט דו אַצינד?

ק א פּ ע ל פ א ל ב א ן . וואָס זאָל איך זאָגן? באַשערט אַ מענטשען מיט אַ מאָל ווערען א... א... בורזשוק! אַ מיליאָנטשיק!

מ א ט ע ל ק א ס א י . איך פּארגין דאָס זיי מיט'ן נאָנצען האַרצען. וואָס וועט אָבער איצט זיין מיט א ו נ ז?

ק א פּ ע ל פ א ל ב א ן . וואָס וויל‌סט דו, ס'זאָל זיין?

מ א ט ע ל ק א ס א י (קוקט איהם אָן אַ ווייל‌ע). ביזט דו דאָך טאַקי אַ בהמה בצורת פערד!...

ר ב א ש ר פ י י ן (צום שניידער). אפשר דארפט איהר געלט? (נעמט זיך צו דער קעשעני).

ה י מ ע ל פ א ר ב (שפרינגט צו). געלט? ניין! פאָזוואָלטי! געלט — ביי אונז אין באַנק. (צום שניידער). איהר האָט אַ קאָנטאָ ביי אונז, קאָנטאָקורענט... (קוקט אויפ'ן דירעקטאָר).

(די פּאָלגענדע רעדען אַלע אינאיינעם).

ש מ ו א ל־י א ס י ק צ ב (צו דער שניידערין). איז וויפּיעל זאָל איך איהר שיקען פּלייש?

מ ש ה־ו ו ע ל ו ו י ל ב א ק א ל י י ש ט ש י ק. דאָס איז יא — „אז גאָט גיט מיט'ן לעפּעל, גיבט ליטען מיט'ן שעפּעל"...

פ ע י ל (דערהערט, מע רעדט פון געלד, שלאָגט זי זיך צו רב אַשר פיין, דערנאָך צום דירעקטאָר). אַזוי? מע צאָהלט געלט? אויף געלט בין איך פאָרהאַנד — איך בין איין אלמנה. מיר קומט פאָר מעהל, און מעהל איז דאָס נויטיגסטע פון'ם נויטיגסטען! (צעהלט אויף די פינגער). איין מאָל א רובעל מיט צוואַנציג פאָר ראָזוועע מעהל, און פינף און זעכציג קאָפּיקעס פאָר קאָרענע מעהל, אַיז נאָך א מאָל פינף און זעכציג, און וויעדער פינף און זעכציג...

ס א ל א ו ו י ט ש י ק (שלעפּט זי אָפּ). איזוויניטיע, מאדאם! (דערזעהט סאלאמאָנען נעבען ביילקען. צום שניידער). פּאָסלושאַיטע — האָב איך פאָר אייך א אידעיע, נאָר א שפּאָנעל־נייע אידעיע, אבער

אויסנעמען דאָס גרויסע געווינס... (קנאַקט אויס די פינגער יעדען בעזונדער, שפּיגעלט זיך אין די בריליאַנטען. — פויזע). שמעון! שמעון?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (הרעהט אויס דעם קאָפּ צו איהר). וויעדער א מאָל שמעון? קאָצענער מח! וויפיעל מאָל א טאָג בעדאַרף מען דיר קלאָפּען אין קאָפּ אריין „סעמיאָן מאַקאַרעוויטש"! „סעמיאָן מאַקאַרעוויטש"! „סעמיאָן מאַקאַרעוויטש"!?

ע ט י - מ ע נ י. האָב קיין פּאַראיבעל ניט, סעמיאָן מאַקאַרעוויטש, וואָס טהוסט דו דאָרטען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. זעהסט דאָך, וואָס א״ך טהו — איך לייען. (קאָן ניט אָפּרויסען זיך פּונ׳ם בוך).

ע ט י - מ ע נ י. איך זעה, אז דו לייענסט. איך פרעג: וואָס דו לייענסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. און אז איך וועל דיר זאָגען, וועסט דו ווּיסען? איך לייען א געשיכטע לייען איך.

ע ט י - מ ע נ י. וואָס פאַר א געשיכטע לייענסט דו?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ניט קיין געשיכטע, נאָר אַזוי א באַשרייבונג, א... א... א קריטיקע — און טשעפּע זיך אָפּ! (שאַקעלט זיך און לייענט וויטער).

ע ט י - מ ע נ י. ביזט אָפּנים, אויפגעשטאַנען אויף דער לינקער זייט? (פויזע). וועדליג דו ביזט אין כעס. האָב איך מורא, אז דו לייענסט און ווייסט ניט, וואָס דו לייענסט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האַלט נאָך אַלץ אין שאַקלען זיך). מאַהל דיר, לאָז זיך דיר דאכטען, אז איך וויים שוין דוקא יא. וואָס איך לייען. איך לייען א קריטיקע פון איינעם א לץ, וואָס מאכט חוזק פון דער גאַנצער וועלט. און הייסען הייסט ער שלום עליכם.

ע ט י - מ ע נ י. עליכם שלום!... אז ס׳איז נישטא וואָס צו טהון, איז דאָס אויך איין ארבייט! וואָס האָט ער צו דער וועלט?

צווייטער אקט.

אַ גרויס חדר, אַ מין קאַבינעט. חאַפּט דעם אָנבליק פון אַ מע־
בעל מאַגאַזין. וואָס פאַר סאָרט מעבעל ס׳איז דאָ אויף דער
וועלט — געפינט זיך דאָ. אַלסדינג איז ניי, אַלסדינג גלאַנצט.
דער בעל־הבית, ש י מ ע ל ע ס אַ ר א ק ע ר , געהט אַנגע־
טהאָן ניי און עלעגאַנט: אַ זיידענער חאַלאַט, נאָר־וואָס פון
דער נאָדעל אַרויס, אַ פיעלפאַרביגע כאַמעטענע זשילעט מיט
גאָלדענע קנעפּלעך. אַלץ איז ניי, פריש געפּרעסט. דאָס חעמד
שעמערט. דאָס בערדעל איז שטאַרק אַרומגעשוירען. גאָלדע־
נע ברילען. אָהן אַ היטעל. קוים צו דערקענען דעם פּריהערי־
גען שנייידער. זיין ווייב, ע ט י ־ מ ע נ י — איינגעטונקען
אין זייד און סאַמעט, אַרומגענייהט מיט די בעסטע שפּי־
צען־ארבייט. אויפ׳ן חאַלז פערעל, אין די אויהערען גרויסע
דימענטענע אויהרינגלעך, אויף אלע אַכט פינגער בלישטשען
פינגערלעך. — ער האַלט אַ ביכעל, שאָקעלט זיך און לייענט,
ווייזט אוים, מיט גרויס אינטערעס. זי זיצט גלאַט אַזוי אוּן
שפּיעגעלט זיך אין איהר ציערונג.

ע ט י ־ מ ע נ י (צום מאַן מיט אַ ניגון). שמעון! שמעון?
(ער הערט ניט. נאָך אַ מאָל מיט׳ן אייגענעם ניגון, נאָר אַ ביסעל העכער).
שמעון! שמעון?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אָפּגעריסען זיך פונ׳ם בוך, מאַכט
איהר נאָך מיט׳ן אייגענעם ניגון, וואָס זי). „שמעון! שמעון?“
סעמיאָן מאַקאַרעוויטש, ניט שמעון!

ע ט י ־ מ ע נ י . סעמיאָן מאַקאַרעוויטש, וויפיעל איז אויף
דיין גילדענעם זייגער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נעמט אַרויס אַ גאָלדענעם זייגער).
דריי פערטעל אויף עלף. וואָס איז דען?

ע ט י ־ מ ע נ י . גאָר־ניט, גלאַט אזוי. פאַר דריי וואָכען אין
דער צייט האָבען מיר נאָך ניט געוואוסט, אַז אונזער ביליעט ווען

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אין סינעמאטאגראף מיינסט דו? וואַרט אויס, אט וועל איך מאכען דאס געשעפט מיט דער פילם־קאמפאניע, וועלען מיר דעמאלט שוין געהן אוין געהן אלע נאכט אוין אהן א גראשען געלט.

ע ט י ־ מ ע נ י (פער׳גנבה׳ט). וועסט ניט זיין ברוגז? וועל איך דיר עפּים זאגען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איך ברוגז? א סך מאל בין איך ברוגז? אבי א גלייכע זאך, קאנסט דו זאגען.

ע ט י ־ מ ע נ י . מיר געפעלט ניט די קאמפאניע מיט די צוויי זשוליקעס, וואס דו האסט זיך מיט זיי סקאמפאניעט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דו קענסט זיי דען, וואס דו רופסט זיי זשוליקעס?

ע ט י ־ מ ע נ י . דערפאר וואס איך קען זיי ניט, האב איך מורא, זיי זאלען דיך ניט אפנארען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מיך? אפנארען? בלאטע! ניט מיך נארט מען! איך מאך מיט זיי א גוטען קאנטראקט! זיי זענען ביי מיר גוט פארצוויאקעוועט! צוויי אוין צוואנציג פונקטען! שער אוין אייזען אונזער פאלק עמך!...

ע ט י ־ מ ע נ י . צוויי אוין צוואנציג פונקטען? אוין אויפ׳ן דריי אוין צוואנציגסטען וועלען זיי ביי דיר צונעמען דאס געלט, ווי מיט די הענט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין אין כעס). ביים דיר אף די צונג! בהמה! הער זיך צו וואס דו רעדסט! דו ווייסט דען, וואס דו רעדסט?

ע ט י ־ מ ע נ י . אט דאס איז דאך די מעשה מיט דיר, וואס מע קאן מיט דיר ניט רעדען — באלד וועדסט דו אין קאקעט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א קלאפ מיט דער האנד אין טיש). פעטי־מעטי! ברענג מיך ניט ארוים פון די כלים!! (שטעהט אויף, שפאנט ארום עטליכע מאל הין אוין צוריק). דו פארגעסט זיך מיט

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . צו דער וועלט האט ער נאר ניט. נאר ער באשרייבט דא איינעם א שניידער, וואס איז געווען אמאל א קבצן אין זיבען פאלעס און איז מיט א מאל אויסגעוואכסען, געוואָרען א גביר...

ע ט י ־ מ ע נ י . זיין מאטענ'ס עסק! נו, און ווייטער וואס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . און ווייטער נארנישט. לצ'ע־ווען ער פון איהם אפ און פון זיין ווייב... א רעכטער ממזר! איין אמת'ער עמך!...

ע ט י ־ מ ע נ י . מיינע צרות אויף זיין קאפ! וואס האט ער צום ווייב?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ער מאכט פון זיי ביידען אויסצורדעהען. נאר פון איהר, פון דער שניידערין. מאכט ער נאר א לעמעשקע — א רוח איהם אין זייט אריין!

ע ט י ־ מ ע נ י . מאכען זאל זיך איהם א מכה — טפו! איך וואלט אוא פאסקודסטווא אין די הענט ניט געהאלטען... און גלאט, וואס איז דאס פאר איין עובדה — א איר זעצט זיך אוועקעט אין מיטען דרינען לייענען א ביכעל, גלייך ווי שבת נאכ'ן טיש, און שאקעלט זיך!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס זשע? אז איך ווער שיער ניט משוגע. איך זאל האבען עפים א טהועכע. געוואוינט געוואָרען ארבייטען — עמך!...

ע ט י ־ מ ע נ י . האסט שוין גענוג נעארבייט. לאזען שוין דיינע שונאים ארבייטען פאר דיר! (פויזע). שמעון! טפו, מיין איך סעמיאן מאקאראָוויטש! וואוהין געהען מיר היינט אויף דער נאכט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווילסט אפשר אין טרעיאטער?

ע ט י ־ מ ע נ י . פע, טרעיאטער! (געהניצט). סקוטשנע! איך פארשטעה ניט א וואָרט! מע זאל האטשבי וועלען שפיעלען אויף אידיש! בעסער אין דער „לוזיאנע".

איהר, אדער גאָר פון אַ מויד, וואָס ס'האָט זיך איהר פארוואָלט חתונה האָבען און זי האָט ניט קיין נדן...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נו, וואָס זשע מיינסט דו ? איז טאקי א רחמנות אויף איהר, אויף דער דאָזיגער מויד.

ע ט י - מ ע נ י . בעראַרפסט דו, היינסט עס, בעוואָהרענען די גאַנצע וועלט ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . אויף וויפיעל איך קאָן.

ע ט י - מ ע נ י . אָט צוליעב דעם טאקי האָט דיר גאָט געגעבען דאָס גרויס געווינס ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . צוליב וואָס דען ? צוליעב דעם, מיר זאָלען עסען קאַשע מיט יוך ?

ע ט י - מ ע נ י . אויף וויפיעל זשע וועט דאָס דיר קלעקען ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין גאָר וויך). נאָרעלע, דאָס געשעפט מיט דער פילם-קאָמפּאַניע וועט טראָגען אויף אלסדינג. די גאַנצע שטאָדט איז מיר מקנא. ס'א סברה גאָר, אז סע שמעקט מיט א האָלבען מיליון... נאָר וואָס פארשטעהסט דו אין די מיליאָנען ? עמך ! . . .

ע ט י - מ ע נ י . גוט איז דיר, אז דו פארשטעהסט, וואָרום דו ביזט דאָך אויסגעוואכסען אין מיליאָנען !

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פון דעסטוועגען, אָט זעהסט דו דאָך... (זעצט זיך צוויק אויף זיין אָרט, צעשאָקעלט זיך, קוקט אַריין אינ'ם זעלבען בוך. אין א ווייל אַרום, שטיל). עטי-מעני ! (אין א האָלבע מינוט אַרום נאָך א מאָל, שוין העכער). עטי-מעני !

ע ט י - מ ע נ י . וואָס פאָר א עטי-מעני בין איך דיר ? איהם זאָל מען רופען סעמיאָן מאקאראָוויטש, און מיך (מאַכט איהם נאָך — „עטי-מעני ! " „עטי-מעני ! " . . .

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (געפינט זיך געשלאָגען). וואָס אמת איז אמת. האָב קיין פאראיבעל ניט, איך האָב גאָר פארגעסען, אז דו היינסט שוין היינט ערנעסטינע יעפימעווענע.

וועמען דו רעדסט ! דיר מאהלט זיך אויס, אז דו רעדסט מיט שי־מעלע דעם שניידער... דו פארגעסט, אז איך בין שוין היינט אוים עמך ! אוים אונזער פאלק שער און אייזען ! איך בין שוין היינט סעמיאן מאקאראוויטש סאראקער, אייגער פון די גרעסטע, אויב ניט דער גרעסטער גביר אין שטאדט ! ... (גע־העגדיג הין און צוריק געהט איהם אף דער בעס). גענה, הער, וואס מע זאגט אויך מיר... און די מענטשען, וואס קומען אריין צו מיר... און די געשעפטען, וואס מע לעגט מיר פאר — עמך !

ע ט י־ מ ע נ י. ביי מיר ביזט דו דער איינענער, וואס דו ביזט געווען...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. אט דאס איז טאקי דער אומ־גליק ! וואלסט געמעגט האבען חאטש א ביסעלע מעהר דרך־ארץ...

ע ט י־ מ ע נ י. אט באלד נעם איך אראף פאר דיר דאס היטעל...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א מאך מיט דער האנד). וואס איז מיט דיר צו רעדען ? (פויזע). וואו איז ערניץ ביילקע, מיין איך איזאבעלעטשקע ?

ע ט י־ מ ע נ י. אויך וואס דארפסט דו ביילקען ? מיין איך איזאבעלעטשקען ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. איך וויל, זי זאל מיר לייענען די פאטשט וויל איך.

ע ט י־ מ ע נ י. וויעדער א מאל די פאטשט ? האסט שוין וויעדער בעקומען א פאטשט ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. נאך א מין פאטשט ! (וווייזט איהר אויפ'ן שרייבטיש א באנג מיט ניט קיין געפענטע בריעף).

ע ט י־ מ ע נ י. נייטיגע בריוולעך ! אודאי פון א אידען, וואס מע האט איהם ארויסגעטריבען פון דארף מיט ווייב און קינ־דער און פון איין אלמנה, וואס איהר מאן האט זיך געהאנגען איבער

איך בעט איבער אייער כבוד, נגידים חזירים, וואס וויפיעל זיי עסען, איז זיי קאַרג.

ע ט י ־ מ ע נ י . עסען זאָלען דיך שוין ווערעם. א ביסעל א לשון פון א מויד !

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד (לאָזט זיך געהן מיט די שליסעלער, שטעלט זיך אַפּ אויף אַ וויילע, צו דער בעל־הבית׳טע). מע רופט מיך י ו כ ב ד .

ע ט י ־ מ ע נ י . יוכבד ? גוט, וואס דו האָסט מיר געזאָגט. געה אין דער ערד אַריין, יוכבד ! (יוכבד די מויד געהט אַפּ. — עטי־מעני צום מאַן). איין עזות פון א דיענסטמויד ! (שרייעט הויך). מענדעל ! מענדעל ! (עס קומט אַריין מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י אין אַ פּראַק מיט אַ ווייסען שניפּס אויף אַ הויכען קאָלנער. די ליפּען זענען ביי איהם שוואַרץ און גראָב און פעט בעוואַכסען. דעם קאָפּ האַלט ער אַ ביסעל אויף אַ זייט. די הענד טעלעבענדען זיך ביי איהם, ווי אי־בערי־גע).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (בעלעקט זיך). מיך רופט איהר דאָס ?

ע ט י ־ מ ע נ י . וועמען דען רוף איך? די רביצין? געה נאָר געב אַכטונג, איך האָב געשיקט די מויד נאָך אַיינגעמאַכטס. זאָל זי זיך ניט צוחאַפּען דאָרט צו שטאַרק, ווי א הונגעריגע קאַץ צו דער סמעטענע...

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (לאָזט זיך געהן און קעהרט זיך אום צוריק. רעדט צום בעל־הבית). בעל־הבית ! די קנאַקערס וואַר־טען דאָרטען אין פּערעדני.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואָסערע קנאַקערס ?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . אָט די צוויי, וואס פונ׳ם טרעיאַטער.

ע ט י ־ מ ע נ י . זאגסט דאך אויך מיר, אז א י ך בין א קאצענער מח.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . זעהר גערעכט. איך בעט דיך מחילה... ווייסט דו, וואס איך וועל ביי דיר בעטען, ערנעסטינע יעפימעווענע ?

ע ט י ־ מ ע נ י . אשטיינגער, וואס וועסט דו ביי מיר בעטען, סעמיאן מאקאראוויטש ?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מיט א רחמנות־פנים). א ביסעל איינגעמאכטס.

ע ט י ־ מ ע נ י . פלוצים אין מיטען דרינען איינגעמאכטס ? (שרייעט הויך אויף א קול). מויד ! מוי־עד ? (עס עפענט זיך א זייטיגע טהיר און עס קומט ארויין י ו כ ב ד ד י מ ו י ד).

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד (שטעלט זיך אַוועק. גרויס). מיך רופט איהר ?

ע ט י ־ מ ע נ י . ניין. וועמען דען רוף איך ? דעם רב ?

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד. איך האב דען קיין אַנדער נאַמען ניט, א חוץ „מויד" ?

ע ט י ־ מ ע נ י . און אז „מויד" — וואס שטעהט דיר דא אזוי ניט אן ? א חסרון, אז מע איז א מויד ? (גיט איהר די שליסעלעך). נא ! גיעה נאר נעם א שעלעכעל און ברענג איינגעמאכטס פאר'ן בעל־הבית, פונ'ם אפענעם סלאי, וואס מיט א שאל צוגעדעקט און מיט א טיכעל איבערגעבונדען.

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד (נעמט די שליסעלעך). וויפיעל זאל איך ברענגען ?

ע ט י ־ מ ע נ י . האסט געדיענט, זאגסט דו דאך, אין נגיד'ישע הייזער, בעדארפסט דו אליין וויסען, וויפיעל א נגיד עסט איינגע־מאכטס.

י ו כ ב ד ד י מ ו י ד . פארהאן אלערליי נגידים, פארהאן א נגיד, וואס עסט אויפ'ן שפיץ מעסער, ווי א פייגעלע, און פארהאן,

י ו כ ב ד י מ ו י ד (צו דער בעל־הבית'טע). און ווייטער נאָרנישט ?

ע ט י ־ מ ע נ י . וואָס נאָך האָסט דו געוואָלט ?

י ו כ ב ד י מ ו י ד (פויזע). אז איהר ווּעט מיך דאָס אַנ־דערע מאָל בעראַרפען רופען, זאָלט איהר ווּיסען, אז איך היים יוכבר. (אַפּ).

ע ט י ־ מ ע נ י (צום מאַן). וואָס איז דאָס פאַר אַיין אַנשי־קענש ? דאָס איז עפּים אַ נאַטש שטראָף, ניט קיין מויד ! . . . (עס עפענט זיך די טהיר און מענדעל דער לאקיי לאָזט אַרויין איינעם נאָכ'ן אַנדערען ווּיגדאָרטשוקען און רובינטשיקען, און אַליין געהט ער אַפּ. ביידע געהען אַנגעטהאָן גרויסאַרטיג, געגאָלט ווי אַרטיסטען, מיט צילינדערס אין די הענד, טראָגען העכטשקעלער, גרויס־אַרטיגע שניפּסען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שטעהט אויף, נעמט אויף די אַרויינגעקומענע זעהר העפליך). ברוך הבא געסט ! האָט איהר שוין געבראָכט מיט זיך דעם איבערגעשריבענעם קאָנטראָקט ? (צום ווייב). ערנעסטינע יעפימעוונע ! היים געבען נאָך אַיינגעמאכטס און א ביסעל ווישניק אויך אין איין וועגם. (עטי־מעני הויבט זיך אויף אָהן חשק און געהט אַליין נאָכ'ן ווישניק מיט'ן פערבייסען. שי־מעלע צו די יונגע לייט). דעם קאָנטראָקט גיט אַהער, וועלען מיר איהם דורכקוקען. (ווּיגדאָרטשוק נעמט אַרויס אַ פערשריבענעם פאַפּיער). דאָס היים, דורכקוקען וועט איהם מיין טאָכטער. איך בין, ניט פאַר אייך גערעדט, קורץ אין דער עברי, האָב איך אַ טעכטערעל, האָט מיך גאָט געבענטשט, אַ גערעטענע, איהר קענט זי — איז זי ביי מיר מיין גאַנצער בוכהאַלטער מיט'ן פּריקאָזטשיק מיט'ן שרייבער מיט הכל בכל... לייענט און שרייבט און חשבונ'ט, ווי אַ וואָסער... (טראָגט זיי אונטער אַ זילבערנע פּושקע מיט פאַפּירָאָסען). פּאָני רובינ־טשיק ! פּאָני ווּיגדאָרטשוק ! אַנו, פערזוכט אַקאָרשט פון די דאָזיגע פאַפּירָאָסען ! ס'איז שוין איין מאָל פאַפּירָאָסען, פון די

שימעלע סאראקער (לעגט אַוועק דאָס בוך). אַ? וויגדאַרטשוק אוו רובינטשיק? מיינע שותפים פון דער פילם־קאָמפּאַניע? פּאָר וואָס קומען זיי ניט אַריין?

מענדעלע דער לאקיי (אויף די גראָבע ליפּען בעווייזט זיך ביי איהם אַ שמייכעל). דערפאַר, וואָס איך לאָז זיי ניט.

שימעלע סאראקער (פערוואונדערט). וואָס הייסט, דו לאָזט זיי ניט?

מענדעלע דער לאקיי (גאַנץ ערנסט). אַזוי איז דער איינפּיהר ביי די נגידים. אַז עמיצער קומט, איז אויב ער נעהט אַרעם געקליידעט, גיט מען איהם האלז אוו נאָקען אוו מע וואַרפט איהם אַרויס, אוו אויב ער נעהט שען אַנגעטהאָן, בעדארף מען פּריהער דאָלאָזשען דעם בעל־הבית, אוו דערנאָך ערשט, אַז דער בעל־הבית הייסט, מע זאָל איהם אַריינלאָזען, לאָזט מען איהם אַריין.

שימעלע סאראקער (שטויגט. צום וויב). ערנעם־טינע יעפימעוונע! וואָס זאָגסטו דו דערויף? עמך!...

עטי־מעני (צום מאַן). וויים איך וואָס! דו האָסט זיך אַוועקגעשטעלט אויס'טענה'ן מיט א משרת מיצקע דרינען, אוו די מויד וועט דאָרטען דערווייַלע אויספּרעסען דאָס גאַנצע אייננעמאַכטס. (צום משרת). גיה טהו וואָס מע הייסט דיר!

מענדעלע דער לאקיי (לאָזט זיך געהן, בלייבט שטעהן. צום בעל־הבית). איז וואָס זאָל איך זיי זאָגען?

שימעלע סאראקער. וועמען?

מענדעלע דער לאקיי. די קנאַקערס.

שימעלע סאראקער. נאַרנישט. שיק זיי אַריין אהערצוצו! (מענדעל דער לאקיי אַפּ, בעגעגענט זיך אויף דער טהיר מיט יוכבד די מויד, טונקט אַיין זיין פינגער איכ'ם אַיינגעמאַכטס אוו טהוט אַ לעק. יוכבד טהוט איהם אַ זעץ איבער דער האַנד, טראָגט צו דעם בעל־הבית דאָס אַיינגעמאַכטס אוו לאָזט זיך געהן, בלייבט שטעהן אַ ווייַלע).

ר ו ב י נ ט ש י ק . ס׳א גע׳עכטער !...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (פערחאפט זיך). דאס היסט, דער שכ׳ איז א גרויסער שכ׳. נאר פאר דעם, וואס ווייסט דעם שכ׳, איז דער שכ׳ אויס שכ׳.

ר ו ב י נ ט ש י ק . גא׳ע נאר ניט !

ש י מ ע׳ל ע ס א ר א ק ע ר . איך פארשטעה ניט — איך בין א פראסטער עמך ! ממה נפשך — אדער מילכיג, אדער פלייש׳יג ! אדער אהין, אדער אהער ! און ביי אייך קומט אויס— אט אז ס׳איז א גרויסער שכ׳, און אט איז דאס א געע׳עכטער, נאר קיין שכ׳ ניט, — אזוי אז איך בין שוין נאר צערוי׳עט !...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (צו רובינשטיקען). שולדיג ביזט דו, אז דו שלאגסט מיך איבער ! איך וועל זיי געבען צו פארשטעהן דעם שכ׳ מיט א גאנג...

ר ו ב י נ ט ש י ק . נו, געב זיי צו פארשטעהן, ווער לאזט דיך ניט ?

ש י מ ע׳ל ע ס א ר א ק ע ר . ניין ! איהר דארפט וויסען, אז מיר זענען גרויסע בע׳לנים דערויף... נאך אז איך בין געווען א... ניט היינט געדאכט, א פראסטער עמך, זענען מיר אל׳ע וואך געגאנגען אין דער לוזיאנע, אבי ס׳איז נאר געווען פאר וואס. און היינט, זינט נאט האט מיך בענ׳ליקט מיט׳ן גרויסען געווינס, איז כמעט נישטא די נאכט וואס מיר זא׳לען ניט געהן אהינצוצו. וואלט איך זעהר וועל׳ען וויסען, ובפרט איצט, אז איך גע׳ה ארויין אין דעם מיט גע׳לט, דעם... דעם... תמצית (מאכט מיט די פינגער). דעם שכ׳ דער־פון. דא מוז דאך שטעקען עפים א קונץ, עפים... עפים... (א קנאק מיט די פינגער). א מין עמך !

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . געווים איז דא פארהאן קונץ !

ר ו ב י נ ט ש י ק . און נאך וואס פאר א קונץ !

אמת'ע עמך!... (בוידע יונגע לייט הויבען זיך אויף, נעמען מיט צוויי פינגער צו פּאַפּיראָסען). יאָ, איז וואו, הייסט דאָס, האַלטען מיר אין דער הגדה? זאָגט מיר, איך בעט אייך, מיין ליעבער וויגדאָרטשוק און מיין טייערער רובינטשיק, וואָס איכ'ל אייך פּראָגען: ווי קומט איהר, צוויי יונגע לייט, — האָט קיין פּאַראיבעל ניט, וואָס איך רעד מיט אייך אזוי אָפענטליך און פּראָסט, — ווי קומט איהר צו אזא גאַלרענעם עסק, ווי דאָס פילם־נעשעפט?

ווי ג ד א ר ט ש ו ק. א! אין דעם איז א גאנצע געשיכטע...

ר ו ב י נ ט ש י ק. וואָס מע קאָן זי דערצעהלען אין דריי ווערטער. מיר זענען, ווי איהר קוקט אונז אָן...

ווי ג ד א ר ט ש ו ק (לאָזט איהם ניט רעדען). לאָז מיך, איך וועל זיי איבערגעבען אין דריי ווערטער. איך און מיין חבר רובינטשיק זענען מענטשען מיט געדאַנקען.

ר ו ב י נ ט ש י ק. מיט קאָמבינאַציעס.

ווי ג ד א ר ט ש ו ק. און מיר האָבען פון שטענדיג אָן געהאָט א שייכות צו טהעאָטער. איך, צום ביישפּיעל, בין געווען אמאל א מוזיקאַנט, און א באריהמטער מוזיקאַנט, געשפּיעלט אין אלע טהעאָטערען. און מיין חבר רובינטשיק איז אויך נישט קיין אבי־וועך — ער האָט געהאַלטען א פּאַריקמאַכערסקי זאָוועדיעניע און פלעגט געהן אין טהעאָטער אריין גרעמירען די אָקטיאַרען. איך דערף איהם זאָגען אין די אויגען, דעם ממזר, — ער, אָן ער פּארגרעמירט עמיצען, איז עס נאָטור! דערווייל האָט זיך געטראָפען א מעשה. די צייט איז געווען שלעכט, ניט היינט געדאָכט, ניט פּאר אייך געדאָכט, האָב איך מיך בעשטאַלט אין טהעאָטער־קינעמאַטאָגראף שפּיעלען. איך שפּיעל א נאָכט, איך שפּיעל צוויי, איך שפּיעל דריי, איך הויב מיך אָן צוקוקען — וואָס איז דער שכל פון'ם קינעמאַטאָגראף? לאָזט זיך אויס, אָן ס'איז אין דעם קיין שום שכל...

הערצן. האסט דאך עס ליעב. דו וואלסט דאך דארט געטאגט און געגעבטינט!

ע ט י־מ ע נ י. און דו האסט דאך עס נעבאך פיינט! (זעצט זיך אוועק ביי דער זייט אויף א וויכער קושעטקע, שפּאַרט זיך אן אויף א זיידען קישעלע מיט אויסגעניהטע קווויטען פון אלערליי פּארבען, לעגט צענויף די הענד אזוי, מע זאל ארויסזעהן דאס גאנצע ביסעל ציע־רונג). נו, לאמיר האבן.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (פּליוסט זיך צו זעצען מיט'ן פּנים קעגען דער מאדאם, נאר רעדען רעדט ער צום בעל־הבית). איז וואו האלטען מיר?

ר ו ב י נ ט ש י ק. ביי דער פּילמע האלטען מיר, ווי אזוי דאס רעדעל דרעהט זיך דארט ביי דער לאמטערנע...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ביי דער טהיר פון אויבען, אקוראט אקעגען דעם ליילוך, האסט דו געזעהן א לאמטער־נע? איז דארטען דא א רעדעל און סע דרעהט זיך. (ווייזט מיט די הענד, ווי סע דרעהט זיך. טהוט זיך א נעם צום קאראפּין, גיסט אן דרייי גלעזלעך. צו די געסט). זאל זיך עס דארטען דרעהען. מיר'ן דערווייל נעמען צו די ליפּען... לחיים! לאז נאט געבען, ס'זאל זיין איין מאל פּאר אלע מאל עמך!... (טרינקט. די געסט ריהרען זיך צו מיט די ליפּען). אצינד שיסט ווייטער!

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק. אלזא, נאך א מאל אין קורצען. (מאהלט מיט ביידע הענד). דא האסט איהר א לייוועטט.

ר ו ב י נ ט ש י ק א נעווייניטליכען לייוועטט.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק. אויף דעם לייוועטט איז ניטא נאר־נישט.

ר ו ב י נ ט ש י ק. גאלע נארנישט.

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק. און אויף יענער זייט לייוועטט איז אויך ניטא נארנישט.

ווינדאַרטשוק (לאַזט איהם נישט). לאַז זיך דיענען! אט וועל איך זיי געבען צו פארשטעהן די גאנצע זאך אקוראט. זיי זענען א איד מיט פערשטאנד. (רוקט זיך צו צום שניידער). די זאך איז א פראסטע זאך. האט איהר זיך צוגעקוקט, אז אקענען דער סצענע, איבער דער טהיר, איז פארהאן א לאמטערנע מיט א רעדעל? איז אויפ'ן רעדעל, וואס סע דרעהט זיך דארט ביי דער לאמטערנע, אנגעצויגען א לענטע פון צעלאלאיד, א לאנגע לענטע. (מאכט מיט די הענד).

רובינטשיק (קוקט דעם חבר אין מויל אריין און שאקעלט צו מיט'ן קאפ). א פילמע הייסט עס.

ווינדאַרטשוק. איז אויך דער פילמע אפנעפאטאגראפיערט אלע בילדער, וואס איהר זעהט אויפ'ן לייוועגט... האט איהר עס צעקייט?

שימעלע סאראקער. האט קיין פאראיבעל ניט, ווארט אפ איין ווייליעטשקע. איך וויל, פארשטעהט איהר, אז מיין אידינע זאל אויך זיין דערביי און זאל אויך וויסען דעם שכל... דרעהט זיך אוים צום וויב, וועלכע קומט אריין פון צוויטען חדר. נאך איהר געהט נאך מענדעל דער לאקיי מיט א טאץ. אויף דער טאץ — א קאראפין רויטע משקה מיט גלעזלעך. נאך מענדלען געהט נאך יוכבד די מויד אויך מיט א טאץ. דאס אלץ וועדר אוועקגעשטעלט אויפ'ן טיש. מענדעל און יוכבד אפ).

עטי־מעני. אט האט איהר ווישניק, אט שטעהט אייגעמאכטס. איהר קאנט נעמען, אז איהר ווילט...

שימעלע סאראקער. מע וועט נעמען, אם ירצה השם, געווים וועט מען נעמען. (גיסט אן אין די גלעזלעך. וועגדט זיך צום וויב). ווילסט הערען דעם שכל פון „לוזיאנע", פאר וואס סע דרעהט זיך און מיר זעהען אלסדינג אויפ'ן לייוועגט, וואס אויף דער וועלט טהוט זיך אפ? זעץ דיך אקאראט צו, וועסט דו עפים

ד י א י ד ע ן (אַלע אינאיינעם). וואָס מיר דאַלאָזשען? וועט מיר דאַלאָזשען? מיר דאַרפען האָבען אַ נדבה אויף דער היגער תלמוד־תורה!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שרייט צום לאָקיי). נאָרישער מענדיוק, א רוח אין דיין פּאָרענט און מיטען אריין! וואָס האָסט דו צו די אידען? לאָז זיי אַריין! (מענדעל טרעט אַפּ, נאָר ער בעווייזט די אידען מיט דער האַנד אויפ'ן קאָפּ, זיי זאָלען אויסטהון די היטלען. די אידען קווינקלען זיך, צי זאָלען זיי אויסטהון די היטלען, צי ניט. אַ פּאָר האָבען אויסגעטהאָן, די איבעריגע נאָך ניט. געהען לאַנגזאָם).

ע ט י ־ מ ע נ י (צו די אידען). וואָס'ט איהר זאָגען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. זיצט. איהר קאָנט געהן אין די היטלען. מיר זענען נאָך ניט קיין גויים. מיר זענען נאָך אידען דער־ווייל. (די אידען ווערען אַ ביסעל שטאַרקער ביי זיך, זעצען זיך אַוועק. אייגער פון זיי, דער גבאי ראשון, ווענדעט זיך צום שניידער).

ג ב א י ר א ש ו ן. מיר זענען געקומען צו אייך, רב שמעון. אזוי ווי מיר האָבען געהערט פון אייך, אז זינט נאָט האָט אייך געהאָלפען, הערט איהר ניט אויף צו געבען, זענען מיר די גבאים פון דער היגער תלמוד־תורה און מיר דאַרפען אַ נדבה דאַרפען מיר...

ע ט י ־ מ ע נ י (נעמט זיך צו דער קעשעני. צו די אידען). צו וואָס אַזא לאַנגע הקדמה? זאָגט, אז איהר ווילט אַ נדבה, וועט מען אייך געבען... אויסגאָב וועט זיך געפינען ביי אייך?

ד י א י ד ע ן (פרויליך. אַלע אינאיינעם). פון וויפיעל?

ע ט י ־ מ ע נ י (ציהט אַרויס אַ זילבערנע מטבע). פון אַ פּער־ציגער. (די אידען איבערראַשט, קוקען אייגער אויפ'ן אַנדערען, בלייבען אָהן לשון).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חאַפּט זיך אויף, ווערד אַלערליי קאָלירען, ווייל אויסגיסען זיין צאָרן אויפ'ן ווייב, נאָר ער האַלט זיך איין, רעדט צו די אידען מיט אַ געלעכטער). מיין אידינע האָט נישט איינגעהערט, חאַ־חאַ, אז איהר זענט די גבאים פון דער היגער

ר ו ב י נ ט ש י ק . אויך נאַרנישט! (שימעלע סאַראַקער קוקט אויפֿן ווייב איבערַאַשט).

ע ט י ־ מ ע נ י (גלויבט ניט). דאָס וועט איהר שוין דער־צעהלען דער באָבע אייערער! וואָס הייסט נישטאָ נאַרנישט? מיר געהען ניט אין דער „לוזיאַנע“? עס קאָסט אונז קאַרג געלט? איין אַנדערער וואָלט זיך עס געוואונשען איך וויים אליין ניט וואָס, — זאָגען זיי, אַז אויך יענער זייט לייוועט איז נישטאָ נאַרנישט! מיר זענען דאָך עפּים נישט קיין קליינע קינדער. וואָס מע וועט אונז דערצעהלען בבא־מעשיות!...

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק (מטושטש, שמייכעלט). האָט קיין פּאר־איבעל ניט, מאַראָם, מיר זענען ספּעציאַליסטען. מיר אַרבייטען אין דעם טאָג ווי נאכט. מיר האָבען דאָס געזונט מיט'ן לעבען אַוועקגעלעגט דערויף.

ר ו ב י נ ט ש י ק . ס'איז אונזער פּרנסה!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו וויגדאַרטשוקען). בקיצור, נו! שיסט ווייטער!

ו ו י ג ד א ר ט ש ו ק . אלזאָ — נאַרנישט. דער רעכטער עיקר איז דאָס רעדעל, וואָס דאָרט אקעגען, ביי דער לאָמטערנע. (דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צוריק, ווייזט מיט דער האַנד אויף דער טהיר. אלע דרעהען־זיך אויס צו דער טהיר). דאָרט, וואו עס דרעהט זיך די לענטע...

ר ו ב י נ ט ש י ק (דרעהט מיט דער האַנד). די פילמע הייסט עס... (עס עפענט זיך די טהיר און אין דער מינוט קומט פּאַר אַזאָ מין סצענע: עשליכע אידען רייסען זיך אַרויסצוגעהן, מענדעל דער לאַקיי האַלט זיי אָפּ מיט בויידע הענד).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . האָט צייט איין מינוט, ביז איכ'ל דאַלאָשען.

ע ט י ־ מ ע נ י (פערבראכט די הענד). א שענע מעשה! סע שטעהט נאך נאָרניט אין קאנטראקט אפילו?!

ו ו י נ ד א ר ט ש י ק. מע האט פערגעסען אריינשטעלען.

ר ו ב י נ ט ש י ק. מאדאם! מע האט גערעדט — איז גענוג.

ע ט י ־ מ ע נ י (לאזט אויס איהר כעס צו איהם). אזוי זאגט א י ה ר? און אז ס'וועט קומען צו עפּיס, וועט איהר נאכדעם זאגען, איהר ווייסט ניט!... מיר קענען אייערע לייט! מיר זענען אויך מבינים אויף א טשאד!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. זאגסט דו, מע זאל עס אריינ־שטעלען? איך זאג אויך — אריינשטעלען. (צו ווידערטשוקען, ווייזט איהם אויפ'ן שרייבטיש). פּארקאטשעט, זייט מוחל, די ארבעל און שרייבט אריין.

ו ו י נ ד א ר ט ש י ק (טהוט זיך א וואַרף צום שרייבטיש. שרייבט־צו אויפ'ן פאפּיער, דערנאך לייענט ער). „מיר, די אונטערגעשריבענע, געבען־צו נאך א פונקט, אז דער הער סאראקער, די מאדאם סאראקער, אדער, וער פון זייער פאמיליע, האט דאס רעכט, סאי ביי־טאג, סאי ביינאכט, אריינצוקומען און זיצען אין יעדען פון אונ־זערע טהעאטער־קינעמאטאגראפען בחינם, אהן געלט". צופריעדען? (שימעלע קוקט אויפ'ן ווייב).

ע ט י ־ מ ע נ י. איך ווייל, אז אין קאנטראקט זאל שטעהן מיין שוועסטער פייגעל אויך.

ו ו י נ ד א ר ט ש י ק. מאדאם! סע שטעהט דאך „די פא־מיליע סאראקער"!

ע ט י ־ מ ע נ י. איהר פאמיליע איז ניט סאראקער, איהר פאמיליע איז ווישקראבענקא.

ר ו ב י נ ט ש י ק. די מאדאם זענען געריבט.

תלמוד־תורה. זי האָט, אפּנים, געמיינט גלאָט אַזוי א נדבה פאַר אַ אידען... קומט, איך וועל אייך געבען. (נעמט אַרויס אַ קליין שלי־סעלע פון דער זשילעט־קעשעני, געהט־צו צו דער אויזערנער שאַפּע, פּאַרעט זיך אַ ווייַלע, נעמט אַרויס אַ פּעקעל, פּיער פּינקּ־און־צוואַנציגער, און טראָגט עס צו צו די אידען). נאָט. אָט האָט איהר אַ נדבה און שרייבט אַריין אין בוך אַריין מיין נאָמען, מיין אמת'ען אידישען נאָמען — שמעון בר' מאיר סאַראָקער שענקט פאַר דער היגער תלמוד־תורה א הונדערטער. (די אידען שטעהען אויף אַלע איבעררַשט, דאַנקען איהם זעהר. אויבער פון זיי געפּינט זיך צו זאָגען קוים עטליכע ווערטער).

ג ב א י ר א ש ו ן. רב שמעון! מיר זאָגען שהחינו וקימנו והגיענו לזמן הזה. זינט די היגע תלמוד־תורה איז א תלמוד־תורה, איז דאָס דער ערשטער הונדערטער. זאָל אייך גאָט געבען הונדערט יאָהר גליק און הצלחה און אַלדאָס גוטס — אָמן.

ד י א י ד ע ן (אַלע). ברכה און הצלחה — אָמן. (געזעגענען זיך אַף פּרוינדליך און געהען אַף. די שטימונג איז אַ געשלאָגענע. עטי־מענע פּייערט. שימעלע פיהלט זיך נים גוט, שפּאַנט אַרום, בלייבט שטעהן).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו זיך אַליין). יאָ־יאָ. א גוואַל־דאָוונער שכל!... מענטשען טראַכטען צו... לענטע... לייוונט... פילם... און דאָס לעבט! דאָס ריהרט זיך! עמך! (צו די יונגע לויט). איז וואו האַלטען מיר, הייסט דאָס? יאָ, מיר זאָלען ניט פערגעסען. ס'איז פאַרהאַן נאָך א פונקט, וואָס מיין ווייב וועט ניט דורכלאָזען בשום אופן! (צום ווייב). ערנעסטינע יעפימוונע! איך וויל, אז איז קאָנטראַקט זאָל שטעהן בפירוש, אז דו און איך און אונזערע פרייַנד, למשל, האָבען דאָס רעכט צו נעהן איז וואָס פאַר א טרעיאַטער מיר ווילען, און וועז מיר ווילען, סאי בייטאָג, סיי ביינאַכט, בחינם, אַהן א שום געצאָהלטס, הייסט עס.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צופריעדען). בלומען? פון וועמען איז?

ב י י ל ק ע (לייענט דאָס קאָרטעל). סאָלאָמאָן אסקאראוויטש פּיין. חא־חא־חא!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָס זשע איז דער געלעכטער? (צום לאָקיי). קאָנסט געהן. (מענדעל אָפּ).

ב י י ל ק ע. וואָס זשע? ס'איז ניט קיין געלעכטער? וואָס איז גאָר פּלוצים פּאָר מתנות — בלומען? וואו איז ער געווען פּאָר דריי וואָכען אין דער צייט, געדענקסט? אז מע האָט ביי איהם געבעטען א טובה, ער זאָל זאָגען א גוט וואָרט צו זיין פּאָטער וועגען דירה געלט, האָט ער פערקנייטשט מיט די פּלייצעס (מאָכט איהם נאָך) — „עטאָ דא מעניא ניע קאָסאָיעטסיא!"... (ניט איבער דעם פּאָטער די פּאָיערען). דער קאָנטראָקט איז געשריבען אזוי, ווי מע האָט נערעדט. (ווייזט אויפ'ן פּאָק בריף, וואָס אויפ'ן טיש). אָט דאָס איז די היינטיגע פּאָטשט? (נעמט די בריף צו זיך). איך נעם עס צו זיך, דאָרט וועל איך איבערלייענען די פּאָטשט און וועל דיר נאָכדעם איבערגעבען. (פערנייגט זיך צו די יונגע לייט, וועלכע האָפּען זיך אויף מיט א טראָסק. — בייקע אָפּ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו די יונגע לייט). א מאָדנע מיידעל ביי מיר!... איין אָנדערע אויף איהר אָרט אין אזא ראָס־קאָש!... ביי אזא עשירות!...

ע ט י־ מ ע נ י. זאָג חאָטש: קיין עין־הרע ניט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. א קלייד'ל, א בורנוסל, א היטעל'ע א נייעם אז מע וויל איהר קויפען, קומט־אַן מיט גרינע ווערעם — זי וויל ניט! וואָס'ט איהר טהון? (בויגט יונגע לייט זענען נתפּעל). וואָס דאָרפט איהר מעהר, מע רעדט איהר שדוכים — די שענסטע, די גרעסטע — וויל זי ניט הערען, ניט זעהען... שטעלט אייך פּאָר — רב אשר פּיין האָט איהר געהאָרכט מן הסתם? וויל ער מיט מיר א שדוך טהון — ער שטאָרבט! דאָס הייסט, ניט אזוי

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וויבאלד אזוי, טא שטעלט אריין אלע פרייטג אוו באקאנטע...

ע ט י ־ מ ע נ י (חאפט זיך אויף). באקאנטע? אט האסט דו דיר נאך, טאמער איז קארג! א מכה זיי — זיי זענען ניט קראנק צאהלען!

ר ו ב י נ ט ש י ק . די מאדאם זענען פאלקאם נערעכט. (צום חבר). שרייב אריין מאדאם ווישקראבענקא מיט איהרע קינדער.

ע ט י ־ מ ע נ י . נייז; זי יא, די קינדער נישט. זי האט קינ־ דער — מעג אויף זיי קומען איין אויסחאפענישן! איין שארלאטאן גרעסער פונ׳ם אנדערען...

ר ו ב י נ ט ש י ק . די מאדאם זענען פאלשטענדיג נערעכט! שרייב מאדאם ווישקראבענקא — אוו איין עק.

ע ט י ־ מ ע נ י . וואסער מאדאם? א שענע מאדאם! נעבאך איין עני׳טע, איין אביונ׳טע, אז אך אוו וועה איז איהר! (עס קומט אן ביילקע, אנגעטהאן פראסט ווי אלע מאל).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . גוט, וואס דו ביזט דא. קום אהער, וועסט דו מיר איבערלייענען דעם קאנטראקט, צי ס׳איז אלסדינג דא, וואס מיר האבען נעכטען אפגערעדט? (ביידע יונגע לייט שטעהען אויף, גריסען ביילקען, דערלאנגען איהר דעם קאנטראקט און זעצען זיך צוריק שוועק).

ב י י ל ק ע . (נעמט דעם קאנטראקט). מעג איך עס לייענען פאר זיך? (זעצט זיך שוועק אין א שטוהל, לייענט פאר זיך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו די יונגע לייט, שטיל). זי קאן שוין דוקא גוט!... אידיש אוו רוססיש אוו דייטש, אוו וואס איהר ווילט!... (עס קומט אריין מענדעל דער לאקיי מיט א בוקעט).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . צו איזאבעלא סעמיאנאוו־ נא מיט א קארטל.

ב י י ל ק ע . צו מיר? (נעמט די בלומען).

סאלאוויטשיק. סאראַ היץ היינט — טשטאַ ניבוד אסאבענע! (בעטראַכט די יונגע לייט). אוו וועד זענען אַט די אידען? עפּיס זעהר קענטליך! (דערמאַנט זיך). אַ? דאס זענען די דאזיגע? פונ'ם טהעאַטער? דאס האַט איהר מיט זיי געמאַכט דאס געשעפט. וואס די שטאַדט קלינגט מיט דעם? (גיט זיי די האַנד). וואס זשע מאַכט איהר? מע זאַגט, אז איהר זשעברעווועט נעלט? (ווייזט מיט ביידע הענד).

ווינדאַרטשוק. ע! מע זשעברעווועט נעלט! גאַרנישט, מהכתיתי, מע האַט פּרנסה.

רובינטשיק. אוו מע לעגט אפּ א קערבעל.

סאלאוויטשיק (צום שניידער). וויים איך, וואס הערט איהר זיי! איהר פּרעגט מיך! ס'איז א גאַלדען געשעפט! ס'איז א ברונען, וואס שעפּט זיך ניט אויס! מענטשען ווערען נתעשר — זאַגען זיי, מע לעגט אפּ א קערבעל! (ביידע יונגע לייט ווערען בריטער ווי לענגער).

שימעלע סאראקער (צום שדכן). זאַגט איהר, אז מע וויים שוין אין שטאַדט פונ'ם פילם-געשעפט, וואס איך מאַך? אפּשר וועט איהר פערזוכען אונזער ווישניק? (גיסט איהם אַן א גלעזעל).

סאלאוויטשיק. טשטאַ זאַ וואפּראַם! אלע וויסען אוו אלע רעדען אוו אלע זענען אייך מקנא. (טרינקט אויס אוו פערבייסט).

שימעלע סאראקער. מקנא?

סאלאוויטשיק. איך זאל אזוי לעבען מיט אייך אוו מיט אייער ווייב! וואס זשע? כ'וועל אויסטראכטען? מע שמועסט גאר, אז איהר ווערד א מיליאנער... הלואי, זאל אייך גאט העלפען! (צו די יונגע לוים). סעמיאן מאקאראוויטש איז א מענטש, וואס האבען ליעב אלייז גראב צו פערדיענען, אוו עס אהרט זיי ניט.

ער וויל דעם שדוך, ווי זיין זוהן, און ניט אזוי זיין זוהן. ווי איך וואלט א בעלן געווען זיך משדך זיין מיט אזא אידען ווי פיין, וואס איך בין אמאל געווען זיינער א שכן...

ע ט י־ מ ע נ י. זאג חאטש: ניט היינט נעראכט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. איז דאך גוט? איא? אז ער וויל, און דער זוהן וויל, און איך וויל אויך, וואלט מען דאך נעקאנט ברעכען טעלער און א סוף? — זאגט זי אבער: לא! זי וועט זיך בעטראכטען. (ביידע יונגע לייט זענען נתפעל. — עס בעט וויזט זיך מענדעל דער לאקיי).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (קייעט). דער שלים־מזל איז שוין וויעדער דא.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואסער שלים־מזל?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. סאלאווייטשיק דער שדכן.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. סאלאווייטשיק? ווער איז ער?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. דאס איז ער, אין פערסון.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. פאר וואס געהט ער ניט אריין?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. איך האב דאך אויך געזאגט שוין, אז איך בין ניט דאס ערשטע יאהר אין נגידישע הייזער, און ביי די נגידים איז דער איינפיהר, אז...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. אז מע דארף פריהער דאלאזשען? נו, האסט דו דאך מיר שוין דאלאזשעט. אצינדערט נעה רוף איהם אריין! (מענדעל אף). אוי, אט די פאראדקעס מיט די צערעמאניעס, הערט איהר, ביי די סטעקראטען, צוויישען אונז געזעדט, גאט זאל ניט שטראפען פאר די רעד!... (עס עפענט זיך די טהיר בריים, מענדעל דער לאקיי לאזט אריין סאלאווייטשיקען דעם שדכן, מאכט צו די טהיר, געהט אף). ברוך הבא, א איר א שדכן! מע זאל דערמאנען משיח'ן. זיצט, פאני סאלאווייטשיק.

געענטפערט — אונזער גאַנצען ראַזגאַווּאָר. (פערקאַטשעט די אַרבעל, איז גרויס צעלעגען אויף טעלערלעך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האָט נישט קיין געדולד). וואָס טויג מיר, פּאַני סאַלאַוויטשיק, ראַזגאַווּאָרען? איהר ווייסט דאָך, אז איך בין א פּראָסטער עמך בין איך, און כ׳האָב ליעב אַניל ואשמח — אויפגענייהט און אויסגעפּרעסט. איהר זאָגט מיר די לעצטע שורה. דעם רעכטען שפּיץ!

ס א ל א ו י י ט ש י ק. דער רעכטער שפּיץ איז — זיי וועלען אייך איינלאַדען צו זיך אויף א ווייזיט. דאָרט וועט זיין די גאַנצע ריסטאָקראַטיע... נאָר קודם וועלען זיי זיין ביי אייך מיט א ווייזיט, און אפשר נאָך היינט. דאָס קאָן סאַלאַוויטשיק!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). דו הערסט? (שטיל). מע דאַרף צוגרייטען כל המינים פארביסאַכצען... (צום שדכן). זענט איהר זיכער, אז זיי וועלען דאָ זיין?

ס א ל א ו י י ט ש י ק (פערטרינקט דעם איינגעמאַכטס). אַזוי ווי איך בין זיכער, אז מע רופט מיך סאַלאַוויטשיק.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. און דער „יאָט" אויך מיט זיי?

ס א ל א ו י י ט ש י ק (דאָס לעצטע ביסעל אייגעמאַכטס). טשטאָ זא וואפראָס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ער טאַקי, דער אַלטער הייסט עס, האָט אייך א ל י י ן געזאָגט?

ס א ל א ו י י ט ש י ק. טאַקי ער אַליין, דער אַלטער הייסט עס, האָט דאָס מיר געזאָגט: „מיר'ן זיין, זאָגט ער, ביים הערר סאַראַקער מיט א ווייזיט, זאָגט ער, אפשר נאָך היינט, — מאָרט, זאָגט ער, געווען א מאָל אונזערער א שכן"...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טאַקי מיט דעם לשון? (צום ווייב). געה זעה, ס'זאָל זיין אַלסדינג... (עטי־מעני אַפּ).

אז יענער פערדיענט אויך. ווי פאני זאגט: לעבען אונ לעבען אסען ... (צום שניידער). ס׳איז אייך איצטער אוועק דאס גליק, סעמיאן מאקאראוויטש, וועט דאס שוין אייך געהן און געהן, ווי איז פסוק שטעהט: החילות לנפול, נפול תפול...

שימעלע סאראקער (צום ווייב). דו הערסט ווערטער? (גיסט איהם אן נאך א גלעזעל).

עטי־מעני (קוקט אויפ׳ן פלעשעל). איך הער, איך בין ניט טויב! (צום שדכן). וואס הערט זיך בעסער פון יענעם געשעפט, וואס מיר ווייסען?...

סאלאוויטשיק (צו דער שניידערין). וואס זאל זיך הערען, מאדאם? אויך אלע אידישע קינדער געזאגט געווארען! (צום שניידער און צו דער שניידערין). אז סאלאוויטשיקען פאלט איין א אידעע, מעג זיך שוין איבערקעהרען די וועלט, וועט ער זי דורכפיהרען... אט דאס געה איך פון דארטען טאקי, פון די רעסטאקראטען... א פריאם האב איך געהאט — „מאיא פאטשטענגיע", און „סאדיטיעס", און „פאפיראסען", און „לעמאנאד"... מחמת די היטץ איז טרוקען אין מויל — טשטא ניבוד אסאבענע!... (טרינקט אויס א צווייטען מאל, פערבייסט. שימעלע טראגט איהם אונטער די פושקע פאפיראסען).

שימעלע סאראקער. הכלל, געהט איהר דאס פון די פיינערס. איז וואו האלט דאס דארטען אין דער ספירה?

סאלאוויטשיק. עס האלט שוין גוט! הלואי וואלט איך שוין אזוי געהאלטען מיט אלע מיינע פארטיעס, וואס איך פיהר... סאלאוויטשיקען, אז עס פאלט איהם איין א אידעע! (פערריכערט דעם פאפיראס). אויב ס׳איז איך ניט שטארק היים, וועל איך אייך דערצעהלען מיין היינטיגען וויזיט, ווי אזוי איך בין געקומען, און וואס איך האב געזאגט, און וואס זיי האבען געזאגט, און וואס איך האב זיי געענטפערט, און וואס זיי האבען מיר

ס א ל א ו י י ט ש י ק (שלאָגט איהם איבער). טשעפוחא! ווער רעדט פון אזעלכע זאכען? איהר וועט נאָך, אם ירצה השם, לעבען און לעבען! איהר ד א ר ף ט לעבען, ווארום איהר טהוט א סך גוטס. מע ווייסט — גוטס לאָזט זיך הערען... סליעדאָווא־טעלנא, פופציג טויזענד — דאָס איז מזומן?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. קלאָפ און צעהל. ביי מיר איז ניטא קיין מאניפאַרגעס, פוסטע דבורים, צוזאָגעכצען. ביי מיר, אז איך זאָג געבען, געב איך. עס איז, פארשטעהט איהר מיך, עמך!...

ס א ל א ו י י ט ש י ק. אדנים סלאָוואָם — מיר האָבען שוין פון אלסדינג אפּנערעדט. סליעדאָוואָטעלנא, קאָן איך שוין געהן ווייטער. איך דאַרף נאָך לויפען און לויפען, רעדען און רעדען. זייט מיר געזונד און מאַכט גוטע געשעפטען! פראָשטשאי־טיע! אם ירצה השם, אין גיכען אויף א קנס־מאָל... (צו די צוויי שותפים) אייך ווינש איך צו האָלבע מיליאָן אויף א חלק, און אייער שותף — א גאַנצען מיליאָן! דאָסווידאַניא, פראָשטשאיטיע! (אָפּ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צו די יונגע לייט). האָט קיין פּראיבעל ניט — ביי מיר א שטוב, קיין עין הרע, אלע מאָל נייע מענטשען מיט נייע געשעפטען... איצט דאַרף מען זיך א נעם טהון צו אונזער אייגענעם געשעפט. (טהוט אָן די ברילען, פערקאַטשעט די אַרבעל, גיהט צום טיש). בעדאַרף מען, הייסט עס, טהון א דעליקא־טנע ארבייט — לעגען דעם טאַטען. (שרייבט זיך אונטער אויפ'ן פּא־פּיער. נאָך איהם שרייבען זיך אונטער ביידע שותפים). און איצט בעדאַרף מען, הייסט עס, אייך געבען די ממתקים... דאָס ביסעל מינץ... (גיהט צו דער אייזערנער קאַסע). דאַרף איך אייך אָבער זאָגען, מיינע ליעבע שותפים, אז קיין מזומן נעלט, ניט אויסגערעדט זאָל זיין, האָב איך ניט... איין אייזערנע קאַססע האָב איך טאַקי, נאָר אזעלפע נעלטען האָלט איך נישט ביי זיך אין דער היים. דערוויף איז דא, פארשטעהט איהר מיך, א באַנק... (עפענט אויף די קאַסע, נעמט ארויס א טשעק־ביכעל). די טשאסנע קאמערטשעסקי באַנק. דאָרטען

ס א ל א ו ו י ט ש י ק . טאקי מיט דעם לשון און מיט די ווערטער — איך זאל אזוי לעבען מיט אייך און מיט אייער ווייב !... וואס מיינט איהר — סאלאוויטשיק איז עפּיס א יונגעלע ?... נישׂ־מעהר, איך האב מיט אייך צו רעדען נאך א פּאר ווערטער אויג אויף אויג. (צו די יונגע לייט). איזוויניטיע !... (נעמט שימעלען אויף א זייט). שלשה דברים — צוויי ווערטער. (בויידע שטעהען נאהענט צו דער ראמפּע).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום שדכן). איך וויים פריהער, וואס איהר ווילט מיר זאגען. איהר ווילט רעדען מיט מיר מכח'ן גרן, וויפיעל איך געב ?

ס א ל א ו ו י ט ש י ק (רעדט שטיל). זאלט איהר מיר גע־זונט זיין, וואס פּאר א חכם איהר זענט ! און איהר מיינט אודאי, או דאס ווילען ז י י וויסען ? אדער דער חתן ? באושע סאח־ראני ! גלאט אזוי... וויבאלד עס האלט שוין אזוי נאהענט, אט־אט, איז טאמער, פּאנימאיעטיע, מע טהוט מיך א פּרעג, זאל איך ניט בלייבען שטעהן, ווי א לעהמענער גולם...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איהר ווייסט גאנץ גוט, זי איז ביי מיר איינע, און איבער הונדערט און צוואנציג יאהר איז עס אינגאנצען איהרס...

ס א ל א ו ו י ט ש י ק . פון דעסטוועגען, באלי־מעני ?...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . פופציג טויזענד ליגט גרייט איז טשאסנע קאמערטשעפסקי באנק, דאס הייסט, ליגען ליגט דאר־טען דריי מאל פופציג טויזענד, נאר פופציג טויזענד — דאס איז פּאר דער טאכטער בעזונדער, און אזוי ווי זי איז ביי מיר איינע, איז איבער הונדערט צוואנציג יאהר, או מע וועט א רוף טהון אהין, זייט זשע מוחל, עמך... (בויידע יונגע לייט הערען זיך צו).

מיך לערנען שרייבען. מיך מע זאָל געווען לערנען שרייבען, וואָלט איך געווען איין שרייבער אין דער וועלט! א סימן האָט איהר — נעמט דאָס גרעסטע גשעפט אין דער וועלט, וועל איך עס אייך אַרומנעמען מיט'ן קוק...

ווי ג דאָ ר ט ש ו ק (געזעגענט זיך). ס'איז ביי אייך זעלטענע פעהיגקייטען!

ר ו ב י נ ט ש י ק (געזעגענט זיך). א טאָלאַנט! א בעזונדערער טאָלאַנט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שטאַרק צופריעדען. קוועטשט זיי די האַנד). טאַקי? איין עבירה וואָס מיין אידינע איז דאָ ניטא. זי וואָלט חאָטש געהערט, וואָס לייט זאָגען... (גיט איבער דעם טשעק צו ווי ג דאָ ר טשוקען. רובינטשיק קוקט אין איהם אַריין. ווי ג דאָ ר טשוק דערלאַנגט דעם חבר אין זייט אַריין מיט'ן עלענבויגען, לעגט אַריין דעם טשעק צו זיך אין טייסטער אַריין, ווערד בעמערקבאַר נערוועז, פערשפּרייט זיך און קלויבט זיך געזעגענען).

ווי ג דאָ ר ט ש ו ק. מיר האָבען צוגענומען ביי אייך אזוי פיעל צייט...

ר ו ב י נ ט ש י ק. און אַנגעדולט א קאָפּ...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָס רעדט איהר? מיר האָבען דאָך עפּיס געמאַכט א גשעפט מיט גאָט'ס הילף!

ווי ג דאָ ר ט ש ו ק. און א גוט גשעפט דערצו!

ר ו ב י נ ט ש י ק. א גלענצענדעס!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. היינט וואָס זשע רעדט איהר? ווי באַלד אזוי, מוז מען פאַרן אַוועקגעהן אויסטרינקען חאָטש נאָך צו גלעזלאָך פון אָט דעם דאָזיגען ווישניק (גיסט אַן דריי גלעזלעך שטעהענדיג) און צו־ווינשען זיך, אז דער האָלבער מיליאָן זאָל זיך ניט לאָזען לאַנג ווארטען און די שטאָרט זאָל וויסען, וואָס הייסט עמך!... (קלינגען מיט די גלעזער, טרינקען שטעהענדיג). אַצינד קאָנט איהר געהן געזונטערהייט און זייט מצליח... (ווי ג דאָ ר טשוק און רובינ־

האלט איך מיין נאַנצען קאַפּיטאַל, און וועז איך דאַרף, אוז וויפיעל איך בעדאַרף — שרייב איך אויסעט אַ טשעק, גיט מען מיר... (לעגט אַוועק דאָס טשעק־ביכעל אויפֿן טיש). נאָר וואָס דען? אַז עס קומט צו שרייבען רוסיש, בין איך קורץ אין דער עברי. דערוויִל האָב איך אַ טאַכטער, איז זי ביי מיר, ווי איהר וווייסט שוין, מיין גאנצער בוכהאלטער. (עס קומט אַן עטי־מעני). טהו נאָר אַ רוף אהער בייל־קען אויף אַ מינוטקעלע. זי דאַרף מיר עפּעס אַנשרייבען.

ע ט י ־ מ ע נ י . איזאַבעלעטשקע? מיר דאַכט, אַז זי איז ניטאָ אין דערהיים. אָט וועל איך געהן אַ קוק טהון. (געהט אַב).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נישט גוט, הערט איהר, אז מען איז אַ בלינדער מענטש... אז מע קאָן ניט שרייבען קיין רוסיש, איז נאָך ערגער, ווי אהן אַ בריל... (פויזע). אדער שא? וווייסט איהר וואָס? אפשר וואָלט געווען אַ סברה, אז איהר זאָלט זיין אַזוי גוט, אַן האָט איהר אייך אַ טינט און פעדער, און זיך מטריח זיין טאקי אַליין אויסשרייבען אָט־אַ־דעם טשעק? וועד פון אייך קאָן בעסער שרייבען? (וויגדאַרטשוק און רובינטשיק טהוען זיך בויידע אַ וואַרף צום שרייב טיש. וויגדאַרטשוק נעמט זיך צום טינט און פעדער. שימעלע טהוט אַן די בריל־ען, טייט מיט'ן פינגער אין טשעק־ביכעל, ווי אַ מענטש, וואָס איז קלאָהר אין הלכות טשעקס). אָט דאָ, אין דער רעכטער האַנד, זעהט איהר? זייט זשע מוחל, שטעלט אַוועק מיט ציפער פופציהן טויזענד... איין איינס, מיט אַ פינף, מיט דריי — יא, מיט דריי נולען. אָט אזוי... און דאַרטען, אונטען, שטעלט אַוועקעט מיט וועדטער פּעטנאַצעט טיסיאַטשי... רובליי דאַרף מען ניט — סע שטעהט שוין. אָט אזוי... האָט איהר געשטעלט? אַצינד גיט, זייט מוחל, די פּען אהערצו, וועלען מיר וויעדער אַ מאָל אַוועק־לעגען דעם טאַטען. (פערקאַטשעט וויעדער די אַרבעל, התמ'עט אַפּ־וואַלינקע, שוויצט). אוף! פּשוט איינגעמיעדט זיך היינט שרייבענ־דיג. (פאָכט מיט'ן טשעק אין דער לופטען). און וועד איז שולדיג? — טאקי מיין טאַטע אַליין. ער, עליו השלום, האָט נישט געוואָלט

ע ט י ־ מ ע נ י (צום מאָן). עפּים רעדט זי פּארשטעלט, אַווי מאַרנע, אַז מע קאָן גאָרנישט פּארשטעהן!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). ווי קומסט דו צו פּאַרשטעהן, אַז מיר רעדען? (צו דער טאָכטער). פּון דעסטוועגען איינס צו אַנדערען געהער זיך ניט אָן — אַז מע'ט אונז איינלאדען צו די פיינערם מיט א ווייזיט, אוז וואר שמועסט, אַז זיי וועלען אַליין זיין ביי אונז מיט א ווייזיט, וועסט דו מסתמא זיך ניט אָפּ־זאָגען מיט אונז מיטצוגעהן — פּאַרט רב אַשר פּיין!

ב י י ל ק ע. דאָס וועלען מיר זעהן... מיר'ן זיך נאָך בעטראַכ־טען — אַדער איכ'ל מיטגעהן, אַדער איכ'ל ניט מיטגעהן...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויפגעבראַכט). וואָס הייסט, דו וועסט ניט מיטגעהן? אוז וואו בין איך? בין איך א טאַטע, צי ניין?

ע ט י ־ מ ע נ י (וויל מאַכען שלום). ווייס איך וואָס, זעהט נאָר אַביסעל! אייידער מע האָט געחאָפט דעם בער, קריעגט מען זיך שוין פּאַר דער פּעל... די פיינערם זענען נאָך דערווייל ביי אונז נישט געווען, אוז אונז האָט מען נאָך נישט גערופען, אוז צו טעלער ברעכען איז נאָך ווייט....

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (נאָך מעהר אין כעס). מזל טוב! אַט איז זי אויך דאָ! (צום ווייב). וואָר בעט דיך פּאר א רודף־שלום־ניצע? (צו דער טאָכטער). מיר וועלען זיך מיט דיר ניט קריעגען, ווי מיר האָבען זיך ניט געקריעגט ביז אַהער קיין מאָל... מיר, עמך, ווייסען, אַז מיט גוטען מאָכט מען תמיד בעסער ווי מיט בייזען... דו זאָג מיר, טאָכטער, וואָס איז מיט דיר דער מעהר, וואָס זינט נאָט האָט מיך בעגליקט מיט'ן גרויסען געווינס, זעה איך ניט, דו זאָלסט זיין צופריעדען, אויפגעלעגט, גליקליך, עפּים גלייך ווי גאָרנישט איך האָב אויסגענומען דעם הויפּט־טרעפער...

ב י י ל ק ע. וואָס האָסט דו געוואָלט? איך זאָל טאַנצען אין די גאָכען?...

טשעק געזעגענען זיך העפליך, געהען אפ. שימעלע בעגליט זיי צו דער טהיר. — אין א האלבע מינוט קומט אריין עפי־מעני). אט באלד קומט אהער ביילקע. (קוקט זיך ארום). אוך וואו זענען די צוויי שלים־מזל'ען? שוין אוועקגענאנגען? אוך ווער האט דיר אנגעשריבען דאס, וואס מע דארף? צי דו האסט דאס אפגעלעגט אויף איין אנדערש מאל?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואס פאר אפלענאכטסען? איך האב פיינט אפלענגען! ביי מיר איז אומר ואוכל — אויפגענייהט אוך אויסגעפרעסט! עמך!...

ע ט י־מ ע נ י. ווער זשע האט דיר אנגעשריבען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טאקי זיי אליין. איך האב גזואגט אוך זיי האבען געשריבען.

ע ט י־מ ע נ י (א פלעסק מיט די הענד). זיי האבען געשריבען? ווער וויים, וואס זיי האבען דיר דארטען אנגעשריבען. האסט ניט געקאנט ווארטען אויף איזאבעלעטשקען? (אויף די ווערטער קומט אן ביילקע).

ב י י ל ק ע. איך בעט אייך, רופט מיך ניט איזאבעלעטשקע, רופט מיך ביי מיין אמת'ן נאמען ביילקע, אזוי ווי איך הייס!

ע ט י־מ ע נ י. שוין! אט האסט דו דיר די אנדערע טעג יום טוב! מיר זענען דען די, וואס מיר זענען געווען?

ב י י ל ק ע. אט דאס איז טאקי די צרה, מאמע, וואס מיר זענען ניט די, וואס געווען. דאס הייסט, זיין זענען מיר טאקי די אייגענע וואס געווען, נאר מיינען מיינען מיר, אז מיר זענען ניט מיר... דעריבער טהוען מיר ניט דאס, וואס מע דארף, געהען ניט אהין, וואו מע דארף, און נעמען אויף ניט דעם, וואס מע דארף, און דער וואס איז אונזער גלייכען און אונזער אמת'ער פרייגד — יענעם לאזען מיר אין שטוב ניט אריין...

ב י י ל ק ע (חאַפּט זיך ביים קאָפּ). אומגליקליכע וואָס איך בין! (אַנטלויפט).

ע ט י ־ מ ע נ י. נו? צו וואָס האָסט דו עס בעדאַרפט? צעריייצט א קינד...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חאַפּט זיך אויף ווי איין אָפּגע־בריהטער). פּעטי־מעטי! ברענג מיך ניט אריין אין כעס!...

ע ט י ־ מ ע נ י. זאָג מיר נאָר, וואָס סטראָשעסט דו מיך מיט דיין כעס?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. דרך ארץ! האָלט ס'מויל! דאָכט זיך, דו ווייסט, ווער איך בין? עמך!!...

ע ט י ־ מ ע נ י זעה נאָר, ווער עס האָלט זיך גרויס! נאָדעל־פּאָדעם האָט דיר געלאָזט נעריסען!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (אויסער זיך). מיר זאָגסט דו אזעלכע ווערטער?! מיר?! וואָס א יעדער נעמט אראָפּ דאָס היטעל, אז איך געה אין גאָס?!

ע ט י ־ מ ע נ י. יעדער, נאָר ניט איך. ביי זיך ביזט דו אפשר א פּריץ, ביי מיר — א שניידער א פּאָלגוץ!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. שווייג, דו צרה, וואָרום איך וועל דיר ווייזען, ווער איך בין!

ע ט י ־ מ ע נ י. ווער די כּפּרה — דו קאָנסט דאָס ניט דער־לעבען!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טפּו זאָלסטו ווערען!

ע ט י ־ מ ע נ י. טפּו זאָלסט דו ווערען! (עס עפּענט זיך די טהיר און עס בעווייזט זיך מענדעל דער לאָקיי).

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י (קייעט). אין זאָל ווארטען אויף אייך געסט.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א חאַפּ־אויף). געסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואר זאגט דען טאנצען איז די נאסען ?... איך מיין, דו וואלסט בעראפט עפּיס אזוי... (ווייזט מיט די הענד). עפּיס לעבען... עפּיס, עפּיס — עמך...

ב י י ל ק ע . איכ'ל דיר זאגען דעם גאנצען אמת, טאטע. אז דו צווינגסט מיך, איך זאל דיר זאגען, וועל איך דיר זאגען... עס געהט מיר ניט איין... ס'איז מיר קיין זאך ניט ליעב... קיין זאך ניט טייער... אלסדינג איבער נויט... יעדע זאך מיט גוואלד... דעם, וואם איך וויל זעהען, קאן איך ניט... דעם, וואם איך זעה, וויל איך ניט... איך קאן מיין הארץ ניט עפענען, וואהרום איהר'ט מיך ניט פארשטעהן... איהר ווילט מיך ניט פארשטעהן אוך קאנט מיך ניט פארשטעהן, וואהרום דאם גרויסע געווינם האט איך אזוי דעם קאפ פארדרעהט, אז איהר זעהט ניט די וועלט פאר זיך... וואם איז וויים זעהט איך אוים שוואהרץ, אוך וואם שוואהרץ זעהט איך אוים וויים...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . קומט אוים, אז ס'איז נאר אין אומגליק, וואם איך האב אויסגענומען דאם גרויסע געווינם ?...

ב י י ל ק ע . פאר וועמען ס'א גליק, פאר וועמען איין אומ־גליק... אייער גליק איז מיין אומגליק... (כמעט דורך טרערען).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חזר'ט איבער איהרע וועדטער) אונזער גליק איז איהר אומגליק... (צום ווייב). וואם זאגסט דו דע־רויף ? פארשטעהסט עפּיס א וואהרט ?

ע ט י ־ מ ע נ י (צום מאן). דו זאגסט דאך, אז נאר איך פאר־שטעה ניט, אוך אז דו פארשטעהסט אלסדינג... דאם זאגט זי דיר, זי גיט דיר אנצוהערעניש, אז זי וויל ניט מיטגעהן צו די גבירים — זי האט זיי פיינט....

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (חזר'ט איבער איהרע וועדטער). דו ? אוך א י ך זאג אנדערש ! (העכערט מיט א טאן). איך, אז איך זאג געהן — געהט מען ! (א זעץ אין טיש). עמך !... שער אוך אייזען !...

דריטער אַקט.

ערשטע ס בילד.

אַ פּאָדער־צימער, פּערצוויגען מיט אַ צווייטען פּאַרהאַנג, אַזוי אַז ווי נאָר דאָס ערשטע בילד איז צו ענדע, הויבט זיך באַלד אויף דער צווייטער פּאָר־האַנג, און דאָס צווייטע בילד פון דריטען אַקט קאָן אָנהויבען צו געהן זיין וועג גלייך, אָהן אַנטראַקט. — דאָס פּאָדער־צימער דאַרף זיין לאַנג געגוג, ענטהאַלטן אַ טישעל מיט אַ שפּיעגעל, אַ העלפּגער און אַ קאָרב אויף שטעקלעך מיט שירעמס. אַ וואַנד־זייגער און אַ פּאָר שטוהלען פון שטרוי. אויפֿן פּאַרהאַנג אַ צוגעמאכטע טיר, געמאָהלט. אויבער אַדער צווישן אריינ־גאַנגס פון די זייטען. — ביי דער אויסגעמאָהלטער טיר שטעהט מ ע נ ־ ד ע ל ד ע ר מ ש ר ת. נעבען איהם, אין אַ פּאָזע פון אונטער־טעניגקייט, שטעהען בויידע שנייידער־יונגען, מ א ט ע ל ק א ס א י און ק א פ ע ל פ א ל ב א ן, ווישען זיך דעם שוויים, דינגען זיך מיט מענדעל דעם לאָקוי, וואָס האַלט די העגד אין די קעשענעס, קייעט און זעהט אוים, ווי אַ מענש, וואָס האָט אַ סך צו זאָגען.

מ ע נ ד ע ל. ווי איהר זעהט מיך א שווימענדיגען, ביי איין אנדערען וואָלט איך ניט געגומען פּאר אזא זאך — איהר זאלט מיר אַנשיטען אַט די שטוב מיט גאַלה. און ערשט נאכדעם וואָלט איך איהם געגעבען דעם וועג. וואַרום... וואַרום וועיסט גאַרניט, וואָס פּאַר א שטרענגער בעל־הבית דאָס איז! (ביידע יונגען איבער־רַאשט).

מ א ט ע ל ק א ס א י. שימעלע סאַראָקער א שמרענגער בעל הבית? איהר טרייבט קאַטאַוועס!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. איהר מאכט פון אונז חוזק!

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י. חוזק? לאָז יענעם אויס־וואכסען א חוזק אויף דער נאָז! ער האָט מיר אַנגעזאָגט אפשר

ע ט י ־ מ ע נ י . וואסערע נעסט?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . דער הערר פיין, די מאדאם פיין...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מיט א מאל אויסגעניכטערט זיך). וואס זשע שווייגסט דו? (צום ווייב). ערנעסטינע יעפימעווונע! היים שטעלען דעם סאמאוואר! היים דערלאנגען ווישניק און וויין אוז איינגעמאכטס, אלערליי איינגעמאכטסען!... (וויל זיך לאזען געהן).

ע ט י ־ מ ע נ י (שלעפט דעם מאן צוריק). וואוהין פליהסט דו? אין א חאלאט ווילסט דו אויפנעמען אזעלכע געסט? (צום לאקיי). וואס שטעהסט דו, ווי א לעהמענער גולם? זעהסט דאס, דער בעל־הבית געהט אין חאלאט. טראג איהם ארויין אהער די קאפאטע! (מענדעל אב). און איהר וועל דערווייל געהן אויפנעמען די געסט. (מאכט זיך צורעכט אקעגען שפיעגעל, געהט אב. — מענדעל דער לאקיי ברענגט א שווארצען סורדעט, טהוט־אן דעם בעל־הבית. שימעלע פער־שפילעט זיך אויף אלע קנעפלעך, בויגט זיך און נייגט זיך, מאכט א רעפעטיציע, ווי אזוי ער וועט ארויינקומען און פארשטעלען זיך פאר די געהויבענע געסט. היגטער זייגע פליציעס מאכט איהם מענדעל נאך מיט אלע פישטשעווקעס. מיט ברייטע טריט לאזט זיך שימעלע סאראקער צו דער טהיר. מיט די זעלבע טריט געהט נאך מענדעל. — דער פארהאנג פאלט).

ענדע פון׳ם צווייטען אקט.

קאָפּעל פּאלבאָן. אויף צוויי ווערטער, נישט מעהר.

מענדעל דער לאקיי (חזר׳ט). מאָטעל פּאלבאָן אוּן קאָפּעל קאסאי, מאָטעל פּאלבאָן אוּן קאָפּעל קאסאי.

מאָטעל קאסאי (פּערריכט איהם). ניט מאָטעל פּאל־באָן אוּן קאָפּעל קאסאי, נאָר פּערקעהרט.

קאָפּעל פּאלבאָן. מאָטעל קאסאי אוּן קאָפּעל פּאלבאָן.

מענדעל דער לאקיי. אהאָ! אוּן דאָס וואָרט „בחורים" מוז געזאָגט ווערען נעפּרעמענאָ? (ביידע בחורים הויבען אָן צו ווערען נערוועז).

מאָטעל קאסאי. דערוויי׳ל געהט דאָך ביי אייך אוועק די צייט.

קאָפּעל פּאלבאָן. אוּן עס קאָן אָנקומען ער אליין...

מענדעל דער לאקיי. פּאר איהם האָט קיין מורא ניט — ער איז נאָר ניטאָ אין דער היים. געגאָנגען שפּאציערען, גע־מאָכט אָ געשעפּט, אָ גוואלדאָוונע געשעפּט! אָוועקגעקויפּט אלע טרעיאָטערס, וואָס אין שטאָדט! אלע טרעיאָטערס ווערען שוין איצט זיין אונזערע... אז איהר וועט ווערען אין טרעיאָטער, דאַרפּט איהר פּריהער אָנקומען צו אונז. (ביידע בחורים קוקען זיך איבער). אוּן מיר, אז מיר׳ן ווערען, ווערען מיר אייך אַריינלאָזען, אוּן אז מיר׳ן ניט ווערען, וועט איהר אָ ברירה האָבען שטעהן אין דרויסען... איהר שפּיעלט זיך מיט אונז? (זעהט, אז די בחורים ווערען ניט נתפּעל פּון דעם, פּרובט ער ווייטער). דאָס ווייסט איהר, אז מיר זענען רייכער פּון די פּיינערס? זיי שלאָגען אונז אָפּ די טירען... פּריהער האָבען זיי געשיקט צו אונז דעם שדכן דריי מאָל אָ טאָג... דערנאָך זענען זיי אליין געקומען... אלע צוליעב׳ן שידוך... זיי געהען אוים... זיי זענען נאָר די כפּרה נאָך אונזער באָרישני! אוּן זייער בנ׳אָק — ביז אהער! (ווייזט אויף די אויהערען). נעמט איין אָ מיתה משונה! אוּן זי אין איהם — אויך פּערליאָפּעט.

טויזענד מאל, אז א איד פון א גאנץ יאהר, וואס נעהט ניט רייך אנגעטהאן, זאל ניט אריבערטרעטען די שוועל... אוו טאמער א בעל־מלאכה, למשל, א שניידער — זאל איך איהם טרייבען האלז אין נאקען! (בוידע יונגען שמוינען).

מאטעל קאסאי (צום חבר). וואס זאגסט דו דערויף? וואלסט זיך נעגלויבט, אשטייגער?

קאפעל פאלבאן. א מענטש בייט זיך. בעקומט מען געלט, ווערד מען א בורזשוק גלייך מיט אלע בורזשואזעס.

מאטעל קאסאי (נעמט ארויס דאס ביטעלע, קראצט ארויס א מטבע, גיט איבער דעם לאקיי). נאט איהר, לאז שוין זיין, ווי איהר זאגט...

קאפעל פאלבאן. אבי נעהט אוו רופט זי ארויס אהערצוצו.

מענדעל דער לאקיי (בעמראכט די מטבע, בעהאלט אין קעשעני). איז וועמען, זאגט איהר, זאל איך ארויסרופען? נאר זי, די בארישני, היימט עס, צי...?

מאטעל קאסאי. נאר זי. נאר זי.

קאפעל פאלבאן. קיין אנדערען דארף מען ניט!

מענדעל דער לאקיי. אוו וואס זאל איך איהר זאגען?

מאטעל קאסאי. זאגט איהר, אז צוויי בחורים וואר־טען אויף איהר, דארפען איהר זאגען נאר צוויי ווערטער.

קאפעל פאלבאן. ניט גלאט בחורים, נאר בחורים, וואס האבען געארבייט מיט איהר דריי יאהר ביי איין טיש.

מענדעל דער לאקיי (קייעט, בעמראכט זיך). ניין. בחורים אליין טויג ניט. מאלע וואסערע בחורים ס'איז דא אויף דער וועלט! מע דארף האבען נעמען! נעמען דארף מען!

מאטעל קאסאי. וויבאלד אזוי, טא זאגט איהר: מאטעל קאסאי און קאפעל פאלבאן דארפען אייך זעהען.

מ א ט ע ל ק א ס א י . ס'וועט קומען צו עפּעס, וועסט דו אויסחאפּען פּריהער.

ק א פּ ע ל פּ א ל ב א ן . איך וועל ניט חאפּען. פּון וואָס וויל־סט דו אָנהויבען?

מ א ט ע ל ק א ס א י . איך וועל אָנהויבען אַזוי... (שטעהט אויף, הוסט זיך אויס, רעפּעטירט מיט א ציטערדיגער שטימע). „דאָס, וואָס מיר זענען געקומען, ביי־לקע, דאָס, וואָס ס'האָט אונז געבראַכט אַהער, געהער זיך ניט אַן מיט קיינעם"...

ק א פּ ע ל פּ א ל ב א ן . „נאָר מיט איך אַליין".

מ א ט ע ל ק א ס א י (צום חבר). נו, דו וויל־סט רעדען, רעד דו! (זעצט זיך אוועק).

ק א פּ ע ל פּ א ל ב א ן . ניין, רעד דו, רעד!

מ א ט ע ל ק א ס א י . וואָס זשע שלאָגסט דו מיך איבער? (שטעהט אויף, הוסט זיך אויס, לעגט אוועק די האַנד אויפ'ן הארצען, רעפּעטירט ווייטער). „דאָ האַנדעלט זיך נאָר וועגען אייך, ביי־לקע, וועגען אייער גליק, וועגען אייער גור־ל גאַנצען לעבען. ס'איז ניט אונזער עסק זיך אריינמישען אין פּרעמדע געשעפּטען — מיר וויסען דאָס. נאָר מיר האַבען זיך ניט געקאַנט איינהאַלטען מעהר, ווי־ל מיר זענען געווואָרען, אז איהר פּערבינדט זיך, אַדער אַנדערע פּערבינדען אייך אויפ'ן גאַנצען לעבען מיט א מענטשען, וואָס איז אייך ניט וועדטה... ניט וועדטה צו זיין מיט אייך אונטער איין דאַך, צו עטהעמען מיט אייך איין לופט..."

ק א פּ ע ל פּ א ל ב א ן . גוט געזאָגט!... און אז זי וועט דיך א פּרעג טהון: אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד?

מ א ט ע ל ק א ס א י . וועל איך איהר זאָגען דעם גאַנצען אמת, אזוי ווי מיר האַבען זי ביידע ליעב שוין פּון וויים איך וועז אַן, מיר געהען אויס...

ק א פּ ע ל פּ א ל ב א ן . מיט לייב און לעבען! (הערט זיך ז׳ מיט איין אויער). שא! מיר דאָכט, זי געהט...

מ א ט ע ל ק א ס א י . פערליעבט?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . שוין לאנג? פון וועו אן?

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . פון וועו אן — וויים איך ניט. נאר ס'איז טאַנ וויי נאכט ביי זיי קוצעניו־מוצעניו, אדער ער צו איהר, אדער זי צו איהם, אוו נאר נעקאצקיט זיך, אוו נאר נע־סמאצקיט זיך... איז ווי אזוי זאל איך איהר זאגען? צוויי בחורים — קאטע׳ל פאסאי, מאפע׳ל פאלבאן? טפו! איך האב מיך פערפלאנ־טעט איבער איך! אז איהר דרעהט מיר א מח!...

מ א ט ע ל ק א ס א י . זאגט ניט קיין נעמעו; זאגט נאר „צוויי בחורים" — אוו א סוף!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . אבי איין עק זאל עם האבען!

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . ביי מיר האט איהר נע־פוע׳ל׳ט. איך געה. נאר טאמער מאכט זיך, עס קומט אן אהער די חלירע...

מ א ט ע ל ק א ס א י . וואסער חלירע?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . ער מיינט אודאי עטי־מעני׳ן.

מ ע נ ד ע ל ד ע ר ל א ק י י . וואסער עטי־מעני? עטי־מעני פארגעסט! זי הייסט שוין ניט עטי־מעני, נאר ערנעסטינע יעפימעווגע. (געהט אוו קעהרט זיך אום צוריק). זיצט דערווייל אט־א־דא־א, אדער אט־א־דא. (בעזעצט זיי, געהט אוו קייעט אוו חזר׳ט). מאקע׳ל פאסאי, פאטע׳ל פאלבאן, קאטע׳ל פאסאי, מאפע׳ל פאלבאן... (אפ. ביידע שניידער־יונגען זעצען זיך אוועק פארזיבטיג אויף די שטרויענע שטוהלען, רעדען צווישען זיך שטיל).

מ א ט ע ל ק א ס א י . א מאדנער לאקיי!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . עפיס א חושים! (פויזע).

מ א ט ע ל ק א ס א י . וואר וועט אנהויבען פריהער, איך צי דו?

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . הויב דו אן פריהער, דערנאך וועל איך.

דער דאָזיגער שטוב! איהר ווייסט ניט, וואָס פאַר אַ שטוב ס'איז געווארען! און וואָס פאַר א מענטש דער טאַטע איז געווארען! זינט ער האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינס, איז איהם ניט צו דערקענען! איך האָב איהם קיין מאָל ניט געזעהן אזוי אין כעס... איצט — א מינדסטע זאַך, ווערד ער אויפגערעגט מיט סכנות! לאָזט קיין וואָרט ניט רעדען! קיין קאַפּ ניט אויפהויבען! און דער עיקר — ער ווייל מיך פערשלייערען פאר אַט־אַ־דעם־אַ... (פערשטעלט זיך).

מ א ט ע ל . מיר ווייסען! מיר האָבען שוין געהערט! מיר ווייסען אלסדינג!...

ק א פ ע ל . אַט דער בורשוק? — ניט דערלעבען זאָל ער!...

ב י י ל ק ע . ער איז דאָ געווען ניט לאַנג... זיי זענען דאָ אלע געווען... געבעטען אונז צו זיך... צוגעזאגט, אז מיר'ן זיין... האָב איך אַבער געזאגט דערנאָך, אז איכ'ל ניט זיין — האָט דער טאַטע אונז אפגעשפיילט א וויצאַט — ס'איז געווען אלסדינג: געשרייען, און טרערען, און וואָס איהר ווייסט... נאָר איך האָב זיך אוועקגעשטעלט איין מאָל פאר אלע מאָל — ניין, און ניין, און ניין! וואָס בין איך? עפּים א קוקלע, וואָס איכ'ל זיך לאָזען קויפען, צי פארקויפען?...

מ א ט ע ל א ו ן ק א פ ע ל (ביידע). געראַטעוועט!... זעהר געראַטעוועט!

ב י י ל ק ע . איך וועל ניט געהן! — איך וועל ניט געהן אין ערגיץ!... איכ'ל אַנטלויפען פון זיי! איכ'ל לויפען אין דער וועלט אריין — וואוהין די אויגען וועלען מיך טראָגען! דעם דריטען טאָג א שטיקעל ברויט — אַבי ניט... (פערשטעלט זיך מיט ביידע הענד דאָס פּנים, ווייגט שטיל).

מ א ט ע ל . בייַלקע! נשמה'ניו! האַרצעניו! ווייגט ניט! מיר'ן אייך העלפען!

ק א פ ע ל . אין פייער און אין וואַסער!

מ א ט ע ל ק א ס א י (הערט זיך צו). וועך? בייל־קע?
(פערשפּילעט זיך אויף אלע קנעפּלעך, גרייט אַרויסצוטרעטען, הוסט זיך אויס. — עס קומט אַן ב י י ל ק ע. די יונגען געהען אקעגען).

ב י י ל ק ע (ציהט זיי אויס ביידע העכד). גוט, וואס איהר זענט געקומען! גאט אליין האט אייך געבראכט!... וואו זענט איהר געווען ביז אהער? כ'האב שוין אלע אויגען אַרויסגעקוקט אויף אייך! איך האב שוין פערלוירען די האפענונג...

מ א ט ע ל. וואס וויסט איהר, בייל־קע, נשמה'ניו, די צרות וואס מיר האבען?

ק א פ ע ל. מע לאזט דען צו צו אייך?

ב י י ל ק ע. וועך?

מ א ט ע ל. אט דער שומר ישראל אייערער!

ב י י ל ק ע. אך! וואס וויסט איהר, וואס פאר א שטוב כ'איז געווארען! אוו מיינע צרות האבען דען א שיעור?!

מ א ט ע ל. מיר שלאגען זיך צו אייך שוין פון וויים איך ווען, שלאגען מיר זיך...

ק א פ ע ל. ווי דורך אייזערנע טויערען...

מ א ט ע ל (צו קאפּלען). שלאג זשע מיך ניט איבער! (קאפּעל ווערד אנשוויגען). מיר האבען אייך געוואלט זאגען... איהר וויסט ניט, ווי אזוי איהר זענט אונז טייער, אונז איינגעבאקען אין הארצען!...

ק א פ ע ל. ווי א שוועסטער! ווי איין איינענע שוועסטער!

ב י י ל ק ע. ניט דאס... ניין... ניט איצט איז די צייט דערויף... איצט דארף מען מיך ראטעווען.

מ א ט ע ל. מיר זענען גרייט פאר אייך אויף אלסדינג!

ק א פ ע ל. אין פייער אוו אין וואסער!...

ב י י ל ק ע. אט, אט, אט! אט דאס איז דער עיקר! איהר דארפט מיר העלפען זיך ראטעווען פון דאנען, אַרויסראטעווען פון

איבערמאַרגען אויך ניט... מחמת ער איז תמיד זעהר באשעפטיגט. ער האָט געמאַכט א קאַנטראַקט מיט א גאַנצער קאַמפּאַניע דאַר־ טען... א געשעפט. א גרויס געשעפט. זעהר א גרויס געשעפט!...

מ א ט ע ל ק א ס א י. יאָ, מיר ווייסען.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. מיר האָבען שוין געהערט.

ע ט י ־ מ ע נ י. וואָס האָט איהר געהערט?

מ א ט ע ל ק א ס א י. אַז רב שמעון האָבען געמאַכט א גרויס געשעפט.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. אוועקגעקויפט די גאַנצע שטאַדט...

מ א ט ע ל ק א ס א י. מיט אַלע טהעאַטערס...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. און מיט אַלע האָטעלען...

ע ט י ־ מ ע נ י (איבערראַשט). וועד האָט דאָס אייך געזאָגט?

מ א ט ע ל ק א ס א י. אַלע זאָגען!

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. די גאַנצע שטאַדט!

ע ט י ־ מ ע נ י. די גאַנצע שטאַדט?

מ א ט ע ל ק א ס א י. פון איין עק ביז'ן אַנדערען.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. עס קאָכט, ווי א קעסעל!

ע ט י ־ מ ע נ י. קאָכען זאָל זיי אין הארצען און אין בויך! פון וואַנען ווייסען זיי שוין אַזוי גיך? אפנים, דער שדכן האָט צע־ פויקט — אָט א לאַנגע צונג!... איז קאָנט איהר איהם, מיין מאַן, הייסט עס, איצטער ניט זעהען. נאָר אויב איהר דאַרפט איהם שטאַרק האָבען, קאָנט איהר זאָגען מיר.

מ א ט ע ל ק א ס א י. מיר דארפען גאָרנישט ניט.

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. מיר זענען אריינגעקומען גלאַט אַזוי.

ע ט י ־ מ ע נ י. צו־גאַסט, הייסט עס? מהכתיתי. זעהר שען פון אייך. אַנקוקען קאָן איך נישט אָט־א־יענע־א, די קבצנים, די שלעפערס, גאָט זאָל ניט שטראָפען פאַר די רעד, וואָס וויפיעל מע

ב י י ל ק ע (אויפגעלעבט). וועט איהר מיר העלפען? איך האב געוואוסט, אז איהר וועט מיר קומען צו הילף!... איך וויל זיי אנלערנען!... טאקי מיין טאטען מיט מיין מאמען וויל איך אנלערנען!... איך וויל זיי אנשרעקען! מאכען א סקאנדאל!... אנטלויפען! אין מיטען נאכט אנטלויפען!... ניט וויט, אין דער צווייטער שטאדט, אין דער ערשטער סטאנציע — נאר אנטלויפען!... אוי, וועלען זיי זיך איבערשרעקען! אוי, וועלען זיי מיך זוכען! דערמאלט וועל איך אויספיהרען אלץ, וואס איכ'ל וועלען!...

מ א ט ע ל. אוי, לעבען זאלט איהר, בייל־קע, וואס פאר א חכמה איהר זענט!

ק א פ ע ל. קלוג ווי די וועלט!

ב י י ל ק ע. וועט איהר מיר העלפען לויפען?

מ א ט ע ל און ק א פ ע ל. וועז?

ב י י ל ק ע. חאטש אפילו היינטיגע נאכט!... זיי וועלען אוועקגעהן אהין, איך וועל בלייבען אליין... וועט איהר זיין גרייט אט דא אונטער מיין פענסטער (ווייזט מיט דער האנד). איהר דארפט צוגרייטען א פוהר... און איהר דארפט דאך געלט. (נעמט זיך צו דער קעשעני).

מ א ט ע ל און ק א פ ע ל (בויזע). וואס געלט? ווער געלט? מע דארף ניט — מיר האבען גענוג!...

ב י י ל ק ע. געדענקט זשע, ווי באלד זיי געהען אוועק, עפענען איך דאס פענסטער... אוי, די מאמע געהט! (טהוט זיך א וואַרף אין איין זייט. פון דער אנדערער זייט קומט אן ע ט י ־ מ ע נ י. בויזע בחורים בלייבען ווי געלעהמט).

ע ט י ־ מ ע נ י (בעטראכט זיי). זעה נאר! קאפעל? מאטעל? אודאי צו מיין מאן? וואס זשע מאכט איהר? ביי וועמען ארבייט איהר? פאר וואס זיצט איהר ניט? ממה נפשך, אז איהר זענט שוין דא, מעגט איהר זיך צוזעצען אויף א ווייל... איהר וויל זעהען מיין מאן? היינט קאנט איהר איהם ניט זעהען... מארגען אויך ניט...

מאטעלקאסאי. און ער זאגט, אז איהר האט איהם אנגעזאגט, אז טאמער קומט צו געהן א שניידער, זאל מען איהם געבען האלז אין נאקען...

קאפעלפאלבאן. בשם אלקי ישראל — צו אלדע שווארצע יאהר!

שימעלע סאראקער (אויסער זיך). איך האב אזוי געזאגט? איך? (חאפט דאס גלעקעל און קלינגט ווי אויף א שרפה. עס קומט צולויפען ניט טוידט ניט לעבעדיג עפי־מעני).

עטי־מעני. וואר קלינגט האס? (דערזעהט די בחורים). איהר זענט נאך דא? (די יונגען ווילען זיך ארויסרוקען. שימעלע האלט זיי צו).

שימעלע סאראקער. דאס האב איך גע־קלונגען... וואו איז ער ערגיץ, דער שענער לאקיי, דער לץ, דער שמינדער בנץ?...

עטי־מעני. וואס איז דען? וואס דארפסטו איהם?

שימעלע סאראקער. דארפען דארף איהם אויף טישטשע כפרות! איך האב איהם נאר געוואלט געבען א וויסטעו, א פינסטערען סוף — ער זאל מיר אויפהערען טרייבען מענטשען פון שטוב! (צו די יונגען). וואס זשע מאכט איהר עפיס גוטס? שוין לאנג פארבענגט זיך נאך אייך... פארט געארבייט ביי איין וואשטאק אזא צייט... קומט ארייז, וועלען מיר א ביסעל זיצען, שמועסען, נעמען צו קאפלעך עמך...

עטי־מעני. משוגע מיינע שונאים! וואר וועט דיך לאזען אצינדערטא אפילו א טראפען צו די ליפען? האסט פארגע־סען, אז אט בעדארפען מיר גרייטען זיך צו אזא וויזיט?... (א קוק אויפ'ן זייגער). און ס'איז טאקי צייט אנהויבען אנצוטהון זיך... מאטעל און קאפעל וועלען קיין פאראיבעל ניט האבען — זיי זענען היימישע מענטשען — זיי וועלען בעסער ארויסקומען איין אנדערס מאל...

גיט זיי אוֹן וויפיעל מע טהוט זיי, איז זיי קאַרג, ווי אין אַ לעבעריגען זאַק... האַט איהר, הייסט עס, אַלסדינג? עס טהוט מיר הנאה! אוֹן ס׳איז זעהר פיין פון אייך, וואַם איהר פארגעסט נישט אייערע אַלטע בעלי־בתים. קומט אריין אַמאַל. וווייסט איהר וועז? אם ירצה שם, יום טוב... (בוידע בחורים קוקען זיך איבער, שטעהען אויף). דער־מאַלט וועט מיין מאַן זיין פריי... נאָר איהר זאַלט ניט רעדען מיט איהם פון דעם, וואַם ס׳איז געווען אמאַל. ס׳איז איהם ניט איינגע־נעהמען... איהר פארשטעהט דאַך, קיין פינגער אין מויל דארף מען אייך ניט אריינלעגען — איהר׳ט איהם אַפבייסען... (די בחורים רוקען זיך מיט׳ן הינטען צו דער טיר, ווישען זיך דעם שוויים). געהט געזונטערהייד אוֹן זייט געזונט. געדענקט זשע, למען השם, יום טוב, אם ירצה שם, וועט איהר זיין אַנגעלעגטע געסט. איך וועל אייך מכבד זיין מיט ווישניק אוֹן מיט איינגעמאַכטם... געהט געזונט. זייט געזונט! (עפי־מעני געהט אַף רעכטס. די שנייידער־יונגען נעמען זיך לינקס אוֹן אַקוראַט ביי׳ם אריינגאַנג בעגעגענען זיי זיך מיט ש י מ ע־ל ע ס א ר א ק ע ר, וואַם קומט אַן פון גאַם מיט׳ן אויבער־ראַק אוֹן מיט׳ן שטעקעל).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. אַ! ברוך הבא, געסט! וואַם טהוט איהר דאַ אין מיטען מיטוואך שבת־צו־נאַכטם? אוֹן פאַר וואַם זעהט מען אייך ניט די גאַנצע צייט? וואַם באהאַלט איהר זיך? עמך — אונזער פאַלק, שער אוֹן אייזען...

מ א ט ע ל ק א ס א י. צו אייך צוטרעטען איצט איז ווי צו אַ קייסער! מיר זענען דאַ געווען וויפיעל מאַל, לאַזט ער אונז ניט צו.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואַר?
ק א פ ע ל פ א ל ב א ן. אַט דער ביינבערעבער, דער משרת.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואַם האַרבט איהר איהם? איהר געהט גליך! איהר זענט דאַך פון מיינע לייט — עמך!...

ע ט י ־ מ ע נ י . פיהלסט דו ניט, ס'זאל דיר ברעכען די ביינער? אדער ס'זאל חלילה שטעכען אין א זייט?

ב י י ל ק ע . די ביינער זאלען ברעכען — דאס ניט. נאר אין דער זייט שטעכט א ביסעל...

ע ט י ־ מ ע נ י (פערבראכט די הענט). וועה איז מיר — ס'איז די פלענציע! (עס קומט ארויס פון שטוב שימעלע מיט א וויים העמד אריבער די הויזען, האלט זיך ביים קאלנער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דעם קאפ ארויף, זעהט ניט די טאבטער). עטי־מעני — טפו! מיין איך ערנעסטינע יעפימעווגע! וואו ביזטו? וואס פאר א מין העמד האסט דו מיר צוגעגרייט? מיט א קאלנער אויף דערוואַרגען צו ווערען? עס שפארען מיר ארויס די אויגען פון קאפ! חאטש טהו זיך אן א מעשה! חאטש שריי עמך!

ע ט י ־ מ ע נ י . גיה, טהו אויס, וועל איך דיר געבען איין אנדער העמד. וואס דארף מען שרייען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (האלט זיך ביי'ם האלז). דיר איז גרינג צו זאגען איין אנדער העמד! ניט אהין, ניט אהער — א ריינער עמך!... (דערזעהט די טאבטער). וואס איז דאס? דעם קאפ פערבונדען?

ע ט י ־ מ ע נ י . דאס קינד איז ניט געזונט. זי האט פלענציע...

ב י י ל ק ע . צו דער אינפלוענצי איז נאך ווייט... א ביסעל ניט געזונט...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פארגעסט אינ'ם קאלנער). וואס זשע שווייגט מען? פאר וואס לעגסט דו זיך ניט צו? לאז מען שיקען נאכ'ן דאקטאר! (קלינגט).

ב י י ל ק ע . צו וואס? מע דארף ניט. ס'וועט איבערגעהן אזוי... איך וועל זיך צולעגען — טאמער וועל איך זיך איבערשלאפען... מיך ניט וועקען...

מאטעל און קאפעל (צופריעדען, ביידע אינאיינעם). בעסער איין אנדערס מאל.

שימעלע סארא קערער (ציהט זיי אויס די האנד). פארגעסט זשע ניט דעם זיי נעזונט און קומט אריין שבת... נאר געהט גלייך. פרעגט ניט קיינעם. קוקט ניט אויף דעם גיהנם־שמש, וואס ביי דער טיר. אז ער וועט אייך ניט צולאזען, זאלט איהר איהם ווייזען, ווער איז עמהן!... (ביידע יונגען אפ אין איין זויט. שימעלע אפ אין דער צווייטער זויט. עטי־מעני קלינגט אין גלעקעל. עס קומט ארויס יובכבד די מוידע).

עטי־מעני. אט־דא־א, זעהסט דו, נעה, ברענג די בארשט, קאהר אויס, רוים אויף און מאך, ס'זאל זיין ריין.

יובכבד די מוידע (קוקט זיך איין). אוואו? דא איז, דאכט זיך, נעמוג ריין! וואס זאל איך דא קאהרען? וואס זאל איך רוימען?

עטי־מעני. מויד! מע זאגט דיר, זאלסט רייניגען — דארפט דו רייניגען! האסט דאך געזעהען צוויי שלים־מזל'ען זענען דא נאר־וואס געזעסען, אנגעפאסקודעט מיט זייערע שטיוואלעס — שטעלט זי זיך אוועקעט פרעגען שאלות וואו און וואס! (יובכבד די מויד קניטשט מיט די פליצעס, גיהט אפ. עס קומט אן ביילקע, דעם קאפ פערבונדען מיט א ווייסע פעטשוילע).

ביילקע (האלט זיך ביים קאפ). וואס איז דא פאר א קלינגעריי?

עטי־מעני. דאס האב איך גערופען די מויד אהער... (אונרוהיג). וואס האלסט דו זיך ביים קאפ, טאכטער?

ביילקע. נאר ניט, מאמע, ס'וועט איבערגעהן...

עטי־מעני (נאך מהער אונרוהיג). פיהלסט דו ניט קיין פיבער, חס וחלילה? א קעלט אין לייב?

ביילקע. קיין פיבער ניט, נאר אזוי א ביסעל קאלט...

ע ט י ־ מ ע נ י . — מענדעל דער לאקיי און יוכבד די טויד קוקען זיך אי־ בער אַהן ווערטער, חאַפען זיך מיט די הענד ביי די זייטען און פערגעהען זיך אין אַ לאַנגען געלעכטער, וואָס געהט אַלע מאָל העכער, קרעשטשענדאָ. — עס ווערד אויף אַ ווילע אויסגעלאַשען דאָס ליכט. אין דעם אויגעבליק ווערד פערשוואונדען די דעקאָראַציע און עס ענטשטעהט דאָס צוויטע בילד פונ׳ם דריטען אַקט אַהנאונטערבראָכען).

ע ט י ־ מ ע נ י . לעג דיך צו, שלאָף געזונט, מ׳עט דיך ניט וועקען... (בייזלקע אָפּ).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (בעאונרוהיגט, צום ווייב). אפשר וואלטען מיר פּאַרט געשיקט נאכ׳ן דאקטאר? (עס קומט אָן מענדעל). געה, מענדעל, טהו א שפּרונג אויף איין פּוס, ברענג אהער דעם דאקטאר.

ע ט י ־ מ ע נ י . לאָז שוין זיין שפּעטער, אז מיר׳ן קומען פּונ׳ם וויזיט, איצטער לאָז זי בעסער שלאפען... (צו מענדלען). מע דארף ניט רופען דעם דאקטאר. (מענדעל בלייבט שטעהן).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . טאמער וואלטען מיר אָפּ־געלאָזט דעם וויזיט אויף איין אנדערס מאל?

ע ט י ־ מ ע נ י . ביי מיר האָסט דו גע׳פּועל׳ט. איך דארף דעם וויזיט איננאנצען אויף כּפּרות...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס הייסט? נו, און דער שדוך? געהאַרעוועט, געשלאָגען זיך קאָפּ אָן וואנט, געאקערט מיט דער נאָז די ערד. געקומען צום רעכטען שפּיץ, לאָזט זיך אוים עמיר!...

ע ט י ־ מ ע נ י . וויבאלד אזוי, געה זשע טהו זיך אָן! (עס קומט אָן יובבד די מויד מיט אָ באַרשט, מיט א פּלעדערוויש און מיט אָ נאָסע שמאָטע). זעה נאָר, אָ מויד! מע האָט איהר געזאָגט א ביסעל צוקעהרען, איז זי געקומען מיט׳ן גאַנצען קלאָפערגעצייג!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איז וואס זשע זאָגסט דו? זאל מען ניט שיקען נאכ׳ן דאקטאר? (צום משרת). וואַרט אוים אָ וויילע! (צום וויב). טאמער איז דאָס טאקי אינפלוענציע?

ע ט י ־ מ ע נ י . האָסט דאך געהערט, אז דאָס קינד וויל שלאפען... זי האָט געבעטען, מע זאל זי ניט וועקען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . נע מאלע באבא חלאפעטי — זיך געקויפט ליכא נאָ מפּטיר... צו וואס האָט מיר געטויגט דער גאַנצער טאַרעראם מיט׳ן גאַנצען? (אָפּ אין שטוב אַריין. נאָך איהם

פונ'ם הויז. ער האַלט זיך פון דער ווייטען, נאָר גדול'דיג, מעשה אופֿראַוליאַוושטשי, וואָס האָט צו שאַפען איבער אלע־מען און איבער אלץ. — ס א ל א ו י ט ש י ק דער שדכן איז אויך דאָ; אַנגעטהאַן יום־טוב'דיג, שוינט, זיצט ניט איין אויף איין אָרט.

מ א ד א ם פ י י ן. מע דארף ניט זיין שעהז, מע דארף ניט זיין קלוג; מע דאַרף נאָר האָבען גליק.

ע ר ש ט ע ד א מ ע. אַקעגען וואָס איז דאָס געקומען צו רעד, געדטרודא גריגאַרעוונא?

מ א ד א ם פ י י ן (לאַזט דורך פאַרביי). איהר פערשטעהט? מיין מאַן האָט אַהן א שיעור וויגרישנע בילעטען פון וויים איך וועז אַן. האָט ער נ י ט געוואונען. און דער, מיט רעספעקט צו מעלדען, האָט מעהר ניט ווי איין בילעט, דארף זיין בילעט אקוראט אויסנעמען, און דוקא דאָס גרויסע געווינס! (די זייטיגע דאַמען קו־קען זיך איבער און שמייכלען פיעלדייטיג). איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? נאָר איך פערזיכער איך, אז דעם טאג, וואָס מע האָט מיר אַנגעזאגט די בשורה, אז דאָס גרויסע געווינס האָט אויסגענומען אָט דער... סאַראַקער, בין איך געווען א טוידטע. פריהער האָב איך ניט געגלויבט. דערנאָכדעם, אז מיין מאַן איז געקומען, און מיין סאַלאַמאַן נאָך איהם, און האָבען מיר געזאגט, אז זיי האָבען אליין געזעהען מיט זייערע אויגען דעם דירעקטאָר גאַלדענטאַלער, און אז ער האָט זיי אליין געזאגט, אז די מעשה איז אמת, איז מיר געווא־רען, מיט רעספעקט צו מעלדען, אזוי שלעכט, אז ס'איז מיר אָפ־געגאַנגען א מינוט צו חלש'ען! א גאַנצע נאַכט דערנאָכדעם האָט מען מיר געלעגט קאַלטע האַנטיכער. איך האָב בעקומען א מין ספּאַזמע, צי וואָס... און נאָך איצט, אז איך דערמאָן זיך, געהט מיר איבער א פראַסט איבער'ן לייב... (די זייטיגע דאַמען שאַקלען מיט די קעפּ: „אַי־אַי־אַי!").

דריטער אקט.

דאס צוויימע בילד.

אַ נגידיש הויז. — אַ שען־בעליימטער זאַל, — דער בעל־הבית, ר ב א ש ר פ י י ן, א פארפונדעוועטער גביר, אַ איד מיט אַ בייכעל און מיט אַ ליסינע, א גרויסער שווייגער, לאַזט נישט ארויס די ציגאַר פון מויל, זיצט ארום אַ גרין טישעל מיט דריי גלעזל און מע מאַכט אַ פרעפעראַנסעל. די איבעריגע אַריסטאַקראַטישע געסט זיצען ארום די שפּיעלער, קוקען אריין אין די קאַרטען מיט גרויס אינטערעס. פון די שפּיעלער הערען זיך נאָר אייניציגע וועגטער מיט פּויזען: „זיעבען פּיק"... „פּאס"... „זעכס טרעף"... „פּאס"... „פּאס, פּאַס... — ביי אַ צווייטען טיש, אויף וועלכען עס ליגען אַלערליי אלבומען, גרויסע און קליינע, זיצט די ט א ד א ם פ י י ן, פּונקט דער היפּך פון איהר מאַן: אַ גרינע, אַ דאַרע, נאָר אויסגעטונקען אין בריליאַנטען, מיט איהרע געסט, די וויבער פון די אריסטאַקראַטען, — אלע אויסגעפּוצט און בעהאנגען מיט ציערונג. די דאַמען זיצען סטאַטשעטשנע, ווי אמת'ע אַריסטאַקראַטקעס, בלעטערען די אלבומען. נאָר אַ פּאָר פון זיי זיצען פון בוידע זייטען ביי דער מאַדאַם פיין און פיהרען מיט איהר א געשפּרעך אין א האלבער שטימע. די אי־בעריגע דאַמען, וואָס זענען פערטיעפט כלומר'שט אין די אל־בומען, הערען זיך צו צום געשפּרעך מיט איין אויהער און קוקען זיך איבער צווישען זיך פיעלדייטיג, מאַכען דערביי מאַדנע גרימאַסען. — ק א ל ט ו ן, י ע פ י מ פ א נ ־ ט ע ל ע מ א נ א ו י ט ש, האַט זיך צוליעב דער שמחה, וואָס ביי די פּוינס, אַנגעטהאַן גרויסארטיג, אין אַ פּראַק מיט אַ וויסטען שניפּס און מיט וויסע הענטשקעס, און געמומען אויף זיך די ראַלע פון איין אַבער־אויפּזעהער, וואָס בעדיעמט די געסט נישט אלס דיענער, חלילה, נאָר אלס גומער פרייגד,

לאָזט דורך מיט אַ פריינדליך־פאַני־בראַטסקי שמייכעלע דעם שניידער מיט א נייעם צילינדערהוט אויפ'ן קאָפּ, די שניידערין, מאַדנע אָנגעטאָן מיט אַלע פארבען פון א רעגענבויגען. — אַלע געסט וועגדען אַן זייערע אויגען צו די אריינגעקומענע).

שימעלע סאראַקער (ציהט אויס קאָלטונ'ען די האנד). וואָס מאַכט א איד, יעפים פאָנטא... פאָנטא...

קאָלטון (פערלעגט די הענד אַהינטער און זאָגט איהם אונטער שטיל). פאָנטעלעמאָנאָוויטש.

עטי־מענני (אַ ציה דעם מאָן פאר'ן אַרבעל). קום! מיט וועמען האָסט דו זיך אַוועקגעשטעלט רעדען? א פּנים פון חלשות!

שימעלע סאראַקער (צום ווייב). ס'איז דאָך קאָלטון, אונזער געוועזענער אופראַוולִיאוישטשע, עמה! האָסט איהם ניט דערקענט? (דער בעל־הבית, רב אשר פיין, טהוט אַ וואַרף די קאַרטען, שטעהט אויף און טהוט זיך אַ לאָז מקבל פּנים זיין די ליעבע געסט. — די מאַדאָם פיין איז אויך אויפגעשטאַנען. — פון א זייטיגער טיר קומט ארויס סאָלאָטאָן, לאָזט זיך אקעגען די אריינגעקומענע געסט).

רב אשר פיין (געהענדיג אקעגען די געסט). ברוך הבא, געסט! מע קוקט שוין לאנג ארויס אויף אייך. וואָס אזוי שפּעט? וואו איז אייער מאכטער?

שימעלע סאראַקער (בליבט שטעהן אינ'ם צילינדער אויפ'ן קאָפּ). שולדיג איז זי! (ווייזט אויפ'ן ווייב). אַז מע האָט געגומען זיך אָנצוטהון, איז וואָס מע זאָל ניט אָנטהון — איז שלעכט. און אז מיר זענען שוין גאָר אינגאנצען געווען פארטיג אָרום און אָרום (בעטראַכט זיך אין זיין נייעם אָנצוג), זאָגט זי מיר, אז זי וועט ניט געהן מיט מיר, ביז איך וועל ניט אָנטהון קיין צעלענדער. זאָג איך: צו וואָס טויג מיר דער צעלענדער? דער קוי־מען אויפ'ן קאָפּ? זאָגט זי מיר: אַלע סטעקראַטען אַזוי. זאָג איך:

ע ר ש ט ע ד א מ ע . ער איז דאָך אט־אט, זאָגט מען, אייער מחותן, גערטרודא גריגאָרעווונא!

מ א ד א ם פ י י ן (לאָזט דורך פארביי). דאָס איינענע איז מיט שידוכים... איך האָב תמיד געבעטען גאָט, אז פאָר מיין סאַלאָמאָן זאָל ער מיר צושיקען א שידוך פון דער פרעמד, פון א גרויסער שטאָדט, מיט א גרויסע משפחה... אזא זוהן, ווי מיין סאַלאָמאָן... איך בעראָף איהם ניט לויבען — מע קען איהם... צום סוף מישט זיך אריין אין מיטען דער שטו, לויבאָוו, מיט רעספעקט צו מעל־דען!... (די זייטיגע דאָמען מאָכען א גרימאַסע; אויגע פון זיי שטילער־הייט: „א לויבאָוו פון פופציג טויזענד!"...).

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע . גערטרודא גריגאָרעווונא! ס'איז אמת, וואָס מע זאָגט, אז ער גיט דער טאָכטער פופציג טויזענד?

מ א ד א ם פ י י ן . לאָז זיך אייך דאָכטען, אז ער גיט פינף אוו זיבעציג טויזענד... אוו אז ער זאָל שוין געבען אלע הונדערט טויזענד? ער קאָן ניט? איננאָנצען איין קינד!... איהר דארפט אָבער ניט פארגעסען, ווער איז ע ר , מיט רעספעקט צו מעלדען, אוו ווער זענען מ י ר ?

ע ר ש ט ע ד א מ ע . דערפאר איז אָבער דאָס מיידעל, זאָגט מען, זעהר א שענע.

צ ו ו י י ט ע ד א מ ע . אוו א גראָטענע, זאָגט מען...

מ א ד א ם פ י י ן (לאָזט דורך פארביי). ווען עס קומט א שדכן, אשטייגער, אוו לעגט מיר פאָר דעם שידוך, וואָלט ער זיכער געעפענט ביי מיין מאָן מיט'ן קאָפ די טיר. נאָר וויבאָלד עס האָט זיך אריינגעמישט אין מיטען, מיט רעספעקט צו מעלדען, לויבאָוו... (עס עפענט זיך די טיר אוו עס בעווייזט זיך ק א ל ט ו ן אוו רופט אויס גדול'דיג אוו מיט הכנעה צו גלויבער צייט די נעמען פון די נאָר־וואָס אָנגעקומענע געסט).

ק א ל ט ו ן . סעמיאָן מאקאראָוויטש סאראקער! ערנעסטינא יעפימאָוונא סאראקער! (בויגט זיך אויס פאר זיי שטאַרק הכנעה'דיג,

צ ו ו י י ט ע ד א ָ מ ע . און אויף אלע קראנקע, רבונו של עולם!...

ר ב א ש ר פ י י ז (צום שניידער). וואו איז אייער טאָכטער? פאַר וואָס זעהט מען זי ניט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ָ ק ע ר . פלוצים פארשלאָפט געוואָרען. געחאפט א פארקיהלעכץ. און אפשר גאָר אטשאדעט געוואָרען. נעבאך געבליבען אין דער היים.

ר ב א ש ר פ י י ז (בעזעצט דעם גאסט אויבענאָן. שימעלע צעלעגט זיך גאנץ ברויט. אלע זעצען זיך אויף זייערע ערטער. דער בעל־הבית טראָגט איהם אונטער א קעטעל ציגאַרען). וואָס רויכערט איהר? איך מיין, וואָס האָט איהר בעסער ליעב, — פאפיראָסען, אדער ציגאַרען? א שאד, אר־וואי, וואָס אייער טאָכטער איז ניט געקומען!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ָ ק ע ר . דעם אמת זאָגענדיג, רויכער איך ניט קיין ציגארען און ניט קיין פאפיראָסען. נאָר גארנישט, ווי זאָגט דער גוי: „אט פריביטקא האלאָווא ניע באָליט". (נעמט א ציגאר).

א י י נ ע ר פ ו ן ד י ג ע ס ט . אט פריביטקא גאלאָווא ניע באָליט — חא־חא! גוט געזאָגט! (אלע איבעריגע לאכען).

ס א ל א ָ ו י י ט ש י ק . חא־חא! זאמעטשאטעלנא!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ָ ק ע ר (טראָגט צו די ציגאר צום מויל). וועט פון איהר איז א הייסער איה, וואָס קאָן געבען פייער? (עפליכע געסט טהוען זיך א חאַפ צו די קעשענים, און עס ווערען איהם אונטערגעטראָגען עפליכע שוועבעלעך מיט א מאָל). א שענעם דאנק אייך! (טראָגט צו די ציגאָר צום פייער, פיפקעט און פיפקעט — עס רויכערט זיך ניט).

ס א ל א ָ ו י י ט ש י ק (געשטאָנען פון דער וויטען, לויפט צו). איזווינישטיע! איהר האָט פארגעסען אפביסען דעם פטום.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ָ ק ע ר (צום שדכן). וואָס בין איך — א מעוברת'ע אידינע, וואָס איך זאל בייסען דעם פטום?

אוך אז די סטעקראטען וועלען זיך אפשניידען די נעזער, בין איך אויך מחויב? (טהוט אוים דעם צילינדער. קאלטון לויפט אונטער, וויל איהם נעמען אוועקלעגען. דער שניידער גיט ניט).

איינער פון די גסטן. חא־חא! אפשניידען די נעזער — גוט נעזאגט! (אלע לאכען. עס וואכסט אוים סאלאוויטשיק דער שדכן).

סאלאוויטשיק. חא־חא! זאמעטשאטעלנע! אז סעמיאן מאקאראוויטש זאגען א ווארט, איז דאס טשטא ניבוד אסאבענע!

רב אשר פיין (נעמט דעם שניידער פאר א האנד). קומט, וועל איך אייך פארשטעלען פאר מיינע גענסט! (פיהרט איהם צו צו יעדען בעזונדער, הויך): מאקאר סעמיאנאוויטש סאראקער... זייט בעקאנט... מאקאר סעמיאנאוויטש סאראקער...

שימעלע סאדאקער (רייסט איהם איבער). האט קיין פאראיבעל ניט, איהר האט איבערגעדרעהט די יוצרות אויף דער לינקער זייט... (אין דער זעלבער צייט האט די מאדאם פיין געהאפט די מאדאם סאראקער, פריהער זיך גוט צעקושט מיט איהר אין די פיסקלעך, דערנאך האט זי געזומען זי פארשטעלען פאר די איבעריגע דאמען).

מאדאם פיין. וואו זשע איז אייער טאכטער?

עטי־מעני. עפים נישט מיט אלעמען... כ'האב מורא, אויב ניט די פלענציע...

מאדאם פיין. זאל גאט היטען! פון וואנען נעמט איהר עס? עס מאכט זיך, א מענטש ווערד נישט געזונט. אט בין איך אליין אויך געווען, מיט רעספעקט צו מעלדען, א גאנצע וואך נישט מיט אלעמען... (בעזעצט די שניידערין אויבענאן).

ערשטע דאמע (שטיל). חוץ איהר שאדען אויף אונז געזאגט געווארען...

וואָס מע האָט מיר פאַרגעלאָזט, איז דאָס דאָס בעסטע, דאָס שענסטע און דאָס בכבוד'סטע — און מיליאָנען איז ביי גאָט... (בלאָזט דעם רויך). איהר קאָנט זיך גאָרניט פאָרשטעלן, וויפיעל געשעפטן מע האָט מיר פאַרגעשלאָגען! איהר האָט ניט אזוי פיעל האָר אין קאָפּ! און אלע, די גאַנצע וועלט, זענען מיט אַמאָל געוואָרען מיינע בעסטע גוטע פרייַנד, ממש די כפּרה! (עס דערהערט זיך אַ קלונג. קאָלטון טהוט זיך א גליטש צו דער טיר).

ק א ל ט ו ן (רופט אויס). העניריך פעליקסאָוויטש הימעלפאָרב!

ר ב א ש ר פ י י ן (נעמט הימעלפאָרבען פאָר דער האַנד, פיהרט איהם צו, שטעלט איהם פאָר פאָר די געסט). העניריך פעליקסאָוויטש הימעלפאָרב. בוכהאַלטער פון דער קאָמערטשעסקי באַנק.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . איין אלטער באקאנטער! (גיט איהם די האַנד). וואָס הערט זיך עפּעס נייעס? עמה!...

ה י מ ע ל פ א ר ב . יאָ. אַלטע־אַלטע באקאנטע. (צום בעל־הבית). איך בין געווען דער ערשטער, וואָס האָט אַנגעזאָגט זיי די גוטע בשורה, אז זיי האָבען געוואונען דאָס גרויסע געווינס. (צום שניידער). וואָס? בין איך ניט געווען דער ערשטער?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דער ערשטער, ניט דער ערשטער, נאָר פון די ערשטע.

א י י נ ע ר פ ו ן ד י ג ע ס ט . דער ערשטער, ניט דער ערשטער, נאָר פון די ערשטע — חאַ־חאַ! גוט געזאָגט! (אַלע לאַכען).

ס א ל א ו ו י ט ש י ק . אז סעמיאָן מאקאַרעוויטש זאָגען, איז טשאַ ניבוד אַסאָבענע!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום שדכן). וואָס האָב איך דען דא געזאָגט אַזעלכעס?

ה י מ ע ל פ א ר ב (צום שניידער). יערענפאַלס, אויף אונזער באַנק האָט איהר זיך ניט צו בעקלאָגען.

איינער פון די נעסט. א מעוברת'ע אידינע — חא־חא! גוט געזאגט! (די איבעריגע לאכען).

סאלאוויטשיק. זאמעטשאטעלנא, חא־חא! (אין דער זעלבער צייט פערנעמען זיך די דאמען מיט דער שניידערין; וועד עס מראגט איהר אונטער א שטוהל אויף צו זיצען, וועד עס רוקט איהר אונטער א בענקעלע אונטער די פיס, וועד עס בעווייזט איהר איין אלבום. די מאדאם פיין שוינט און שמייכעלט, גיט אבטונג, מע זאל אלעמען גע־בען טיי. דעם טיי סערווירט קאלטון קונציג, ווי אַ פאקוסניק).

שימעלע סארא קער (חאפט קאלטונען פאר'ן פראק). יעפים פאנטאלאנאוויטש! וואס דרעהט איהר זיך ארום, ווי א חזן אויפ'ן ונעריצך? שטעהט א ווייל! איך האב אייך געוואלט עפים פרעגען. געדענקט איהר חאטש אייערע וועדטער פאר דרייוואכען, אז א וויגריזשנע ביל'עט האט נאך קיין מענטש ניט גע־וואונען זינט די וועלט שטעהט, אז ס'א שווינדעל, האט איהר גע־זאגט? עמה! (די מאדאם פיין איז אויסער זיך פון דעם סקאנדאל, וואס דער מחותן רעדט מיט איהר פריקאזטשיק. זי ווינקט צום מאן, ער זאל ראטעווען די לאגע, פארגלעטען דעם סקאנדאל).

רב אשר פיין. אייך קומט מזל טוב, סעמיאן מא־קאראוויטש. איהר האט געמאכט, זאגט מען, א גרויס געשעפט.

איינער פון די נעסט. א מיליאנען־געשעפט!

שימעלע סארא קער. צו מיליאנען איז נאך ווייט. נאר אז גאט וועט וועלען, וועט זיין מיליאנען אויך...

איינער פון די נעסט. מע זאגט, אז איהר האט געמאכט א סינדיקאט אויף אלע קינעמאטאגראפען פון שטאדט?

נאך איינער פון די נעסט. אין אמעריקא רופט מען דאס „טראסט".

שימעלע סארא קער. ווי אזוי מע רופט דאס אין אמעריקא וויים אייך ניט. אייך וויים נאר, אז פון אלע געשעפטען,

ביי אונזער דירעקטאָר, הערר גאָלדענטאָלער. האָט אונזער דירעק־
טאָר געהייסען נישט מאַכען קיין וואָראַסען און ארויסגעבען... נאָך
זיין הייסען ארויסגעבען האָט מען געזעהען, אַז ער איז ברוגז —
און איז גערעכט. וואָרום ווי דאָס געשעפט זאָל ניט זיין גרויס, קאָנט
איהר נישט בעדארפען אין איין טאָג אלע הונדערט און פופציג
טויזענד. סלִיעדאוואטעלנא, דא בעדאַרף זיין נאָך איין אַנדער פרי־
טשינע, וואָס איהר ווילט זיך אריבערטראָגען מיט אייער קאָנטא־
קורענט אין איין אנדער באַנק. איך פרעג אייך ניט, אין וואָסער א
באַנק, וואָרום פאר קאָנקורענציע האָבען מיר קיין מורא נישט.
איך פרעג נאָר, וואָס פאָר א פריטשינע? אדרבא, זאָגט, אָט שטעהען
מענטשען... (דער עולם הויבט אָן ווערען נייגיעריג. מע רינגעלט אָרום
דעם שניידער מיט'ן בוכהאַלטער. די דאָמען הערען זיך צו פון דער
ווייטען. וואָס דאָ טהוט זיך — פארשטעהט נאָך קיינער ניט. און ווינצי־
גער פון אלעמען — דער שניידער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום בעל־הבית פיין). וויפיעל,
זאָגט ער, האָב איך אַרויסגענומען, אָט דער יאָקעל בן פלעקעל?
אָט דער עמך?

ר ב א ש ר פ י י ז. ער זאָגט: הונדערט און פופציג
טויזענד...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. חא־חא־חא! א רעכטער לץ!
(צום בוכהאַלטער). יונגערמאַן! געהט לעגט זיך שלאָפען!

ה י מ ע ל פ א ר ב. שלאָפען געהט שוין איהר בעסער —
אייך איז צייט. איך בין נאָך א יונגערמאַן און ווי נאָך געבען א
לעב־אונטער. מע זאָגט, ס'וועלען זיין טענץ אויך. איהר טאנצט
דאָך ניט, סעמיאָן מאקאַראָוויטש, און איך טאָנץ.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. טאנץ, טאנץ געזונטערהייט.
אָבער וואָס איז דאָס פאר הונדערט פופציג טויזענד, וואָס דו
זאָגסט?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . לאָם איך עס אויסקרענקען, וואָס איך האָב צו אייך דערלעגט! אויף אַלע ארעמע בעלי מלאכות געזאָגט געוואָרען — עמה!

ה י מ ע ל פ א ר ב (צום שניידער). ספּראָשיוואָיעטסיא, ווי־באַלד אַזוי, וואָס זשע איז די מעשה, וואָס איהר האָט אונז עפּים פּלוצים אין מיטען דרינען אַוועקגעוואָרפען? דאָס ווערד אָנגערופען משאָרנע ניעבלאָגאָדארנאָסט, אָדער געצאָהלט מיט שטיינער... דאָס הייסט, איהר האָט אונז חלילה נישט אומגליקליך געמאַכט, נאָר סע פערדריסט. אָמביציע! ביי אונז איז דאָך עפּים נישט קיין בענקעל, ווי אנדערע בענק. אונזער באַנק וואָלט געמעגט שטאָהן אין יעהופּעץ, וואָלט זי אויך נישט פּארשעמט געוואָרען! ביי אונז שפּיעלט א ראָלע ארויסגעבען ק"ן אלפּים, אזוי ווי — פו! (א מאַך מיט דער האנד).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (פּאַרשטעהט ניט; טרינקט זיין טיי, קוקט זיך ארום). וואָס וויל דער יאָט — ווייסט איהר ניט?

ה י מ ע ל פ א ר ב (האלט אין איין רעדען). מיר שטעהען ניט חלילה אין אייער געלט. פּאַושאַלאי, עס ווילט זיך האָבען אזא קליענט, ווי איהר. פּאַר וואָס ניט? נאָר צוריק, וואָס האָבען מיר געטהאָן איידער איהר האָט געוואונען די צוויי הונדערט טויזענד? נישט מעהר, עס פּארדריסט אונז, וואָס איהר האָט פּלוצים, אין מיטען דרינען, ארויסגענומען דאָס גאנצע געלט!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (לאכט בריסטליך). וואָסערע לאָקשען? וואָסערע פּלאָמען? וואָס דרעהט ער א יאַרמעלקע, אָט דער שמויגער? . . .

ה י מ ע ל פ א ר ב (הערט ניט אויף). די ערשטע מינוט, אז מיר האָבען דערזעהן אייער טשעק אויף אזא סומע, איז אונז גע־ווארען א ביסעל קאַלעמוטנע, אוז מיר האָבען געוואָלט שיקען צו אייך אָנפרעגען, אויב ס'איז ניט קיין טעות. נאָר אזוי ווי מיר האָ־בען געהערט, אז איהר מאַכט א קאַלאַסאַלען געשעפּט, א סינדי־קאַט, און אַז איהר בויעט פּיתום מיט רעמסס, האָבען מיר אָנגעפרעגט

ה י מ ע ל פ א ר ב . אט דערפאר, ווייל אזוי פיעל האט איהר געהייסען געבען.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . מאכט איהר מיך, הייסט עס, פאר א משוגע'נעם?

ה י מ ע ל פ א ר ב . ניין. דאס ווילט איהר מיך מאכען פאר א ליגנער, אדער פאר א שווינדלער, אדער איהר טרייבט קאטאוועס — באך וואס זנאיעט! (דער עולם ווערד נאך מעהר נייגיעריג און מע רינגעלט זיי ארום נאך ענגער).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (א ביסעל שוין אונרוהיג). וואס זאגט איהר, איך בעט אייך, אויף דער קאמעדיע? איך גיב א אידעע א טשעק אויף פופציהן טויזענד קארבעס, דערצעהלט ער מיר הונדערט פופציג טויזענד! — עפעס א מאדנער מין עמך!

ר ב א ש ר פ י י ן . פון פופציהן טויזענד ביז הונדערט פופציג טויזענד איז אזא חילוק, ווי פון יככה ביז יבבה.

ס א ל א ו ו י ט ש י ק . זאמעטשאטעלנע!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . וואס דערצעהלט איהר מעשיות? איך אליין האב געשריבען דעם טשעק... דאס הייסט, ניט איך, געשריבען האט ער, דער ווינדארטשוק, נאר איך האב גוט געקוקט בשעת איך האב גע'חתמ'עט דעם טשעק (מאהלט אין דער לופטען ציפערען): איין איינס, און א פינף, און דריי נולען...

ה י מ ע ל פ א ר ב (מאהלט אויך אין דער לופטען). איין איינס, און א פינף, און פיער נולען!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (מאהלט אין דער לופטען). דריי נולען!

ה י מ ע ל פ א ר ב (מאהלט אין דער לופטען). פיער נולען!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . זעהט נאר, ווי ער דרעהט מיט דער האנד, אט דער פיפערנאטער: פיער נולען! פינף נולען! זעכס הונדערט נולען! און מיט ווערטער איז ניט געשטאנען בפירוש: פֿעטנאצעט טיסיאטשי? וואס וועט איהר איצטער זאגען, עמך?

ה י מ ע ל פ א ר ב (שוין מיט כעס). וואָפֿערוויך, וועל איך אייך בעטען, איהר זאָלט מיך ניט דוצען...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ניט וואָסען? (צוגעמאַכט איין אויג).

ה י מ ע ל פ א ר ב. ניט דוצען! ניט זיין מיט מיר אויף „דו"... איך בין טאַקי יונגער פון אייך, א סך יונגער. נאָר קיין „מאַלטשיק" בין איך אייך ניט.

ר ב א ש ר פ י י ן (וויל מאַכען שלום). וויים איך וואָס? וועז?

ס א ל א ו י י ט ש י ק (אויך אין מיטען). טשעפוחא!

ה י מ ע ל פ א ר ב. אוז וואָוטאַריך, וואָס מאַכט איהר זיך גע'פֿגר'ט: „וואָסערע הונדערט פופציג טויזענד?" איהר וועט אפשר זאָגען, אז ס'איז ניט אייער טשעק, וואָס האָט געבראַכט עפּים איינער א קרעמענטשוק, אדער א ראַמאַנטשוק?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. ניט קרימענטשוק אוז ניט ראַמאַנטשוק, נאָר וויגדאַרטשוק. דאָס איז איינער פוז מיינע צוויי שותפים, וואָס האָבען געמאַכט מיט מיר דעם... דעם פילם־געשעפט... איך האָב איהם דאָס אויסגעשריבען א טשעק אויף פופצעה טויזענד...

ה י מ ע ל פ א ר ב. איהר קעהרט וועלען זאָגען: אויף הונדערט פופציג טויזענד?...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. דאָס קעהרט א י ה ר וועלען זאָגען! איך זאָג נאָר אזוי פיעל, וויפיעל דאַרט שטעהט געשריבען.

ה י מ ע ל פ א ר ב. אויב איהר זאָגט אזוי פיעל, וויפיעל דאַרט שטעהט געשריבען, מוזט איהר זאָגען הונדערט אוז פופציג טויזענד.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. וואָס איז עפּים?

מ ע נ ד ע ל ׳ ד ע ר ׳ ל א ק י י (זוכט מיט די אויגען). נישט נעווען דא איזאבעלא סעמיאנאוונא? אויב אזוי — זענט איהר אויף גרויסע צרות... בעל־הבית! אייער טאכטער איז ארוים דורכ׳ן פענסטער און — פיו־איט!...

ע ט י ־ מ ע נ י (בערכט די הענד). וועה איז מיר! ווינד איז מיר! איין אומגליק האט מיך געטראפען! א בראך אויף מיין קאפ! איך וויים שוין וואס דאס איז! איך האב געוואוסט, אז ס׳וועט אזוי זיין!... זי האט מיר אבער געזאגט: „מאמע! איכ׳ל לויפען אין דער וועלט אריין!“...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (צום ווייב). אזוי? וואס זשע האסט דו געשווויגען? בהמה! פאר וואס האסט דו נישט געזאגט מ י ר? !... (תאפט זיך ביים קאפ). מיין טאכטער! מיין קינד!!... א כפרה דאס נעלד! א כפרה אלסדינג פאר מיין קינד!... (תאפט ארוים דעם מויסטער פון זייט־קעשעני, רייסט ארא פון זיך דעם גאלדענעם זיגער מיט׳ן קייטעל, שרייט צום ווייב). עטי־מעני! נעם ארא! געב אהער די פערעל! די אויערינגלעה! די פינגערלעה! דאס גאנצע בי־סעל ציערונג!... (עטי־מעני פאלגט איהם, טהוט אוים און גיט איהם איבער. ער נעמט דאס אלסדינג צענויף אין צילינדער ארויין און טראגט דאס צו צו די געסט). אידען! נאט אייך אף אט דאס אלעס, וואס איך פערמאג! טהוט מיט דעם, וואס איהר ווילט, — אבי העלפט מיר אפווכען מיין טאכטער! העלפט מיר, העלפט מיר אומקעהרען מיין קינד!... (בערכט אוים אין א געוויין). עטי־מעני ווינט מיט איהם. דער עולם שטוינט. דער פארהאנג פאלט).

ענדע פונ׳ם דריטען אקט.

ה י מ ע ל פ א ר ב (הויך). סטאַ פיאַטדעסיאַט טיסיאַטש — קעהרט איהר וועלען זאַגען! סטאַ פיטרעסיאַט טיסטש רובליי!

ר ב א ש ר פ י י ן. פע! דאַ איז עפּיס א מיאוס'ע מעשה! (די דאַמען האַבען זיך שוין אויך צענויפגעקלויבען אַלע. מע פיהלט, אַז דאַ קומט עפּיס פאַר. עטי־מעני געהט צו די לעצטע).

ע ט י ־ מ ע נ י. וואַס טהוט זיך דאַ, שמעון... מיין איך סעמיאַן מאַקאַרעוויטש? (אין דער גאַנצער ציט, וואַס דאַס קומט פאַר, שטעהט קאַלטון ביי דער זייט, שמייכעלט מעפיסטאָפעליש, קוקט פון אייגעם אויפ'ן אנדערען און קוועלט. עס דערהערט זיך א קלונג. קאַלטון גיט זיך א גליטש צו דער טיר און רופט אויס).

ק א ל ט ו ן. מאַקסים וואַסילעוויטש גאַלדענטאַלער! (אויף אַ ווייל דרעהען אלע אויס די אויגען צו דער טיר).

ר ב א ש ר פ י י ן (בעגעגענט דעם דירעקטאָר, וויל איהם פאַרשטעלען, שפּרינגט ארויס הימעלפּארב מיט היץ).

ה י מ ע ל פ א ר ב. שאַט! אַט איז דער דירעקטאָר אליין! (צו גאַלדענטאַלערען). מאַקסים וואַסילעוויטש! אויף וויפיעל איז געווען דער טשעק פון הערר סאראָקער, וואס מיר האַבען ארויס־געצאָהלט איינעם א מאיראָוויטש, אַדער וויגדאַראָוויטש, אַדער וויגדאַרטשוק — יאָ, וויגדאַרטשוק?

ג א ל ד ע נ ט א ל ע ר (מיט קאלטע לונג און לעבער). הונדערט פופציג טויזענד רובעל — וואס איז דען?

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (די אויגען בלאַנזען). עטי־מעני!... וואו זענען מיר? (דערזעהט זי, שרייט ניט מיט זיין קול). גוואלד, אידען, ראַטעוועט! לויפט! יאַגט! חאַפּט! מע האַט מיך בע'גנב'עט! בע'גז'ט! ברייל־הדל געשטעלט! צוגענומען אינגאנצען! געמאכט פאר א קבצן! העלפט מיר! העלפט מיר! חאַפּען די גזלנים! (חאַפּט דעם ציליגדער, וויל זיך לאַזען לויפען. עס עפענט זיך די טיר און רייסט זיך אריין מ ע נ ד ע ל דער לאקיי מי איין איבערגע־שראָקען פנים).

קאָפּעל פאלבאָן. אוּן וועגען דעם, וואָס וועט זיין ווייטער?

מאָטעל קאָסאָי. אויך נערעדט...

קאָפּעל פאלבאָן. אַז וואָס?

מאָטעל קאָסאָי (אויפגערעגט). אַז וואָס! דו וויסט דאָך וואָס, היינט וואָס פרעגסט דו? זי האָט מורא, טאָמער יאָגט אונז אַז דער פּאָטער, וועלען מיר אלע האָבען א ווייסטען סוף.

קאָפּעל פאלבאָן. לכן דעריבער, וואָס זשע איז די עצה?

מאָטעל קאָסאָי. איז די עצה, אז מע זאָל וואָס פריהער שטעלען א חופה, — דעמאָלט מעג ער שוין קומען מיט'ן רב אוּן מיט דער רביצין, איז פארפאלען... איצט בלייבט איבער נאָר איין זאָך: וועט פון אונז ביידען זאָל זיין דער גליקליכער?

קאָפּעל פאלבאָן (דערשראָקען). נו יאָ. דאָס איז דאָך די גאנצע זאָך...

מאָטעל קאָסאָי. איז דאָך שוין וועגען דעם ביי אונז לאנג אפגערעדט געוואָרען: אדער מיר'ן עס איבערלאָזען פאר איהר אליין, פאר ביילקען הייסט עס, לאָז זי זאָגען, וועט איז איהר אויסדרוועלטער... אדער אז ניט, וועלען מיר וואָרפען גורל...

קאָפּעל פאלבאָן (אונרוהיג). אבער דערווייל האָט זי דיר נאָך נאָרניט געזאָגט, וועט... דאָס הייסט, וועמען?...

מאָטעל קאָסאָי. שוטה! זי זאָל מיר זאָגען, וואָלט איך דאָך דיר נעזאָגט...

קאָפּעל פאלבאָן. הייסט עס, אז די גאנצע זאָך הענגט נאָך אין דער לופטען?

מאָטעל קאָסאָי (קוקט אין דער לופט). פערשטעהט זיך, אין דער לופטען... נאָר דערווייל שאָדט נישט, מע זאָל באַצייטענס צוגרייטען אלץ, וואָס מע בעדאַרף צו דער חופה...

פיערטער אקט.

קומט פאר אויף אַ סטאַנציע אין איין אוינפאַהר־הויז. — צוויי חדרים. — אין איין חדר, א גרויס, א ליכטיגס, שטעהען צוויי בעטלעך ביי די וועגט, פערבעט און צוגעקלויבען. — אַ טישעל, עטליכע שטוהלען, אַ קאַנאַפּע, א שפּיעגעל, ביליגע בילדער אין פּראַסטע רעמלעך אויף די וועגט. — אַ פּאַר טעפּ מיט בלומען. — צוויי טירען: איין טיר צום פראַנט, אין דער גאַס ארויס, די צווייטע טיר אין צווייטען חדר אריין, וועל־כעס איז געשלאַסען. — ביי דער צווייטער טיר שטעהט מאטעל קאסאַי, צוגעלעגט איין אויהער. — אין מיטען חדר שטעהט קאַפּעל פאלבאַן. — זיי רעדען שטילערהייד.

קאפּעל פאלבאַן (צו מאַטלען). נו?

מאטעל קאסאַי (טרעט אַפּ פון דער טיר אויף די שפּיץ פינגער). זי שלאָפט נאָך...

קאפּעל פאלבאַן. א וועלטעלע — אזא נאכט נישט געשלאָפען!...

מאטעל קאסאַי. היינט דער שרעק! די פּחדים! עס האט זיך איהר אלע וויילע אויסגעוויזען, אז מע יאגט אונז נאָך פון הינטען...

קאפּעל פאלבאַן. פון וואַנען וווייסט דו דאָס?

מאטעל קאסאַי. זי האט עס מיר געזאָגט.

קאפּעל פאלבאַן. וועז?

מאטעל קאסאַי. היינט... אין דער צייט, וועז דו ביזט געגאנגען זאַרגען וועגען עסען אוז וועגען שטעלעז דעם סא־מאָוואָר, האבן מיר דאָ דערווייל געשמועסט...

קאפּעל פאלבאַן. וועגען וואָס?

מאטעל קאסאַי. וועגען אלעס...

ליכער, וועל איך דיר פערגינען מיט'ן גאנצען הארצען... וואס האב איך צו דיר?... אונזער ביידענם וואונש איז דאך נאר זעהען ביילקען גליקליך...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . דאס אייגענע איך — טאמער ביזט דו, אין דיין גליק... ווארום דער עיקר איז ביילקע... אלזא, איך גענה. (טהוט זיך אן). און דו זעה, געב אכטונג... (לאזט זיך צו דער טיר, קעהרט זיך אום, שטעהט א ווייל און געהט אפ).

מ א ט ע ל ק א ס א י (צו זיך אליין). אט א לעמעשקע! ער האט נאך א האפענונג... מיר דאכט, אז א בלינדער קאן שוין זעהען, אין וועמען ביילקע איז פארליעבט... (הערט זיך איין). מיר דאכט, זי ריהרט זיך שוין... (עס עפענט זיך די טיר פון צווייטען חדר און עס בעווייזט זיך אויף דער שוועל ב י י ל ק ע , א שוינענדיגע, א שמייכלענדיגע).

ב י י ל ק ע (מאכט צוריעכט די צעקודעלטע האר, קוקט זיך ארום). נישטא קיינער? וואו איז קאפע!?

מ א ט ע ל ק א ס א י . אוועקגענאנגען ברענגען אידען, א חופה און דעם גאנצען איבעריגען קלאפערגעציינג, ווי מיר האבען אפגערעדט...

ב י י ל ק ע . מוז עס טאקי היינט געשעהן, מאטע!?...

מ א ט ע ל ק א ס א י . ניין, וואס דען? אפלענען אויף מארגען? און טאמער טראגט עס אן דעם טאטען אהערצוצו?...

ב י י ל ק ע . אוי, רעד נאר נישט, מאטע! איך קאן נאר וועגען דעם ניט טראכטען! (געהט צו נעהענטער). עס ווילט זיך מיר נאר נעמען נקמה, באווייזען, אז איך בין א מענטש פאר זיך, אז איך בין פריי... נאכדעם מעגען זיי שוין קומען, זאגען וואס זיי ווילען... אך, מאטע, מאטע! א אידישע טאכטער קאן זיך באפרייען פון איהר טאטע־מאטע נאר דעמאלט, וועז זי גיט אפ איהר פרייהייט צו אירן אנדערען...

קאפעל פאלבאן. למשל, אשטייגער?

מאטעל קאסאי. אשטייגער, למשל, א מנין אידען...

קאפעל פאלבאן. דאס איז ניט שווער. מע וועט זיי באצאהלען צו האלבע רובל, וועלען זיי קומען צו לויפען.

מאטעל קאסאי (לעבעדיג). לאם איך האבען אזא יאהר, וואס פאר א פלאן דאס איז!

קאפעל פאלבאן. און טאמער האבען זיי ניט קיין רב, קאן איך באשטעהן, אז א פראסטער איה, אבי איין עהרליכער, וועט מסדר קדושין זיין.

מאטעל קאסאי. כלעבען, קאפעל, ביזט א חכם! א קאפ־מענטש!

קאפעל פאלבאן. איי, טאמער האבען זיי ניט קיין חופה? קאן מען זיך בעגעהן מיט פיער שטאנגען, פון אויבען אי־בערגעבונדען מיט א גרויסע פעטשייל, — וואס איז דא דער אומגליק?

מאטעל קאסאי (חאפט איהם ארום). ביזט וועהרטה, מע זאל דיך קושען, קאפעל!... נעם טהו אלסדינג, וואס דו זאגסט, זאל זיין גרייט!... דו וועסט געהן, און איך וועל בלייבען דא — מע קאן זי דאך ניט לאזען אליין...

קאפעל פאלבאן. זאל גאט היטען! (וואקעלט). די זאך איז נאר אט וואס: אפשר זאלען מיר פריהער וויסען, ווער וועמען... דערנאך ערשט געהן?...

מאטעל קאסאי. צו וואס, נארעלע, פערלירען צייט? דערווייל וועט וועהרען שפעט, און טאמער טראגט איהם אז דער גוטער יאהר... דו גרייט צו אט די אלע שאלעמויזען. דערנאך, אז דו וועסט קומען שוין מיט'ן גאנצען קלאפערגעצייג, וועלען מיר באשליסען מיט איהר, אהין צי אהער... ממה נפשך, וועמעס גליק עס וועט זיין... איך פערזיכער דיך, אז טאמער ביזט דו דער גליק־

ב י י ל ק ע (קוקט אויף מאָטלען מיט אַ שמייכל). אַך, מאָטל! טשיקאַוואר מאָטל וואָס דו ביזט! דו ווילסט איין איבעריג מאָל ארויסרייסען ביי מיר דאָס וואָרט פון מויל, אַז איך האָב דיך ליעב, ווי דאָס לעבן... ווייסט שוין קאָפּל אַלעס? האָסט דו שוין נעררעדט מיט איהם?

מ א ט ל ק א ס א י. ניין, ביילקע, איך קאָן נישט. איך האָב קיין האַרץ נישט!... דער בחור איז בלינד. ער האָט נאָך אלץ א האָפענונג, טאָמער איז ער, ניט איך, דער אויסדערוועהלטער...

ב י י ל ק ע (פערטראָכט טרויעריג). א רחמנות... דער יונג איז פארליעבט אין מיר...

מ א ט ל ק א ס א י. מיט סכנות!

ב י י ל ק ע. וואָס זשע טהוט מען? זאָל א י ך מיט איהם רעדען?

מ א ט ל ק א ס א י. אויב דו קאנסט... איך האָב איהם געזאָגט, אַז דו דארפסט היינט ביידער לעצטער מינוט באשטימען, ווער פון אונז צוויי איז דיין באשערטער... און אז דו ווּעסט ניט באשטימען, האָב איך איהם איינגערעדט, אז מיר'ן ווארפען גורל, ציהען קניפּלעך. ווער ס'וועט ארויסציהען דאָס קניפּל — דער...

ב י י ל ק ע (צעלאָכט זיך הילכיג). חאַ־חאַ־חאַ! חאַ־חאַ־חאַ־חאַ!

מ א ט ל ק א ס א י (איבערראַשט). וואָס איז דער געלעכטער?

ב י י ל ק ע. מיר איז איינגעפאַלען א געדאַנק! איי, א געדאַנק! (חאַפּט אַ ווייס טיכל, מאַכט א קניפּל און נאָך א קניפּל). איך האָב דאָ צוויי קניפּלעך. און אזוי ווי דו ביזט עלטער, וועל איך דיר געבען ציהען צוּם ערשטען, וועסטו האָבען ארויסגעצויגען דאָס קניפּל — חאַ־חאַ־חאַ!... (עס הערען זיך טריט פון דרויסען. ביילקע טרעט אַפּ צום פענסטער. עס קומט אַן קאָפּל פאַלבאַן אַ פערשוויצטער, אַנגעלאָדען מיט גאַנצע פעקלעך און שקאַרמוצען).

מ א ט ע ל ק א ס א י . וועד רעדט פון פרייהייט? וועד ווי׳ל דאָס וועמעס פרייהייט? בייל׳קע, נשמה טייערע! האָבען מיר דען ניט געשוואוירען איינס דאָס אנדערע טרייע און אייביגע ליעבע? זענען מיר ניט געבונדען איינס מיט דאָס אנדערע שוין פון לאנג, נאָך איידער דיין טאטע האָט געטראָפען דאָס גרויסע נליק, אדער דאָס גרויסע אומגליק, אויסצונעמען דעם הויפּטטרעפער? נישמעהר, מיר האָבען דאָס מיט וועדטער נישט אריסגעזאגט, ביז ס׳איז געקומען די רעכטע צייט... איצט קומט אוים עפּיס גליך, ווי עמיצער פון אונז וואָלט צוריקגעצויגען...

ב י י ל ק ע (מיט פּייער). איך ציה קיין מאָל ניט צוריק! איך באקלאָג מיך נאָר אויך מיין מזל, פּאר וואָס זאָל איך, א געליעבטע בת־יחידה, א ציטערינע ביי טאטע־מאמע, באדארפען איהר בעסטע שמחה, דעם בעסטען יום־טוב פון איהר האָרצען, פּראָווען חאָפענדיג, בגנבה, גליך ווי איך טהו עפּיס א פּארבּרעכען... פּארגעס ניט, מאָטעל, אז דער טאטע איז מיר פּאָרט א טאטע, און די מאמע — א מאמע!...

מ א ט ע ל ק א ס א י . אויב עס איז א רחמנות אויך טאטע־מאמע, איז דאָ צוויי וועגען: אדער צו וואָרטען ביז זיי וועלען קומען אהער, אדער פערקערעווען די האָלאָבלים און פאהרען צוריק אהיים...

ב י י ל ק ע . זאָל נאָט היטען! דעמאָלט בין איך א פּאָרלוי־רענע! דו קענסט ניט דעם טאטען! דו מיינסט, אז דאָס איז דער איד וואָס געווען? נאָט זאָל מיך ניט שטראָפען, — זינט ער האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געוויינס, איז ער צעווייפלדעוועט געוואָרען! ניין! איך דאַרף איהם אפּטהון אַא זאַך, וואָס מע קאָן שוין צוריק נישט חאָפען!

מ א ט ע ל ק א ס א י . הייסט דאָס, נאָר צוליעב דעם אליין?...

קאָפּעל פּאלבאָן. נאָך אייַדער דאָס אומגליק האָט געטראָפּען מיט'ן גרויסען געווינס...

ביילקע. זעהט איהר? — אויף א גלייכע זאך פּאלען אלע גלייך... (נעמט דאָס טיכעל מיט די צוויי פּאַרטיגע קניפּלעך, דרעהט כלומרשט אַ נוי קניפּעל, ציהט עס אויס צו זיי ביידע). וועט פון אייך איז עלטער?

קאָפּעל פּאלבאָן (איז שוין גרויט געווען אויסצוציהען די האַנד). דו ביזט עלטער, מאַטעל, אויב איך האָב קיין טעות...

מאַטעל קאסאי. מיט א יאָהר אוז מיט א וואָך.

ביילקע (צו מאַטלען). ווי באַלד אזוי, בעראַרפסט דו... מיין איך, בעראַרפט איהר, מאַטעל, ציהען דער ערשטער... (טראָגט איהם אונטער די צוויי עקען פונ'ם טיכעל. מאַטעל קאַסאי קלערט כלומר'שט אַ ווייַלע, וואָקעלט, ציהט פּאַמעליך מיט צוויי פינגער ביים שפּיץ פון עק טיכעל אוז שלעפּט אַרויס א קניפּעל. ביילקע באהאלט דאָס טיכעל).

מאַטעל קאסאי (טרויסעלט אַפּ די הענט, קוקט אויף קאָפּלען מיט ענטשולדיגונג). נו?

קאָפּעל פּאלבאָן (בלאַס, זיפצט אַפּ. צו מאַטלען). דיין גליק... לאז גאָט געבען... (קאָן ניט רעדען ווייטער פון אויפרעגונג. שלינגט די טרערען).

ביילקע. אייי־פע, קאָפּעל, איך האָב זיך ניט געריכט אויף אייך... געהאלטען פאר א גוטען פריינד...

מאַטעל קאסאי (צו ביילקען). קאָפּעל זאגט דען עפּים? אדרבה!...

קאָפּעל פּאלבאָן. אדרבא! לאז מיר אַנגעהן, וואָס איך ווינש איהם און אייך ביידען... ס'איז דאָך א גורל, א לאַטערייַ...

מאַטעל קאסאי. ער זאל געווען ארויסציהען, וואלט ער...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . א! שוין אויפנעשטאנען בייל־קע?
(צו בייל־קען). א גוטער אויפשטאנד אויף אייך!... אוף! איך האב זיך עס אביסעל אנגעלאפען! (לעגט אוועק די פעקלעך מיט די שקאר־מוצען, ווישט זיך דעם שווייס).

מ א ט ע ל ק א ס א י . איז חאטש ניט געווען אומזיסט דאס לויפען? (בעטראכט וואס אין די פעקלעך טהוט זיך).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . חלילה! וואס היסט אומזיסט? אט באלד קומען צוגעהן א בינטעל אידען מיט'ן גאנצען קלאפערגע־צייג, ווי מיר האבען אפגערעדט... (ווייזט אויף די שקארמוצען). אוז דאס איז גוטע זאכען אויף צו פערביסען: לעקאך, הערינג אוז א ביסעל משקה...

מ א ט ע ל ק א ס א י . בראווא, קאפעל, ביזט ווערטה א מעדאיל!... אצינד בלייבט נאך איבער איין זאך: א מנין וועלען מיר האבען. א מסדר קדושין אויף. א חופה אויף. מיט לעקאך אוז בראנ־פען אוז מיט פארבייסען זענען מיר שוין אויף בעוואהרענט. אוז א כלה האבען מיר אויך. די פראגע איז נאר, ווער פון אונז צוויי איז דער חתן? דאס דארפסט דו... (פערחאפט זיך). מיין איך, דאס דארפט איהר, בייל־קע, באשטימען — עס איז געוועגדט אן דיר... מיין איך, אן אייך...

ב י י ל ק ע . אך! מיר איז שווער, מיר איז אונאייגנענעהמען... איהר ווייסט, אז איך בין אייך בריידען דאנקבאר... איהר האט פאר מיר ביידע אזוי פיעל געטהאן...

מ א ט ע ל ק א ס א י . אוז מיר זענען ערשט גרייט צו טהון...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . אין פייער אוז אין וואסער!

ב י י ל ק ע (טראכט כלומרשט א ווייל). שאט! ווייסט איהר וואס מיר איז נאר־וואס איינגעפאלען? לאמיר וואדפען גורל!...

מ א ט ע ל ק א ס א י . דאס אייגענע האבען מיר שוין מיט קאפעלען לאנג געטראכט...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . פון ביידע צדדים. (הערט זיך צו). מע געהט. מע געהט... (עס קומט איינס נאָך דאָס אַנדערע אַ מנין אידען פון אַלערליי מינים — מיט היטלען און מיט קאַפּעליושלעך, מיט לאַנגע קאַפּאָטעס און מיט קורצע וווייטיקלעך.— איינער מיט גראָבע פּאות און מיט אַ יאַרמל־קע אונטער'ן וווייכען קאַפּעליוש, אונטערגעבונדען די קאַפּאָטע מיט אַ רויטע פעטשיילע, — שפּיעלט די ראָלע פון אַ רב. — נאָך איינער האַלט אַ פּלעשעל מיט אַ גלעזעל — ער וועט דאָס זיין דער שמש. פּיער אַנדערע אידען האַלטען די פּיער שטאַנגען, פון אויבען אַ גרינע שאַל מיט באַהאַמאַ, — דאָס וועט זיין די חופּה. אַ פּאָר וווייבער האָבען זיך אויך אריינגערוקט, שטעהען פון דער וווייטען מיט פרומע פּנימ'ער גרויס צו ענטפערען „ברוך הוא וברוך שמו אמן". אויך יונגלעך קונדיסים זענען געקומען אָנקוקען אַ שטילע חופּה און אפשר חאַפּען אַ שטיקעל לעקאַך).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (טהוט אַ וואונק צום אידען, וואָס שפּיעלט די ראָליע פון אַ רב). נו ?

ד ע ר א י ד (צו קאַפּלען). נו־נו ! (טהוט אַ וואונק צו אייגער פון די וווייבער, זי זאָל נעמען די כלה. — יענע געהט־צו צו ביילקען, נעמט אַרויס אַ גרעלע פעטשיילע).

ד י א י ד י נ ע . ווער איז דאָ דער חתן ? (רופט צו קאַפּלען).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן (וווייזט אויף מאָטלען). דער חתן איז — ער.

מ א ט ע ל ק א ס א י (הערט צו). דאָס בין איך.

ד י א י ד ע נ ע (גיט איהם די גרעלע פעטשיילע). אָט מיט דער פעטשיילע, זייט מוחל, דעקט אויבער דער כלה דאָס פּנים. דאָס וועט זיין דאָס באַדעקענס. (מאָטעל נעמט די גרעלע פעטשיילע, געהט־צו פאַמעליך צו ביילקען און דעקט איהר אויבער דאָס פּנים. די אידינע נעמט ביילקען פאר אַ האַנד, טהוט אַ וואונק צו קאַפּלען, ער זאָל נעמען דעם חתן פאר אַ האַנד. ער פיהרט זיי אַרונטער דער חופּה).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . איך זאל נעווען ארויסציהען, וואלט איך... איך ווינש אייך, איהר זאלט אייך עלטערען אין... אין... אלדעם גוטם.

מ א ט ע ל ק א ס א י . אמן! קום אהער, לאמיר זיך צע־קושען. (נעמען זיך ארום, מאטעל מיט קאפלען, און צעקושען זיך).

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . דעם אמת אויב איהר ווילט ווי־סען, האט מיר דאם הארץ געזאגט שוין לאנג, אז דער גליקליכער וועט זיין מאטעל, ניט איך... ווי קום איך? איך בין פון תמיד אן א שלים־מזל... שלים־שלים־מזל... און איך האב צו קיינעם ניט קיין טענות... נאר איז מיין ערות, ווי איך האב אייך ליעב געהאט, ביילקע, און האב אייך ליעב נאך אצינד... און וואם פאר א גוטער פריינד איך בין צו מיין חבר מאטעל... איך זאג אייך נאך א מאל, אז וואם איך ווינש אייך ביידען, מעג עם מיר אנגעהן חאטש האלב... איי, איך האב געהאט א שטיקעל האפענונג — בין איך ניט שולדיג. איך בין דאך נישט מעהר ווי א מענטש... איך האב אבער אין זינען געהאט אויך די אנדערע זייט, אז טאמער חלילה לאזוי זיך אויס מיט מיר א בוידעם — אזוי פאהר איך גלייך אוועק קיין אמעריקא. א סימן האט איהר... (צעשפיליעט זיך, ציהט ארויס פון בוזעם־קעשעני א ביכעל). אט האב איך מיר צוגעגרייט א פאם... (מאטעל קאסאי און ביילקע קוקען זיך איבער. ביידע זענען גערירט).

ב י י ל ק ע . צו וואם אזוי ווייט, אזש קיין אמעריקא? בלייבט דא, און לאמיר זיין גוטע פריינד.

מ א ט ע ל ק א ס א י . פארגעם ניט, קאפעל, ווער עס בעט דיך...

ק א פ ע ל פ א ל ב א ן . מיר'ן נאך האבען א ישוב... דער־ווייל בין איך נאך א היגער און באדארף פריהער פראווען אייער חתונה. איך בין דאך עפים א מחותן... פון חתנ'ס צד.

ב י י ל ק ע . ניין, פון כלה'ס צד.

מ א ט ע ל ק א ס א י . פון ביידע צדדים.

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (דערזעהט בייל̈קען. לאָזט זיך צו איהר מיט אָפענע ארעמס). מעכטערל̈ע מיינע טייערע! אָבי דו ל̈עבסט אוך מיינע אויגען זעהען דיך! (בייל̈קע פאַלט איהם אין די הענד אַריין. בוידע ווינען).

ע ט י ־ מ ע נ י (פערברעכט די הענד, פאַלט אויף אַ שטוהל, שאַקעלט זיך אוך ווינט, לייענענדיג מיט אַ ניגון פון תחינות). וועה איז מיר אוך ווינד איז מיר! א דונער איז מיר אוך א בראָך איז מיר! צו וואָס מיר האָבען זיך דערל̈עבט אוך וואָס מיר זעהען מיט די אויגען! מיט וואָס האָבען מיר זיך פארזינדיגט ביי גאָט, אז אונזער קינד זאל̈ אונז אזוי פארשווארצען דאָס פנים? וואָס טהוט זיך דא אוך מיט וועמען ווייל̈ זי דאָס געהן צו דער חופה, פארווייסט אוך פארפינסטערט בין איך געוואָרען?!...

ס א ל א ו י י ט ש י ק (האָט שטילערהייד געהאַפט אַ פאַר ווערטער מיט די אידען אוך געוואוירע געוואָרען אין איין מינוט אַלס־דינג. — צו עטי־מעני'ן). איזווינימיע, מאדאָם! איהר ווייסט גארניט וואָס איהר רעדט. אייער טאַכטער האָט שוין חתונה געהאט נאר־וואָס... מיט אָט דעם יאט... (ווייזט אַן אויף מאַטלען). אייך קומט מזל̈ טוב!...

ע ט י ־ מ ע נ י (פערוואַרפט דעם קאַפ אויף צו חלש'ען). אוי, א דונער איז מיר! אוי, א שלאָק איז מיר! א קוי̈ל האָט מיך געטראָפען! א שפיעז אין האַרצען אריין!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. שאַ! שטי̈ל! געגוג דיר צו ל̈עגען קנייטל̈ען! נארישע קלאַגמוטער! בהמה וואָס דו ביזט! דייז קינד זאל̈ געווינן חלילה שטאַרבען, אדער אוועק'שמד'ען זיך, וואלט געווינן בעסער? הערט נאָר איין אומגליק — איהר טאַכטער האָט חתונה געהאט פאר איהר גלייכען, געגומען א שניידער, איין אמת'ען עמך — איז איהר ביטער! (צו דער טאַכטער). וועד איז דייז באשערטער? (ווייזט אויף מאַטלען און אויף קאַפלען). דער? צי יענער? איך בין נאָך נישט קלאָהר אָקוראט...

דער איד (צום חתן). אי־א? טבעת? ... (דער חתן פערשטעהט ניט).

די איידינע. א רינגעל, א פינגערעל, אויף מקדש זיין...

קאפעל פאלבאן (טהום זיך א חאפ צו די קעשענים). א פינגערעל? ס'איז דא, ס'איז דא... אלסדינג האב איך באדארפט אין זינען האבען... יעדע זאך באזארגען... אפילו א קדושין פינגערעל... (ציהט ארויס א פאפיערעל פון קעשעני, וויקעלט ארויס פון דארט א גאלדען רינגעל, גיט דאם איבער צו מאטלען).

דער איד (צו מאטלען). טהו אן דאם פינגערעל דער כלה און זאג מיר נאך איטליכם ווארט! (זאגט, מאטעל זאגט איהם נאך). „הרי את... מקודשת לי... בטבעת זו... כדת... משה וישראל"... מזל טוב!

דער עולם. מזל טוב! מזל טוב! (קאפעל פאלבאן און מאטעל קאסאי חאפען זיך ארום און קושען זיך. — אין דעם פאמע רעכטען טומעל עפענט זיך די טיר און עס רייסען זיך ארויין: שימעלע סארקער, עטי־מעני און סאלאנדי־משיק דער שדכן מיט זיי. עס ווערד א סומאטאכע).

ביילקע (פאלט־צו צו מאטלען אויף די הענד). דער מאטע!... די מאמע!...

שימעלע סארקער (קוקט זיך ארום, דערקענט ניט די טאכטער אונטער דער גרעלער פעטשיילע). וואו איז זי ערגיץ? וואו איז מיין קינד? וואס שווייגט איהר, אידען? עמך!...

עטי־מעני. דו הערסט דען ניט איהר קול?

סאלאוויטשיק (שטופט זיך דורך). פאזוואלטיע!... איוווינעטיע, גאספאדא! אט דאס איז זי דאך! (רייסט ארונטער די גרעלע פעטשיילע פון ביילקע'ס פנים). זאמעטשאטעלנא! דאס איז א מעשה, וואס טשטא ניבוד אסאבענע!...

אפשר מיינסט דו, אז ס'האָט זיך מיר ניט געחלומט פֿריהער מיט א נאכט א בעזער חלום? ס'זאל נאָר אויסגעהן אויף זייער קאָפּ, רבונו של עולם!

ע ט י־מ ע נ י. אָמן!

ד י ו ו י ב ע ר (מאַבען א פֿרום פּנים). אמן, ברוך הוא וברוך שמו!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. נאָר געזונ. חאָפּט זיי דער וואָטענמאַכער! אָבי מיין קינד האָט זיך מיר אָפּגעזוכט, בין איך צופֿריעדען, הויב איך אויף די הענט צו גאָט און זאג: גם זו לטובה!...

ע ט י־מ ע נ י. אמן!

ד י ו ו י ב ע ר (פֿרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו!...

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר. איי, וואָס איך בין געבליבען אָהן פֿאָדעם? — ס'האָט מיך גאָט געשטראָפט דערפאַר, וואָס עס האָט זיך מיר פֿערוואָלט ווערען א מיליאָנטשיק... אוז יחוס האָט זיך מיר פֿערגלוסט... דער קאָפּ האָט זיך מיר פֿאַרדרעהט, איך בין געווען שכור... עפּים ווי אָטשאָדעט... איצט איז אַרויס דער טשאָר, האָב איך זיך אויסגעניכטערט, זעה איך, אז איך בין געווען א נאַר און אז איך בין וועדטה שמיץ... (צום עולם). אידען! איהר האָט געהערט מן הסתם, אז איין אַרעמער שניידער האָט אויסגענומען דאָס גרויסע געווינס, די צוויי הונדערט טויזענד? דאָס בין איך. שימעלע סאַראָקער איז מיין נאָמען... די צוויי הונדערט טויזענד זענען אויסגערונגען, אַוועק מיט'ן ווינט אוז מיט'ן רויך, אוז שימעלע איז צוריק דער אייגענער עמהּ, וואָס געווען... איצט איז ביי מיר א שמחה, א יום־טוב, — מיין טאָכטער האָט חתונה געהאָט למזל — וואו איז דער לעקאַך אוז בראָנפֿען? לאָמיר נעמען צו קאָפּעלעך משקה אוז טרינקען לחיים פֿאַר אונזער פּאַלק, שער אוז אייזען עמהּ!...

קאפעל פאלבאן (ווייזט אויף מאטלען). ער איז דאס דער גליקליכער... מיר האבען געווארפען גורל...

שימעלע סארא קער (איבערראשט). וואסער גורל?

קאפעל פאלבאן. אזוי ווי מיר ביידע זענען געווען פארליעבט, האבען מיר געצויגען קניפלעך, האט ער ארויסגעצויגען. הייסט עס, איז ער זוכה בגורל.

סאלאוויטשיק. זאמעטשאטעלנא! האב איך איך ניט געזאגט, אז אייגער פון די צוויי וועט נעמען אייער טאכטער? איך זאל שוין טאקי אזוי לעבען מיט איך און מיט אייער ווייב!...

שימעלע סארא קער. וואס זשע האט מען נאך באדארפט אנטלויפען? האט איהר דאך געקאנט זאגען מיר, וואלט דאך עס געווען שען און פיין און שא און עמך...

מאטעל קאסאי. ווער האט געקאנט מיט אייך רעדען?

ביילקע. נאך דעם אומגליק, וואס האט געטראפען, זינט דו האסט אויסגענומען דאס גרויסע געווינעם...

שימעלע סארא קער. וואסערע לאקשען? וואסערע פלאמען? אוים אומגליק! אוים גרויסער געווינעם! מע האט צוגענומען, אויסגעצאפט, אויסגעמאנטאשעט און אויסגעכמאליעט אינגאנצען ביז דער לעצטער פרוטה. נישט געלאזט, איהר זאלט זאגען, אפילו א סימן. געבליבען דער אייגענער עמך, וואס געווען...

ביילקע (איבערראשט). ווער איז דאס געווען? וואו? וועז?

עטי־מענו. אט יענע צוויי שלים־מזל'ען, וואס פון טרעיאטער...

ביילקע. וויגדארטשוק און רובינטשיק? ווי אזוי איז דאס געשעהען?

שימעלע סארא קער. ווי אזוי ס'איז געשעהען, איז פארפאלען... צוגענומען ווי מיט די הענט און אוועק ווען דער ווייסער פעפער וואכסט... קיין האהן האט אפילו ניט געקרעהט... און

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . דאָס אַנדערע, וואָס זי האָט זיך באַהעפט מיט איהר גלייכען און האָט זיך אויסדערוועהלט א מאַן פון אונזער פאַלק, שער און אייזען עמך, נישט געוואָלט הערען אפילו פון יענעם פיפערנאָטער דעם ריסטעקראָט, וואָס האָט זיך צוגעשמייכעלט צו די פופציג טויזענד, וואָס איהר האָב געהאָט בדעה איהר צו געבען נדן און וואָס די צווויי ממזרים, זשולִיקעם און אַפּע־ריסטען האָבען ביי מיר אויסגעמאַנטשעט מיט נאָך הונדערט טוי־זענד — די כּפרה זאָלען זיי זיין מיט'ן געלד פאַר מיר און פאַר אייך און פאַר כּל ישראל.

ע ט י ־ מ ע נ י . אמן.

ד י ו ו י י ב ע ר (פרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו!

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר . ווי באַלד אזוי, בעדאַרף מען נעמען נאָך אמאָל צו קאַפּלעך לחיים לכבוד דעם פּאַר־פּאַלק און לכבוד זייערע פרייַנד און גוטע פרייַנד און לכבוד אַלע אונזערע עמך... (בעגעגנט זיך מיט די גלעזלעך, טרינקט. אַלע טרינקען מיט). און גאָר א בעזונדערען לחיים וויל איך טרינקען צו דעם, וועלכען מיין טאַכטער האָט אויסדערוועהלט. (צו מאַטלען). לחיים, מאַטעל! לאָז נאָט געבען, אז דיין „זכה בגורל" זאָל זיין מיט מעהר גליק און מיט מעהר אריכת־ימים, ווי מיין „זכה בגורל" איז געווען!

ע ט י ־ מ ע נ י . אמן.

ד י ו ו י ב ע ר (פרום). אמן, ברוך הוא וברוך שמו! (שי־מעלע און מאַטעל צעקושען זיך).

ש י מ ע ל ע ס א ר א ק ע ר (שוין גאָר פריוליך). ישקני — הערט מיך אויס, אידען! אז גאָט האָט אזוי געפיהרט, מיר זאָלען זיך בענענען מיט אייך אט א דא אויף אזא שמחה, איז א יושר, מיר זאָלען זיך טאַקי פרעהען, חאַפּען א טענצעל, אזוי ווי גאָט האָט געבאָטען. מיר'ן זיך נעמען פאַר די הענט, איהר וועט מיר העלפען זינגען, און מיר וועלען חאַפּען א טענצעל, דאָס הייסט, געהן דעם

קאפעל פאלבאן (מהום זיך אַ וואַרף צו די פּעקלעך מיט די שקאַרמוצען. בינט אויף און לעגט אויס אויפ'ן טיש). אַט דאָ איז פּאַרהאַן אַלסדינג, אי צו טרינקען, אי צו פּערבייסען... (ער און דער איד, וואָס דיענט אַלס שמש, שטעלען אויס אויפ'ן טיש די פּלעשלעך מיט די גלעזלעך).

סאָלאָוויטשיק (נעמט אויף זיך די ראָל פון אַ סאַר־וואַר און פון אַ טאַסטמייסטער און בעוצט צום טיש גאַנץ אויבען אַן חתן־כלה, דערנאָך די מחותנים שימעלען מיט עטי־מענין). איזווינימיע, אייך קומט דער אויבענאָן. (צו די אידען). עולם! צום טיש! (צו קאַפּלען). חתנ'ס צד! גיט אַן די גלעזלעך! (צו די וויבער). וויי־בער! נעמט לעקאַך, מאַכט מזונות! (טיילט זיי אויס לעקאַך, לעגט אַליין אויך אין מויל אַריין. וווייזט מיט די אויגען אויף די קינדער). און גיט די ממזרים אויך צו שטיקלעך לעקאַך — ס'א מצוה! און ס'איז טאַקי גוטער לעקאַך אויך — טשטאָ ניבוד זאַמעטשאַטעלנאַ! (קייעט). לחיים, חתן כלה! לחיים, מחותן! לחיים, מחותנת'טע! לחיים חתנ'ס צד און כלה'ס צד! און לחיים, אידען אַלע! לאַמיר זיין געזונט און טאַנצען אויף פרעמדע און אויף אייגענע חתונות! (מרינקט. אַלע בעגעגענען זיך מיט די גלעזלעך און טרינקען און פער־בייסען).

שימעלע סאַראַקער. ישקני — הערט זשע מיך אויס, אידען, די מעשה דערפון איז אַזוי: ביי מיר איז היינט א צווייענדיגער יום־טוב. ערשטענס, וואָס סע האָט זיך אַפּגעזוכט מיין קינד, מיין בת יחידה, מיין אויג אין קאָפּ. זיין זאָל זי מיר געזונט און שטאַרק און זאָל מיך איבערלעבען!

עטי־מענין. אמן.

די וויבער (מיט אַ פרומע מינע). אָמן, ברוך הוא וברוך שמו!

אמת'ען עמך... (דער עולם שטעלט זיך אַוועק אַרום דעם מחותן, פּלעס־קען צו מיט די הענד, חאַפּען אונטער אַ פּרעהליכען נגון, און עס וואַכסט אויס דער איד, וואָס האָט מסדר קדושין געווען, און צו דעם נאָך אַ איד, און בויד לאָזען זיך טאַנצען).

סאַלאָוויטשיק (שטעלט אַפּ דעם ערשטען אידען). פּעטער! ווער זענט איהר?

דער איד (טאַנצענדיג). איך בין דער איד, וואָס כ'האָב מסדר קדושין געווען.

סאַלאָוויטשיק. און ווער איז דער אַנדערער? (ווייזט אַן אויפ'ן צווייטען, וואָס טאַנצט).

דער איד (טאַנצענדיג). גלאָט אַ איד.

שימעלע סאַראַקער. זעהר געהרעכט. דאָס איז אַ ברא־ווער איד! פון די אמת'ע עמך!... (פערקאַטשעט די פּאַלעס און געהט אַ פּריוליכס).

סאַלאָוויטשיק. און וואו בין איך? (ער האָט פער־קאַטשעט די אַרבעל און לאָזט זיך אַקעגען איהם. בויד שטייגען איבער אויגם דאָס אַנדערע אין טאַנצען, וואָס געהט אַלע מאָל שטארקער און לע־בעדיגער. ביז עס ריסט זיך אריין אין רעדעל אויך די אידינע, וואָס האָט געשפּיעלט די ראָלע פון איין אונטערפיהרערין, און געהט אַ „קאַ־זאַטשקע", מאַכענדיג מיט דער געלער פּעטשיילע איבער'ן קאָפּ אַלערליי מאניפּולאַציעס. — קאָפּעל פּאַלבאָן קאָן זיך ניט בעהערשען און טאַנצט אויך אין קאָהן, מאַכט פּריסיאַדקעס. — אַלע זינגען, אלע פּלעסקען. העכער פון אַלע הערט זיך שימעלע'ס קול).

שימעלע סאַראַקער. שטארקער, אידען! לעבעדי־גער! לעבעדיגער! עמך, שער און אייזען אונזער פּאָלק — עמך!!!...

פּאַרהאַנג לאַנגזאַם.

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

TORONTO JEWISH OLD FOLKS HOME

LIBRARY
Jewish Home for the Aged.